

# Sodobnost

## 7-8

Letnik 75  
julij-avgust 2011

### Sodobna slovenska dramatika

|                                                                                         |      |
|-----------------------------------------------------------------------------------------|------|
| <b>Ivo Svetina: STOLP</b> .....                                                         | 779  |
| dr. Tomaž Toporišič: Dramska pesnitev v dramatizirani družbi .....                      | 872  |
| <b>Vinko Möderndorfer: SPALNICA</b> .....                                               | 879  |
| dr. Blaž Lukan: Resnica spalnice .....                                                  | 984  |
| <b>Evald Flisar: VZEMI ME V ROKE</b> .....                                              | 992  |
| dr. Ossama el-Kaffash: Vzemi me v roke<br>(Ne samo mene, ampak tudi usodo sveta!) ..... | 1057 |



*Ivo Svetina*

## **Stolp**

*Dramska pesnitev*

OSEBE:

HÖLDERLIN, v pozni blaznosti samega sebe imenujoč Scardanelli,  
Buonarotti

HÖLDERLINOVA MATI

PROF. SCHWAB, učitelj glasbe

OSEBE IZ ROMANA V PISMIH *HIPERION*:

HIPERION

ALABANDA

DIOTIMA

ISAAK VON SINCLAIR, aristokrat, simpatizer francoske revolucije,  
Hölderlinov prijatelj

JAKOB GONTARD, bankir v Frankfurtu

SUSETTE GONTARD, njegova mlada žena, tudi Diotima

HENRY GONTARD, 9 let

DR. FERDINAND AUTHENRIETH, psihiater, ki iznajde masko proti  
kričanju

JOHANN KERNER, študent medicine, pesnik

ERNST ZIMMER, mizar

JOHANNA, njegova žena

MARIJA, njuna hči, 18 let

EMPEDOKLES, grški filozof (495–435 pr. n. št), avtor nauka o štirih neminljivih prasnoveh: ogenj, voda, zemlja, zrak, ki – po legendi – naredi samomor tako, da se vrže v žrelo Etne

PAVZANIJ, njegov učenec, tudi študent Kerner

## Prolog

### Flavta – mati – Bog

*Mladi Hölderlin, prof. Schwab, učitelj glasbe, Mati.*

*Hölderlin igra na flavto. Ob njem učitelj glasbe, prof. Schwab.*

- PROF. SCHWAB: Jaz te ne morem ničesar več naučiti.  
Vate položen je bil velik dar,  
tako velik, da bi lahko postal njegova žrtev.
- HÖLDERLIN: Ponižno sprejemam darove,  
s katerimi okrasil me je stvarnik.
- PROF. SCHWAB: Ne mislim, da se boš prevzel zaradi nadarjenosti,  
dragi Friedrich, bojim se le, da to bogastvo,  
zasejano vate ob sveti uri, ne bo vzcvetelo  
v rožah sreče.
- HÖLDERLIN: Kdo pa srečen je bil, če živel je od darov,  
ki se jih ne da kupiti ne prejeti za praznike!
- PROF. SCHWAB: Srečen boš, fant moj, pa še kako,  
le zaupaj vase in v svoj božanski dih,  
ki oživlja glasbilo, da se prebuja spomin  
na čas, ko je človek še drugoval z bogovi.  
No, zaigraj malo, da pozabim ...  
da pozabim na težo teh gluhih dni ...

*Hölderlin igra na flavto. Približa se Mati.*

- MATI: Dragi moj fant, kako lepo! Kako nežno!  
Tvoj dih oživlja neslišano, tvoji prsti,  
drseči po flavti, ustvarjajo petje nebeških ptic.  
In moje ubito srce oživljaš, kot bil bi Odrešenikov  
sin.
- PROF. SCHWAB: Gospa, vaš sin vse večji mojster postaja.  
Jaz mu ne morem ničesar več dati,  
moral bo v uk k večjemu mojstru.

- MATI: Res, veliko ste ga naučili, profesor Schwab.  
Moja hvaležnost je brez mej.  
A Friedrichova prihodnost ni le od glasbe.
- PROF. SCHWAB: Kaj večjega, kaj pomembnejšega je lahko  
od služenja veliki vladarici Glasbi?!
- MATI: Razumem vas, saj s služenjem Vladarici  
preživljate svojo družino, dragi profesor.
- PROF. SCHWAB: Ker posvetil sem svoje življenje njej,  
osrečujoči in veličastni stvariteljici,  
ki od starih Grkov plemeniti naše bitje.
- MATI: Mi smo otroci Nazarenčanovi.  
Stare Grke shranili smo v muzeje  
in knjižnice.
- HÖLDERLIN: Jezus je le poslednji v vrsti bogov,  
ki pod helenskim nebom so nas spočeli.
- MATI: Oh, ti norček moj, kaj spet pleteničiš!  
Mar si kaj takega lahko v *Bibliji* prebral?
- HÖLDERLIN: Pri Pindarju pa.
- MATI: Lepo, da z grščino si si domač,  
četudi v bogoslovju latinščina bo tvoja sestra.
- PROF. SCHWAB: Friedrich moj, potem jeseni zares odhajaš ...
- MATI: Služiti Bogu, s srcem in ne s prodajanjem odpustkov,  
je čast, ki nihče se ji ne bi smel odreči.
- PROF. SCHWAB: Pa vendar, tudi glasbi služiti je čast;  
umetnost je odsev božjega v človeku, mar ne?
- HÖLDERLIN: Materina želja je zakon, četudi srce marsikdaj  
vztrepeče pred zakoni ...

- MATI: Da, Friedrich moj, srce trepeče, plašna žival,  
ko ga z vseh strani oblegajo divji volkovi.  
Moje srce, preizkušano premnogokrat:  
smrt ljubljenih ne obrodi cvetov pisanih,  
le črne vode pljuskajo ob obale potapljaljočega se  
otoka.
- HÖLDERLIN: Smrt očeta ...
- MATI: Oba sta umrla, tvoj oče in očim, oče tvojih sester  
in bratov ...
- HÖLDERLIN: Če tvojo bolečino lahko potolažim s tem,  
da bom služil Bogu, potem naj Bog,  
naj on, ki vse razume, četudi mi njega  
doumeti ne zmoremo, poplača svojega služabnika.
- MATI: Kaj bledeš, kaj govoričiš, mili moj fant!  
Z Bogom ne moreš trgovati!  
Od njega ne smeš pričakovati nagrade!  
Njegov sin se je za vse nas žrtvoval!  
To največji dar je, ki smo ga prejeli!
- HÖLDERLIN: Mama, oprosti mi! Nisem hotel ...  
Nisem želel ... Vem, razumem ...  
Ko umrl je moj oče, bil sem star dve leti,  
ko umrl je oče mojih bratov in sester,  
imel sem sedem let ...  
Odtlej gledal sem vsak dan tvoje solze,  
solze, v katerih je kopnelo tvoje srce!  
A v meni naselilo se je nekaj,  
čemur imena ne poznam: sirotna resnoba,  
nemara ...
- PROF. SCHWAB: Z vama sem v vajini bolečini. Vaš soprog in očim  
bil je mož, da malo takih. V vseh nas živel bo ...  
Odhajam, dragi moj učenec, ki prerasel si me;  
radosten, da naučil sem te prvih korakov,  
s katerimi krenil si na strmo pot,

ki konča se samo na vrhu,  
tam, kjer prostor je samo za enega!  
Gospa, četudi vem, da vaša odločitev je dokončna,  
morda v uri spokoja in uresničene molitve  
vendarle namenite Friedrichu pot,  
na kateri služil bo nežnim muzam in ne Vsemo-  
gočnemu.

MATI: Da obvarujem sina neukrotljivih viharjev,  
pretirane, skoraj bolestone občutljivosti,  
dojemljivosti za vse mogoče novotarije,  
zaupljivosti do knjig, ki skozi dolge noči  
glasno jih prebira,  
da trdno streho imel bo nad glavo  
in ne le gozda temnega krog sebe,  
da živel bo in ne životaril,  
naj služabnik bo v Kristusovem kraljestvu.

*Prof. Schwab odide.*

HÖLDERIN: Mama, flavto vzel bom s seboj.  
Ko čutim, kako moj dih spreminja se v tone,  
kako zveni tisto, kar meni daje življenje,  
tedaj vem, da to je načrt bogov,  
ki nekdam živeli skupaj so z nami.

*Mati objame Friedricha in ga poljubi.*

MATI: Seveda boš vzel flavto s seboj, mili moj sin,  
četudi tvoj dih bo odslej dih Njega,  
ki vsi po njem smo.  
Ne pozabi: naše srce je dom, v katerem se je Jezus  
naselil, ko ga je oče zapustil.

## **1. prizor**

### **Ura francoščine**

*Hölderlin, Henry Gontard, pozneje Susette Gontard in Jakob Gontard.*

HÖLDERLIN: Comment t'appelles-tu?

HENRY: Je m'appelle Henry.

HÖLDERLIN: Quel est le nom de famille?

HENRY: Gontard.

HOLDERLIN: Comment ta soeur s'appelle-t-elle?

HENRY: Elle s'appelle Lisa.

HÖLDERLIN: Comment ton père s'appelle-t-il?

HENRY: Mon père est Jakob Gontard.

HÖLDERLIN: Comment ta mère s'appelle-t-elle?

HENRY: Ma mère est Susette Gontard.

HÖLDERLIN: Quel âge as-tu?

HENRY: J'ai neuf ans.

HÖLDERLIN: Quel âge a ta soeur?

HENRY: Elle a sept ans.

HÖLDERLIN: Où votre famille habite-t-elle?

HENRY: Notre famille habite à rue Leibnitz Strasse 11.

HÖLDERLIN: À quelle ville habites-tu, Henry?

HENRY: Je habite à Frankfurt.

HÖLDERLIN: Et qui suis-je, Henry?

HENRY: Vous êtes Monsieur Hölderlin et vous êtes mon maître.

*Vstopi Susette Gontard.*

SUSETTE:               Gospod učitelj, vse bolj ste Henryjev prijatelj.

HÖLDERLIN:           Učenec in učitelj sta lahko resnično  
prijatelja šele, ko učenec prekosi učitelja.

SUSETTE:               To pa ne bo tako kmalu, gospod učitelj.  
Henry vas je že sprejel za svojega,  
upam, da tudi vi njega, saj se z vsemi močmi  
trudi, da izpolnjuje naloge, ki mu jih nalagate.  
Dečki niso vedno ubogljive ovčke,  
prej razposajeni kozlički.

HENRY:                 Mama, kozliček že nisem,  
pa tudi ovca ne!

HÖLDERLIN:           Tudi sam sem nekoč bil deček ...  
Moja učiteljica je bila narava,  
*varno sem se igral s cvetjem v poljani*  
*in nebesne sapice so se igrale z mano ...*

HENRY:                 Kako lepo, gospod Hölderlin.

SUSETTE:               Kot da bili bi pesnik! Le od kod  
vam take besede?  
Kot da bi Goethe govoril.

HÖLDERLIN:           V slovarju nemškega jezika so vse besede ...

HENRY:                 Ali so tudi v francoskem slovarju?

HÖLDERLIN:           Tudi.

SUSETTE:               Vendar poznati vse besede iz slovarja  
še ne pomeni, da si tudi pesnik.

HÖLDERLIN:           Pesnik je tisti, ki besede z drugimi deli.

HENRY:                 Boste tudi mene, gospod učitelj,  
naučili pisati pesmi?

- SUSETTE: Ah, kaj pa ti bodo pesmi, Henry!
- HENRY: Rad bi tako lepo govoril kot gospod Hölderlin.
- HÖLDERLIN: Pesem ni samo lepo govoriti.  
Pesniki so svete posode,  
iz katerih jezik pije, da večno  
ostaja mlad, svetel in močan.
- SUSETTE: No, veste kaj, gospod učitelj,  
zdaj pa že malo pretiravate.  
Pomislite vendar, da je ob vas deček,  
ki vaše besede pije kot studence hladne  
sredi poletne pripeke.  
Verjame vam vse, kar izrečete,  
zato brzdajte svojo pesniško fantazijo.
- HÖLDERLIN: Se opravičujem, gospa Gontardova,  
res me je zaneslo, a bili ste vi,  
ki so se vam moje besede zazdele  
kot iz pesmi vzete.  
Henry, četudi sem tvoj učitelj,  
mi prav vsega ne smeš verjeti.
- HENRY: Česa vam ne smem verjeti?
- SUSETTE: Tega, kar je gospod Hölderlin ravnokar dejal.  
Sicer pa je že čas večerje in oče bo vsak hip doma.  
Gospod učitelj, o poeziji bi se z vami  
prav rada pogovarjala, ko Henryja ne bo zraven.  
Morda po večerji, če nimate drugih načrtov ...  
Če nemara ne boste pisali pesmi?
- HÖLDERLIN: Ne recite mi vedno učitelj ...
- SUSETTE: Zakaj pa ne, saj prav rada bila bi  
tudi jaz vaša učenka.
- HÖLDERLIN: Bi se mar želeli učiti francoščine?

SUSETTE: Še marsikaj drugega bi se od vas želela naučiti ...

*Vstopi Jakob Gontard.*

GONTARD: Odkar gospod učitelj je pri nas,  
vsi podlegli smo njegovi pedagoški strasti ...

SUSETTE: No, Jakob, tako hudo pa spet ni!

GONTARD: Kdo pravi, da je hudo,  
če gre za pedagogijo ...

HÖLDERLIN: Gospod bankir, upam, da ne presegam  
dolžnosti – in odgovornosti –, ki jih  
kot domači učitelj imam?

GONTARD: Odgovornost, da odgovornost!  
Ni vsakdo rojen, da bi bil učitelj,  
zgled in voditelj mladi duši,  
hrepeneči po razkrivanju skrivnosti življenja.  
Sina sva vam zaupala in vam s tem izkazala  
veliko priznanje: ne gre le za francoščino ...  
Učitelj je vzgojitelj ...

SUSETTE: Henry je vzljubil gospoda Hölderlina.  
Kajne, Henry?

HENRY: Gospod učitelj ni strog ...  
Tudi če si česa takoj ne zapomnim,  
ni hud, ampak mi pomaga ...

GONTARD: Popustljivost ni vedno najprimernejša metoda,  
kaj menite, gospod Hölderlin?  
So bili do vas vaši učitelji na bogoslovju  
popustljivi? Kaj?

HÖLDERLIN: Semenišče bilo je kraj, kjer vera morala je biti  
močnejša od vsega drugega: strogost in disciplina  
velikokrat jemala sta mi voljo do učenja.

- SUSETTE: Pa vendar vzljubili ste znanje,  
modrost postala je vaša spremljevalka, mar ne?
- HÖLDERLIN: V študiju velikokrat našel sem uteho ...
- GONTARD: In se izneverili poklicu, za katerega ste se šolali ...
- HÖLDERLIN: Gospod bankir, izpolnjeval sem,  
dokler je bilo le mogoče,  
materino željo, da služil bi Bogu ...
- GONTARD: Materi ste se verjetno že opravičili,  
ker ste jo razočarali ...
- HÖLDERLIN: Oprostite, gospod bankir, kljub temu  
da lahko sedim za vašo mizo in jem  
izbrane jedi, vam to ne daje pravice,  
da tako govorite o moji materi, o meni, o ...!
- SUSETTE: Jakob, nemara res ni bilo ...
- GONTARD: Končajmo s tem! V naš dom ste prišli,  
gospod Friedrich Hölderlin,  
ker vas je priporočil gospod Isaak von Sinclair.  
Upam, da ste zadovoljni s plačilom  
in da vam je ugodje našega doma po volji.  
Henry, zdaj pa k večerji!

*Gontard in Henry odideta.*

- SUSETTE: V imenu moža se vam opravičujem, gospod Hölderlin.  
Žal mi je, resnično ... Verjemite mi ...  
Včasih ga še sama ne razumem: tako strog, hladen postaja ...
- HÖLDERLIN: Gospa ... Susette, ni se vam treba opravičevati ...  
Jaz se opravičujem, ker sem ... Saj sam ne vem,  
a ko nanese beseda na mojo mamo ... Vem,

da sem jo razočaral, kaj razočaral, ranil sem jo,  
njo, ki brala mi je *Sveto pismo* in mi govorila,  
naj srce bo dom moje vere ...  
A kaj, ko v semenišču, pa tudi na bogoslovju  
nisem našel tistega, kar iščem ... še vedno iščem...  
Saj vem, da nikdar našel ne bom sinjine,  
ki Grkom bila je dom ...

*Susette se približa Hölderlinu in mu položi roko na ramo.*

SUSETTE: Nikdar, Friedrich, nikar ne mučite svojega srca!  
Še posebej ne zaradi Jakobovih besed.  
Hladen je, ker nenehno šteje denar;  
hladen kot zlato, mrzel, da dlan zaskeli,  
če se ga le dotakneš ... Jakoba ...

HÖLDERLIN: Ni me treba tolažiti, Susette, to je pot,  
ki sem si jo sam izbral.  
Tu pri vas mi je lepo, rad imam Henryja,  
bister fantič je, zvedav, vztrajen ...  
Z veseljem ga opazujem, kako raste, se razvija ...  
drevesce, ki v maju ogrne se v plaho zelenilo ...

SUSETTE: Vi ste lahko le pesnik! Prav ste storili,  
da ste izstopili iz bogoslovja ...  
Človek, ki so mu besede tako podložne,  
mora ostati njihov pastir, vladar ...

HÖLDERLIN: Susette ...

SUSETTE: Zdaj pa urno v jedilnico! Predolgo sva se tu zadržala!

## **2. prizor**

### **Grčija – rojstvo ljubezni**

*Puščavnik Hiperion, Diotima, njegov ideal.*

HIPERION: Preden sem spoznal tebe, Diotima,  
dopisoval sem si z Bellarminom,

prijateljem s hladnega severa,  
moje besede so bile slavospev Grčiji,  
divjini Helikona in Parnasa,  
radosti Korinta, sinjini Jonije.

DIOTIMA: Bežal si v tempelj narave,  
ker bal si se ljudi. Priznaj!  
Nemara si jih celo sovražil?!

HIPERION: Diotima, ne poznaš me,  
četudi sediš v tem sladkem večeru ob meni  
in se zdi, da vse, kar je, je samo za naju.  
Ljudje so me izgnali iz svojih domov,  
odgnali od svojih ognjišč,  
naščuvali pse name,  
da ovratnice so jim zadržile plemenita grla ...

DIOTIMA: Iskal si mir otroštva, izgubljeno nebeško bitje.

HIPERION: Le kot otrok bil sem svoboden ...  
O smrti vedel nisem ničesar.

DIOTIMA: Tudi o ljubezni ne!

HIPERION: Ljubezen je bila obluba, cilj tako blizu,  
slutnja, ki se uresniči, ko stopim iz varnosti doma  
v svet, prek od sonca ožganih ravníc,  
proti obalam morja, ki jih nikdar ne dosežem.

DIOTIMA: Srečen v nevednosti, kot vsi mi,  
večni otroci, bežeči pred odraslostjo.

HIPERION: Atos, Helespont, Rodos, Peloponez,  
obrežja Evrota, doline Elide, Olimpija ...  
Vse sem prehodil, četudi sam združen  
z izročilom Starih, njih, ki bivali so  
v radodarni senci bogov.

DIOTIMA: Ostal boš sam, četudi ob meni v tem večeru,  
če iz svojega srca ne boš izgnal surovih časov,  
ko se ti je zdelo, da celo bratje v rokah držijo nože.

- HIPERION: Potolaži me, Diotima, ki v tvojem imenu skriva se ime boga; sestra in muza, rešiteljica in mama ...
- DIOTIMA: Zate ljubezen je neizpolnjen sen ...
- HIPERION: Ker ljudje smo sen senc, kot dejal je Pindar.
- DIOTIMA: Pozabi na vélike zglede, z njimi še težje bo tvoje življenje!  
Če hočeš služiti ljubezni – saj hočeš? – če hočeš, da oba bova užila ljubezen, ki opila naju bo s sladko bolestjo, potem zavrzi ideale, sanjarije svoje, saj to le elementi so, ki v tvojem srcu zanetijo kaos.
- HIPERION: Želim si biti le s teboj, pa četudi morava skozi viharje kaosa, saj preizkušnje povzdignile bodo ljubezen najino visoko, tako visoko, kot doslej je ni užilo človeško bitje.
- DIOTIMA: Hiperion, ne le da si se odpovedal človeški bližini, ne le da si zavrgel svoje nekdanje življenje, podal si se po poti utvar in strupenih upanj, da s svojimi izbranimi besedami preuredil boš svet v kraljestvo ...
- HIPERION: ... kjer midva bova kralj in kraljica!
- DIOTIMA: Nočeš in nočeš spoznati, da *živa lepota* nikdar več ne vstane od mrtvih!  
Mrzla noč prihaja in z njo viharji, v katerih najina ljubezen bo le brodolom!
- HIPERION: Nič ne more ubite rane, ki zadala si jo mojemu srcu!

### 3. prizor

#### Prijateljstvo

*Isaak von Sinclair, Hölderlin.*

- SINCLAIR: Hölder, tu si se lepo udomil.  
Pomehkužil se boš, medtem ko zunaj divja  
čas, kot da se izteka.  
Revolucija, Hölder, revolucija!  
Si pozabil?!
- HÖLDERLIN: Ti si me poslal v to toplo gnezdo,  
do neba prepolno ugodja in manir!  
Privezal si me k otroku,  
da ga učim in gledam, kako se odpirajo  
cvetovi otroške radovednosti.
- SINCLAIR: Nikdar nisi slovel po hvaležnosti,  
o tem marsikaj vesta povedati tako Hegel kot  
Schlegel!
- HÖLDERLIN: Tudi onadva sta na poti k učenosti  
pozabila na svojega nekdanjega brata,  
s katerim sta spoznavala božjo znanost!
- SINCLAIR: Tako, da, tako govori!  
Naš čas bo opravil z vsem praznoverjem ...
- HÖLDERLIN: Bog ni prazna vera, Bog je vera,  
ki se dopolni, ko združiš se z njim.
- SINCLAIR: Še vedno se nisi otrešel vašega švabskega  
pietizma; naj bo blagoslovljeno ime tvoje matere!
- HÖLDERLIN: Iz vsega na tem ubožnem svetu se lahko norčuješ,  
le moji materi prizanesi; bolečina, ki jo prizadejal  
sem ji,  
ko teologijo zamenjal sem s poezijo,  
bo njena edina popotnica, ko ...

- SINCLAIR: Oprosti, mili brat, saj veš, da me včasih,  
še zlasti zadnje čase, rado zanese:  
požar, ki z ognjem ogrnil je Bastiljo,  
širi se na vse strani in mene oplazili so  
plameni, da ves divji kričim: Dol s tiranijo!
- HÖLDERLIN: A ne v tej meščanski, bankirski hiši! Vsaj tu ne!  
Bankir Gontard je eden od stebrov,  
ki svet od pamtiveka podpirajo, da ne strmoglavi.
- SINCLAIR: Aha, postal si občutljiv, roka, ki hrani te,  
četudi umazana od zlata, je posvečena.
- HÖLDERLIN: Četudi še nisva nič spila, govoriš,  
kot da jezik pasel si po rubinastih čašah.
- SINCLAIR: Ne zameri mi, ampak opekline skelijo ...
- HÖLDERLIN: In treba jih je blažiti s kozarcem ...
- SINCLAIR: ... dvema, tremi ...  
A še prej povej mi, kako ob bankirjevi ženi  
lahko krotiš svojo nestanovitno nrav?
- HÖLDERLIN: Saj vem, da to te najbolj zanima: radovednež  
je, ki sam ne upa stopiti k ženski ...
- SINCLAIR: Ti si že stopil, pristopil, prisedel ...
- HÖLDERLIN: O tem naj ti moja pesem govori ...
- SINCLAIR: Potem se je razodela velika skrivnost  
pesnikovega srca: ni muza njega poiskala,  
on stopil je v dom srečno poročene ženske  
in si jo izbral za muzo!
- HÖLDERLIN: Pijan si, Isaak, od – kdo ve česa,  
le od vina ne!  
Jaz pa sem žejen in spil bom kozarec,  
ti pa medtem preberi tole pesem ...  
potem pa jezik umiri s požirki grenkimi.

SINCLAIR (*bere*): *Pridi in potolaži me, milost nebeške muze ...*

#### 4. prizor

*Diotima in Hiperion, Hölderlin in Susette.*

DIOTIMA: Kako lepa je bila tvoja bolečina,  
ki tujec ti jo je zadal ... Izdala te je ...

HIPERION: Ne smel bi sleči srca pred tujcem,  
vzvišenim, hladnim, računarjem ...

SUSETTE: Henry že spi, Jakob zaprl se je v svoj kabinet ...  
Vse pogosteje večere globoko v noč  
preživi v svojem kabinetu ...

HÖLDERLIN: Zaradi Henryja bom vztrajal,  
ne hotel bi, da bi izgubil osebo,  
ki jo ljubi, spoštuje ...  
Dva očeta sta mi umrla,  
prvega se niti ne spominjam,  
drugi, ki oče je mojih polbratov in polsester,  
umrl je, ko imel sem sedem let.

SUSETTE: In kje sem jaz?

HÖLDERLIN: Ob Jakobu Gontardu, bankirju,  
uglednem meščanu Frankfurta ...  
Samo ob njem ti je mesto, Susette ...  
Prisegla si mu zvestobo ...

DIOTIMA: Izdala te je, bolečina, ker v njej klonil si,  
in slišala sem svoje ime, ki izgovarjalo ga je tvoje  
srce.

HIPERION: Vedno sem se bojeval s sladkimi  
demoni sentimentalnosti.  
Zdaj se dotikaš strun, da se solze prebujajo,  
in zalivajo mojo samoto,  
ki sem jo hotel povzdigniti v vero!

- DIOTIMA: O lepoti si mi govoril.  
In jaz sem hotela slišati pesmi,  
ki jih je polna tvoja miza ...
- SUSETTE: Ko te ni, se priplazim v tvojo sobo  
in na mizi, prekriti s papirjem,  
razbiram verze, ki si jih ponoči,  
ko mi kot živali spimo,  
pisal ...
- HÖLDERLIN: Saj ni mi treba reči,  
da le tebi bom dovolil,  
da naskrivaj, četudi z mojo vednostjo,  
prebiraš verze, ki ti si jih navdihnili.
- DIOTIMA: Prišel si med nas, Hiperion,  
z daljnega otoka priplul si sem,  
kjer temni gozdovi objemajo  
naša polja in domove.  
Iskal si miru in navdiha,  
zdaj našel si ljubezen – tako pišeš! –,  
ki nemir zasejala je vate.
- HIPERION: Diotima, otrok moje pesmi si:  
ne pišem o svoji ljubezni do tebe,  
ti pesem si, ki iskal sem jo,  
ko taval sem po Joniji in Egeju.
- SUSETTE: Kdo le razumel bi te,  
ki ves si v besedah,  
ki roka drhti ti,  
ker noče se ločiti od peresa.  
In jaz sem čaša sladkega vina,  
ki srkaš iz nje, ko belina listov  
zapeljuje te ...
- HÖLDERLIN: Ko končal bom roman o puščavniku Hiperionu,  
vezal ga bom v svilo tvojega nežnega spanca ...
- SUSETTE: Isaak von Sinclair poskrbel bo za natis knjige,  
ne skrbi, njegovo prijateljstvo je močnejše

od sleherne ljubezni, ki ženska jo zmore.  
On pri Grkih se je učil prijateljstva do moških.

**5. prizor**  
**Revolucija že renči**

*Hölderlin, Isaak von Sinclair, Hiperion, Alabanda.*

HÖLDERLIN: Je res, kar slišim, mili brat moj?

SINCLAIR: Še več kot res! Zasledujejo me:  
izza vseh vogalov plazijo se za menoj ...

HÖLDERLIN: Strežejo ti po življenju?

SINCLAIR: Še več: po svobodi!  
Kaj življenje je, če si zazidan  
v strah, preganjanje in zatajevanje  
misli, ki edina luč so v teh temnih časih!

HÖLDERLIN: Dani se! Ne pozabi, mili Isaak, dani se!

SINCLAIR: A noč še je tu: pel si o noči,  
o vesoljni noči, ki legla je,  
pohotna zver, na nas,  
ki nas ne spozna za svoje mladiče!

ALABANDA: Moral se boš odločiti, žlahtni prijatelj.  
Odločiti, ali boš zaklenjen tu,  
kjer je obrodila ljubezen  
in se je nebo obarvalo zláto,  
ali pa boš sledil svojim besedam,  
ki nekoč so se pognale navzdol,  
po pobočju te gorate pokrajine,  
in se, opite od lepote, ki prvi dal si ji ime,  
vtisnile v poslednji kamen.

HIPERION: Naj sedaj zapustim Diotimo,  
ki razkazal sem ji ves svet,  
ko ležala je v mojem objemu

in sta se najini duši vzdignili  
nad to blagoslovljeno zemljo?!

ALABANDA: Pel si tudi o svobodi: in razumeli smo te,  
da ne poješ le o svoji svobodi, majhni,  
lepi svobodici, ki pestuješ jo  
v senci razkošne krošnje,  
ampak si vsako njeno črko posvetil  
vsem nam, Grkom, trpečim sužnjem,  
četudi kralji duha bili smo dolga stoletja!

HIPERION: Vem, Turki zasedli so naše otoke,  
v oljkinih gajih zasadili kopja,  
na katerih je vihrala zastava s polmesecem.  
Prebarvali so naše domove,  
ustrahovali naše otroke  
in marsikatero našo devico osramotili.

ALABANDA: Jaz odšel bom, poklicalo me je srce,  
zvestoba tej kamniti zemlji,  
iz katere se je rodil duh Evrope.  
Z menoj boš šel, če nočeš, da tvoje besede  
postale bodo poletna ploha,  
ki vetrič prežene jo še pred večerom.

HIPERION: Diotima, ubil jo bom, če odidem ...

ALABANDA: Ubil jo boš, če ostaneš skrit v njenem naročju,  
ko domovina čaka svoje sinove, da zgrabijo za  
orožje!

SINCLAIR: Ljubi moj Hölder! Nastopil je čas,  
ko se bomo morali odločiti:  
skloniti glavo, da bo naš tilnik postal  
volovski, ali pa planiti skozi ogenj,  
ponosni vranci, v radostno oznanilo revolucije!

HÖLDERLIN: Isaak, počasi, počasi, ne izpusti iz rok  
vajeti, ne odvrzi biča, saj konji zbežljali bodo  
in z njimi zgrmel boš v prepad!

SINCLAIR: Čas teče kot tvoj ljubi Ren, ne da se ga ustaviti,  
kaj šele pognati nazaj k izviru, tja v temačne goz-  
dove.

HÖLDERLIN: Ne smeš me zapustili, ljubi moj!  
Tvoja opitost z revolucijo,  
s prevratom na Francoskem,  
te mi bo vzela! Ne zapusti me!

SINCLAIR: Revolucija je dejstvo, ki ga ne moreš zanikati:  
in revolucija se ni zgodila le na Francoskem!  
Svet se je prelomil, kamniti monolit,  
krogla, ki je nihče, niti Titani, ne more stehtati!  
Konec je, Hölder, zavedaj se tega, konec  
lepega sveta in še lepše prevare,  
da smo srečni sužnji, hvaležni vsaki drobtinici,  
ki pade s kraljeve mize!

HÖLDERLIN: Pomiri se, mili brat, sedi tu sem k meni,  
popij kozarec vina in prebral ti bom zadnje  
poglavje *Hiperiona*!

SINCLAIR: Ležem k tebi in tvojemu *Hiperionu*,  
ker ljubim te in spoštujem kot nikogar doslej.  
A vedi, zunaj, na vrtu te bogatunske hiše  
mojega prijatelja bankirja Gontarda,  
stoji temna neznanka, ogrnjena v plamteči plašč!  
In ime ji je: Revolucija!

(Premor)

Da, tudi Susette je v njenem pogledu ...  
Susette, ki poimenoval si jo za Diotimo  
in ji v srce kanil sladki strup ...  
Vem, vse vem, ne trudi se z lažjo!  
Saj tako silna ljubezen govori tudi gluhim.

(Premor)

Ne, on – še – ne ve; upajva!  
Njega vse bolj zanima samo še denar, zlato,  
ki v Parizu reveži so ga zmetali v Seno,  
saj z njim niso mogli nahraniti svojih otrok!

- HÖLDERLIN: Ni čudno, da so ti za petami, Isaak moj!  
Zgrabili te bodo, še preden se zdani,  
in te pahnili v ječo, Isaak moj,  
in tam čakal boš na milost tistih,  
ki ti bi jih nemudoma pobil!
- SINCLAIR: V Parizu giljotina od zore do mraka  
seka glave: plemenite, zabuhle,  
plešaste, napudranih lic in sladkih ustnic.  
Seka tako hitro, da v eni uri oddrobili so  
sedeminpetdeset glav, plemenitih, pozlačenih,  
butastih, blagoslovljenih ...  
Ludvik ponosno stopil je na oder,  
ker mislil je, da bodo vsaj tedaj spoznali,  
zatirani in izkoriščani, njegovo plemenitost!  
Nič od tega se ni zgodilo: bil je le bežen  
prizor iz burke, in že se je njegova kraljeva glava  
zvalila v pleteno košaro, obloženo s skorjo strjene  
krvi!
- HIPERION: Alabanda, prijatelj moj! Ne bom te zapustil  
v tej odločilni uri: ne bom te izdal ...
- ALABANDA: Izdal bi le sebe, dragi moj Hiperion!
- HIPERION: Diotimo ... Diotimo moral bom pustiti  
tu, v tej blagoslovljeni hiši,  
ki postajala je najin dom.
- ALABANDA: Tvoja ljubezen ne bo nič manjša ...  
Ko odšel boš v vojno s Turki,  
tvoja ljubezen postala bo pesem,  
ki peli jo bodo vsi, ki dotlej  
niso niti vedeli zate!  
Grki slavili te bodo in s teboj Diotimo,  
nov mit se bo rodil, mit, v katerega bogovi  
ne bodo smeli vstopiti.
- HÖLDERLIN: Isaak, ostani nocoj pri meni,  
ne podajaj se na temne ulice,

pusti jih, da bodo skozi vso dolgo noč  
prezebali za vogali in preklinjali  
svoje ovaduške duše!  
Na, pij, iz Gontardove kleti je!

SINCLAIR:           Beri mi *Hiperiona*! Beri mi, Hölder moj!

**6. prizor**  
**Usoda, ki ime ji je ljubezen**

*Susette, Diotima.*

SUSETTE:           Usoda ga je prinesla v moj dom.  
Lepega kot Apolon.  
Kako ti je ime, usoda?

DIOTIMA:           Usoda ga je prinesla v moj dom.  
Lepega in modrega kot Apolon,  
h katerega svetišču nekoč so romale moje sestre.

SUSETTE:           Nočeš izdati svojega imena?  
Nočeš izdati svojega rodu, usoda!  
Poigravaš se z menoj, da vse bolj  
izginjam v strasti – strašni strasti –,  
ki zanetil jo je, ko stopil je v moj dom,  
saj spremenil ga je v poganski hram,  
kjer telo kipi k neznanemu božanstvu  
in ne pozna greha, četudi to je greh ...

DIOTIMA:           Usoda, mati našega rodu si, ko bogovi  
postali so nezanesljivi, lahkomišelni celo,  
saj breme, ki vsak dan tovorimo ga navkreber,  
naložili so nam prav oni ... nato pa se zleknili  
v senci olimpskih borovcev in sladko zadremali.

SUSETTE:           K tebi se obračam, Odrešenik,  
četudi moja molitev je pozna,  
morda celo prepozna, saj srce se je že utopilo  
v divjih valovih Venerinega morja.

Pomagaj mi, Vsemogočni in Trpeči,  
saj sam si skusil vso ljubezen,  
ki Nebo lahko jo podari tudi nesmrtnim.

DIOTIMA: Moj dom spremenil si v svetišče,  
pozlačeno od čistosti neba in najinih duš.  
Prebudil si me v zgodnjem jutru,  
ko tvoja noga dotaknila se je kamnitega praga,  
in ko tvoj pogled objel me je, vedela sem,  
da čakala sem te, tebe in samo tebe, Hiperion!

SUSETTE: Razdejal si mir, v katerem pozabila sem  
na vse svoje mladostne želje in sanje,  
saj ljubezen do otrok zapletla me je  
v zlato mrežo, dišečo po mleku in nežni otroški koži,  
in tudi očeta svojih otrok sprejela sem kot vladarja.

DIOTIMA: Sestra zaljubljena, tvoje tožbe so vreli  
čiste ljubezni, nedolžne, otroške,  
ki ne pozna koristi in pričakovanj.

SUSETTE: Mar je tebe ljubezen že preizkusila  
in nagradila z modrostjo, da tako trezno govoriš?

DIOTIMA: Ti bojiš se tistega, čemur reče se – greh!  
Bojiš se lastnega srca, ki zastrupil ga je  
njegov pogled, ko prvič ob trepetanju sveč  
v njem si opazila lesket, ki zdel se ti je nadčloveški.

SUSETTE: Pred bogom sem prisegla,  
da ljubila ga bom,  
ki zgradil mi je dom,  
v katerem rodila sem mu otroka.

DIOTIMA: In zdaj bojiš se, da prelomila si zaobljubo,  
ki dala si jo njemu, ki obdaril te je  
z bogastvom, udobjem in ugledom.  
Le ljubezen zanj bila je pretežka naloga,  
nikjer, nikdar se je ni učil,

zato ostal je nevednež, gluh za prošnje srca –  
tako tvojega kot svojega.

SUSETTE: Pa vendar, sestra tuja, četudi tvoje besede  
so hladna studenčnica za moje žejno srce,  
ljubezen do njega ugonobila bo vse nas:  
mene, moja otroka, njunega očeta ...  
in tudi njega, saj njegova duša je nežna,  
občutljiva kot dekliško cvetje.

DIOTIMA: V vrhuncu najine ljubezni stopil некоč je na vrt,  
kjer v senci cvetočih marelic sanjarila sva o najini  
prihodnosti, za katero vedela sva, da je ne bo,  
objel me je, se z ustnicami dotaknil mojega čela  
in zašepetal: Diotima, odhajam ...  
Cvetje je potemnelo, mrak je zalil najin vrt,  
moje srce se je stisnilo v krču,  
da je bilo samo še trzajoč kamen.

SUSETTE: Hotel je zbežati od tebe?

DIOTIMA: Ne, s prijateljem Alabando, strogim tujcem,  
hotela sta oditi v vojno ...  
Sovražnik zasedal je naše lepe otoke,  
da krvaveli so prst, oljke in Grki.

SUSETTE: Ne razumem, kako je mogel zavreči vajino ljube-  
zen in se podati v boj, kjer smrt ne izbira junakov.

DIOTIMA: Ljubezni je več vrst, mi je šepetal v uho,  
in ena od njih je tudi ljubezen do domovine,  
ki poleg ljubezni do matere je najsilnejša.

SUSETTE: In ti, Diotima, sprejela si njegovo odločitev?  
Pustila si ga, da odide?  
Dopustila, da ubil je vajino ljubezen,  
nato pa z mečem šel pobijati sovražnike!

DIOTIMA: In ti, kaj boš ti naredila, ko nekega dne  
dejal ti bo: ljubezen moja, odhajam,

ker nočem ubiti tvojega srca, ne raniti  
tvojih otrok, ne ponižati tvojega moža.

SUSETTE: Te dan se nikdar ne sme zdaniti!  
Pesmi piše o meni, o najini ljubezni,  
prebira mi jih pozno ponoči,  
ko mesto je temno in gluho,  
najini srci pa slavita slavje večno.

DIOTIMA: Zdani se sleherni dan: dan rojstva, dan smrti.  
Tudi dan ljubezni in dan njene smrti.  
A ljubezen lahko živi, četudi odšel bo iz tvojega  
doma.  
Hiperion odšel je na vojno s Turki,  
pisal mi je pisma in v njih je bila nasilnejša  
ljubezen, ljubezen, oplemenitena s koprnjem  
po vnovičnem srečanju, po združitvi,  
saj duš, enkrat združenih v ljubezni, nič ne more  
ločiti!

SUSETTE: Poskušala bom verjeti tvojim besedam,  
izkušena si in tvoja domovina obdarila  
te je z modrostjo, iz katere jaz še nisem pila.

DIOTIMA: Verjemi mi, Susette, verjemi, saj govorim  
besede, ki so tudi tvoje:  
le najina jezika sta drugačna.  
Predvsem pa: istega moškega ljubiva,  
Hiperion in Hölderlin sta eno bitje,  
lepo kot Apolon, obdarjeno z ljubeznijo,  
ki si zasluži, da sva obe njeni svečenici.

## 7. prizor

### Roman o Hiperionu ali konec prijateljstva

*Sinclair, Hölderlin.*

SINCLAIR: Našel sem ti založnika, Hölder!  
Natisnil bo tvojega *Hiperiona*!

- HÖLDERLIN: Ni še gotov ...
- SINCLAIR: Kaj da ni, saj si mi ga bral!
- HÖLDERLIN: Moram še delati na njem.
- SINCLAIR: Če boš diamant brusil in brusil,  
na koncu bo ostal le prah.
- HÖLDERLIN: Moram prekositi Goethejevega Wertherja!
- SINCLAIR: No, svoje ambicioznosti nisi nikdar skrival.  
A pusti starega Weimarca! Kaj boš tekmoval  
z njim; on je sentimentalen ...
- HÖLDERLIN: A vendar je povzročil epidemijo sinjih frakov,  
rumenih telovnikov in samomorov!
- SINCLAIR: Ne oklevaj zdaj, Hölder moj,  
zdaj je priložnost!  
*S Hiperionom* stopil boš iz sence ...
- HÖLDERLIN: Le sen sence ...
- SINCLAIR: Znova ta tvoj Pindar!
- HÖLDERLIN: Zadnje tedne sem ga prevajal ...  
veličastna poezija ... komaj doumljiva,  
presega vse, kar Grki so zasnuli ...  
ni po meri človeškega ... po meri bogov  
narejen je njegov jezik ...  
Ljubi Isaak, ko bi kdaj zmogel ...  
Poslušaj tole:
- “Oboji smo enega rodu,  
ljudje in bogovi,  
iz iste matere  
oboji dihamo.*

*Vendar nas ločijo moči:  
na eni strani nič,  
na drugi bronasto domovje  
trajnega, neomajnega neba.”*

SINCLAIR: Pusti zdaj Pindarja!  
*Hiperion* mora iziti, in to čim prej!  
Hölder, ali se sploh zavedaš,  
kakšno revolucijo boš povzročil s svojim romanom!

HÖLDERLIN: Ti samo še besedo revolucija poznaš!  
Toliko časa boš z njo ropotal,  
da te bodo končno prijeli!

SINCLAIR: Aha, zdaj pa znameniti oportunizem pesnikov,  
ki se v pesmih navdušujejo nad revolucijo,  
ko je treba poprijeti za orožje,  
pa se v njih naseli previdnost,  
ki je le drugo ime za strah  
in njihovo malomeščanstvo!

HÖLDERLIN: Upam, da tega ne misliš resno, Isaak ljubi!  
S teboj pojdem na barikade,  
pel bom hvalnice revoluciji,  
častil jakobince in njihov revolucionarni teror,  
spisal odo giljotini ...

SINCLAIR: Zdaj norčuješ se in s tem izkazuješ le,  
da ne razumeš časa, v katerega si bil rojen.  
Francoska revolucija je dejstvo!  
Po njej ne more biti več tako, kot je bilo!  
Kralju so oddrobili glavo, tudi kraljici,  
prelepi Mariji Antoaneti, da je črnina  
prekrila dunajski dvor.  
Uboga avstrijska princeska, so stokale  
mamke okoli Hofburga.

HÖLDERLIN: Očitno te več ne skrbijo zasledovalci,  
še manj njihova poročila knezu.

- SINCLAIR: Ne, ne skrbi me moja prihodnost.  
Tvoja pa me! Rad bi, da objaviš *Hiperiona*  
in postaneš prvi nemški pesnik ...  
in daš veličinam vedeti, da si večji od njih!  
Naj tudi Schiller, ta maziljeni princ  
nemške književnosti,  
prime v roke tvoj roman in obnemi!
- HÖLDERLIN: Pretiravaš, vedno pretiravaš, Isaak!
- SINCLAIR: Ne pretiravam, nikakor ne,  
le to si želim, da izide *Hiperion*.  
Ob tebi ležal sem, ko bral si mi ga,  
in Grčija je vstajala iz brezbrežnega morja  
in me vabila, naj stopim v njene gaje,  
k njenim izvirom, ponosnim goram  
in se sklonim k sladkim plodovom njene rdečkaste  
prsti ...
- HÖLDERLIN: V najkrajšem času dokončam *Hiperiona*,  
obljubim ti, Isaak!  
A zame ta hip nista niti *Hiperion* niti revolucija  
pomembna ...
- SINCLAIR: Kaj ti je, Hölder? Kaj se dogaja s teboj?  
Povej mi, mili brat!
- HÖLDERLIN: Diotima ...
- SINCLAIR: Diotima?
- HÖLDERLIN: Da, Diotima, ki ...
- SINCLAIR: ... ki Hiperion jo ljubi in ona njega ...
- HÖLDERLIN: Da.
- SINCLAIR: No, in?
- HÖLDERLIN: In ta ljubezen je resničnost ...  
ne literatura ...

- SINCLAIR: Sam si mi govoril, da je moč literature  
v tem, kako zmore resničnost preoblikovati  
v nekaj, kar je več od te resničnosti.
- HÖLDERLIN: Ne gre za razpravljanje o literaturi,  
Hiperionovo srce je bolno od ljubezni  
do Diotime ...
- SINCLAIR: Govoriš, kot da te zapušča pamet ...
- HÖLDERLIN: Saj me ... saj nor sem od ljubezni ...  
do ... Diotime ...
- SINCLAIR: Res se ti je zmešalo! Zaljubil si se  
v lik iz svojega romana! Blaznež!
- HÖLDERLIN: Da, res sem blazen! Ker ljubim Susette!  
Susette Gontard, ženo bankirja Jakoba Gontarda!  
In ona ljubi mene ... kot Diotima ljubi Hiperiona!
- SINCLAIR: Norec! In se zavedaš, kaj to pomeni?!  
Jaz sem te priporočil bankirju, jaz sem  
te rešil pred životarjenjem v švabskem zakotju,  
ob toplem ognjišču tvoje pobožne matere ...  
Jaz sem ti odprl vrata v veliki svet, te seznanil  
z mogočniki, da so se ti klanjali,  
četudi si samo domači učitelj!  
Celo k Schillerju sem ti odprl pot,  
da se je prevzvišeni sklonil k tebi, palčku,  
in pričakoval, da mu poljubiš roko!
- HÖLDERLIN: Prenehaj, prenehaj! Ne govori tako!  
Ne omenjaj moje matere, ne omenjaj  
njenega svetega imena, saj globoko rano  
sem ji zadal, ko sem izstopil iz bogoslovja!  
Vsaj njej prizanesi, njej, ki rodila je toliko  
mrtvih otrok ... Ne, Isaak, tega ne smeš,  
tega ti ne dovolim ...
- SINCLAIR: Oprosti, Hölder moj, oprosti mi,  
nisem te hotel prizadeti!

A zavedati se moraš, da s svojo ljubeznijo  
do gospodarjeve žene uničuješ ne le družino,  
ki te je sprejela odprtih rok,  
ampak tudi sebe ... in nenazadnje tudi mene!  
Bankir Gontard je zelo vpliven mož,  
njegova beseda se sliši tudi na dvoru.

HÖLDERLIN: Iz obzira do bankirja, iz obzira do tebe,  
ki računaš, da te bankir reši ječe,  
četudi hočeš biti jakobinec,  
ki se ne meni za buržoazna pravila,  
naj ubijem svojo ljubezen!  
Naj ubijem njeno ljubezen,  
ki se je v njenem imenu pripravljena  
odpovedati celo svojima otrokoma!

SINCLAIR: Zdaj razumem, zakaj te izid *Hiperiona* ne zanima!  
Zdaj razumem, da najino prijateljstvo bilo je  
vredno le toliko, da sem ti uredil lagodno  
službico domačega učitelja ...  
Izdal si najino prijateljstvo, Hölder!  
Zavedaj se tega! Norec si,  
ki sebe in vse krog sebe boš uničil!

HÖLDERLIN: Nisem te izrabil, mili moj Isaak!  
A srečanje s Susette bilo je ...  
Kaj rečem naj ... mojo dušo  
vklenila je ... polastila se je mojega srca ...  
nemočen, omamljen, zastrupljen z milino  
večernega snega,  
iz katerega narejen je njen obraz,  
klonil sem in nič več se nisem mogel braniti ...

SINCLAIR: Nemočen, opit, zastrupljen pisal si  
*Hiperiona*, ki je ena največjih mojstrov  
nemškega jezika ...  
Zavrgel svoje si darove za plehkost ljubezni,  
ki bolj strast je kot bolezen duše ...

HÖLDERLIN: Vse bom zavrgel v hipu,  
ko odidem iz te hiše ...

SINCLAIR: Upam, da to storiš čim prej ...

HÖLDERLIN: Da, čim prej, Isaak,  
čim prej odidem ...  
In Susette z menoj!

SINCLAIR: Norec! Norec!  
Prekleti Hölder! Blazen norec si, da veš!

## 8. prizor

*Susette in Hölderlin. Jakob Gontard in Isaak von Sinclair – prizor poteka vzporedno, recimo v dveh (nekoliko bolj oddaljenih) sobah Gontardovega doma.*

SUSETTE: Tako ne morem več, Friedrich!  
Znorela bom od norega srca,  
zblaznela od muk, ki me spreminjajo  
v trpečo žival ... Moja otroka ...  
Kaj naj storim? Kaj naj storiva?  
Povej mi, ljubi moj, zaplodila sva  
ljubezen, ki vse bolj se mi zdi,  
da je v njej smrtna kal ...

HÖLDERLIN: Susette, edina moja Diotima ...

SUSETTE: Pusti zdaj poezijo ...  
Zdaj gre za najini življenji,  
za moja otroka, za Jakoba,  
ki pred oltarjem prisegla sem mu ljubezen.

HÖLDERLIN: Tisto, kar si tam prisegla, ni bila ljubezen!  
Pristala si, da boš živela z njim,  
da mu boš rodila otroke, da boš njegov okras –  
kot da bi v banki ne imel dovolj zlata –,  
da boš spala v isti postelji kot on,  
da boš vzgajala otroke, medtem ko bo on  
štel denar in tehtal zlato,  
privolila si, da ti bo kupoval lepe obleke

in dragocen nakit, ti pa mu boš zvečer,  
ko bo truden od bančnih poslov,  
položila mehko roko na rame  
in mu kaj sladkega, kaj zelo banalnega,  
izrabljenega zašepetala v uho ...

SUSETTE: Dovolj, dovolj, Friedrich!  
Ne tacaj po moji družini ...  
Sprejeli smo te z odprtimi rokami,  
četudi Jakob imel je vrsto pomislekov,  
saj pesniki budite v ljudeh, ki ukvarjajo se  
s stvarnimi opravili, dvom in negotovost ...  
In če ne bi bilo gospoda Sinclairja,  
bi ne dobil službe pri nas.

HÖLDERLIN: Res si prisegla zvestobo gospodu bankirju;  
ne le zvestobo, še temu si se zaobljubila,  
da se boš naučila njegovega jezika,  
jezika tistih, ki se "ukvarjajo s stvarnimi opravili" ...

\*\*\*

GONTARD: Moram govoriti z vami, četudi si tega nikakor ne  
želim ...

SINCLAIR: Vedno sem vam bil na uslugo, gospod Gontard.

GONTARD: Da, in tudi jaz vam!  
Četudi zdi se mi, da bi bilo bolje,  
da bi ne ...

SINCLAIR: Kaj dvomite o moji poštenosti, gospod Gontard?

GONTARD: Ne gre za poštenost; za veliko več gre!

SINCLAIR: Za veliko več? Kaj neki bi to lahko bilo?  
Mar niste zadovoljni z gospodom učiteljem,  
ki sem vam ga priporočil?

GONTARD: Tudi o tem se morava pogovoriti,  
a najprej bi želel govoriti o vas.

SINCLAIR: Odprta knjiga sem ...

GONTARD: A v njej še ni zapisano, kar se govori o vas  
in o čemer od časa do časa tudi preberem kaj.  
Ne mislite, da prebiram le finančna poročila ...  
Dogajanja v Franciji so nas vse zelo vznemirila ...  
Ni kar tako ... da suverenega monarha ...  
obglavijo ...  
in še njegovo nič krivo ženo, mater petih otrok!  
To je barbarsko dejanje, ki nima prostora v Evropi.  
To so perzijski morilci,  
ki hočejo zgraditi nov ekonomski red, ki ne bi  
– tako sem zadnjič prebral v Poročevalcu –  
temeljl na zlatu!  
Ja, na čem pa lahko temelji zgradba, kaj zgradba,  
katedrala denarja, ki ga vsi uporabljamo ...

SINCLAIR: ... in potrebujemo. Le da ga eni imajo dovolj,  
preveč, drugi pa nič!

GONTARD: Božja volja se uresničuje tudi tako ...

SINCLAIR: Ne vem, gospod Gontard, če vaše transakcije  
odobrava sam bog!

GONTARD: Gospod Sinclair, to je preseglo vse meje ...  
Bo že držalo, kar sem prebral, kar slišim  
iz dneva v dan ... pravi jakobinec ste postali.  
Simpatizirate s francoskimi prevratniki,  
morilci in podivjanimi revolucionarji ...  
ki hkrati oznanjajo enakost, bratstvo in svobodo!

\*\*\*

SUSETTE: Pomagaj mi, ljubi moj, najdražji!  
Pomagaj mi, da pobegnem pred zvermi,  
ki žrejo moje srce in že iščejo sledi mojih dveh  
otrok!  
Pomagaj mi zaradi Henrija, ki si mu več kot oče ...  
Saj dotaknil si se njegove deške duše  
in sedaj čuti ta dotik kot žareč pečat:

gleda te kot božanstvo – toliko grških zgodb  
si mu prebral, da misli, ubožček, da ti živel si  
tam doli na jugu, na onih divjih otokih,  
s soncem požganih, in se družil z nimfami,  
satiri, polbogovi in modreci ...

HÖLDERLIN: Pobegniva ... Susette ... zbeživa ...  
Tu bova samo trpela, končno naju bodo ločili,  
Gontard verjetno že sumi ... pobegniva ...

SUSETTE: Kar tako ... sredi viharne noči naj zbežim  
iz svojega doma in ga za vse večne čase  
zaznamujem z grehom in sramoto ... In moja  
otroka,  
kaj bo z njima ... Mar terjaš, da se ločim od njiju ...  
Nikdar! Nikoli! Friedrich, razumi,  
da je materinska ljubezen najmočnejša ...

HÖLDERLIN: Otroka gresta z nama!

SUSETTE: Le kako si to predstavljaš?!  
Kako naj jima razložim,  
da bosta ostala brez očeta?!

HÖLDERLIN: Potem ju pusti očetu!

SUSETTE: Nič ne razumeš, pesnik egoistični!  
Otroci niso knjige, da jih položiš  
na police v knjižni omari,  
da tam čakajo na usmiljeno roko,  
ki osvobodi jih praha in pozabe!  
Si upaš to povedati Henryju,  
ki gleda te kot ... kot da si Apolon!

HÖLDERLIN: Mila moja Susette, ali odidiva  
iz bankirjeve hiše ali pa ubijva  
najino ljubezen in z njo tudi sebe:  
tvoja otroka imela bosta mater, a mrtvo ...

\*\*\*

- GONTARD: Vrata našega doma so vam na stežaj odprta ... Sprejeli smo gospoda Hölderlina, ker vi ste o njem govorili s takim navdušenjem ... četudi veliko – morda celo boljših – učiteljev se je ponujalo, saj biti domači učitelj v hiši bankirja ni le služba, dobra služba, ampak tudi priložnost za vzpon po družbeni lestvi ...
- SINCLAIR: Moram vam zagotoviti, gospod bankir, da je Hölderlin, četudi pesnik, kar vam sicer budi marsikateri neupravičen pomislek, čisto, najčistejše bitje na tem svetu. In tudi vaš sin Henry ljubi ga kot ...
- GONTARD: Očeta, ste nemara hoteli reči ...
- SINCLAIR: Nikakor ne, spoštovani, hotel sem le ...
- GONTARD: ... reči, da se je med njima spletla močna čustvena vez, mar ne?
- SINCLAIR: Natanko to sem hotel reči.
- GONTARD: In da se je tako močna čustvena vez "spletla" tudi med gospo Susette Gontard, mojo soprogo, in gospodom učiteljem ...
- SINCLAIR: Za božjo voljo, gospod bankir! Od kod vam to? Jamčim vam, z vso svojo poštenostjo in ugledom vam jamčim za svojega prijatelja, da ...
- GONTARD: Žal, gospod Sinclair, vaš ugled je že nekaj časa pod vprašajem ... Ne slepite se, saj dobro veste, da knez razmišlja o tem, da vas obtoži ... veleizdaje!

\*\*\*

- SUSETTE: Dom zapustim le pod pogojem,  
da z nama odideta tudi moja otroka ...  
Četudi ju s tem oropam doma ...
- HÖLDERLIN: Mar midva ne bova nikdar mogla imeti doma?  
Mar naju je najina ljubezen napravila za divji  
zveri,  
ki se bosta klatili po temnih gozdovih,  
se hranili z mrhovino in se s prvim snegom  
zavlekli v brlog, teman, smrdeč ...
- SUSETTE: Spet pesniš, Friedrich!  
Vsaj za trenutek pozabi na verze:  
če ne bova imela denarja,  
se bova morala res zavleči v brlog ...
- HÖLDERLIN: Isaak je našel založnika za *Hiperiona*;  
denar bom dobil, ne skrbi!
- SUSETTE: Mar tako zelo zaupaš Isaaku?  
Mar ne vidiš, da te hoče popolnoma  
prikleniti nase?  
Ne le da ti bo našel založnika,  
tudi tisk bo plačal in še tvoj honorar!
- HÖLDERLIN: Zdaj iz tebe govori ljubosumnost,  
ki je le drugo ime za neumnost!
- SUSETTE: Ne, vse, kar dela Isaak,  
izvira iz njegovega ljubosumja.  
Jaz sem mu v napoto, najina ljubezen  
ga žre, v njem se nabira strup  
in bojim se, da ne stori česa takega,  
kar uničilo bo najino ljubezen.
- \*\*\*
- SINCLAIR: Razumem vas, ki ste varuh temelja  
tega nepravičnega sveta;  
revolucija, ki se je razplamtela v Franciji,

je oznanila človekove pravice!  
Nemara boste zdaj vprašali, kaj to sploh je.  
A vedite, da so tudi v Združenih ameriških državah  
sprejeli deklaracijo, v kateri je zapisano:  
"Vsi ljudje so ustvarjeni enako.  
Stvarnik jih je obdaril z določenimi neodtujljivimi  
pravicami.  
K temu spadajo pravica do življenja, svoboda in  
težnja k sreči."

GONTARD: Vse globlje tonete, dragi Sinclair.  
Žal mi je za vas, a te prevratne ideje  
so vas popolnoma omrežile.  
Mislim, da se mora najino prijateljstvo  
končati zdaj, ko se lahko pogovarjava  
še kot svobodna moža.  
Lahko še rečem kakšno besedo pri knezu –  
da vas rešim najhujšega – a bojim se,  
da vam to ne bo pomagalo.  
Poleg tega pa moram obvarovati svoj dom  
pred temi blaznimi idejami!

SINCLAIR: Obžalujem, vendar ne jaz ne vi, ne vi ne jaz,  
ne zmoreva zaustaviti plazu časa,  
povodnji, viharja, ki podira staro  
in ustvarja prostor za novo ...

GONTARD: Vse boste porušili, vse,  
kar človeški rod, ki vodila sta ga božja  
volja in milost, z velikanskimi napori  
ustvaril je v stoletjih ...  
Zdaj pa nekaj fičfiričev, deklasirancev  
skuša na ruševinah graditi nov svet!  
Blazni ste, vsi ste blazni!  
In nikar ne mislite, gospod Sinclair,  
da vas ne doleti najstrašnejša kazen!  
Vsemogočni se bo sklonil sem k nam  
in vas z enim samim zamahom svete jeze  
izbrisal z obličja sveta!

SINCLAIR:           Gospod, nisem ne fičfirič, še manj deklasiranec,  
moj rod izvira iz enega najodličnejših škotskih  
klanov,  
zato ne smem dovoliti, pa četudi vam,  
ki sem vaš dolžnik, da name naslavljate  
tako surove, prostaške besede,  
ki niso vredne uglednega meščana,  
enega prvih mož tu v Frankfurtu.

GONTARD:           Da, moj dolžnik ste! In ne pozabite tega!  
V svoj dom sem sprejel tega ... oprostite mi,  
tega čudaka, tega pesnika, in mu zaupal vzgojo  
svojega sina!  
In vi ste zagotavljali, da je gospod Hölderlin  
izjemen človek ...  
In zdaj vas sprašujem: Le v čem je njegova  
izjemnost?  
Le v čem? Da piše verze? Je to kaj posebnega?  
Dajte no! V Nemčiji vsak drugi falirani študent  
piše pesmi. In kaj naj mi, Nemci, z njimi?  
Ni vsakdo Goethe ali Klopstock!  
Mar mislite, da je Hölderlin resnično pesnik?  
Mar je doslej pokazal kaj izjemnega?  
Jaz o tem nisem ničesar slišal!

SINCLAIR:           V banki verjetno res ne razpravljate  
o poeziji!

GONTARD:           Dovolj! Končujem ta najin pogovor,  
ki vas, na mojo veliko žalost, ni pripravil,  
da bi priznali svoje zablode ... da bi spoznali  
svojo zmoto ...

SINCLAIR:           To niso zablode, gospod Jakob Gontard!  
Tako odslej vrtel se bo svet, pa če vi hočete ali ne!

\*\*\*

SUSETTE:           Ljubi moj Hiperion,  
nočem te izgubiti!

Brez tebe ne morem živeti!  
Odidiva! Pobegniva!  
Prodala bom svoj nakit  
in z denarjem se bova že nekako prebila ...

HÖLDERLIN: V Francijo bova šla ...

SUSETTE: Nikar tja, kjer sekajo glave in ...

HÖLDERLIN: V Bordeaux bova šla,  
tam si bom poiskal službo pri konzulu ...  
Prijatelj Ebel mi bo pomagal, veliko poznanstev  
ima ...

SUSETTE: Beživa, beživa ...

HÖLDERLIN: Še to noč, še to noč ...

SUSETTE: In kaj boš dejal Isaaku?  
Ga boš izdal? Ga boš znal potolažiti?  
Ljubezen med moškima je hud strup.  
Bo zmogel preboleti ločitev?  
Boš zavrgel njegovo pomoč  
pri izdaji *Hiperiona*?

HÖLDERLIN: Toliko kot sem jaz njemu dolžan,  
je tudi on meni.  
Razumel bo, saj ve, da je prijateljstvo  
med moškima izročilo starih Grkov,  
ko sta si ljubimca delila tako užitke  
kot modrost, porajajočo se iz predanosti  
enega drugemu.

\*\*\*

GONTARD: Gospod Friedrich Hölderlin, v naš dom  
ste stopili, da prevzamete odgovornost  
za vzgojo našega sina Henryja.  
Moje zaupanje v vas je bilo popolno,  
gospod Sinclair vas je priporočil,

jamčil za vas in jaz sem verjel, njemu  
in tudi vam ... A žal se je pokazalo ...

HÖLDERLIN: Le kaj se je pokazalo, gospod bankir?  
Le kaj? Da sem slab učitelj in še slabši vzgojitelj?  
Da sem Henryja oviral namesto vzpodbujal  
v njegovem razvoju?  
Se je mar to pokazalo, da sem ga slabo naučil  
francoščine ...  
Povejte, gospod bankir, kaj se je pokazalo.

GONTARD: Da vas ne potrebujemo več!  
Da lahko odidete še noč!  
Da je domačih učiteljev več kot preveč!  
Da ste se ves čas obnašali,  
kot bi princ duha stopil med nerazsvetljene,  
neuke malomeščane, ki jih boste prav vi  
razsvetlili in jih odrešili nevednosti in moralnosti!  
Kajti – vedite, gospod pesnik – pri vas sem opazil  
skrajno moralno razpuščenost ...  
ki bi se ji moralo reči celo nemoralnost!

HÖLDERLIN: V svojih pesmih slavim vladavino neba,  
ki je vrhovno načelo vseh naših etičnih dejanj!

GONTARD: Dajte no, ne bodite šema, Hölderlin!  
Ne potrebujem vaših predavanj o poeziji!  
Mar mislite, da ste Klopstock, ali kaj!  
Nemara celo Goethe ali vsaj Schiller?  
Ne smešite se, ohranite vsaj kanec dostojanstva  
in se ne merite z največjimi nemškimi duhovi!  
Navaden učitelj ste ... in še to ne najboljši ...

HÖLDERLIN: Odhajam, odhajam iz vašega doma,  
gospod Gontard, četudi vem, da ...

GONTARD: Kaj še veste, ne da bi mi že povedali ...

HÖLDERLIN: Da vaš dom ostal bo ...

GONTARD: No, kaj pa se vam je zgodilo, dragi Hölderlin?  
Tako zgovoren, nenadoma pa brez besed ...

HÖLDERLIN: Vaš dom potonil bo v noč, v grozotno noč ...

GONTARD: Dajte no, bodite resni! Prenehajte že s to poezijo!  
Saj ste ob pamet! Vsakdo na vašem mestu  
bi se boril, da ohrani tako prijetno službico,  
vi pa deklamirate!  
Res je najbolje, da se čim prej poberete!  
In poiščite si pomoč, saj mislim,  
da ste bolni, resno bolni ...

\*\*\*

SINCLAIR: Odhaja, beži kot tat, kot zločinec ...

GONTARD: Saj sem mu dal vedeti,  
da ga tu ne potrebujemo več!

SINCLAIR: A ne odhaja sam ... vaša soproga,  
mati vaših otrok, gre z njim.  
Obnorel jo je s svojimi verzi,  
s prilizovanjem Henryju ...  
zlorabil je njegovo zaupljivost ...  
da se je polastil srca njegove matere ...

GONTARD: Sinclair, tudi vi ste nori!  
Kako morete blebetati take norosti?

SINCLAIR: Norost ali ne ... vaša soproga prodala je  
svoj nakit, ker učitelj je reven, a lep,  
nekoč celo pravili so mu, da je Apolon!  
In odkod naj bi Apolon imel denar?

GONTARD: Vi ste ga pripeljali v naš dom,  
vi boste odgovarjali ... On se obnaša,  
kot bi bil ob pamet ...  
Sicer pa z vami ne bom na dolgo in široko  
razpravljaj o naših družinskih zadevah.  
Že res, da ste – bili! – naš dragi prijatelj,  
a zdaj je tega konec! Konec!

Saj obtoženi boste veleizdaje, vaše prevratne ideje,  
ki ste se jih nalezli pri Francozih, pokritih s tistimi  
smešnimi čepicami, vas bodo pokopale!  
A naš dom ostal bo čist in zvest naši tradiciji,  
redu in knezu, poštenju in umnemu  
gospodarjenju!  
Bog nas bo čuval pred takimi rokomavhi,  
kot ste vi, gospod Sinclair, in še vaš bolni prijatelj ...  
Samo še to vas prosim, poskrbite, da še nocoj  
odide iz naše hiše, a tudi iz mesta!  
Odpeljite ga kam daleč, na Škotsko,  
od koder ste vi doma,  
tam morda še najde kaj miru in pameti,  
saj, kot vem, tam vedno dežuje in ovce  
mulijo grenko travo.

*Sinclair odide. Jakob Gontard divja naokrog po hiši.*

- GONTARD:           Susette! Susette!  
                          Kje se skrivaš? Ne pohujšuj najinih otrok!  
                          Susette, Gontardova si in jaz sem tvoj mož!  
                          Oče tvojih otrok! Moj denar je,  
                          s katerim kupuješ svoje udobje.  
                          Nakit sem ti kupil jaz! Moj je! Meni ga prodaj!  
                          Če misliš, da boš zanj kaj iztržila!?
- SUSETTE:           Jakob, dragi! Jakob, kaj se je vendar zgodilo?
- GONTARD:           Kaj se je zgodilo? Ti mi povej,  
                          kaj si naredila. Ti mi povej,  
                          ki obljubila si mi zvestobo!
- SUSETTE:           Ne razumem ... Jakob, kaj ti je?  
                          Pridi k meni, sem k meni,  
                          da te pomirim, da te pobožam  
                          po razgretim čelu ...
- GONTARD:           Dovolj, Susette! Konec je, razkrinkana sta!
- SUSETTE:           Razkrinkana?

- GONTARD: Ti in tvoj učitelj! Tvoj pesnik!  
Ki zlorabil je moj dom, onečastil  
naše ime, pohabil mojega Henryja!
- SUSETTE: Jakob, Jakob, nikar!
- GONTARD: Prepozno je, Susette Gontard!  
Moj priimek nosiš, po meni se imenuješ,  
moja lastnina si!  
Brez mene te ne bi bilo!  
In Hölderlin zlorabil je tvojo nedolžnost,  
zaupljivost, z medenimi besedami  
– saj se tako reče, mar ne? –  
te je opil, da pozabila si na naloge žene in matere!  
Zastrupil je tvoje srce, naivno, zaupljivo,  
kot premražena žival si je želelo topline,  
saj te razumem, jaz s posli bil sem zasut,  
pozabljal sem nate, na tvojo občutljivo нрав.
- SUSETTE: Dobro, Jakob Gontard, s poroko sem postala  
tvoja lastnina, tega ne morem zanikati,  
a srca se ne da kupiti ...
- GONTARD: Prekleti pesnik! Saj sploh ne znaš več  
normalno govoriti ... kar nekakšni verzi –  
saj se tako reče, mar ne – ti polnijo usta ...
- SUSETTE: Pa vendar, Jakob Gontard, gospod moj in gospodar,  
še vedno ne razumem, zakaj vse to tvoje besnenje  
nad Henryjevim učiteljem? Dober je, potrpežljiv,  
vztrajen ... Henry ga je vzljubil ...
- GONTARD: Vzljubila si ga ti in hotela z njim pobegniti:  
osramotiti našo hišo in otrokoma ukrasti očeta!  
Vsaj svojemu sinu prizanesi!  
Isaak von Sinclair mi je vse povedal!  
Sicer pa je stvar končana: Friedrich Hölderlin  
mora še nocoj zapustiti naš dom in tudi mesto!  
Sinclair, ta kača, ta jakobinec, ta prevratnik,  
ta razuzdanec, ta moralni sprijenec, ta ... ta Škot,  
ki nam ga je podtaknil, ga bo tudi odpeljal od tod ...

SUSETTE: Jakob, zdaj, ko je razkrita sramota, kot ti temu praviš, zdaj, ko rešuješ ugled svojega doma, svojega imena, svoje premoženje, svoj položaj v družbi, zdaj, ko si se soočil s tem, da nikdar in nikoli ne boš mogel biti moj gospodar, četudi nosim tvoje ime, zdaj ti bom povedala:  
Da, zaljubila sem se v Hölderlina  
in on ljubi mene! Res je, hotela sva pobegniti ...  
v neznano, v negotovo prihodnost,  
ki samo najina iskrena ljubezen bi ji bila sidro  
sredi viharnega sveta.  
Zdaj ... zdaj se boš moral sprijazniti s tem,  
da tvoja žena, da tvoja lastnina – kot praviš –  
v srcu ne bo hranila niti tvoje podobe,  
četudi jo bom morala gledati vsak dan,  
saj tam se je že zdavnaj naselil njegov lik,  
Friedrichov lik, in dokler bom živa,  
dokler bo kri oblivala zadnji kotiček mojega srca,  
v njem bo živel Friedrich.  
Lahko ga izženeš, to pravico imaš!  
Jaz ti tega ne morem preprečiti.  
A s tem izgnal boš tudi mene,  
to kazen bo za gospodarja,  
ki misli, da lastnina je tudi že ljubezen.

\*\*\*

HÖLDERLIN: Diotima, zaljubljena laboda  
na zamrznjenem jezeru sva,  
noč pada, pada kot kamnit pokrov  
in zvezde so tvoje solze,  
ljubezen, ki ukradel sem ji luč!

SUSETTE: Ukradel si mi luč, plaho luč srca,  
izgubila sem se v kamnitem gozdu,  
kjer se nikdar več ne zdani!

HÖLDERLIN: Zdaniilo se bo, ko postaneva gosta  
bogov; saj vrnil se bodo, zagotovo  
se bodo vrnili, in znova stopili na sveta grška tla  
in Dioniz bo oznanil rojstvo svojega brata – Jezusa!

SUSETTE: Ne omenjaj Kristusa, pred katerim klečim!  
Hiperion moj, sin sonca, prinašalec teme,  
moj dom spremenil si v ječo, kjer z nevidnimi  
verigami priklenjena ostala bom,  
medtem ko ti svobodno potikal se boš po svetu.

HÖLDERLIN: Celo smrt ni slovo, Diotima moja mila,  
zato ne objokuj najinega slovesa ...

SUSETTE: Hiperion moj, lepi Apolon,  
potrkal si na moje srce, romar,  
odprla sem se ti,  
poljubil si mojo samoto  
in maj se je razcvetel,  
da rože bile so najine družice.

HÖLDERLIN: Odhajam, Diotima, odhajam,  
z Alabando odhajam na vojno!  
Še nocoj! Že slišim žvenket orožja,  
hrzanje konj in vojaške bobne.  
Odhajam, da uresničim svojo željo po svobodi!  
Da se uresničijo besede,  
ki sem jih dolge noči  
v zavetju tvojega doma  
zapisoval ob boječi sveči.

SUSETTE: In kaj naj rečem Henryju?

HÖLDERLIN: Ko bo odrasel, daj mu moj roman  
o Hiperionu in Diotimi.  
Morda tedaj razumel bo,  
zakaj je ljubezen tako kruta.

## 9. prizor

*Hölderlin doma na Švabskem. Mati. Hölderlin igra na flavto.*

MATI: Kako dolgo te nisem slišala igrati!  
A zakaj je melodija tako otožna?

- HÖLDERLIN: Ker moj dih je bolan, plašen in teman!
- MATI: Zaigraj, Friedrich, kaj bolj veselega.  
Profesor Schwab te je učil tudi poskočnih  
napevov ...
- HÖLDERLIN: Mama, profesor Schwab je že dolgo mrtev  
in z njim umrlo je tudi veselje moje flavte.
- MATI: Zdaj si doma, sin moj, tu v naročju  
svojih ljubljenih gozdov in živahnih izvirov,  
tu znova rože obračajo se za teboj,  
nežne roke, umite v jutranjem vetrcu,  
blagoglasje tvojega doma zdravi tvoje rane ...
- HÖLDERLIN: *Besed človeških nisem razumel nikdar,*  
zapisal sem v eni svojih pesmi ...
- MATI: Brala sem, da natisnili so ti knjigo ...  
roman ali kaj?
- HÖLDERLIN: Roman napisal sem, ko bil sem v Grčiji ...
- MATI: V Grčiji? Kdaj? Nisi mi pisal od tam!  
Bil si v Frankfurtu, kot vem, ne v Grčiji ...
- HÖLDERLIN: O, bil sem v Grčiji, in še bom šel ...
- MATI: Friedrich, dovolj ran si mi zadal,  
a zdaj vidim, da je tvoja rana še globlja ...
- HÖLDERLIN: Ne govori mi o ranah, mama,  
ti sploh ne veš, kaj pomeni biti rana!
- MATI: O, dobro vem, zelo dobro vem, saj čutim,  
saj boli, saj skeli me že leta ...  
Od tedaj, ko zapustil si bogoslovje  
in se podal v brezbožni svet ...

- HÖLDERLIN: Moj svet je svet, kamor se bodo bogovi vrnili ... In z njimi tudi Dionizov brat Kristus!
- MATI: Si sploh kaj bral sveto pismo? Si ga kdaj vzel v roke in ...
- HÖLDERLIN: Ne, bral sem Pindarja in Sofokla in svoje brate Grke, saj edina korist, ki sem jo imel od študija teologije – kako smešna beseda! – je bila grščina! Saj kakšna znanost pa naj bi bila o bogu! Bog je – tako si me tudi ti učila, mama, doma v naših srcih. Katedrale gradili so mogočniki le zato, da svoje ime napisali so na temeljni kamen, nato pa plačali celo Krezovo bogastvo, da zvoniki katedrale ranili so nežno sinjino neba ...
- MATI: Veš, Friedrich, nisem razumela, zakaj zapustil si študij bogoslovja, saj tam imel si, tako si pisal, dobre prijatelje, celo hvalil si jih, da si mi lahko samo hvaležen, ker izpolnil si mojo željo: tam srečal si gospoda Hegla in Schellinga ... S kakšnim navdušenjem si pisal o njiju, da sta tvoja brata, da skupaj načrtujete prihodnost ... Nato pa ... dolgo se mi nisi oglasil ... Šele iz Frankfurta, iz hiše bankirja Gontarda si mi po dolgem času pisal, da si vesel, ker smeš “tako odprto in čisto izreči mnenje svojega srca, kot to poznam pri tebi”.
- HÖLDERLIN: Nikdar nisem bil v Frankfurtu! Jaz ti že nisem pisal iz tistega zlatega hleva! Jaz že ne! Bil sem v Grčiji, tam spoznal sem prijatelja Alabando, temnega bojevnika, in – to povem ti, ker popolnoma ti zaupam in vem, da me ne boš izdala: srečal sem boginjo, deklico lepo, ki samo v Grčiji se je lahko

rodila ... Te naše Nemke strašne so  
s svojo bledo poltjo in širokimi boki ...  
Ona bila je rojena iz morske pene,  
višavja, po katerih le jastrebi krožijo,  
naličila so njen obraz, zvezde kanile so zlate  
kapljice pod njene veke, da njen pogled bil je  
meden ...

Tam srečal sem njo, njo, ki neskončno več  
kot bog in znanost o njem je,  
več kot tista dva, ki pišeta se Hegel in Schelling,  
ona bila je moja flavta, moj angel,  
luč, ki skoz temačni gozd riše stezo,  
po kateri stopam, ponosni jelen!

MATI: Zvečerilo se je, Friedrich, večerjo ti pripravim,  
nato sprehodi se po travnikih, popisani so  
z makovimi cvetovi, saj maj je, kmalu bo praznik ...

HÖLDERLIN: Da, na praznik nagovoril bom ljudi,  
nevedne in zabite kmete, ki samo pred oltarjem  
znajo klečati in mrmrati besede, ki jih ne razumejo!  
Nagovoril jih bom s pesmijo *Kruh in vino*  
in razklenil oklepe njihovih src,  
da začutili bodo slovesno noč,  
ki zgrinja se nad nas in zvezde,  
ki prižgale bodo svoje svečnike,  
le če mi povzpeli se bomo na Olimp  
in od tam pošiljali svete pozdrave  
nesmrtno rojenim!

## **10. prizor**

### **Praznik**

HÖLDERLIN: Napisal sem pesem, vem, da je ne poznate,  
a četudi bi jo slišali, ne vedeli bi,  
zakaj približala se vam je, nedolžna,  
ker ne poznate me, četudi kot deček igral sem se  
na tem trgu, v senci skromne cerkve,

ker tu vsi smo skromni,  
kot marjetice, posejane po travnikih.  
Poznali ste me ... in jaz vaše obraze zapisal sem  
v knjigo, četudi nikdar ne bo natisnjena.  
Zdaj podaril vam bom vse tisto,  
kar dotrpel sem v letih, ko niste hoteli vedeti zame:  
z baklami razsvetlil sem vas, ne odhajajte  
k počitku, saj zdaj zdaj zadoni zvon,  
ki prižgal bo temo noči, da spremenila se bo  
v slavolok luči, zemlja in mesec povabita vas,  
prizadevne in ponižne, v sanje, sanje,  
ki zjutraj obdarijo vas z radostjo  
in spoznanjem, da noči je konec,  
da dan se svita, da vedno luč iz teme se izlušči,  
jaz pa pred vami z bokalom vina in kruhom  
v roki, ki ji ne zaupate ...

Okusite slast, ljudje ponižani, sanj, ki niso le prividi,  
ampak napoved novega časa!  
Zaupajte jim, svojim skrbnicam in zapeljivkam,  
saj samo igrajo se z vami,  
ki budni ostajate skoz dolgo noč,  
noč svetovno, iz katere pobegnil je celo bog!

Okušajte spanje, vino in kruh, ki drobi se v mojih  
dlaneh!  
Pristopite, rojaki, Nemci, da vam nasujem v gobce  
sladkih drobtin, saj vaši hlebci pozlatili so se,  
ko vino je dozorelo in oznanilo praznik!  
Čreda, pristopi, ukazujem vam,  
ki za vas sem trpel in pesnil himne,  
da povzdignil sem jezik naš do praga nebeške palače!

MATI:

Friedrich, zbudi se, jutro potrebuje te,  
da razložiš mu pomen luči,  
ki tisočletja razsipa jo po naših domovih,  
svetiščih in pokopališčih.  
Luč z vzhoda oblekla te je v svečano oblačilo,  
sin moj edini, tvoja rana globlja je od moje,  
saj meni umrla sta moža, tvoj oče in očim,  
in štirinajst otrok pospremila sem v tihi gaj spomina.

- HÖLDERLIN: Ogenj, gledam ogenj, trepetajoča lučka  
na minaretu sveče, plašne,  
saj veter je razposajen Dioniz,  
ki naselil se je v snovi,  
da razpiha strast v boječi se lučki!  
A tam zgoraj, visoko nad sicilsko obalo,  
visoko nad rodovitnimi gaji in trtami,  
ki same sebe opijajo s sladkim strupom,  
okronali so ogenj, kralja, filozofa in vojščaka,  
da požene se vse do neba in zažge upanje,  
ki sinjina daruje ga otrokom in starcem.
- MATI: Sin moj, kdo doume bolečino,  
ki razdejala je tvoje srce?  
V tebi zasejal je nekdo – kdo ve kdo –  
kal bolesti, norosti in daru,  
ki te ne odreši, saj z verzi še nihče  
doslej se ni odkupil jeznemu bogu teme.
- HÖLDERLIN: Mama, naj se ti predstavim:  
jaz sem se rodil na Siciliji, ne poznam ne matere  
ne očeta, a moje ime bo živelo, še  
ko midva bova v prah združena v pomladanskem  
nalivu.  
Empedokles sem! Modrec, ki rad je hribolazil,  
se vzpenjal na pobočja, črna od bazalta in  
ohlajene lave.  
Etna bila je moj hram, kjer odložil sem tovor,  
ki naložila mi ga je človeška neumnost ...  
Tam na pobočjih sivih in kamnitih čutil sem,  
da pod menoj rojeva se ogenj smrtni!  
Učenci zbirali so se ob meni  
in me spraševali, kaj je tam na vrhu:  
Ogenj, otroci moji, ogenj,  
ki prerodi nas, da kot ptič feniks vzdignemo se,  
čisti in večni iz pepela,  
v njem ostalo je naše nestanovitno srce,  
zdaj gospodarji smo vsemu, kar prepoznali bomo  
kot človeško, ranljivo, plašno, sramežljivo,  
lažnivo, prevzetno ...

MATI: Praznik dobil bo ime po tvoji bolezni, sin moj!  
Delil si kruh in vino, a opiti so se obračali stran  
od tebe,  
lačni grabili so te za rokave,  
razdražil si množico,  
da kot mrčes se je vrtinčila krog tebe,  
in se dvigoval proti nébesu.  
Zdaj leži v svojo domačo posteljo,  
kozarec vina naj ti bo lučka, ki sveti naj ti v sanje.  
Jutri nov dan je, še mlajša svetloba,  
luč starega sonca, brata in Kristusovega sina!  
Spi, sin moj, nemara zadnjikrat spokojen  
bo tvoj spanec pod to streho,  
kjer rodila sem tvoje mrtve brate in sestre.

## 11. prizor

*Hölderlin piše pismo Diotimi, ki je Susette.*

HÖLDERLIN (*bere pismo*): Mila moja Diotima, zaklad moj!  
*Šest dni po bitki ležal sem v mučnem,*  
*smrti podobnem stanju.*  
Če ne bi bil ob meni Alabanda, obupal bi,  
moje rane se ne bi nikdar zacelile, duša  
razpadla bi kot razbit vrč in moje poslanstvo  
neslavno bi se končalo na teh ravninah,  
ki turški jezdec spremenili so jih v blato,  
blagoslovljeno s krvjo grških vstajnikov!

Mila moja, zaklad moj, sprašujem se,  
zakaj sem zapustil bitje, ki moje življenje  
dvignilo je proti nebu, da zaslišal sem  
mrmljanje nebeščanov, njihov smeh  
in radostne pogovore, ki slej ko prej  
zapisati jih bomo morali in s tem  
ustanoviti zgodovino grške misli.

Le zakaj, le zakaj, Diotima mila,  
obraz, ki v njem sonce in luna sta spočela

bisernega otroka, tvoje oči napolnjene so  
z vzhodnim ozvezdjem, Andromeda žari  
na temnem ozadju, ki se dotika tvoje duše!

Diotima, prisegam ti, da ko končan bo  
naš boj, ko pregnali bomo okupatorja,  
ko Grčija znova bo svobodna in sveta,  
vrnil se bom k tebi, v kamniti dom  
in na senčni vrt, od koder nikdar več ne odidem!

Le moja rana je še vedno globoka;  
vojaški zdravnik pravi, da ni ne od meča  
ne od puške ... Le od česa je potem,  
da vsako noč krvavim in gredo od mene  
potočki krvi in me oblivajo,  
kot da ležal bi na obali blaženega otoka.

Mila moja Diotima, vem, da ti je težko,  
nemara še težje kot meni,  
a naj naju polni misel, da sva se pred mojim  
odhodom združila, da sta se najini duši prepoznali  
kot sestri  
in da je ni reči na tem svetu, ki naju loči!  
Celo moja smrt ne bi pomenila, da sem te zapustil,  
da si ostala sama, nikakor ne!  
V tebi živel bom, vse dokler utripalo bo  
tvoje srce ...

*Vstopi Alabanda.*

HÖLDERLIN: Isaak!? Isaak, kako si upaš, kako si upaš  
stopiti v moj dom, ti, izdajalec, strupeno bodalo  
moje ljubezni, ti, ki uničil si življenje moje  
ljubljene Susette! Isaak, poberi se, kajti toliko  
še imam moči, da izvlečem meč in ti ga zasadam  
v srce!

ALABANDA: Hiperion, kaj bledeš, vidim, da te vročina  
še ni zapustila, da kinin ne pomaga, pomiri se,

prijatelj moj, ozdraveti moraš, kajti naš boj  
še ni končan; nekaj tednov bomo tu vkopani,  
da se zberejo naše sile, nato pa udarimo po njih!

HÖLDERLIN: Isaak, zakaj si si nadel podobo mojega bojnega  
tovariša? Kakšna prevara je to?  
Vem, poslal te je bankir, nemara imaš pri sebi  
polno vrečo zlatnikov, s katerimi naj bi  
me – osramočeni in ponižani  
bankir – poplačal za muke, ki preživljava jih s  
Susette!

ALABANDA: Kakšen bankir neki, dragi moj tovariš,  
tu ni nikakršnih bankirjev,  
četudi nemara kakšen bi nam prav prišel.  
Tu smo samo ubogi vojščaki, ki s pogumom  
se hranimo, da nekega jutra planemo nad Turke  
in jih zmečemo v morje – za vselej!  
Grčija je grška – za vedno!

HÖLDERLIN: Ah, sedaj sem te prepoznal, brat moj,  
oprosti mi, od teh ran včasih zapušča me razum:  
črvi so se zajedli v črno meso, gnijem  
pri živem telesu, moje meso bo hrana jastrebom,  
ko videla bi me Susette, odvrnila bi se od mene  
in bruhalo bi, saj njena nežna nprav ne prenese niti  
pogleda na kapljico krvi, ki se pocedi iz zrelega  
grozdja.

MATI: Friedrich, tako glasno govoriš, da si me prebudil.  
Je kaj narobe? Na praznični večer  
prevzela so te čustva in nekateri so se te kar ustrašili,  
saj govoril si, vem, da iz srca, vendar tega vsi ne  
razumejo: ustrašili so se, župnik in veterinar prav  
tako, in zdaj zaskrbljeni sprašujejo me,  
ali ti lahko kako pomagajo.  
Mislim, da se nisi le prehladil ...

HÖLDERLIN: Diotima, zares sem bolan, čutim, da se spreminjam  
v nekoga, ki ga doslej še nisem srečal:

tujec vstopa vame, ne skozi vrata,  
ampak na mojem čelu narisal je okno, okence,  
skozi katero vdira v mojo temo, ugaša sveče,  
zvezde in žareče cvetove, da je bolj in bolj temno.

MATI: Friedrich, sin moj, kaj se dogaja s teboj?  
Kdo te preganja? Kdo ti krade zdravje?  
Vem, da to ni kazen, ker odvrnil si se  
od božje misli, a kljub temu mislim,  
da bi ti molitev, iskrena molitev,  
v kateri srce zakrvavi in se očisti,  
pomagala. Friedrich, moli z menoj!

ALABANDA: Hiperion, nič ne pomaga, ne molitev ne kletev,  
jutri gremo v boj! Jutri se bomo spopadli  
na ravnici, s severa obdani z visokimi gorami,  
na jugu odpirajoči se proti sipinam in morju –  
in tam jih potolčemo, tam jih pokosimo!  
Tam izbojevali bomo Grčiji svobodo!

HÖLDERLIN: Allons enfants de la patrie! Allons enfants de la  
patrie!

MATI: Friedrich, za božjo voljo! Ostani tu pri meni!  
Ne odhajaj, ne izgubi se tu ob meni!  
Ne ponikni kot temna voda v vrtači!

ALABANDA: Zdaj grem še do drugih tovarišev, Hiperion!  
Nisi edini, ki so ti rane izpulile meč iz rok.  
Pred svitom se bomo odpravili!  
Boj zacelil bo rane in nam zadal nove!  
Na, tu imaš nekaj, da utiša tvoje bolečine!

DIOTIMA: Ljubi, ljubi moj!  
Nobenega pisma ni od tebe!  
Kaj se je zgodilo s teboj?  
Si še živ, ljubi moj!  
Že večkrat sem sanjala,  
da si stopil k moji postelji in namesto srca

je zevala luknja, temna,  
a posejana z drobnimi zvezdicami,  
kresnicami, ki v teh junijskih nočeh  
poplesavajo okoli najinega doma.  
Ljubi moj, ljubi moj, ne smeš umreti!  
Svoboda Grčije ni vredna tvojega življenja!  
Ti si živ podaril Grčiji več  
kot na tisoče mrtvecev,  
ki pokosila jih je turška sablja!

SUSETTE: Friedrich, moj najdražji, ti ne veš, kako trpim.  
Moje življenje je le še životarjenje:  
v Gontardovi hiši živim  
kot ptič, ujet v kletki.  
Na ukaz gospodarja zapojem,  
pojem, če le lahko, a moje petje  
je tožba ... Henry sprašuje me,  
zakaj si pobegnil iz našega doma.  
Zakaj se nisi niti poslovil od njega?  
Rad te je imel, zelo se je navezal nate.  
Morda si ravnal napak, da si ga omrežil  
s svojo ljubeznivostjo, razumevanjem,  
potrpežljivostjo ...  
Ne vem, zdaj prihaja v naš dom nov učitelj,  
strog, star in grbast. Henry se ga boji,  
četudi se je enkrat samkrat srečal z njim.

MATI: Friedrich, sin moj, pojdiva na sprehod:  
po poljskih poteh, ovenčanih z makom,  
proti temačnemu gozdu, v katerem iskal si  
svoje življenje, da se zdani:  
*Jetzt tags!* Zapisal si, še dobro pomnim.  
Dani se, verjemi, vsako jutro sonce  
obudi sanjavo naravo in zaspane ljudi,  
in začne se nov dan, dan,  
ki poklonil nam ga je Vsevišnji.  
Friedrich, pojdiva na sprehod!  
Sin moj, odrasel si, edini,  
ki od svojih otrok vidim ga v njegovi moški dobi

in lepoti, saj otroci, tvoji bratje in sestre,  
umirali so drug za drugim ...

HÖLDERLIN: Umrla sta tudi oba moja očeta ...  
In zato sem moral oditi v Grčijo,  
daleč dol na Peloponez in še dlje,  
na otoke bele, da iskal sem stopinje,  
ki moja očeta sta jih tam vklesala ...

MATI: Pojdiva na sprehod, večer je mehak,  
kot da vedel bi, da v njem iskali bomo  
zdravilo za naše bolečine ...  
Saj ... veš, Friedrich, vsak v sebi nosi bolezen:  
bolečino, prepleteno s trpljenjem in obupom,  
kot venec vrh majskega mlaja.  
A vsakdo misli, da je on edini,  
ki nosi križ na svojih ramah.  
Edino Kristus je bil,  
ki sam je tovoril les težak  
vse do vrha Golgote!

HÖLDERLIN: Jezus bil je poslednji grških bogov,  
Dionizov brat ...

MATI: Pojdiva na sprehod, sin moj ...

HÖLDERLIN: Glej, mama, tisti oblak tam zgoraj ...  
To sem jaz ...

## **12. prizor**

### **Prevajanje Ojdipa**

HÖLDERLIN: Utihnite, utihnite! Glasovi nori,  
ki ne pustite mi, da slišal bi tišino  
noči in prisluhnil grščini ...  
Sova, usmili se ubogega človeka,  
ki išče miru, da svoj jezik posodi  
tistemu, ki pred tisočletjema utihnil je,

a nikakor umrl, saj živ je,  
živ tako, da pred njim nemim.

Sova zlatih oči, modrost si te je izbrala,  
da čuvaš jo, a kaj, ko tako malo modrosti je!  
Ti v globoki jami noči kraljuješ  
žarečih oči in kosmatega obraza!  
Sova, sovica, moja ljubica,  
daj, usmili se me, ne skovikaj,  
ne zabadaj svojega kljuna v moja ušesa.

Če hočeš, pridem k tebi, v črno gnezdo gozda,  
kjer kraljuješ vse do svita, ko zapreš oči  
in se postaviš na glavo ...  
Samo reci, pošast mala, takoj pridem  
in v desnici imel bom ... držal bom ...  
nožžžž, da ti prerežžžžem grrrrrloooo ...

Skoraj se že dani, skoraj se že dani,  
*Jetzt tags*, kako preprosto, kako dokončno!  
Nihče ne more zaustaviti Heliosa,  
da se ne bi povzpel, kralj, na goro neba  
in oznanil vladavine ...  
Vsi mi, črvi in žuželke, metulji in cvetovi,  
krave in jeleni, krojači in lepotice ...  
Vsi mi moramo mu peti molitev ...

Dani se in zdaj, Ojdip moj, zdaj razklenem  
skrivnost tvojega jezika, ki božanski traged  
spletel ga je na robu brezna,  
da te je lahko pahn timer vanj in si umil roke  
nad strašno usodo, ki bogovom jo je naprttil,  
četudi v tej tragediji prvič se je oglasil človek!

*Vodja zbora*

*In vendar mislim, da si se prenaglil,  
da jaz sem ti – raje mrtev ko slep!*

HÖLDERLIN: Ne, ne, ne tako! To ni dobro, ritem!  
Ritem, ki bil je porojen iz glasbe.

A kdo slišal je grško glasbo? Le kdo?  
 Morda takole:  
*Nisi ravnal modro ...*  
 Ne, saj modrost nima nič z obupom,  
 ki Ojdipovo srce je razklal ...  
*Ne rekel bom, da si ravnal modro ...*  
 To je še slabše ... Če se je prenaglil,  
 potem je ravnal v nasprotju z modrostjo!  
 To je jasno kot ... a kako naprej?  
*Ne, rekel bom, da si ravnal prav ...*  
 Ne, ne, ne ...  
*Ne morem reči, da ravnal si modro ...*  
 To je že bolje ... *da modro si ravnal ...*  
 Glagol na koncu ni dobro ... ni modro!  
 Druga vrstica: *če jaz bi bil ti ... ne ...*  
*Da jaz sem ti, to je bolje, da jaz sem ti,*  
*raje bi bil mrtvec kot slepec!*  
 Ne, drugače mora iti:  
*Če jaz bi bil ti, raje bil bi mrtev kot slep ...*  
 Ne! Ne! In ne!  
*Bolje je biti mrtev kot slep!*  
 Saj se vodja zbora ne izpostavlja kot oseba,  
 je le komentator, zakaj bi poudarjal sebe,  
 zakaj bi govoril v prvi osebi,  
 če gre za temeljno načelo morale!  
*Ne morem reči, da ravnal si modro:*  
*bolje je biti mrtev kot slep!*  
 Ja, to je bolje, bolje je tako!  
 A ta prekleta sova mi ne da miru!  
 Če ne boš nehala, pridem s sekiro ...

### 13. prizor

*Hölderlin, Isaak von Sinclair.*

SINCLAIR: Nisi odgovarjal na moja pisma ...

HÖLDERLIN: Kako si drzneš ... izdajalec!

- SINCLAIR: Da, obdolžen sem bil veleizdaje  
in grozila mi je smrt ...
- HÖLDERLIN: In zakaj si potem še živ ... Si se pokesal  
in priznal svojo zmoto?  
A ti izdal si najino prijateljstvo ...
- SINCLAIR: Obtoževali so me, da sem izdal domovino!
- HÖLDERLIN: Nič ne vem o tvoji domovini ...
- SINCLAIR: Saj te razumem, Hölder ...
- HÖLDERLIN: Nič ne razumeš, prav nič!  
Še najmanj pa mene!
- SINCLAIR: Morda razumem celo več kot ti!
- HÖLDERLIN: Meni razum služi, da prevajam Ojdipa ...  
Da pišem himne, da se opajam s Pindarjem...
- SINCLAIR: Literatura, da, to je vse, kar te zanima ...  
A vedi, da so, ko so me zasliševali,  
spráševali tudi o tebi ...  
saj udeleževal si se naših zborovanj,  
na katerih slavili smo francosko revolucijo!
- HÖLDERLIN: In šteli glave, ki giljotina jih je oddrobila!  
A mene zanima le še grška revolucija!  
Bil sem tam doli in se z Alabando bojeval  
proti Turkom, ranjen sem bil – tebi to nič mar!  
Edino bitje, h kateremu sem lahko molil,  
je bila Diotima ... pisal sem ji pisma z bojišča ...
- SINCLAIR: Tvoja Diotima, Hölder, je Susette Gontard!  
Ali sploh še ločiš resničnost od poezije?
- HÖLDERLIN: Ali ti, ljubi moj brat, ki nisi več to,  
kar bil si, ko bral sem ti *Hiperiona*  
in sva v plašnem soju sveč pila vino ...  
Ali ti sploh veš, kaj je ljubezen?!

Mar ti sploh veš, da je Diotima del mene,  
da brez nje ni mene, da brez mene ni nje!  
Da sva eno, in moje pesmi, posvečene njej,  
so le razodetje Apokalipse!, edine resničnosti,  
ki jo je zmožen roditi naš svet – Ljubezni!

SINCLAIR: Diotima, Hölder, umira!

HÖLDERLIN: Življenje Diotime je v mojih rokah ...

SINCLAIR: Potem pojdi z menoj, da boš s svojimi rokami  
objel njeno iztekajoče se življenje ...

HÖLDERLIN: Kam naj grem s teboj, ki nisi več moj brat?

SINCLAIR: Zdaj nisva midva pomembna, zdaj je to Susette,  
ki umira in me je prosila, da te pripeljem k njeni  
postelji ...

HÖLDERLIN: Susette, Diotima, Susette, Diotima ...  
Zvezdi, ki strmoglavili sta v žrelo ognjeno ...

SINCLAIR: Izpolni njeno poslednjo željo ...  
Hölder, pojdi z menoj k njej,  
da te prime za roko,  
s katero ranil si njeno srce ...  
Samo ti si, edini, njen ...  
Pojdiva, čas odteka, še noč ali dve  
in Susette ne bo več ...

HÖLDERLIN: Naj verjamem nekomu, ki enkrat že izdal  
je ljubezen, da zdaj naj bi mu sledil k ljubezni,  
ki umira!  
Naj mu verjamem, ki zlorabil je najino bratstvo?

SINCLAIR: Četudi zdaj to nič ne pomeni, a ne pozabi,  
da tudi ti si moj dolžnik!  
Ne pozabi, da plačal sem ti natis *Hiperiona* ...

HÖLDERLIN: Diotimo sem jaz ustvaril,  
kdo plačal je moj roman o njej ...

to sploh ni važno!  
Ne bom ti hvaležen, ker plačal si tiskarja!  
Saj kaj pa on ve, kaj je natisnil!  
Mar misliš, da ve, ta umazani tiskar,  
da je natisnil moje in Diotimino življenje!  
Kaj pa on sploh ve, ki ima dan in noč  
roke umazane od tiskarske barve!

SINCLAIR: Rotim te, Friedrich Hölderlin,  
pojdi z menoj, pojdi k njej, ki ubil si jo!

#### 14. prizor

*Hölderlin, Jakob Gontard, Isaak von Sinclair, Susette, Henry.*

GONTARD: Kako si drznete! Morilec!

SINCLAIR: Gospod Gontard, prosim vas, prosim vas,  
dopustite mu, da jo vsaj pogleda,  
saj revež ne ve več, kaj dela!  
Zblaznel je!

GONTARD: Spravite tega blazneža iz hiše!  
Pa tudi vi, Sinclair, poberite se od tod!  
Nočem, da izdajalec onečašča moj dom!

HÖLDERLIN: Kje je, kje je moja edina?  
Kje si, Susette? Kje si, ki si Diotima?  
Ne smeš umreti, jaz bom namesto tebe ...

GONTARD: Sinclair, ukrepajte! Drugače pokličem policijo!

HENRY: Ma mère est morte, monsieur le maître!

HÖLDERLIN (*ob Susettini postelji*): Susette, kako lepa si! Spanec ovil  
te je v svilo strupeno, popil je kri tvojih ustnic,  
pozlatil oči, ki spijo pod vekami!  
Hči boštva si, varuhinja moje duše!

- HENRY: Monsieur le maître, ma mère est morte.
- GONTARD: Zadnjikrat vas pozivam, Sinclair,  
odvedite tega blazneža!  
Ne bo se dotikal moje mrtve žene!  
On jo je ubil, on!  
Morilec, obesiti bi ga bilo treba!
- HÖLDERLIN: Susette, vrnil sem s z bojišča,  
zmaga se svita, svita se dan najine poroke!  
*Jetzt tags!* Susette, zakaj me nisi počakala,  
saj moje rane se nikdar ne zacelijo,  
in skupaj odšla bi navzdol,  
po stopnišču navzdol,  
da zaslišala bi šumenje reke  
in vesla brodnikova, krog katerih plivka voda ...
- SINCLAIR: Hölder, lepo te prosim, pojdiva od tod!  
Spoštuj žalost, ki ta dom je zalila ...
- HÖLDERLIN: Da, seveda, zalili so ga Letini valovi  
in tam vidim mrkega Harona,  
zlata verižica se mu lesketa na trebuhu ...  
in spominja me na nekoga ...  
kot kakšen bankir stoji tam v kotu,  
grozeče so njegove oči, plaho srce,  
rok še drži se vonj zlata ...
- GONTARD: Ne le da je vdrl v moj dom in ga uničil,  
zdaj še pleše po njegovih ruševinah  
in pesni! Blaznež!
- HENRY: Ma mère est morte, monsieur le maître!
- HÖLDERLIN: Non, mon petit, mon cher garçon,  
ta mère vivra toujours dans ton coeur.
- HENRY: Dans mon coeur vivra ma mère?  
Monsieur le maître, pourquoi m'avez-vous quitté?  
Maintenant personne ne m'enseigne le français.

- GONTARD: Henry, takoj sem, pusti gospoda, pridi k meni!
- HÖLDERLIN: *Tebe samo, le tebe, junakinja, tvoja luč hrani v svetlobi in tvoje trpljenje te ljubeče ohranja, o do-brotljiva ...  
Tam, kjer cvetiš in počivaš med rožami leta ...*
- SINCLAIR: Gospod Gontard, oproščam se,  
vendar tega ni bilo mogoče preprečiti!  
Gospod Hölderlin je resno bolan,  
ne zaveda se svojih dejanj.  
V azil ga bo treba spraviti.  
Potrebuje pomoč!
- GONTARD: Vaše besede, Isaak von Sinclair,  
so popolnoma brez pomena!  
Zdaj je osramočen moj dom,  
onečaščena moja mrtva žena, moj sin pohujšan ...  
In da veste, vi ste tisti, ki ste tega blazneža  
pripeljali v naš dom, a ne le to:  
zvabili ste ga tudi med prevratnike,  
med tiste, ki reče se jim jakobinci in ki žele si zrušiti svet!  
Še dobro, da boste Hölderlina odpeljali v azil,  
saj drugače bi moral z vami sesti na zatožno klop.  
Vi ste mu ves čas dajali potuho, ga spodbujali,  
mu dajali denar, celo plačali natis njegove knjige,  
ki je tako ali tako nihče ne bere ...  
Zato ste tudi odkupili vse izvode ...  
A tega mu niste upali povedati,  
vi, revolucionar!, toliko poguma ni bilo v vas,  
četudi to vsi vedo!  
Da je nekakšna pesniška veličina!
- SINCLAIR: Samo zaradi njega ohranijo se  
nemara tudi naša imena.  
Pojdiva, Hölder, tu sva odveč ...  
Tvoje srce tu ne more žalovati ...  
videl si svoje golo srce,  
ki Susette ga je odnesla s seboj ...

HÖLDERLIN: Nisem Orfej, ne morem za njo ...

HENRY: Ma mère vivra dans mon coeur,  
n'est-ce pas, monsieur le maître!

## 15. prizor

*Leta 1806 Friederich Hölderlin skoraj celo leto preživi v umobolnici.*

*Dr. Ferdinand Authenrieth, Hölderlin, Johann Kerner.*

HÖLDERLIN (*kriči*): Pavzani! Pavzani! Dež pada!  
Dež! Pogasil bo ogenj, Pavzani!  
Ali razumeš, da dež zalil bo žrelo  
in pogasil ogenj!

PAVZANIJ (*v resnici Hölderlin*): Kakšen dež, kakšen dež neki!  
Zunaj vse je v ognju!  
Ti pa, kot da ne bil bi ljubljenelec neba,  
tožiš nad dežnimi kapljicami!

HÖLDERLIN: Preštel sem jih, ves dan sem jih štel!  
Ti sploh ne veš, Pavzani, koliko jih je  
padlo, padalo in padlo mimo mene, kapljic,  
in še zmenile se niso zame!  
Jaz prosil sem jih, prosil,  
saj naučil sem se ponižnosti modrih,  
da nič ne zahtevajo, le prosijo ...

PAVZANIJ: Empedokles, rešitelj naš,  
ki vsi smo željni tvojih besed ...

HÖLDERLIN: Tu sem ustvaril tišino,  
vse te dvorane poselil sem s tišino,  
da zdaj umira, prijazna duša,  
in čaka dan, ko zapoje znova Panova piščal.  
Kdo okronal me je, da zdaj vladam vsem vam?  
Ubogim, pohabljenim, smrdljivim,

podganarji, pridite na plan,  
da razkosam vaša mastna telesa ...  
Pavzani! Ko stal bom na vrhu ognjene gore,  
ko gledal bom dol na bele hiše  
in človeško bedo, skrito v njih,  
tedaj ogenj že drvel bo iz globin ...  
Iz globin! Iz globin! Iz globin!

*Vstopita dr. Authenrieth in študent Kerner.*

DR. AUTHENRIETH: Gospod Hölderlin, pa je že kazalo,  
da je najhujše mimo!  
Znova ste tako glasni! Preglasni!  
Mar naj znova poskusimo z masko?  
Saj ste mi obljubili, da mi je ne bo  
treba več natikati na vašo lepo glavo!

HÖLDERLIN: Samo ne danes, gospod, ki vas ne poznam.  
A vi, kot kaže, domači ste tu pri meni,  
nemara kar preveč, ker tako svobodno vstopate  
in me motite, ko gledam dež. Ko štejem dež!

DR. AUTHENRIETH: Johann, prinesite masko! Vse kaže,  
da je vlaga znova zmehčala pacientovo voljo.  
Vedno ponavljam na predavanjih:  
predpogoj, da začnemo zdraviti blazneže,  
je, da vzpostavimo ravnovesje  
med trdim in mehkim, med suhim in vlažnim,  
saj krči upočasnjujejo kroženje krvi  
in povzročajo labilnost organizma.  
Pojdite, Johann, prinesite masko.

HÖLDERLIN: Vem, vem, prijazni tujec, saj vas poznam,  
srečala sva se, ko ste trkali na moja vrata  
in me prosili, naj vam dam kos kruha,  
tudi vina sem vam bil pripravljen natočiti,  
a vi ste ravnali zelo nevzgojeno:  
trop vaših pomagačev me je zgrabil,  
o, še jih pomnim, suroveže, ki zvezali so me,  
kot da bil bi podivjana zver in me ...

Kaj so že storili z menoj?  
Kaj že? No, saj vi že veste!  
Vi ste tu nekakšen vojskovodja, mar ne?

DR. AUTHENRIETH: Lahko bi se reklo tudi tako!  
Četudi ne osvajam tujih ozemelj  
in ne ubijam nedolžnih ...

HÖLDERLIN: O, pa še kako! In to samo nedolžne!  
Sem vam mar jaz storil kaj hudega!  
Sem stopil v vaš dom in vas prisilil,  
da ste goli plesali sredi kuhinje?  
Sem mar jaz kaj takega hotel?  
Nič takega! Torej sem nedolžen!

DR. AUTHENRIETH: Seveda ste nedolžni, nikomur niste storili  
nič hudega, le vaše zdravje vam škoduje.  
To pa pomeni, da niste zdravi.  
In jaz sem tu, da vaše zdravje spravim v red!  
A povejte mi, gospod Hölderlin,  
kje je zdaj vaš prijatelj Pavzanij?  
Saj mu je tako ime?  
Nenehno ga kličete, celo pogovarjate se  
z njim, a kadarkoli stopim v vašo celico, ga ni tu.  
Zaupajte mi, kam odide Pavzanij, ko vstopim jaz.

HÖLDERLIN: Povem vam, samo vam ... in prisezite,  
prisezite pri zadnjem grških boštev,  
da nikomur tega ne izdate.

Ker, veste, poznam veliko izdajalcev,  
skoraj vsi so izdajalci, ki hodili so  
za menoj in me prosili, naj pišem,  
pišem stran za stranjo, oni pa so takoj  
odnašali popisane strani in mi jih nikdar več  
niso vrnili ...  
Veste, veste, vi ... vi, aha, zdaj sem vas končno  
prepoznal, vi ste tukajšnji ... nekakšen poglavar ...  
Veste ..., kaj ste hoteli znova od mene, nenehno me

nadlegujete, me mučite, mi ne daste miru, vi ...  
Vi ... nasilnež, ki ste me izbrali, da se nad menoj  
izživljate, in mislite, da vas bom začel pozdravljati  
kot kralja!

DR. AUTHENRIETH: Pomirite se, prosim vas! Johann, kje hodite?  
Prinesite že masko!  
Nihče vas ne nadleguje, nihče vas ne muči!  
Tu le poteka vaše zdravljenje!  
Kajti vaša bolezen je resna, je zahtevna naloga za  
nas, ki smo se posvetili človeški duši,  
da ji pomagamo, ko se v njej poruši ravnovesje  
in ....

HÖLDERLIN: O čem pa vi govorite?  
Nekam znano se mi zdi vse to;  
kot da bi enkrat vse to že slišal!  
Kako se imenuje ta vaša bolezen?

DR. AUTHENRIETH: Vaša ...

HÖLDERLIN: Saj sem rekel – vaša!

DR. AUTHENRIETH: *Dementia praecox catatonica.*

HÖLDERLIN: Prevedite to v grščino!  
Ne znate? Ne znate!  
Sem vedel, da ste neizobraženi!  
Saj katerakoli bolezen bi se mene polastila,  
mene, ki bil sem Hiperion ...,  
nositi bi morala grško ime!  
*Melancholia, hysteria* ...  
Ne pa ta vaša vulgarna latinščina!

*Vrne se Johann Kerner.*

HÖLDERLIN: Pavzanij, končno si le prišel!  
Daj, pomagaj mi, da tega tu osvobodiva  
zablod in ga vrneva nazaj v Nemčijo!

DR. AUTHENRIETH: Že spet ta Pavzanijs!  
Johann, primite gospoda pacienta,  
da mu pomagava in mu natakneva masko.

*Dr. Authenrieth in Johann Kerner natakmeta Hölderlinu usnjeno masko,  
ki preprečuje, da bi pacient kričal.*

DR. AUTHENRIETH: Gospod Hölderlin, iskreno mi je žal,  
a drugače ne morem, ne smem,  
saj zaprisegel sem, da bom svoje življenje posvetil  
zdravljenju nesrečnikov, kot ste vi!  
Verjemite mi, po nekaj urah vam bo odleglo.

KERNER: Gospod doktor, nečesa ne razumem ...

DR. AUTHENRIETH: Mladi kolega, še marsičesa se boste morali  
naučiti ...

KERNER: Seveda, in cenim, da sem lahko v vaši bližini ...  
A vseeno bi vas rad vprašal, spoštovani gospod  
doktor,  
kako lahko mehanična ovira, ta vaša maska,  
v pacientu utiša željo po kričanju?  
Saj bo takoj, ko mu snamemo masko,  
znova začel kričati?

DR. AUTHENRIETH: Nikakor ne, kajti temeljni princip, *princeps* latinsko,  
to je – vladajoče načelo, je, da mehanična prisila  
zmehča krče, ki povzročajo nekontrolirano vedenje  
pacientov, tako njihovo katatoničnost, negibnost,  
kot na primer tudi kričanje!  
Tako, ko bi hotel znova zakričati,  
se v njem sproži spomin na masko,  
na bolečino – še znosno bolečino –, ki mu jo je  
povzročila.  
Gre za prirojen refleks, ki se pojavlja tudi pri živalih,  
kot so mi potrdila moja proučevanja!

## 16. prizor

*Hölderlin, Johann Kerner, kasneje dr. Authenrieth.*

KERNER: Bral sem vaše pesmi, gospod pacient.

HÖLDERLIN: Pridi bliže, Pavzaniij!  
Knezu, ki dolgo ne bo več knez,  
to zagotovo vem, sem obljubil,  
da ne bom več kričal!  
Pridi bliže, ker govoril ti bom šepetaje.

KERNER: Vaše pesmi, gospod, so me očarale.

HÖLDERLIN: Pavzaniij, zakaj si danes drugačen?  
Preoblekel si se v mladeniča,  
ki komajda ga še prepoznam.

KERNER: Saj nisem Pavzaniij, gospod ...

HÖLDERLIN: Pavzaniij, razumem te, da zanikaš,  
da si Pavzaniij, saj Pavzaniij je v nevarnosti,  
tako kot sem jaz, tvoj gospodar Empedokles.  
A zakaj govoriš o nekih pesmih?  
Saj jaz ne pišem pesmi!  
Dobro veš, da je moje najpomembnejše delo  
*O naravi*, ki je pesnitev samo po videzu:  
v resnici pa je spis, v katerem razkrivam  
*Prerokbo Nujnosti*, s katero bogovi,  
ki jo bodo prekršili, izgnani bodo iz Kraljestva  
blaženih!

KERNER: Ne vem, o čem govorite, gospod pacient,  
a jaz bral sem vaše ode, elegije in himne ...  
In med njimi tudi pesem o Emepedoklesu ...

HÖLDERLIN: Poslušaj me, Pavzaniij, danes zjutraj opazoval  
sem ptiče, ki spreletavali so se gor na nebu,  
in pomislil sem, kakšna sreča je, da so lažji

od kamna, da imajo v kosteh topel zrak ...  
In zato mi nikar ne tvezi neumnosti ...  
Si razumel, mladenič, da jaz napisal bi pesem ...  
o samem sebi!  
Meni se ni treba povzdigovati!  
Jaz že stojim na vrhu ...

KERNER: Nisem vas hotel razburiti ... vendarle –  
če me razumete ali ne –  
rad bi vam povedal samo to,  
da so vaše pesmi najlepše pesmi,  
kar jih je bilo napisanih v nemščini!

HÖLDERLIN: Zdi se mi, da sem te že srečal ...  
Menda si pomočnik, paž našega kneza,  
in pomagal si mu, ko me je mučil ...  
Ko ste me potapljali v ledeno vodo,  
ko ste me privezali na stol in me vrteli  
krog zlate osi, kot da bil bi planet,  
a še imena zame si niste mogli izmisliti ...

KERNER: Pa poskusiva drugače, četudi dr. Authenrieth  
verjetno nasprotoval bi temu poskusu ...  
*Življenje iščeš, iščeš in vre in sije ti*  
*božanski ogenj iz globine zemlje*  
*in ti se v sli, ki prežeta z grozo,*  
*poženeš strmoglavno med plamene Etne.*

HÖLDERLIN (*kriči*): Kdo si! Ti nisi Pavzanij!  
Ti prekleti si dajmon,  
ki skušaš me, da pokleknil bi pred goro,  
še preden svet zavedel bi se ognja,  
ki uniči vse naše upe in sanje!  
Jaz, samo jaz, lahko o ognju govorim,  
ker njegov ženin sem, k njemu se zatečem,  
ko poimenoval me bo za *drznega samoubijalca*!  
Jaz edini sledil bom junaku,  
ki pognal se je v ognjeno globočino ...

*V celico plane dr. Authenrieth.*

DR. AUTHENRIETH: Za božjo voljo, Johann, kaj pa počnete!  
Kdo dovolil vam je, da ste pri pacientu?  
Kršite pravila in to bomo morali sankcionirati!  
Če ste se odločili za študij medicine,  
potem pozabite na svoje okorne verze ...  
Mar ne vidite, mladenič, kam človeka pripeljejo ...  
verzi!

HÖLDERLIN: Knez moj, pozdravljeni!  
Samo še šepetam in šepetaje vam zaupam,  
v uho vam nalijem strupa,  
da slišal sem, da strežejo vam po življenju!

DR. AUTHENRIETH: Upal sem, da z vami gre na bolje.  
Nekaj zadnjih tednov bili ste  
znova uravnovešeni: vaše telo  
končno spet začelo je delovati kot stroj.  
Kopeli, vrtenje okoli droga in puščanje krvi  
odpravili so krče, ki stiskali so vašo dušo ...

KERNER: Samo pogovarjati sem se hotel z njim ...  
Sami ste mi dejali, da potrebuje družbo,  
da ob sebi čuti človeško bitje ... toplino ...

DR. AUTHENRIETH: Johann, je že prav. Ta nesrečnež res potrebuje  
družbo, bližino in toplino – saj celo živali,  
psi na primer,  
se pomirijo, ko stisnejo se k človeku  
in gospodarjeva roka poboža mehko dlako ...

HÖLDERLIN: *Oče Eter! Jaz sem pregnan, jaz sem sam,  
osamljen, in trpljenje je moj edini  
spremljevalec in prijatelj v snu.*

K tebi, Sonce, potujem, in ni božanstva,  
svetlobe tihe, ki bi lahko napovedovala  
nesmrtnost!

Nikdar vas ne bom našel, bogovi moji!  
Nikdar več se ne vrnem k tebi, Narava!  
Da sem nor?  
Ti rešila si me, nežna točajka nektarja!  
Jaz le tvoj svečenik sem, ki prinašam ti pesem,  
žrtev krvavo!

KERNER:               Gospod doktor, kaj mislite o tem,  
da zapisal bi si Hölderlinove besede?

DR. AUTHENRIETH: Le zakaj, mladi kolega?  
Kot dokument blaznosti?

KERNER:               Ne, ker to ni blaznost, to je poezija!

## 17. prizor

*Hölderlin kot Empedokles se vrže v ognjeno žrelo Etne.*

HÖLDERLIN:           Ogenj, si ti požgal moje švabske gozdove,  
templje senc in miru?  
Si ti spremenil stoletne stebre v pepel,  
blazni plamen, iz središča zemlje vzpenjajoč se  
k mojemu čelu, oblizuješ že moja ušesa in veke,  
da oči se spreminjajo v kaplje bazalta.

Gora, gora črna, posuta z drobnim peskom,  
Etna sveta, navzgor hodim,  
plazim se po tvojem hrbtu, med sladkimi grozdi  
v višino, od koder ugledam otok ves,  
vse do obzorja obkrožen s purpurnim morjem!

Očisti me, strmina, pesek, oster kot rezilo,  
zapuščam spodnji svet, ki nevedni poimenovali  
so ga za svoj vrt in ga gnojili s trupli svojih otrok.  
Prijetelji! Hotel sem vas voditi k sreči,  
v svetlobo, pred katero zapirali ste si oči,  
a jaz hotel kovati sem vaša srca,

da pogum zavlada vam in se iz ovc v orle spremene!  
... zato pozno granatovci zorijo in jabolka so  
bujna ...

...vino je voda iz lubja, ki je zginila v lesu ...  
... smrtnika objemajoča zemlja ... zrak, zbiralec  
oblakov ...  
... jetra z mnogo krvi ...  
... življenje podarjajoča Afrodita ...

Prihajam, sopem, že krvavim, vrh,  
kjer ogenj se dotakne neba, gora,  
črna, votla, a kljub temu revne cvetlice  
med skalami, kot da pred menoj mati šla  
ni k večerni molitvi, poskušajo cveteti.

Niste mi verjeli, prijatelji,  
da blažen je tisti,  
ki si božanskih je misli bogastvo pridobil,  
nesrečen pa tisti, ki za mračno mnenje o bogovih  
skrbi.

Zdaj zdaj bom na vrhu, zdaj zdaj premagal bom  
ljubezen do zemlje, do potokov in odsevov raja,  
zdaj zdaj se srečal bom z očetom ...  
Helios in njegova ognjena čreda že se dvigata  
v meglicah in hladen, mrzel veter brije  
po opustelih planjavah ...

*Iris pa z morja nosi veter ali močan veter ...*  
so rekli, da zapisal sem in da nisem hotel sesti  
na kraljevski prestol, četudi tako hoteli so dobri.  
Zdaj odšel sem iz cvetočega Akraganta,  
senca zagrnila ga bo, ko ogenj vzdignil se bo  
in me pozdravil, izbranca ...  
Nekdo pel bo, da glas o meni potuje naokoli  
in da pred njim skrivajo se živali in pastirji.  
Jaz pa samo razgnal sem oblake,  
da zaleskeče se jasnina dne ...

Edini, edini, ki hočem, da se preobrazim,  
da se strašno spremenim, da iz pepela,

iz tisočih stopinj, iz jedra Sonca, iz teme  
matere Etne vzdignem se v novo nebo!

Bogovi, ne jaz, vi mene zapustili ste,  
Dioniz, ti, ki moral bi skrbeti za  
mlajšega brata Kristusa, si mi obrnil hrbet!  
Ne bom jaz, ki reševal vas bom,  
speči, moja beseda ne bo budnica,  
četudi kosi utihnejo, ko jo zaslišijo ...

*Hölderlin vse bolj kriči, zaletava se v stene celice, vse dokler ne začne  
krvaveti. Pritečeta dr. Authenrieth in Johann Kerner.*

DR. AUTHENRIETH: Za božjo voljo, kaj pa počnete!  
Johann, pomagajte mi, da ga umiriva.  
Kot zver je! Stekla zver!  
Nadeniva mu masko, da vsaj preneha kričati!  
Ves azil se trese od njegovega rjojenja.

*Dr. Authenrieth in Johann Kerner obvladata Hölderlina, mu nadeneta  
masko in ga privežeta na posteljo.*

DR. AUTHENRIETH: Upal sem, da se je že začel proces uravnoteženja,  
da smo vendarle uspeli ukrotiti telo,  
saj disciplina kroti nenadzorovane misli  
in dejanja ...  
Hölderlin je težaven primer, njegova bolezen  
se ne manifestira kot asocialna drža,  
ampak kot potencirano hlepenje po priznanju,  
po družbenem statusu, po – slavi!  
Ukvarjanje z literaturo mu je zameglilo presojo;  
ni več ločil med tem, kar je pisal, in tem,  
česar – ni zmogel! – živeti.  
Usmiljenja vredno bitje, ki pa mu ne smemo  
pomagati, saj to bi razumel, kot da smo sprejeli  
njegovo blodnjo, ampak ga moramo – tudi s silo,  
če je treba –  
odvrniti od blodenj ... Kajti on vse bolj izgublja  
tisto, kar nas dela za ljudi – razum ...

KERNER: Oprostite, gospod doktor, poslušal sem,  
kar govoril je naš pacient – da ne boste  
narobe razumeli –, ker je pesnik ...

DR. AUTHENRIETH: Ker vi hočete biti pesnik!  
Odločiti se boste morali,  
mladi kolega, ali znanost ali utopija!  
Ali boste zdravili ali boste zdravljeni!  
Me razumete?

KERNER: Popolnoma vas razumem, a vseeno ...  
Ne vem, zakaj bi se zdravje in poezija  
izključevala ...

DR. AUTHENRIETH: Saj se ne izključujeta: poezija se lahko  
rojeva iz zdravja, celo iz preveč zdravja.  
Samo pomislite na našega Goetheja in ...

KERNER: Schillerja ...

DR. AUTHENRIETH: No vidite! Pri njiju že ne moremo  
govoriti o kakršnih koli duševnih motnjah ...

KERNER: Pa vendar, bral sem Hölderlinove himne ...  
Ne Goethe ne Schiller nista napisala česa  
podobnega ...

DR. AUTHENRIETH: Seveda ne, mladenič, saj sva rekla,  
da onadva nista bolna, da onadva obvladujeta  
svoj razum, mu zvesto služita in on njima.  
Tudi Klopstock, recimo, je velik pesnik;  
je morda on kdaj potrkal na naša vrata  
in dejal, da je Votan, in nas prosil,  
da zakurimo velik ogenj?

KERNER: Saj, nekaj mora biti v ognju ...  
Hölderlin nenehno govori ...

DR. AUTHENRIETH: Blodi ...

KERNER: Bral sem o grškem filozofu Empedoklesu,  
v 5. stoletju pred našim štetjem je živel  
na Siciliji ... Pognal se je v žrelo Etne,  
ker mislil je ...

DR. AUTHENRIETH: Ker bil je blazen in mislil je,  
da kot ptič Feniks iz ognja  
dvigne se v večno življenje!  
Pravljice ... četudi je res,  
da nam, preučevalcem človekove duše,  
sporočajo marsikaj ... pravlјice.  
Vse zatrte misli, želje, upanja, sanje ...  
Njihov odblesk je v teh zgodbah, mitih,  
pravijo nekateri ...  
A verjemite mi, moj mladi prijatelj,  
to vendarle so le pravlјice ...  
četudi ne za lahko noč!

*Ves čas pogovora med dr. Authenriethom in Johannom Kernerjem je Hölderlin privezan na postelji in v krčih ječi, saj mu maska ne dovoli, da bi govoril.*

DR. AUTHENRIETH: Jutri začnemo znova s terapijo:  
neusmiljeno, do konca ...  
vse dokler ne bo bolni duh klonil  
in se prebudila želja po vrnitvi  
v svet normalnosti ...  
Z duševnimi bolniki je tako  
kot z gobavci ... osamiti jih je treba  
in vztrajati, vse dokler se ne prebudi  
v njih želja po ozdravitvi:  
tedaj se začne koža obnavljati,  
rane celiti, odmrlo meso odpadati ...  
Duša ni nič drugega, mladi kolega,  
kot del telesa, zato moramo ravnati tako,  
kot da bi imeli pred seboj gobavca.

## 18. prizor

*Hölderlin po letu dni zapuša umobolnico.<sup>1</sup> Spremenjen je: debel, skoraj brez las in zob. Govori tiho, skoraj šepetaje. Komajda prepoznavna podoba nekdanjega Apolona!*

*Hölderlin, dr. Authenrieth, Johann Kerner, Ernst Zimmer.*

DR. AUTHENRIETH: Storili smo vse, kar je bilo v naši moči.  
A moč vaše bolezni je bila mnogokdaj silnejša od naše.

ZIMMER: Gospod Hölderlin, sedaj bom jaz skrbel za vas.

DR. AUTHENRIETH: Gospod Zimmer je zlata duša,  
če ne bilo bi njemu podobnih,  
bi naša znanost bila dokaj žalostna.  
Spoznanje, da je človek,  
čigar tavajoča duša ne more in ne more  
najti miru, prepuščen hiranju v samoti  
celice, smo nadgradili: bolna duša  
se bo morebiti znova umirila,  
če družila se bo s preprostimi,  
poštenimi in vernimi ljudmi.

ZIMMER: Ko bral sem vašega *Hiperiona*,  
skoraj zbal sem se za vas;  
resnično, tako globoko seči v človekovo dušo,  
dotlej zdelo se mi je nepredstavljivo.  
In lepota vašega jezika, nikdar doslej slišana,  
me je skorajda prestrašila: le od kod taka moč,  
od kod taka domišljija ...

---

<sup>1</sup> V začetku 19. stoletja so duševne bolnike, ki jih ni bilo mogoče ozdraviti ter niso bili nasilni in zato grožnja okolici, predajali v varstvo družinam, ki so hotele sprejeti medse bolnika. Med njimi je bila tudi družina tübingenškega mizarja Ernsta Zimmerja, ki je leta 1807 sprejel Hölderlina v svoj dom, v hišo s stolpom ob reki Neckar. Zimmer ni bil samo človekoljub, ampak tudi ljubitelj Hölderlinove poezije: kupil je njegov roman *Hiperion* in ga prebral. Pri Zimmerjevih je Hölderlin preživel še celih 34 (!) let. Občasno je pisal pesmi in sprejemal obiskovalce, saj je postal skoraj nekakšna zanimivost. Svoje pesmi je podpisoval in datiral z neresničnimi imeni in datumi: npr. Scardanelli, Buonarrotti, 24. marec 1671 ali 24. maj 1758. Oblikoval je svoj jezik, jezik, s katerim se je izključil iz občestva: to je bila "ubeseditev odsotnega subjekta", kot to poimenuje Niko Grafenauer, prvi prevajalec Hölderlinovih verzov v slovenščino. Ena od besed, s katerimi je pesnik javnosti sporočal, da ga ni več, je bila *pallaksch*!

Oprostite mi, preprost človek sem, le mizar,  
a zatrjujem vam, da se boste pri nas,  
gospod pesnik, počutili kot doma ...

HÖLDERLIN (*šepetaje*): Dom ... domotožje, domoljubje,  
domobolje, davnotožje ... dom, dom ...  
Mati? Kje si? Ni te ...

DR. AUTHENRIETH: Ne razburjajte se! Vaša čustva  
bodo nekaj časa potrebovala,  
da se privadijo svetu,  
ki se vse manj meni zanje.

HÖLDERLIN: Mati, saj si prišla k meni? Saj si, mar ne?

DR. AUTHENRIETH: Vaša mati ... ves čas vašega zdravljenja smo jo  
obveščali ...

HÖLDERLIN: Tudi Diotimo?

KERNER: Ne more pozabiti ...

HÖLDERLIN: Ganimed moj, odslej točil boš drugim bogovom ...

KERNER: A kaj ste mislili, gospod pesnik ...

HÖLDERLIN: Jaz nisem več pesnik! Ozdravljen sem!  
Saj je tako, doktor ...

DR. AUTHENRIETH: To, ali ste pesnik ali ne, sploh ni pomembno,  
Friedrich Hölderlin, pomembno je vaše zdravje.  
Tu ste bili, da smo poskrbeli za vas:  
ne pozabite, mi nismo azil za gobavce,  
mi smo resna inštitucija, ki znanstveno raziskuje  
človekovo dušo ...

HÖLDERLIN: A tisto, kar traja, knez moj, je,  
kar zamislili so si moji nekdanji bratje ...

KERNER: Vi ste zapisali: *a tisto, kar traja,*  
*zasnovali so pesniki.*

- DR. AUTHENRIETH: Kerner, nehajte s temi neumnostmi!  
Že večkrat sem vas opozoril,  
da poezija nima mesta v naši znanosti!  
Vaši verzi so zanič in ne slepite se,  
da boste s hvalnicami tako imenovanemu pesniku  
naredili prvi korak navzgor po poti,  
ki vodi na ... Parnas!
- ZIMMER: Pojdiva, gospod Hölderlin!  
Pri nas doma se že veselijo vašega prihoda.
- HÖLDERLIN: Praznik lahko je doma, le doma ...  
In kdo so tisti, ki veselijo se me?
- ZIMMER: Moja žena in hči.
- HÖLDERLIN: In vaš ljubki domek ... hišica ljuba,  
kot za palčke in vile,  
ki z nočjo razgrnejo svoja krila  
in se v temnem stebrovju gozda  
sučejo kot sladke vrtavke ...
- ZIMMER: Če odprto bo okno vaše sobe,  
slišali boste blagodejno šumenje reke ...
- HÖLDERLIN: Če odprta bodo vrata moje sobe,  
utopil se bom v mokrem blagu ...
- DR. AUTHENRIETH: Čas je že, da se poslovimo ...  
Friedrich Hölderlin, bilo mi je v čast,  
da sem vam poskušal pomagati ...  
A včasih tudi znanost ne zmore prodreti  
v globine, kamor se tako radi zatekate ...  
Prepričan sem, da boste pri Zimmerjevih  
našli svoj novi dom ...
- HÖLDERLIN: Moj dom, domobolje moje, praznik kruha  
in vina, ki nekdam zorelo je na pobočjih ognjene  
gore ...

- KERNER: Mar smem vas vprašati zdaj, ko se poslavljava,  
kaj mislili ste s tistim, kar zapisali ste nekoč,  
da je naš čas ubožni čas ...
- HÖLDERLIN: Ko bil bi brat Diotime, umrle na pragu svetlobe,  
vedel bi, da bogovi pobegnili so,  
ker ... ker ... ker ... vi jih niste vredni!  
Ker vi in vaši bratje ste ubožni,  
četudi hodite k večernicam  
in žebrate tiste prazne latinske litanije!  
Je dovolj, lepoteč moj, ali naj še kaj povem?
- ZIMMER: Pojdiva, pojdiva, tam zunaj čaka naju  
veselje in cvetoča narava in razposajena reka,  
zrak, nežen od akacij, in visoko zgoraj  
zvezdni biseri ...  
Pojdiva, dovolj smo se naklepetali tu  
na pragu, ki življenje loči od životarjenja.  
Mene čaka svež les, ki suši se,  
da ga še pred binkoštni začnem skoblati ...
- HÖLDERLIN: Pojdiva, leseni moj gospod,  
že komaj čakam, da zaslišim šumenje reke  
in vaš skobelnik, ki drsi gor in dol,  
ki iz lesa ustvarja ... no, kaj, recimo,  
no, mizo, recimo ... a posteljo tudi,  
pa nemara tudi krsto?
- ZIMMER: Le tisto delam, kar naročijo mi ljudje.
- HÖLDERLIN: In vam naročijo veliko stvari?
- ZIMMER: Mnogokrat preveč, saj mislijo,  
da sem čudodelec in ne rokodelec,  
ki v eni noči ...
- HÖLDERLIN: V svetovni noči lahko izdelate omaro,  
v katero skril se bo bog ...

## 19. prizor

*Pri Zimmerjevih doma. Hiša s stolpom ob reki Neckar. Hölderlin sam v svoji sobi v stolpu. Soba je okrogla, z dvema oknom s pogledom na reko. Tu se dogaja zadnje poglavje Hölderlinovega življenja, skoraj 40 let! V njem se pojavljajo mizar Zimmer, njegova žena Johanna, hči Marija, kasneje tudi nekdanje Hölderlinove blodnje in literarni junaki: Diotima, Alabanda, sam kot Hiperion ... Konec se zgodi v naročju srečne Grčije.*

HÖLDERLIN: Ena, dve, tri, štiri, pet, šest, sedem, osem, devet, deset, enajst, dvanajst ...  
To se nikdar ne konča? To ni kvadrat, to je krog!  
Pindar učil me je štetja zlogov ...  
*Oboji*, ena, dve, tri ... *smo* ... štiri ... *enega*...pet, šest, sedem,  
*rodu* ... osem, devet...  
*ljudje*, ena, dve ... *in* ... tri ... *bogovi*, štiri, pet, šest ...  
Zakaj živim v krogu, zakaj ta soba ni soba?!  
Zakaj ne morem meriti korakov,  
da njih je ob vsaki steni enako število?  
V krogu lahko hodim v nedogled ...  
Hodim in nikamor ne pridem ...  
Prav zato so me sem zaprli,  
da nikamor več ne pridem ... obsodili so me,  
da hodim sam za seboj!  
V tem stolpu ...

*Stopi k oknu, ga odpre.*

HÖLDERLIN: Akacije! Akacije moje, sladke, strupene!  
Mizar moj, gospod skobelnik, dobrotnik moj!  
Zakaj ste me zaprli v ta krog,  
da nikjer ni kota, v katerem bi se  
srečala poudarjeni in nepoudarjeni zlog!

*Vstopi Zimmerjeva hči Marija.*

MARIJA: Kmalu bo večerja ... sladko zelje  
je pripravila mati ...

- HÖLDERLIN:           Sladko zelje za sladke pujse ...
- MARIJA:               To je najlepša soba v naši hiši.  
Tik nad reko so okna  
in melodija rečnega šumota ...
- HÖLDERLIN:           Deklica neumna, kaj bi jaz s sobo!  
Jaz potrebujem ... Grčijo!
- MARIJA:               Pojdiva na sprehod  
po travnatem bregu navzdol proti cerkvi ...
- HÖLDERLIN:           Da, pojdiva, Marija, pojdiva!  
Na Švabsko pojdiva! Ne, raje v Grčijo!  
Ti bodi jadro moje barke ...
- MARIJA:               Hölderlin, včasih tako čudno govorite,  
da bi se vas človek kar ustrašil, a mene že ne boste!
- HÖLDERLIN:           Marija, otrok moj blaženi!  
Ker ti ne veš, kaj tam doli v Grčiji ...
- MARIJA:               Zdaj le pojdiva na večerjo,  
potem pa na sprehod.
- HÖLDERLIN:           Kaj bi z večerjo, naj mar z zeljem zdravim svoje  
srce!
- MARIJA:               Pri nas doma vaše zdravje najde tolažbo!
- HÖLDERLIN:           Marija, v stolpu sem ujet, v risu, zazidan,  
da nikjer ni več ravnih sten in ostrih kotov ...  
Tu jezik se mi sam vase zapleta.
- MARIJA:               Govorite, kot da učili bi se pri slavicah ...
- \*\*\*
- JOHANNA:             Ljudje me sprašujejo, kako bomo Mariji našli  
ženina ..., če v naši hiši blaznež živi ...

- ZIMMER: Ne meni se za mestne čenče ...
- JOHANNA: Še me sprašujejo, če se nič ne bojimo ...
- ZIMMER: Česa pa naj bi se bali! Ni bolj krotkega in  
prijaznega človeka,  
kot je ta nesrečnež ..., ki zbolel je ...  
Ne ker česa imel bi premalo,  
ampak ker imel je vsega v izobilju ...  
Bral sem njegov roman o grškem puščavniku ...  
To naj bero tisti, ki neumnosti govore ...
- JOHANNA: Pa vseeno, Marija ...
- ZIMMER: Kaj je z Marijo? Prijazna je, usmiljenega srca,  
streže mu, mu pospravlja sobo, mu pere srajce ...
- JOHANNA: A gre z njim tudi na sprehod ...
- ZIMMER: In?
- JOHANNA: No, saj veš, marsikaj se lahko zgodi ...
- ZIMMER: Seveda, marsikaj! In ljudje bi si želeli,  
da bi se to "marsikaj" zgodilo, mar ne?
- JOHANNA: Mar je narobe, da me skrbi ...
- ZIMMER: Nič ni narobe, Johanna, ampak zaupaj mi,  
gospod Hölderlin je popolnoma neškodljiv,  
le ljudje se teh nesrečnežev bojijo –  
kot da bili bi gobavci.  
V resnici pa je bog položil nanje svojo roko ...
- JOHANNA: Ernst, ne govori tako bogokletno ...
- ZIMMER: Bogaboječa ženska si, Johanna,  
to že dolgo vem, a kar pravim, ni bogokletno.  
Bog se dotaknil je teh ubogih ljudi in njihove duše

postale se občutljive ... nežne ... kot  
spomladanske cvetlice ...

\*\*\*

ZIMMER: Kaj pa boste s tem? Mar slabo kurimo v vaši sobi?

HÖLDERLIN: Je to smreka ali oreh?

ZIMMER: Javor ... A kaj boste z njim?

HÖLDERLIN: Pisal bom ...

ZIMMER: S temi deščicami?

HÖLDERLIN: Nanje ...

ZIMMER: Mar vam je zmanjkalo papirja?

HÖLDERLIN: Papir sovražim, hudoben je,  
k ognju se nagiba in mi grozi, da ...

ZIMMER: Se malo šalite?

HÖLDERLIN: Nič se ne šalim.

ZIMMER: In na lesu, se bodo na lesu obdržali vaši verzi ...

HÖLDERLIN: Življenjske črte ... Vsaka od njih ...  
*Vsaka življenjskih črt hiti ...*  
Svet so slike, svetle, okna v ljudeh,  
da nebo odzvanja nad planjavo, zeleno  
kot oči ... Diotime ... luč in tema ...  
iz njiju so večer in gozd in pot,  
ki mehko je spanje ...

Srce sveta, oblak teman, zaklenjen  
kot ... jaz? Ne, ne ... spet drsijo besede  
v pozabo, nekdo vleče jih stran od mene ...  
od mene, Scardanellija, ki že celo stoletje pišem ...

\*\*\*

- MARIJA: Friedrich ....
- HÖLDERLIN: Tu ni nobenega ... Friedricha ...
- MARIJA: Friedrich, kaj se je zgodilo?
- HÖLDERLIN: Še nič, a zaman tu iščeš, bitje vilinsko, svojega Friedricha ...
- MARIJA: Take šale mi niso všeč!  
Samo strašiš me, Friedrich!
- HÖLDERLIN: Kateri dan je danes?
- MARIJA: Četrtek ...
- \*\*\*
- HÖLDERLIN: Zdaj me končno nihče več ne pozna!  
Zdaj sem Scardanelli!  
Pa tudi Buonarotti!  
In če je četrtek ...  
*Temni dvom* biva tudi pod to streho!  
Nikamor se mu ne morem umakniti!  
Jaz, Scardanelli, ki danes, v četrtek,  
24. marca 1671. leta, napisal bom tole pesem:  
na plemenit, dišeč les, ki ga je moj mizar  
odžagal in pri tem ni potekla niti ena sama  
kaplja krvi!
- \*\*\*
- HÖLDERLIN: Tole si preberite, gospod moj.
- ZIMMER (*bere*): *Vsaka življenjskih črt hiti po svoje,  
kakor steze so in kot gorski lok.  
Kar tu smo, tam morda dopolni neki bog.  
Z ubranostjo, večnim plačilom in pokojem.*
- HÖLDERLIN: To napisal sem za vas.  
Zdaj kupite mi flavto!

Nekoč imel sem flavto,  
tam na Švabskem, ob temnem gozdu,  
na večer, mati ... Igral sem nanjo,  
poljubljal njeno vitko telo ...  
Trs ... ki pel je ...  
Flavto, da, flavto!  
Saj bi si jo kupil sam, a kaj ko ...  
ne pustite me niti do trgovine ...

ZIMMER: Saj nimate nobenega denarja.

HÖLDERLIN: Oh, denar! Imel sem ga, veliko!  
A kaj, ko so me oropali ...

ZIMMER: Oropali?

HÖLDERLIN: Da, nekdo, ki trdil je, da je moj prijatelj,  
polastil se je vsega mojega premoženja ...

ZIMMER: Premoženja?

HÖLDERLIN: Bogastva!

ZIMMER: Bogastva?

HÖLDERLIN: Da, bogastva; vse moje knjige je pokupil,  
meni pa ni dal niti beliča ...  
A zdaj ne potrebujem bogastva,  
zdaj rad bi igral na flavto ...

ZIMMER: Nekaj že stane ... ta flavta ...

HÖLDERLIN: Dajte no, saj doslej vas nisem še ničesar prosil ...  
Prodajte eno mizo, pa imate za mojo flavto!  
Flavta je, to morate vedeti, gospod mizar,  
glasbilo, ki obuja ga človekov dih ...  
Čudež se zgodi, ko človekova sapa,  
čisto navadna sapa, topla in nemara po česnu  
zaudarjajoča,  
vdre v to fino glasbilo in ga prebudi ...

In ko se še napol omotično od dolgega spanca  
opoteka naokoli, prsti po srebrnih tipkah zaplešejo  
sarabando ... in se rodi zvok, ki še – odsotni –  
bog zamakne se ob njem!

Moj dobrotnik ste, skoraj oče,  
a nekoč sem prevajal neko staro, grško igro,  
v kateri sin ubil je očeta, ker vedel ni,  
da je njegov oče, in tudi oče ne, da je sin  
dvignil meč nad njega ...

ZIMMER: Ne razumem ...

HÖLDERLIN: Tudi onadva nista prav nič razumela ...  
dokler je bil še čas ...  
A jaz ... imel sem dva očeta ...  
Oba umrla sta, prvega ne bi spoznal,  
če srečal bi ga na križpotju ...  
In zdaj dobil sem še enega očeta ...

\*\*\*

*Hölderlin igra na flavto.*

MARIJA: Tako igra lahko le,

DIOTIMA: *ki odrasel je v rokah bogov.*

ALABANDA: Ni pozabil melodije, ki ovijala nas je,  
ko spopadali smo se in krvaveli ...

ZIMMER: Precej poskočna melodija je to ...  
Bi se zavrtela, Johanna?

JOHANNA: Nekaj moram pripraviti za pod zob,  
ta revež že deset let ni jedel ...

MARIJA: Kako plesala bi z njim,  
če zapeljal je flavto  
in zdaj zanj nič drugega ne obstaja ...

- ALABANDA: Junak je bil, Hiperion,  
ki ljubezen znal staniti je v mečevo rezilo!  
Vsi so mu sledili, Grki in bojvniki ...
- ZIMMER: Že dvajset let živi pri meni,  
stolp spremenil je v svetišče,  
še postelje ne morem postaviti vanj!
- JOHANNA: Ubog je ta človek,  
ker nihče ne potrebuje njegovega bogastva.
- DIOTIMA: Kdor enkrat začutil je, kako bje njegovo srce ...
- MARIJA: Ta imel je blagoslovljene dlani ...
- ALABANDA: Hiperion, prebudi se,  
Grčija naju čaka, kliče!

*Hölderlin kar igra in igra na flavto.*

- DIOTIMA: Zdaj najinih časov ni več, puščavnik moj!  
Zdaj bogovi odšli so, nad Grčijo  
le sonce neusmiljeno žari,  
pripeka, suši prst in oljke spreminja v zublje.
- ALABANDA: Vem, Hiperion, vem, kako se ti je godilo,  
ko v ognjenem žrelu Etne kot ptič feniks  
iskal si svojo novo podobo!  
A to, kar zdaj pred menoj sedi in piska na piščalko,  
ni Hiperion niti njegova senca, morda le še pepel!
- HIPERION: Roman končal sem z besedami:  
"Prihodnjič več!"  
Prijatelji, danes še ni prihodnjič,  
in tudi jutri ne bo, kaj šele pojutrišnjem.  
Naslednje leto, mogoče?  
Spomladi ali jeseni? Ne verjamem!
- ALABANDA: Samo da znova slišim tvoj glas, Hiperion!  
Doli v pristanu čaka naju urni brod ...

- HÖLDERLIN: Marija, Marija, boš ti najino jadro?
- DIOTIMA: Kako se je lahko to prelepo bitje spremenilo  
v gobcača, da vsi bi se mu smejali,  
ko stopil bi pred svoje nekdanje tovariše!
- ZIMMER: Naj vas tam na jugu flavta spominja na nas!
- JOHANNA: In vaša soba ostala bo vedno ... vaša,  
če vrnilo se boste v Tübingen,  
sèm k reki Neckar, o kateri napisali ste  
prelepo pesem, vrata stolpa bodo vedno odprta!
- MARIJA: Nisem tvoje jadro, Friedrich,  
četudi marsikateri mladenič želel bi si te sreče!
- HÖLDERLIN: Marija, oprosti mi, ne znam, ne morem reči ti ...  
da postarala si se v senci moje bolezni ...  
Zakaj me nisi pahnila skozi okno,  
da padel bi v spokojno reko,  
in pripeljala v hišo mladeniča,  
ki za ljubezen ne bi potreboval besed!  
*Pallaksch! Pallaksch!* Vam, vsem vam,  
ne naklonim več ene same besede!  
Štirideset let sem prebil v stolpu,  
ki zalivali so ga mili vali blažene reke ...  
Nič več! *Pallaksch! Pallaksch!*
- ALABANDA: Dovolj! Preveč! Hiperion!  
Brod naju čaka, jadra so napeta,  
veter naklonjen ... Pojdimo!  
Tu ničesar več ne bomo našli!  
Diotima, pojdimo!  
Grčija nas čaka!

**Epilog**  
**Grčija, končno!**

*Hiperion, Alabanda, Diotima. Nekje ob obali Egejskega morja. Na enem od premnogh grških otokov. Večeri se. Veter pihlja, zrak je nabit z avgustovskimi vonji in zvoki. V cipresah grlice, v krošnjah oljk srebrni plodovi.*

DIOTIMA:                    Zdaj znova smo doma ...

ALABANDA:                K ognjišču sreče in miru smo prisedli ...

DIOTIMA:                Grški večer nikdar ni napoved zatona svetlobe ...  
Kot to je v severnih deželah ...  
Obet jutranje luči počiva v tem zlatem mraku ...

ALABANDA:                Noč na Grškem ni za spanje ...  
Kdo le mogel bi spati ob teh obalah?!

HIPERION:                Tam čez temní Patmos ...  
V jami Janez napisal je *Razodetje* ...  
Strah ga je bilo Boga, zato je pisal o uničenju.

DIOTIMA:                Govoril si o tem, da bogovi se bodo vrnili ...

ALABANDA:                Grški bogovi, in s to mislijo spodbujal si nas v boju ...

HIPERION:                *Nihče pa sam ne dojame boga ...*  
Verjel sem, da mi vsi, združeni  
v družino pričakujočih,  
dočakamo jutro, ko vrnejo se naši očetje ...

DIOTIMA:                Grška svetloba me je utrudila ...  
Vonji so me opili, zrak umil mojo kožo ...  
A ti, moj pesnik?  
Štirideset let preživel si v stolpu ...  
zazidan, odrešen ljudi ...  
Zato, Hiperion, ne govori mi o ljubezni ...  
Si mar pozabil?  
Da bila sem vsako noč pod tvojim oknom ...

- HIPERION: Stolp bil je moja trdnjava,  
tam živel sem kot izbranec, kralj in cesar ...  
Nihče mi ni ukazoval, nihče od mene terjal ...  
Četudi k meni so hodili, trkali na vrata,  
vdirali v mojo posteljo, ki hoteli so se  
hvaliti z mano ... a tebe, Diotima ...  
ni bilo ...  
Le Neckar šumel je in ... spiral  
mojo bolezen ...
- DIOTIMA: Štirideset let preživel si v stolpu ...  
zazidan, odrešen ljudi ...  
Zato, Hiperion, ne govori mi o ljubezni ...  
Si mar pozabil?  
Da bila sem vsako noč pod tvojim oknom ...
- HIPERION: Pozaba je hotena bolezen,  
a jaz zdaj sem zdrav in močan,  
razklenil sem stene stolpa  
in zunaj bil je svet, ki ni potreboval ... pesmi!  
pred menoj pa neizmerno morje ...  
Brez obetov, brez presenečenj ...  
Ladje nikjer, jadra še vsa v nitih!
- ALABANDA: Jaz zgradil sem najino ladjo, da zaploveva na jug.  
Zdaj Grčija je svobodna, četudi le miza,  
na katero položimo darove za prihajajoče ...
- HIPERION: Za vračajoče se!
- DIOTIMA: In vsi ti beli templji, stebri med  
zemljo in nebom, bodo mar oživali,  
ko vrnejo se naši starši?
- HIPERION: Zdaj sami smo si starši, Diotioma ...
- ALABANDA: Torej mora sin storiti me za očeta!
- DIOTIMA: Utrujeni bojevniki želijo si družinskega miru ...

- HIPERION: Prijetno kramljamo, to celo pesniku prija,  
saj ritem njegovega govora je razpuščen ...  
le petje grlic spominja ga na trdo delo –  
klesanje verzov!
- DIOTIMA: Ta vonj! Med pretaka se skozi zrak,  
morje daruje sol olivam ...
- ALABANDA: Sladki janež!
- HIPERION: In žganje, ki z vodo se pobeli ...
- DIOTIMA: Poglejta, tam daleč ...
- HIPERION: Patmos je že skoraj potemnel ...  
Črn, kot napoved apokalipse ...
- ALABANDA: Stopimo v krčmo ...  
Spijmo kozarec in kakšno školjko posrkajmo ...
- DIOTIMA: Jaz raje bi sadje ...
- HIPERION: Jaz pa ... kaj vem ... v mraku sedel bi,  
dokler trajala bo ta večna lepota,  
ki navdihnila je človeka,  
da verjel je, da sam je ni mogel ustvariti ...

*Hiperion začne igrati na flavto.*

- DIOTIMA (*Alabandi*): Bojim se, da večno čakal bo,  
da obišče ga njegov prijatelj ...  
Scardanelli, ali kako mu je že ime ...

*dr. Tomaž Toporišič*

## Dramska pesnitev v dramatizirani družbi

### I. Poiesis in vitro

MATI: Služiti Bogu, s srcem in ne s prodajanjem odpustkov,  
je čast, ki nihče se ji ne bi smel odreči.

PROF. SCHWAB: Pa vendar, tudi glasbi služiti je čast;  
umetnost je odsev božjega v človeku, mar ne?

HÖLDERLIN: Materina želja je zakon, četudi srce marsikdaj  
vztrepeče pred zakoni ...

(Ivo Svetina: *Stolp*)

Ivo Svetina, eno najbolj intrigantnih pesniških in dramskih imen slovenskega Parnasa zadnjih desetletij, v kolumni za gledališki portal *Sigledal* v neke vrste avtopoetskem programskem zapisu z naslovom "Zakaj še vedno kar drama" zapiše naslednje besede, ki zrcalijo njegov pesniški in dramatični kreda:

"Tako razumem, da je naloga dramatikov, četudi na začetku 21. stoletja, da ostajamo zvesti sami sebi, da nas ne zvabijo sirenski glasovi med čeri, na katerih bomo nasledli šopingu in fakingu, ampak pišimo tako, da znova ustvarjamo "odrsko utvaro", eno tistih redkih iluzij, ki jo lahko ustvarimo, ne da bi bili obdarjeni s čarovniškimi darovi. Jezik, ki oživi na odru, je tisti, ki nas, rečeno z Edvardom Kocbekom, odreši 'neandertalske tišine'."  
(Svetina: "Zakaj še vedno kar drama".)

Tudi najnovejša dramska pesnitev izpod njegovega "peresa" *Stolp* je del tega pesniškega kreda, je njegova najnovejša reinkarnacija. Dramska

poezija tudi tokrat uteleša to, kar je Taras Kermauner ob krstni uprizoritvi igre *Tako je umrl Zaratustra* (1996) označil kot dejstvo, da Svetinova dramatika "razpolaga s tonom, ki je poudarjeno in ekscesivno pesniški, v dobrem pomenu besede retoričen" (Kermauner: "Dramatika Iva Svetine", 12).

Že njegova prva igra *Lepotica in zver* je vzpostavila strukturo, značilno za poetične drame, pesniške igre ali dramske pesnitve, ki so ji sledile. Tako kot igre njegovih predhodnikov, Daneta Zajca, Gregorja Strniše in Dominika Smoleta, se njegova varianta poetične drame bodisi v prozi, ki je pesniško privzdignjena, bodisi v poeziji, ki je dramsko razvezana, obrača od realistične poetike in se usmerja k neposredni poetičnosti ter nerealističnemu jeziku na odru. Velikokrat izhaja iz pravljичne motivike in tematike, ki jo navezuje na različne biografske, zgodovinske in druge dokumentaristične ali psevdodokumentaristične drobce ali fragmente. V *Lepotici* in igrah, ki so ji sledile v zadnjih treh desetletjih prejšnjega stoletja (*Biljard na Capriju*, *Šeherezada*, *Vrtovi in golobica*, *Kamen in zrno*, *Zarika in sončnica*, *Tako je umrl Zaratustra*, *Babilon*, *Ojdip v Korintu*), je Svetina dramsko pisavo kontaminiral s poezijo, teorijo, filozofijo, pravljico in ustvarjal vedno nove večplastne podobe realnosti.

V *Biljardu na Capriju* (1986) je na primer združil "biblijskost" metaforike in metonimike, ki jo je razvil v pesniški zbirki *Marija in živali*, ter jezikovni diskurz oktobrske revolucije in nemirnega začetka 20. stoletja revolucij in vojn. Fabula o srečanju Maksima Gorkega in Vladimirja Iliča Lenina na Capriju tako v drzno oblikovanem sižeju združuje dva diskurza, pripadajoča različnim sferama, za siže pa je značilna posebna mozaična struktura prepleta poetične in politične govorice.

V "vzhodno-zahodni operi" *Šeherezada* – v Slovenskem mladinskem gledališču jo je leta 1989 režiral Tomaž Pandur – je črpal iz širokega referenčnega okvirja, ki ga je izpostavil z izjavo, da mu je "veliko dozo stimulacije" dala *Struktura seraja* Alaina Grosricharda, v kateri postavlja problem despotizma (*Mladinin literarni dodatek*). Svetina je tako v svoji varianti *poetične drame druge generacije* (Denis Poniž) vzpostavil poseben odnos do realnega:

Svetinova *Šeherezada* kot metatekst, kot eden od prototekstov prve stopnje *Struktura seraja* kot teoretski diskurz, kot prototeksti druge stopnje se pojavljajo besedila z začetka 18. stoletja, ki pripadajo različnim zvrstnim in vrstnim usmeritvam.

(Toporišič, "Dramatika na poti nomadov", 940.)

*Šeherezada* je tako utelesila skrajno estetizirano in oblikovno zapleteno (ne več) dramsko besedilo. Iz osnovne fabule *Tisoč in ene noči* je s pomočjo avtorjevih rapsodičnih medbesedilnih iger, priklicev serije heterogenih tekstov različnih zvrsti, zgodovinskih obdobj in geografskih širin (*Tisoč in ena noč*, *Al-Raud al-Athir* /Dišeči vrt za počitek duše/ šejka Mohameda el-Nefzauija, *Struktura seraja* Alaina Grosrichardsa, *Vzhodni despotizem* Karla A. Wittfogla, potopisi z začetka 18. stoletja, Prešeren, Shakespeare itd.) nastal zapleten in umetelen siže. *Šeherezada* je tako polje poetične dramatike izbila iz orbite estetiziranega in kolektivnemu duhu zapisanega sočasnega političnega gledališča ter vzpostavila sebi lasten, specifičen in avtonomen literarni (meta)jezik, ki ni več zapisan zgolj dramskemu in zgolj gledališkemu.

Poetično dramo kot srečevanje poetičnega in političnega ter tudi vzhodnega in zahodnega je Svetina nadaljeval v "pravljичni igri v verzih" *Vrtovi in golobica* (1991), igri, za katero sta prav tako kot za *Šeherezado* značilni bogata medbesedilnost in statičnost, ki priklіče v spomin simbolistično poetično igro Mauricea Maeterlincka, hkrati pa neevropsko poezijo bližnjega vzhoda, še očitneje kot *Šeherezada* kopiči podobe in prispodobe, izhajajoče iz dialoga s klasično in sodobno arabsko ter perzijsko poezijo. Ta "abstraktna" varianta poetične drame ustvarja eno samo, "nepretrgano reko simbolov, podob, alegorij, iger, asonanc in pomenskih lokov, ki združujejo raznorodne besede [...] Je poezija sveta, ki nima več enega smisla, centra, ki se temu smislu in centru odpoveduje, ga presega, ga prebesedi in se tako kar naprej osvobaja" (Poniž, 338).

Nasplih je za Svetinovo varianto poetične drame značilno, da je v njej "dramatičnega malo, tako da je bistveni pomen zvočna podoba prikazanega in izrečenega ter opis stanj, v katerih se znajdejo junaki, njihov 'notranji svet' – govoriti smemo o posebnem tipu 'bralne' poetične drame" (Poniž, 337). Mogoče je najbolj eklatanten primer tega odmika od dramskega k abstraktno-poetičnemu njegova "dramska prepesnitev" *Tibetanske knjige mrtvih* (1992). Pesniško-dramska ubeseditev potovanja glavnega junaka skozi tri ravni posmrtnega stanja proti vnovičnemu rojstvu, ki simbolizira potovanje k Resnici, zapisani v tibetanskih legendah. Ti *Lepi prizori, uprizarjani za mrtve* (tako Svetina podnaslovi dramo) v svojem *hommageu* tibetanski tradiciji ukinjajo postulate evropske drame, ohranjajo pa popkovino, ki jih povezuje s poetično dramo. Tako se ta skrajno personalizirana in ne več dramska igra skozi neobudizem vrača k arhaičnemu, ki je seveda prej kot dramsko poetično, je tako kot ne več dramsko tudi preddramsko, ali rečeno s Svetino kot prepesnjevalcem Tibeta: *zadramsko*.

Povedano s parafrazo avtorjevih besed, ki *in vitro* definirajo njegovo poetiko: tako je Svetina tudi v izjemno politiziranem času osemdesetih in devetdesetih let 20. stoletja ostal zvest samemu sebi, svoji poetiki. Sirenski glasovi ga niso zvabili med čeri, na katerih bi nasedli *šopingu* in *fakingu* oziroma *à la mode* poetiki in ideologiji, ampak je pisal in piše tako, da znova ustvarja “odrsko utvaro”, eno tistih redkih iluzij, ki jo lahko ustvarimo, ne da bi bili obdarjeni s čarovniškimi darovi. Jezik, ki oživi na odru, je tisti, ki nas, rečeno z Edvardom Kocbekom, odreši ‘neandertalske tišine’” (Svetina: “Zakaj še vedno kar drama”).

## II. Stolp dramske poezije

HENRY:                                Vous êtes Monsieur Hölderlin et vous êtes mon maître.

*Vstopi Susette Gontard.*

SUSETTE:                            Gospod učitelj, vse bolj ste Henryjev prijatelj.

HÖLDERLIN:                        Učenec in učitelj sta lahko resnično prijatelja šele, ko učenec prekosi učitelja.

(Ivo Svetina: *Stolp*)

Bistvene protislovnosti in hkrati neujemljivosti fenomena poetične drame uteleša tudi njegova najnovejša igra *Stolp*, napisana za Slovensko mladinsko gledališče, ki ga je Svetina pomembno soustvarjal v “zlatih osemdesetih”. Zanj ni značilno tako drzno medbesedilno tkanje kot za igre osemdesetih in devetdesetih let prejšnjega stoletja. Medbesedilni časi kot da bi se umirili, pesnik, ki nikoli ni bil pristaš postmoderna in postdramskega<sup>1</sup>, pa se iz nezaupanja do modnih dramskih in umetniških trendov nasploh vrnil k (zgolj na videz?) bolj klasičnem izrazu, ki ga sam definira takole:

---

<sup>1</sup> Spomnimo se samo njegovega zadnjega, nekoliko polemičnega zapisa za Sigledal ob nominaciji za Grumovo nagrado, v katerem s pomočjo Tarasa Kermaunerja problematizira tako pojem postmoderna kot postdramskega. Dve kratki navedbi: “Najprej je potrebno jasno in glasno izreči dvom v ustreznost samega poimenovanja postdramskega; kot je to bilo potrebno že ob postmodernizmu. Kajti pripona post je sicer zelo priročna, a hkrati tudi zelo nenatančna. V bistvu zanika tisto, kar naj bi tako rekoč razjasnjevala.” In: “Zato postdramsko ni nič manj sporno kot postmoderno! Nemara še bolj, saj ga ne zanima zgodovinski pogled, ampak le “formalno-vsebinski” (Ivo Svetina: “Ne kladivo, ne vlak, ampak poezija”).

“Zatorej, kar najbolj na kratko: izhod, nad katerim v temi žari napis “post-dramsko”, ne vodi nikamor. Slej ko prej se bo tudi ta post-avant-garda znašla pred vhodom, nad katerim sveti napis “restavracija”, obnova starega!” (Svetina: “Zakaj še vedno kar drama”.)

Ne glede na avtorjevo poetološko distanciranje od postdramskega in post-modernega *Stolp* izgrajuje zanimivo medbesedilno tkanje in oplajanje, ki ga poganja avtor rapsod. V dramski pesnitvi kot posodi za jezike se srečujejo različne literarne taktike, ki pripadajo različnim prostorom in časom, sedanjosti in preteklosti. Kot take omogočajo “vzpostavitev privilegirane območja, v katerem se gledališče izreka kot tako” (Ubersfeld, *Lire le théâtre I*, 39).

Svetina je z dramsko pesnitvijo *Stolp* posegel v dve zgodovinski kulturni formaciji, antično Grčijo in njeno mitologijo na eni strani ter v dobo romantike in njeno privilegirano zvrst poezijo na drugi. Hkrati se v tem prepletu preteklosti predvsem skozi pesnikove tehnopoetske intervencije ogleduje sedanjost. Prepletanje pa se na tej točki ne konča, siže umetelno prepleta fabulativne elemente realnosti oziroma dramske sedanjosti (v časovnici jo predstavlja obdobje francoske revolucije) in neke fiktivne zgodbe, ki je stvar dveh pesnikov, Hölderlina in Svetine, in dveh časov, romantike in časa po (post)moderni. Ti elementi se proti koncu čedalje bolj zlivajo v celovito entiteto, kjer je *resnično* dokončno zabrisano s postopkom, ki ga Anita Volčanjšek v zapisu za spletni portal Sigledal imenuje “permanentna infiltracija fiktivnosti” (Volčanjšek: “Ko si umetnik (ne)zavedno nadene podobo svoje kreacije”).

Nemški romantični pesnik Friedrich Hölderlin (1770–1843) je s svojo poezijo in tudi romanom v pismih *Hiperion* velikokrat “navdihnil” filozofe, literarne teoretike in pesnike. Svetina je tako v vrsti, ki jo je v 20. stoletju začel Martin Heidegger, ko je skušal svoje filozofske misli potrditi prav prek Hölderlinovega pesništva. Podobno metodo je uporabil tudi literarni teoretik Peter Szondi v svojih *Študijah o Hölderlinu*.

Svetinova preokupacija in taktika sta drugačni od pravkar omenjenih. Gre mu predvsem za potrditev lastnih poetoloških misli v dialogu s Hölderlinom in njegovim romanom v pismih *Hiperion* ter biografijo in poetiko. Fabulativna osnova za *Stolp* so fragmenti iz biografije romantičnega pesnika Friedricha Hölderlina ter Svetinova konstrukcija, zvedena na naslednje sentence: Pesnik pod težo nesrečne ljubezni in občutka krivde ruši realni kronotop ter vedno bolj vstopa v fiktivnost in *somnambulnost*. *Stolp* je tako tudi pesnitev o oslavljenem romantičnem (hkrati lahko tudi novodobnem) subjektu, ki postopno izgublja psihično stabilnost.

Pesnikova nestabilnost skupaj s sižejskimi zahtevami pripelje do tega, da junak pesnik prevzame podobo in govorico protagonista enega svojih del, Hiperiona. Hkrati fiktivni junak na drugi potenci, Hiperion, začenja prevzemati poteze biografiziranega Hölderlina, kot ga pesniško interpretira Svetina.

Gradnja drame je v osnovi sintetična, siže na začetku ne odstopa od fabule. Sledimo Hölderlinovemu življenju, od mladostnih scen, iz katerih je razviden prvi, materinski konflikt: sinovo nadarjenost za glasbo želi njegova mati zamenjati za bogoslovje in asketizem, kar ji seveda tudi uspe. Toda (kako romantično?) želja po kreaciji je v junaku premočna, začne pisati roman *Hiperion ali puščavnik v Grčiji*.

Svetina na videz sintetično gradnjo sižejsko zaplete s prepletanjem dveh zgodb, pesnikove in tiste njegovega junaka Hiperiona. Velikokrat smo priča uporabi dveh tipov dialogov, tistega na prvi (Hölderlinovi) in tistega na drugi (Hiperionovi) ravni. Na eni strani Hölderlin in Susette, nesrečna, nikoli popolnoma realizirana ljubezen, na drugi Hiperion in Diotima, junaka njegovega romana v pismih, v katerega je umetnik projiciral samega sebe. Tako se tako imenovani realni dialog izmenjuje in prepleta s fiktivnimi. Če je prolog na videz še realistično razviden, se vsi naslednji prizori izmenjavajoče in prepletajoče se odvijajo na dveh ravneh.

Tudi polis in makrosvet francoske revolucije postaneta stvar pesnikovega lirskega doživljanja oziroma filtriranja v pesnikovem svetu, ki ga ponazarja osvobojeni in hkrati getoizirani stolp: "Stolp bil je moja trdnjava, / tam živel sem kot izbranec, kralj in cesar ... .." Svetina: *Stolp*). Svetinov simulaker Hölderlinovega romantizma se napaja pri izvirih, ki so skupni obema pesnikoma: grški filozofi, ženska lepota, sublimirani eros.

*Stolp* je tako predvsem pesnikov poklon umetnosti in njeni singularnosti, pa tudi seizmograf ranljivosti, potresnosti umetniške kreacije ter statusa umetnosti in kulture v nemirnih, skrajno dramatiziranih časih, tistem francoske revolucije in tistem 20. in začetka 21. stoletja. Če se je *Tibetanska knjiga mrtvih* gibala v "zadramskem", je Svetinova dramska pesnitev prej (ne več) dramska (naj mi pesnik oprostí uporabo še enega termina, tokrat Gerde Poschmann) ali dramska na način, ki je onstran szondijevsko pojmovane absolutne drame, hkrati pa tudi onstran anti-, post- in tako naprej drame. Toda te zvrstne in teoretske označitve konec koncev sploh niso pomembne.

## LITERATURA

- Kermauner, Taras. "Dramatika Iva Svetine." Ivo Svetina: *Tako je umrl Zaratuštra*. Gledališki list SNG Drama Ljubljana, april 1997: 12–17.
- Mladinin literarni dodatek*. Mladina št. 13, 1988.
- Poniž, Denis. "Dramatika." *Slovenska književnost III*. Jože Pogačnik ... [et al.]. Ljubljana: DZS, 2001: 203–349.
- Svetina, Ivo: "Zakaj še vedno kar drama", Sigledal, ogled 12. 7. 2011: <http://www.veza.sigledal.org/prispevki/zakaj-%C5%A1e-vedno-kar-drama>
- Svetina, Ivo: "Ne kladivo, ne vlak, ampak poezija", *Sigledal*, ogled 12. 7. 2011: <http://www.veza.sigledal.org/prispevki/ne-kladivo-ne-vlak-ampak-poezija>
- Toporišič, Tomaž. "Dramatika na poti nomadov." *Nova revija* 1989, št. 87/88: 930–943.
- Ubersfeld, Anne. *Lire le théâtre I*. (Lire le théâtre, L'école du spectateur, Le dialogue de théâtre). Paris. Editions Belin, 1996.
- Volčanjšek, Anita: "Ko si umetnik (ne)zavedno nadene podobo svoje kreacije", Sigledal, ogled 12. 7. 2011: <http://www.veza.sigledal.org/prispevki/ko-si-umetnik-ne-zavedno-nadene-podobo-svoje-kreacije>

*Vinko Möderndorfer*

**Spalnica  
ali  
sveti Jurij ubija zmaja**

*Igra*

*V spalnici se dogajajo spalnične zadeve. Spalnica je prostor največje intimne in hkrati simbolni prostor življenja, "kje se vse začne in konča ..." (Faust, Mefisto, I. del, V sosedini hiši). Tam zares padejo vse meje, vse pregrade in vse maske. Takšen je tudi jezik. In tako je tudi prav.*

*Naslovi posameznih prizorov so delni citati iz Goethejevega Fausta (I., II. del), prevod B. Vodušek, E. Vouk.*

OSEBE:

NIKO, trideset let

MARTA, triinpetdeset let

JURIJ, osemindeset let

**PRIZORIŠČE:**

*Spalnica. Zakonska postelja sredi prostora. V levi steni, kjer ima velika postelja vzglavnik, so vhodna vrata, zraven njih se po vsej dolžini razteza dolga vgradna garderobna omara.*

*Na nasprotni steni vrata v kopalnico. Na dnu spalnice, v zadnji steni, so steklena drsna vrata, ki vodijo na balkon. Pogled na vrt je zavešen s težko zaveso. Tu je tudi mizica s stolom. Starinska. Draga antikviteta. Potem še steklena mizica s steklenicami in kozarci. Nekakšen priročen spalnični bife. S stropa visi lep lesteneec. Beneško steklo. Luči stojijo tudi v kotih sobe. Intimna atmosfera. Na tleh draga preproga. Na steni slike. Moderne. Originali najbrž. V lepih in težkih okvirjih.*

*Postelja je velika. Pravo ljubezensko gnezdo. Na tleh vidimo kose oblacil. Ženskih in moških. Tudi prevrnjena steklenica šampanjca je na tleh. Zraven pladenj z dvema kozarcema. Na pol praznima.*

**1. prizor**

**Že globoka noč ogrinja<sup>1</sup>**

*Slišimo ljubezensko stokanje. Precej strastno. Izpod velike rdeče posteljne prevleke se pokaže gola noga, gola roka, naga zadnjica ... Klasičen misijonarski položaj ljubečega se para. Veliki finale.*

MARTA: Ja ... ja ... jaaaaa ...!!

NIKO: Je v redu ...? Je v redu ...?! Je v redu ...?!

MARTA: Ja, ja, jaaa! Ne nehat ... ne nehat ...!

NIKO: Naj ti pride, naj ti pride ... naj ti pride ...

MARTA: Ne nehat! Ne nehaaaat!!

NIKO: Naj ti pride, naj ti pride, naj ti pride, naj ti pride, naj ti pride ...

MARTA: Ja ... jaaaaa ...

---

<sup>1</sup> Goethe: *Faust*, I. del

NIKO: A, aaaa ... a ...

*Počasi se umirjata.*

*Nekaj časa še ležita drug na drugem, potem se Niko odvali z Marte.*

*Poljubi jo.*

*Molčita. Ležita na hrbtu. Sladko utrujena. Preznojena.*

*Strmita v strop.*

*Čez čas.*

NIKO: Ti je prišlo?

*Marta ne odgovori.*

NIKO: Ti je?

MARTA: Ko začneš: *Naj ti pride, naj ti pride* ... bi te najraje klofnila.

NIKO: Marta, no!

MARTA: A ne moreš bit enostavno tiho?

NIKO: Če mi je pa lepo. In ... Želim si, da bi nama prišlo skupaj ...

MARTA: Čisto ven me vrže.

*Niko užaljeno vstane in sede na posteljo.*

NIKO: Potem ti ni prišlo?

*Čez čas ...*

MARTA: Mi je.

NIKO: Ni res.

MARTA: Res mi je.

NIKO: Ven sem te vrgel.

*Marta se dvigne in ga objame. Začne ga poljubljati po obrazu.*

MARTA: S tabo mi vedno pride. Za znoret mi pride.

*Poljubljata se. Drug drugemu po obrazu delita drobne poljube.*

NIKO: Meni tudi, meni tudi, meni tudi ....

*Marta utihne.*

MARTA: Spet ponavljaš.

NIKO: Res? Nisem opazil.

*Marta se zasmеji.*

MARTA: Tako si smešen!

*Niko vstane.*

NIKO: Smešen? Jaz?

MARTA: Ja.

*Niko hodi po sobi.*

*Pobere svoje hlače, spodnjice ...*

NIKO (*užaljeno*): Ven sem te vrgel. Zdaj se ti zdim pa še smešen. Zakaj si sploh z mano?

MARTA: Joj, si mimoza! Saj nisem mislila nič grdega. Duhovit! Ja! Duhovit si!

NIKO: Nisem smešen?

MARTA: Vedno sem oboževala duhovite moške! Duhovite in dobre ...

NIKO (*jo prekine*): Dobre, kaj?

MARTA (*sladko zašepeta*): Ljubimce.

NIKO: Res?

MARTA: Mhm.

NIKO (*resno*): Potem si jih imela več?

MARTA: Kaj?

NIKO: Duhovitih in dobrih.

MARTA: Ne. Vedno sem si želela srečat duhovitega in dobrega moškega.

NIKO: Rekla si, bodiva natančna: *Vedno sem oboževala duhovite moške! Duhovite in dobre ljubimce.* To pomeni, da si jih imela več. Ogromno. Predvidevam.

MARTA: Nisem tega rekla.

NIKO: Si.

MARTA: Tako se reče. Dokler nisem spoznala tebe, sploh nisem vedela, kaj je to orgazem. Z nikomer nisem tako uživala. Si zdaj zadovoljen?

NIKO: Tako tako.

MARTA: Ljubček, zakaj mi ne verjameš? Moraš verjet svoji Martici. A mi verjameš?

*Čez čas.*

NIKO: Verjamem.

MARTA: Častna?

*Niko položi roko na srce, drugo patetično dvigne.*

NIKO: Častna pionirska, častna mladinska, častna skavtska, častna ... kaj vem kakšna!

*Marta poklekne na postelji in razigrano ploskne.*

MARTA: Še! Še!!

NIKO: Prisegam pri mamici, pri očku, pri vseh svetih, prisegam na svojega ...

*Niko se zagrabi za mednožje ...*

MARTA: Luškanega!

NIKO: Mogočnega.

*Marta kleči na postelji. Oba sta razigrana. Vedno bolj in bolj. Niko hodi po sobi in uprizarja nekakšno seksualno burko ...*

MARTA: Ja! Divjega!

NIKO: Neusmiljenega!

MARTA: Najboljšega! Največjega!

NIKO: Najbolj krutega!

MARTA (*navdušeno*): Krutega, ja!

NIKO: Najbolj poskočnega! Najbolj vrtajočega!

MARTA: Nabijaškega! Razbijaškega!

NIKO: Na mojega osvajalca!

MARTA: Zmagovalca!!

NIKO: Prisegam na svojega ...!

MARTA: Na mojega! Na mojega! Daj mi ga sem, daj!

*Niko skoči na posteljo. Objameta se. Poljubljata se.*

NIKO: Celo noč boš moja! In jutri ... Ves dan! Ves vikend je najin!

MARTA: Ves vikend boš v meni! A boš?

NIKO: Bom, bom, tako kot tu ležim!

*Poljubljata se.*

*Marta se nenadoma umiri ...*

MARTA: Žejna sem.

*Niko jo neha poljubljati ... S postelje se stegne k prevrnjeni steklenici, ki leži na preprogi.*

NIKO: Prazna. Grem v hladilnik.

MARTA: Pusti. Vodo bom.

NIKO: Grem iskat.

MARTA: Bom sama. Se moram malo pretegnit.

*Ga poljubi in vstane. Ogrne si haljo.*

*Niko ostane na postelji.*

*Gleda jo.*

NIKO: *Pretegnit* si rekla. Kaj si mislila s tem?

MARTA: Kaj?

NIKO: Mogoče si hotela namignit, da te jaz nisem dovolj dobro ... *nategnil* ... In se moraš zdaj še malo *pretegnit*.

*Marta zastane. Gleda ga. Potem sladko ...*

MARTA: Na to nizkotno namigovanje ne bom odgovarjala, srči.

*Se oblači naprej.*

NIKO: Se sprašujem ...

MARTA: Mmm?

NIKO: Vedno, ko vstaneš s postelje ...

MARTA: Kaj?

NIKO: Si ogrneš haljo.

MARTA: Pa kaj?

NIKO: Te je sram?

*Marta se zareži.*

MARTA: Ti si nor!

NIKO: Samo sprašujem se ... V postelji sva eno. Počneva vse, kar nama je všeč. Brez sramu. Vsepovsod na tvojem telesu sem doma. Okušam ga, se ga dotikam. Tvoje telo je moja domovina, moja svoboda ...

MARTA: O!? Pesnik!

NIKO: Ko vstaneš, pa takoj haljico gor! Kot bi te bilo sram pred mano. Kot bi se sramovala svojega telesa.

MARTA: Butec!

NIKO: Kot da samo v ležečem stanju preneseš, da te vidim nago. Vso. Takšno, kot si. Ko pa vstaneš, ko greš čez sobo ...

MARTA: Zebe me.

NIKO: Res?

MARTA: Piha od vsepovsod. In ženske smo občutljive. Samo zato se ogrnem ...

NIKO: A jaz pa lahko nag skačem okoli, se ti razkazujem? Ničesar ne skrivam. Ne vlečem gat nase, ko na hitrico skočim do hladilnika ali v kopalnico.

MARTA: Moški ste drugačni.

NIKO (*nenadoma*): Pleši!

MARTA (*presenečena*): Kaj?

NIKO: Pleši zame! To si želim. Sleci se! Bodi izzivalna. Malce sladko vulgarna. Kot da plešeš v baru.

*Marta malo pomišlja.*

MARTA: Bom potem.

NIKO: Nikoli nočeš. Na začetku, ko sva začela, takrat si ... Res, da nikoli do konca ... Vedno si bila bolj sramežljiva. Ampak, si! Plesala si, zame. Na mizi. Se spomniš?

MARTA (*se spomni*): Ja ... Padla sem ti v naročje.

NIKO: Pijana sva bila.

MARTA: Če ne bi bila, ne bi nikoli zlezla na tisto mizo. Zlomila sem peto na salonarjih in miza je šla na pol. Še sreča, da sem ostala cela.

NIKO: Ker si padla name. Z vso težo. Jaz pa sem se s stolom vred in s tabo v naročju zvrnil nazaj. Z glavo sem treščil ob radiator. Prebil sem si jo zadaj ... Pa sploh nisem čutil. Zjutraj, ko sva se zbudila, so bile rjuhe krvave, kot da bi klala teleta.

MARTA: Ja, kot da bi po štiridesetih letih spet zgubila nedolžnost. Ampak tokrat res krvavo!

NIKO: V drugo gre rado!

MARTA: Pa še precej!

*Oba se smejeta.*

*Niko se zresni.*

NIKO: Zakaj nočeš zdaj?

MARTA: Kaj spet?

NIKO: Tako kot včasih. Plesat po mizi. Zame.

MARTA: Veš, kdaj je to bilo!

NIKO: Pred petimi leti.

MARTA: Takrat sem ...

NIKO: Kaj?

*Marta skomigne.*

NIKO: Takrat si me imela rada?

MARTA: Čas je minil.

NIKO: Potem me nimaš več?

MARTA: Tudi zdaj te imam.

NIKO: Kaj pa potem?

MARTA: Žejna sem. Mogoče pa bi res odprla še eno flaško. Grem v hladilnik.

NIKO: Sram te je.

MARTA (*živci ji popuščajo*): Težiš. Niko, težak si! Prava težka kategorija! *Težkokategornik* brez primere!

NIKO: Ko ležiš na postelji in te poljubljam, ko te božam, ko te ovohavam, pojma nimaš, kako to rad počnem, ko te ližem, od las do nohtov na nogah ... takrat te ni sram. Ko pa vstaneš, se takoj ogrneš. Skriješ se pred mano. Česa se bojiš?

MARTA (*plane*): Stara sem! Nisem več mlada! Si to hotel slišat?

NIKO: Zame si krasna!

MARTA: Ne se delat norca! Ko ležim na postelji, takrat moje telo še kar nekako zgleda. Ko pa vstanem, sem stara! Koža se povesi ... Joški zabingljajo ... Kaj misliš, da se ne gledam v ogledalo? Koža na rokah mi visi ... Pa ne bi zdaj več o tem.

NIKO: Vedel sem.

MARTA: Kaj si vedel?! Pojma nimaš! Moški nimate problemov. Vseeno vam je, če imate vamp, če imate podočnjake, če vam smrdi iz ust po kavi, cigaretah, pivu, konjaku. Me smo tiste, ki vse to potrpimo. Ki se delamo, da je vse okej. In veš zakaj, Niko? Mislimo si, da ne bomo dobile boljšega. No, ja, na začetku, ko imaš osemnajst let, in če imaš srečo, da imaš lepo rit, dobre joške, postavco ena a, kot srnica, no, in če si res čedna in mlada, potem pač ne trpiš nekoga, ki ima zadah in ki misli, da je Shakespeare ime puba s temnim pivom. Znogiraš ga in počakaš na drugega. Kasneje, čez leta, ljubi moj Nikec, v mojih letih na primer, pa enostavno potрпиš. Potрпиš in zelo paziš, da te ljubimec ne vidi v slabi luči ... Kdo me bo hotel, če ne ti? Bom še imela ljubimca, ko me boš zavrgel, bom lahko še naprej v uporabi ali bom za med staro šaro? Ko ti leta pokažejo zobke, ne zobe, samo zobke, nimaš kaj izbirat. Čeprav ti gre v resnici blazno na jetra mlaskanje, smrčanje, hrkanje, prdenje ...

NIKO: Pred tabo nisem nikoli ...

MARTA: Če bova še dolgo skupaj, potem boš. Rignil boš in niti *oprosti* ne boš rekel. Poleg tega, se je že začelo ...

NIKO: Kaj se je začelo?

MARTA: Ne preoblačiš se več vedno v sveže, ko prideš k meni.

NIKO: Kako da ne?!

MARTA: Prva tri leta si vedno potrkal sveže preoblečen, nadišavljen. Zadnje leto pa se včasih zvečer pojaviš s srajci, ki si jo nosil ves dan. Navadil si se me. Domača sva si postala. In domačnost je smrt za ljubimce.

NIKO: In to je razlog, da ne hodiš pred mano naga? Da se sramežljivo odevaš v haljico?

MARTA: Postarala sem se. Ti pa si še vedno mlad.

NIKO: Nikoli nisem pomislil, da si starejša.

MARTA: Če bi se *jaz* začela pri trinajstih dol dajat in bi me takrat kdo po pomoti napihnil, bi bil ti brez problema moj sin.

NIKO: Mene to ne moti.

MARTA: Kaj, da sem starejša ali da bi lahko bil moj sin?

NIKO: Niti enkrat nisem pomislil, da si starejša. Marta, ti si mlada!

MARTA (*se zasmеji*): Ne ga srat!

NIKO: Mlada si v duši!

MARTA: Ja, moja duša je pa res brez gub. Pa saj sem jaz tudi. Lifting tu, lifting tam, pa skrijemo kakšnih pet let. Točno toliko, kot se pozna. Zdaj pa nisem več žejna.

*Niko skoči k Marti in jo objame. Začne jo strastno mečkat in poljublja.*

NIKO: Ti si najlepša, najbolj sočna, najbolj mehka, najbolj seksi ženska na tem koncu vesolja!

MARTA (*se nasmehne*): Idiot!

NIKO: Idiot sem, ker te ljubim. Že pet let te ljubim. In pet let je minilo kot en dan. Kaj dan, kot ura, minuta, sekunda ...

MARTA: Utrudil se boš, če boš še naprej tako nakladal.

NIKO: Šele začel sem.

MARTA: Jaz te pa rabim spočitega!

*Marta ga zagradi za zadnjico.*

MARTA: Ta vikend veliko pričakujem od tebe ... Veš kaj ...

*Marta ga treplja po zadnjici.*

MARTA: Ritka se ti je povabila. Tudi ti se staraš, Nik.

*Niko jo spusti iz objema. Potipa svojo zadnjo plat.*

NIKO: Ni se mi.

MARTA: Seveda se ti je. Še dvakrat greš spat, pa se ti bo vlekla po tleh. Ha!

*Niko ji nagajivo požuga.*

NIKO: Hudobna si.

MARTA: In plešast boš tudi!

*Marta se mu v igri umika. Niko ji grozeče sledi.*

NIKO: Čakaj, čakaj hudobnica! Ko te dobim, ti kosti zdrobim!

MARTA: Ko me dobiš, ga za vedno izgubiš!

*Niko se požene za njo.*

*Ona beži pred njim.*

*Lovita se po spalnici. Skačeta preko postelje. In se razposajeno smejeta.*

NIKO: Čakaj, da te zgrabim  
in te grdo zlorabim!

MARTA: Samo obljubljaš, ti falot,  
raje kar takoj mi daj ga not!

*Niko plane na Marto.*

*Marta vrisne.*

*Padeta na posteljo.*

NIKO: Pa te imam!

MARTA: Jaz imam tebe!

*Niko leži na njej.*

*Obmirujeta.*

*Gledata se.*

*Iz oči v oči. Čisto blizu.*

NIKO (*resno*): Poroči se z mano.

MARTA: Ne.

NIKO: Zakaj?

MARTA: Ne ljubi se mi zdaj o tem.

NIKO: Nikoli se nočeš pogovarjat ...

MARTA (*ga prekine*): Jutri greva lahko v kino.

NIKO: Če te lahko držim za roko?

MARTA: Saj me vedno.

NIKO: Pa ne samo v dvorani, ko ugasnejo luči, že prej te hočem. Hočem, da se drživa za roke, ko stojiva v vrsti za karte, ko kupujeva kokice, ko greva pri polni luči čez celo dvorano in iščeva svoja sedeža ...

MARTA: Ne maram kokic. Sploh pa ne v kinu.

NIKO: Rad bi, da se objemava, ko zapuščava dvorano. In ko greva proti avtomobilu hočem, da zastaneva, tako nenačrtovano, in da se poljubljava, dolgo, dolgo ...

MARTA: In da naju vsi buljijo.

NIKO: V zaljubljenca buljijo samo foušljivci.

MARTA: Au. Težek si. Spravi se dol!

NIKO: S sebe me mečeš?

MARTA: Res si težek. Tiščiš me.

NIKO: Ko ti ga dam not, pa nisem težek?

MARTA: Takrat se upreš na roke in migaš, zdaj imaš pa predavanje o romantiki ...

*Niko se ne premakne. Leži na njej.*

NIKO (*resno*): Kaj pa Jurij?

MARTA: Rekla sva, da ne bova o njem.

NIKO: Trideset let ...

MARTA: Petintrideset.

NIKO: ... je kar lepa doba. Ne mi pravit, da ti z njim v vsem tem času ni niti enkrat prišlo?

MARTA: O, jebemti! Ti pa ne odnehaš, kaj?!

NIKO: Rekla si: *dokler nisem spoznala tebe, sploh nisem vedela, kaj je to orgazem*. No, ti je z njim prišlo?

MARTA: Se ne spomnim več.

NIKO: Vsaj enkrat?

MARTA: Ne.

NIKO: Priznaj!

MARTA: Ne vem. Ne.

NIKO: Zdi se mi nemogoče. Kolikokrat sta, mislim, na teden ...?

MARTA: Au! Rebra!

NIKO: Če sta na teden samo trikrat ... Krat dvainpetdeset tednov ... To je sto šestinpetdeset občevanj na leto. Krat petintrideset let ... je pet tisoč štiristo šestdeset ... Pet tisoč štiristo šestdesetkrat sta imela spolne odnose ... In da ti ni niti enkrat prišlo! Ne morem verjet!

MARTA: Kaj vem! Mogoče mi pa je ali mi pa ni. Težek si.

NIKO: Vem. *Težkokategorni* značaj sem! Si že povedala.

MARTA: Ne samo značaj, tudi kilograme imaš. Ležiš na meni kot mrtev hlod.

NIKO: Zakaj mi nočeš povedat resnice?

MARTA: Ker ne mislim več nanj! Ker sploh ne pomislim več nanj kot na moškega. Ti je jasno? In čisto vseeno mi je, če mi je z njim kdaj prišlo, razumeš?

NIKO: Jaz sem pustil Metko.

MARTA: Te nisem silila.

NIKO: Zaradi tebe sem jo.

MARTA: Vsak je svoje nesreče kovač. Zdaj pa se spravi z mene!

NIKO: Če mi poveš po resnici. Ti je ali ti ni?

MARTA: Če se ne skidaš takoj dol, se boš v naslednjih minutah spremenil v čistokrvnega kastrata.

NIKO: Kaj?

MARTA (*sladko*): Zdrobila in izpulila ti bom jajčka!

NIKO: A?

MARTA: Ja, ljubček. To, kar čutiš, je moja roka.

NIKO: Tega mi ne bi naredila?

MARTA: Preveri.

*Trenutek tišine.*

*Niko se skotali z Marte.*

*Ležita drug ob drugem.*

NIKO: Nočeš se poročiti zato, ker ti z mano nikoli ne pride.

MARTA (*zavzdihne*): Pa to ni res!

NIKO: Pa je.

MARTA: Vedno eno in isto! To je za znoret! Kaj naj naredim, da mi boš verjel ...

NIKO: Da ti bom verjel kaj?

MARTA: Da s tabo *res* uživam! Da mi še nikoli ni bilo tako lepo. Da pred tabo sploh nisem imela pojma, da je lahko seks nekaj tako krasnega. Da sem čisto nora, ko te vidim. Tvoja koža je nadaljevanje moje. V ustih se mi naredijo slinice, ko te zagledam. Tvoj trebuh, tvoje roke na mojih bokih. Še preden padeva skupaj, začutim tisto trepetanje ... Kot bi stala na vrhu najvišje stolpnice, čisto na robu, in pod mano globina, v meni pa občutek, v trebuhu in niže pod popkom, kot da se mi plete srebrna pajčevina ... takšen krasen občutek pričakovanja, ko te vidim, ko se te dotaknem, kot da je v meni gnezdo utripajočih metuljev ... Jebemti!! Kaj naj ti še rečem?

NIKO: In je vse to res?

MARTA: Prisegam pri svoji mrtvi mami!

NIKO: Mrtva mama ni nobena garancija ...

MARTA: Potem pa prisegam na ... na ... Na kaj vem, na kaj! Na vse, kar mi v življenju kaj pomeni. Res mi lahko verjameš!

*Trenutek tišine.*

NIKO: No, prav. Če je vse to res, kar si pravkar tako lepo razpredla ...

MARTA (*naveličano zavzdihne*): Že spet! Ne misliš nikoli nehat?

NIKO: In jaz ti seveda verjamem ... No, in ker ti verjamem, res ne vidim nobenih zadržkov, da se midva ne bi lepo v miru ... po... po... po...?

MARTA: Po...?

NIKO: No, kaj? Po...?

MARTA (*ji je jasno*): O, ti pacek!

NIKO: Poročila.

*Marta ježno vstane s postelje in si zaveže haljo.  
Niko leži na postelji.*

MARTA: Zakaj kar naprej težiš s poroko!?

NIKO: Ker mislim resno.

MARTA: Zadnje leto si prav tečen. Prej nisi bil.

NIKO: Na začetku nisem bil prepričan. Mislil sem, da si si me samo malo privoščila. Kot si dobro situirane ženske privoščijo krznen plašč, drag avto ... Občudoval sem te. Vsi so te občudovali. Vsak dan sem te videl, ko si šla po stopnicah navzgor. Nikoli z dvigalom. Vedno peš.

MARTA (*se nasmehne*): Vedela sem, da me gledaš.

NIKO: Res?

MARTA: Zato sem vedno šla po stopnicah. Čutila sem, kako me spremljaš s pogledom, kako se tvoje modre očke lepijo na moje noge. Tako si buljil izpod stopnic, da me je tvoj pogled žgečkal ...

NIKO (*občudujoče*): Packa!

MARTA: Zdel si se mi dober tip.

NIKO: Potem si vse tisto počela namenoma? Ko si si na vrhu stopnic popravila nogavice ...

MARTA: Ja. Vedela sem, da špegaš.

NIKO: Dobro si igrala. Najprej si pogledala okoli, kot da preverjaš, če te kdo vidi, in potem si dvignila krilo, z obema rokama pogladila nogo in si

popravila nogavice. Nosila si nogavice s podvezicami. Kar je bilo noro! Krilo si dvignila ravno toliko, da so se zableščale svilene hlačke ...

MARTA: Ti si pa kupal in cedil sline. Spodaj si stal v svoji stekleni gajbici in se delal, da gledaš drugam, v resnici si pa škilil med moje noge.

NIKO: Čisto si me zmešala.

MARTA: Vem, ja. In potem ni bilo nobenega problema več. Vse je šlo otročje lahko. Treba je bilo samo počakat na novoletno zabavo.

NIKO: Ti si mi prinesla vabilo.

MARTA: Če je zabava za ves kolektiv, je tudi zate, saj si tudi ti del kolektiva.

NIKO: Nikoli prej me niso povabili.

MARTA: Prepričala sem jih.

NIKO: Potem si vse to, ves ta *cigumigu* v zvezi z mano načrtovala? Bil sem del tvojega načrta. Jaz pa sem mislil, da si se zaljubila ...

MARTA: Tudi zaljubila sem se. Lahko bi si izbrala koga drugega, če bi bil vse samo načrt. Ponujali so se mi.

NIKO (*takoj ljubosumno plane*): Res? Kdo?

MARTA: Izbrala pa sem tebe. Ker si mi bil všeč. Ni bil samo načrt, bila so tudi, kot temu pravimo, čustva. Globoka čustva. Vedno globlja. Dokler se nisem vsa pogreznila ...

NIKO (*ne odneha*): Kdo vse se ti je ponujal?

MARTA: Nihče.

NIKO: A so bili tudi kakšni študentje?

MARTA: Samo ti si mi bil všeč.

NIKO: Pa tvoji kolegi?

MARTA: Že takoj, ko si prišel, sem te, kot se reče, *zamerkala*.

NIKO: A se mogoče nisi odločila zame samo zato, ker sem bil najmanj nevaren? Se pravi: najbolj varen?

MARTA: Pa zakaj o vsem dvomiš?! A ni to, da sva skupaj že pet let, najboljši dokaz moje ljubezni. Pet let! Veš, koliko je to!?

NIKO: Pet let posteljnih srečanj ob vikendih. Nikoli nisva nikamor šla. Na počitnice. Na izlet. V javnosti se nikoli ne drživa za roke. Včasih imam občutek, da te je sram, ker si z mano.

MARTA: Kako da ne? Šla sva na seminar ... Dvakrat. Skupaj sva bila v sobi ...

NIKO: Imela si me skritega v hotelu.

MARTA: Ne.

NIKO: Misliš, da ne vem, zakaj si vedno naročila zajtrk v sobo? Zaradi romantike? Kje pa! Zato, da se ti v jedilnici ni bilo treba kazat z mano. Saj bi lahko kdo od seminarnikov videl, da si z nekom, ki ne sodi v tvoj krog. V resnici si se me sramovala. Mogoče res nisem na tvojem *intelektualnem nivoju*, nisem pa neumen. Včasih se do mene obnašaš, kot da sem blondinka.

*Marta se zasmije. Od srca.*

MARTA: *Kot da si blondinka ....!* Vidiš, to obožujem pri tebi, da si duhovit!

NIKO: Samo to?

MARTA: In da si *pravi* moški! Če si spet hotel to slišat?!

*Niko nenadoma vstane iz postelje. Obleče si spodnjice in hlače. Marta ga gleda.*

MARTA: Kaj sem narobe rekla?

NIKO: Nič.

MARTA: Zakaj se oblačiš?

NIKO: Zazeblo me je.

MARTA: Prižgem ogrevanje. Čeprav ...

NIKO: V *duši*. Zazeblo me je v *duši*.

MARTA: Se ti ne zdi, da si rahlo patetičen?

*Niko jo samo pogleda. Ne odgovori. Obleče si srajco.  
Marta ga gleda s postelje.*

MARTA: In v telesu.

NIKO: Kaj?

MARTA: Zazeblo te je v duši in očitno tudi v telesu. Ker se oblačiš ...  
A kam greš?

NIKO: Ne. Mislim ... Razen, če me boš vrgla ven ... Tako kot si me s  
sebe ...

*Marta zavzdihne.*

MARTA: Ah! Zakaj mora bit vse tako komplicirano! Poglej, srči ...

NIKO: *Srči?* A ni to malo pokroviteljsko?

MARTA: Ne, ljubkovalno ... Poglej, Niko ...

NIKO: *Niko?* To je pa uradno. A se razhajava?

*Marta ponori.*

MARTA: A mi moraš res pregriznit vsako misel?! Pojma nimam, zakaj tako težiš. Saj je vse v najlepšem redu. Dobivava se. Včasih večkrat na teden, včasih samo enkrat, preživela sva skupaj mesec dni ...

NIKO: Dvajset dni.

MARTA: Krasno se imava! Uživava!

NIKO: Kar naprej te čakam.

MARTA: Ženske smo pač takšne, da nas morate včasih tudi malo počakat. Imamo svoj make up, rabimo svoj čas, ne moremo kar stopit v gate in takoj na cesto ... Tako kot vi.

NIKO: Dobro veš, kaj mislim ... Čakam te vsak dan. V nizkem startu. Čakam, da boš poklicala: *Srči, zdaj imam čas. Priteči!* In pritečem. Ko sem te spoznal, sem jih imel petindvajset. Zdaj jih imam trideset.

MARTA (*posmehljivo*): Pa ne, da ti bije biološka ura?!

NIKO: Kaj?

*Marta se začne smejati. Krohota se.*

MARTA: Če bi prebrala, ne bi verjela! Če bi na televiziji videla, bi rekla, da si izmišljujejo ... Pa to ni res! Zdaj vem, kako se počutijo moški, ko jim ženske težijo. Točno tako, kot se zdaj počutim jaz, ko vrtaš vame. Pa kaj bi rad, srči? Otroke z mano? Prestara sem. In sovražim male pankrte, ki ti najprej joške razvlečejo do kolen in te potem, ko z njimi še enkrat končaš osnovno in srednjo šolo, nehvaležno izpljunejo. Rajši imam deset let kredita za smaragdno ogrlico, za Dior kolekcijo jesen– zima, kot pa otroka. Za kredit vsaj vem, da ga enkrat doplačaš, otrok te pa do konca izcuza ...

NIKO (*mirno*): Ja, mogoče bi pa res rad otroke.

MARTA: Potem pa pojdi in si jih naštimaj! Ampak ne v moji maternici. Nikoli ti nisem obljubila, da bom imela otroke s tabo. Nikoli!!

NIKO: Vem.

MARTA: Kaj pa potem blebetaš in težiš kot nedojen najstnik!

NIKO: Če se dva ljubita ...

MARTA: ... še ni treba, da se razplojujeta kot enoceličarja.

NIKO: ... naredita v svoji zvezi korak naprej.

MARTA: Pa saj *sva* naredila *korak naprej*!

NIKO: Ja? Kakšen?

MARTA: Šla sva za en mesec na počitnice.

NIKO: Za dvajset dni.

MARTA: Za dvajset dni, za dvajset dni!! Saj to *je* en mesec! Ne kompliciraj!

NIKO: Dvajset dni ni *en mesec* in za pet dni sva šla v zdravilišče.

MARTA: S petimi zvezdicami!

NIKO: Ja. Prvič v življenju sem bil v tako nobel hotelu. Zelo sem ti hvaležen.

MARTA: Si lahko. Stalo je celo premoženje.

NIKO: Kaj?

MARTA: Nič.

NIKO: Mi naprej mečeš?

MARTA: Sploh ne. Oprosti. Ne bi smela. Nadaljuj!

*Niko hoče nadaljevati, potem si premisli.*

NIKO: Pa saj nima smisla.

MARTA: Kaj *nima smisla*? Hočeš reč, da najina zveza *nima smisla*?

NIKO: Ne, ne, ne to ... Sploh ne ... Hočem reči, da dvajset dni ni en mesec in da nisva bila skupaj vseh dvajset dni, ampak samo pet dni, potem pa sva se dobivala tu, v tej spalnici, dokler se dvajset dni ni izteklo in pač nisi imela več časa.

MARTA: Hočeš povedat, da ti ni bilo lepo?

NIKO: Ja, je bilo. Čisto si me izčrpala. Do konca izkoristila ...

MARTA: Ja, krasno je bilo! Enkratno! Spalnica je dišala po najinem znoju, po mošusu ... Rjuhe premočene, pokapljane s slino poljubov, s spermo, z mojimi sokovi ... Ko sem šla dol v kuhinjo in ko sem se vrnila, je bilo tako, kot da bi vstopila v bazen ... Zrak v spalnici je bil gost. Poln vonjav. Težek vonj neprestanega ljubljenja ... In jedla sva tudi tu. V postelji. Naročila sva kitajsko hrano. Saj res, a hočeš, da jo zdaj tudi? Kje imam številko tiste dobre kitajske restavracije. Se spomniš? Zraven so nama vedno poslali še stekleničko medenega žganja. Zastonj. Za povrh.

*Začne brskati po torbici.*

MARTA: Mislim, da so mi dali vizitko. Ampak jaz krava vedno vse vizitke proč vržem.

*Niko gleda, kako Marta brska po torbici, pa potem po predalu nočne omarice ...*

MARTA: Lahko, da sem jo dala sem not ... Tista hrana je bila super. Bova naročila ene spomladanske zavitke, pa škampovo peno in jaz bi račko, hrustljivo ... če ne bom našla vizitke, bom pa poklicala informacije.

NIKO (*mirno*): Res bi lahko živela skupaj.

MARTA: Mislim, da je bila tista velika kitajska restavracija, *Kitajski zid*, ali pa mogoče *Kitajska zvezda* ... nekaj kitajskega na vsak način ...

*Marta obmolči.*

*Slišala ga je.*

*Neha brskat po predalih.*

*Sede na posteljo.*

MARTA (*resno*): Kje? Tu?

NIKO: Lahko pri meni. Ali pa tu. Če se dva imata rada, je vseeno, kje živita. Samo da sta skupaj.

MARTA: Ne morem. Saj veš, da ne.

NIKO: Nočeš.

MARTA: Kam naj dam pa Jurija?

NIKO: Loči se.

MARTA: To ni tako enostavno.

NIKO: Otrok nimata.

MARTA: Otroci niso vse, kar dva družijo. Je še kaj drugega ...

NIKO: Kaj?

MARTA: Komplicirano je.

NIKO: Me imaš rada?

MARTA: Ja.

NIKO: Potem pa ne more bit komplicirano.

MARTA: Kam naj grem?

NIKO: K meni.

MARTA: Si nor! V tisto tvojo luknjo! Tja ne bi spravila niti svojih torbic, da o čevljih sploh ne govorim!

NIKO: Pri meni ti je bilo vseč.

MARTA: Ja. Bilo je tako romantično. Z okna se vidi reka. Kot v Parizu. Postelja polna drobtin. Vsaka šalica druge barve, ukradeni kozarci ...

NIKO: Že dolgo nisi bila pri meni.

MARTA: Saj je tu pri nama bolj komot. A ni?

NIKO: Rekla si *pri nama*.

MARTA: Ja. Tu. V tej sobi. V tej hiši –

NIKO: Rekla si *pri nama*.

MARTA: Sem te slišala. Ponavljaš kot pokvarjena plošča. Na živce mi greš. Pri *nama*, ja! Tu. V tej hiši. Kaj *nama* fali?! Postelja je velika. Spodaj kuhinja. Kopalnica ima več kvadratnih metrov kot tvoje stanovanje ...

NIKO: Potem lahko pridem živet k tebi?

MARTA: Pa saj si tu več kot doma!

NIKO: Mislim ... za stalno. S svojimi stvarmi.

MARTA: Si nor! Pa Jurij? V ponedeljek se vrne.

NIKO: Povej mu resnico. Loči se. Živi z mano.

MARTA: Pa kaj ti misliš, da bo Jurij kar tako požrl to, da imam že pet let ljubimca?!

NIKO: Rekla si, da že leta nimata nič skupnega.

MARTA: Ne, nimava. Saj vidiš! To je moja spalnica, spodaj pa njegova. Imava celo ločeni kopalnici. Ti kaj skrivam? Včasih po cele mesece ne pride sem gor. In tudi srečava se samo še na fakulteti.

NIKO: Potem pa ni nobenega problema.

MARTA: Ni tako ... Ni tako enostavno.

NIKO: Kaj vaju veže? Kaj še imata drug z drugim?

MARTA: Kaj, kaj?! Tole hišo. Bančni račun. Kariero. Preteklost. Službo. Take reči.

NIKO: Spiš z njim?

MARTA: Ne začenjaj spet.

NIKO: Povej! Spiš z njim?

MARTA: Ne. Sem ti že tisočkrat povedala. Ko se je med nama ohladilo, sem hotela, da imava ločeni spalnici. Ni hotel. Zagrozila sem mu z ločitvijo, potem je nekako pristal ... Od tega je že ... Se ne spomnim več, kdaj sva zadnjič spala skupaj. Bilo je grozno. Ko mu je prišlo, sem mislila, da me je poscal ... (*Ponori.*) Pa kdo si ti, da me zaslišuješ! Da me siliš, da razmišljam o stvareh, ki sem jih že zdavnaj pozabila. Kako si drzneš ...? Jebemti! Koji kurac si ti, da me v moji postelji jebeš v glavo!

NIKO: Opala! Dobro vprašanje. *Koji kurac sem jaz?*

MARTA: Ah! Oprosti. Jeziš me ..

NIKO (*prizadeto*): Kurac, ki si ga je izvolila prilastiti naveličana, zdolgočasena gospa, kateri se je kariera ustavila in je ugotovila, da ji preostane samo še fuk, ki bo morda vsaj malo oplemenitil njeno pusto in prazno življenje ... *Koji kurac sem jaz?!* Spolni suženjček, kužek, ki ga je naučila *sedi, leži, daj tačko, liži, fukaj ...*

MARTA: Oprosti. Sem rekla.

NIKO (*nadaljuje vedno bolj prizadeto*): Jaz sem dober zoper suho kožo, antistresno zdravilo na dveh nogah, pilula za srečo, pomada, ki gladi gube, sredstvo za preganjanje dolgega časa, hobi mašince za sproščanje domišljije, živi in živahni dildo ...

MARTA: Oprosti, oprosti ...

*Marta ga objame in ga poljublja ...*

NIKO: Dildo v naravni kožni barvi na pet različnih brzin ... *Počasi, hitro, hitreje, ne nehat in aaaaaaaa!* To sem jaz! Nedolžnež, ki ga je treba pokvariti, butec butasti, ki o ničemer pojma nima, cisterna sperme, vedno sveže, vedno na razpolago, skrivnost, ki se je sramuješ, ampak jo lahko vedno potegneš iz predala in si jo vtakneš med noge. kreten brez možganov, samo s kurcem, nekaj primitivnega, nekaj drugega, nekaj kontrastnega, čisto nekaj drugačnega od tistih poštirkanih akademikov, pametnjakovičev, jaz, ki ne znam sedeti za mizo in sem zato tako simpatično smešen, kot kakšna plišasta opička ... To sem jaz ...

Takšen kurac, ki ga boš zavrgla, ko boš imela slabo prebavo, takšen, ki ga boš znogirala iz svojega življenja, kot da me nikoli ne bi bilo ...

MARTA: Nehaj! Lepo te prosim! Nisem ... res nisem ... Joj, solzne oči imaš.

NIKO: Ne.

MARTA: Prizadela sem te.

NIKO: To se ti samo zdi.

MARTA: Ušlo mi je. Res.

NIKO: Prevečkrat ti uide. Da nisi mogoče inkontinentna?

MARTA: Opala! Tudi ti znaš bit hudoben.

NIKO: Imam najboljšega učitelja.

*Oba utihneta.*

*Niko si na hitro in na skrivaj obriše oči.*

MARTA: Prav. Ena ena. Zdaj pa, daj, ljubek moj, pusti, da te objamem.

NIKO: Nimaš me rada.

MARTA: Imam te. Ti si nekaj najlepšega, kar se mi je zgodilo v življenju.

NIKO: Ja?

MARTA: Srečna sem. Prvič v življenju sem zares srečna. Objemi me.

*Objameta se.*

*Poljubita se.*

*Marta ga slači.*

*Tudi sebe slači.*

MARTA: Daj ... daj ... Pokaži mi še enkrat, kako me imaš rad ...

*Niku ni do ljubljenja.*

NIKO: Počakaj ...

MARTA: Daj ... ljubi ... moj ...

*Marta ga poljublja po prsih ...*

*Niko jo rahlo odrine.*

MARTA: Bi rad, da ti ga pofafam ...?

*Niko jo odrine močneje.*

MARTA: Kaj? Ti ni všeč?

NIKO: Nehaj.

*Marta se ga še bolj oklene.*

MARTA: To imaš rad.

*Niko jo odrine.*

NIKO: Ne bodi vulgarna!

MARTA: Ljubimci niso nikoli vulgarni. In v spalnici je vse dovoljeno.

NIKO: Zdaj si. Vulgarna si!

MARTA: Hotela sem te samo potolažit.

NIKO: Ne maram iz usmiljenja.

MARTA: Pa saj je tudi meni všeč.

*Marta ga gleda.*

*Molčita.*

*Marta vstane.*

MARTA: Res sem žejna.

NIKO: Ne morem verjet! Kako lahko tako enostavno preklopiš na nekaj drugega.

MARTA: Kaj ...? To, da sem žejna? Žejna sem vse od takrat, ko sva končala.

NIKO: Nikoli se ne zmeniva do konca.

MARTA: Kaj se imava pa za *zmenit*?

NIKO: Kako bova naprej.

MARTA: Mislila sem, da sva se to že zmenila. Ljubim te. Ljubiš me. Saj me?

NIKO: Ja.

MARTA: Potem je pa v redu. Tu sva ... V spalnici. Dobivala se bova naprej. Še kdaj bova šla za cel mesec na počitnice. In tako ...

NIKO (*mu je jasno*): Ne boš mu povedala.

MARTA (*zadržuje jezo*): Kaj spet in komu spet?

NIKO: Za naju.

MARTA: Pa saj ve!

NIKO: Zame?

MARTA: Ve, da imam nekoga. Pozna me. Skupaj sva že celo večnost. Moj profesor je bil. Lahko je prepričan, da če ne spim z njim, se pač z nekom dajem dol.

NIKO: In jaz sem ta *pač z nekom*?

MARTA: Tako se reče. Včasih nič ne razumeš, kot da imaš samo osnovno šolo ...

NIKO: Ja?

MARTA: Joj, oprosti.

NIKO: Dva ena. Zate.

*Marta ga poljubi.*

MARTA: No, poslušaj ... če ne spim z njim, mu je jasno, da z nekom spim. Polnokrvna ženska sem. Rabim ... Rabim!! Razumeš?

NIKO: Nisi mu povedala zame.

MARTA: Ne. Čeprav je malo manjkalo ... Enkrat me je vprašal. Mislim, da je bilo pri kosilu. V uri največje gužve. V menzi. Vse polno študentov je bilo okrog. Študentke so ga kar naprej pozdravljale in se mu nasmihale. Namenoma me vedno vleče tja. Češ, da imajo najboljša kosila. In ko sva sedla ... *Dober tek. Hvala enako* ... je na lepem položil vilice na mizo ... jedla sva krvavice in zelje, pozimi je bilo, in me vprašal: *A imaš koga?* Začudeno sem ga pogledala, čeprav sem točno vedela, kaj ima v mislih. *Če te kdo fuka? Natiirlic!*<sup>2</sup> je rekel in si zatlačil kos krvavice v usta. Nalašč je bil vulgaren. Tako čudno je padla tista beseda iz njegovih ust ... Vulgar-nost se mu ne poda. Ni tak človek. Profesor nemške književnosti, vedno v obleki, z metuljčkom okrog vratu, ki tudi v vsakdanji govor vtika nemške besede, fraze in citate! Študenti ga za hrbtom kličejo ...

NIKO: Goethering.

MARTA: Si vedel?

NIKO: Ja. Goethe in katering. Združeno *Goethering*. Malo Goetheja in malo prigrizka.

MARTA: Sam je kriv. S svojimi nemškimi frazami je včasih prav spakljiv. Ampak takrat, v restavraciji, med študenti, je bil jezen. Zato je uporabil tisto besedo. Želel me je šokirat. Me prizadet. Zadnje čase je hotel, da bi spet spala skupaj. Prihajal je k meni. V tole spalnico. Potrkal je. Sedel na rob postelje. Me prijel za roko. Hotel se me je dotikat. Imel je tisti polten, vlažen pogled, kot da ga nekam tišči ... Meni pa je šlo na bruhanje. *No, imaš koga, ki te ...* Nisem mu pustila, da bi še enkrat ponovil tisto besedo ... *Imam*. Sem rekla. *Imam stalnega ljubimca, ki me ljubi in ki ga ljubim*.

---

<sup>2</sup>Normalno, naravno

NIKO: To si mu rekla?

MARTA: *Koga?* je vprašal. *Ga poznam?* Skoraj sem mu povedala ...

NIKO: In zakaj mu nisi?

MARTA: Mobilec mu je zazvonil. Vstal je od mize. Niti krvavice ni pojedel do konca.

NIKO: Povej mu zame. In potem se loči!

MARTA: Kaj pa hiša? Hotel bo, da jo dava na pol.

NIKO: Pa jo dajta!

MARTA: Ampak jaz tega *nočem*! Če se bova ločila, naj gre *on* drugam! V to hišo sem vložila leta svojega življenja! Kdo pa misliš, da si je izmislil prostorsko rešitev, se pogovarjal z arhitektom, se odločal za barve, za pohištvo. Če bi bilo po njegovo, bi bila v hiši samo knjižnica z nemškimi knjigami in slovarji. Namesto spalnice pa bi imela spominsko sobo Johanna Wolfganga Goetheja. Ta hiša je moj projekt! Ne dam je!

*Niko molči.*

MARTA: Kaj?

*Niko molči.*

MARTA: Kaj je spet narobe?

NIKO: Nič.

MARTA: Ne ti meni *nič*. Sem spet kaj narobe rekla?

*Niko odkima.*

MARTA: Če sem kaj narobe rekla, ti povem, da se tega sploh nisem zavedala, zato te prosim, da moje izjave jemlješ z rezervo. Ta hiša je moja šibka točka. Zaradi nje nimam otroka ...

*Marta obmolči.  
Nekaj je rekla preveč.*

*Niko vstane.  
Sprehodi se po spalnici.  
Pobere prazno steklenico šampanjca in kozarce.*

*Marta ga spremlja s pogledom.*

NIKO: Lepa spalnica.

*Marta molči.*

NIKO: Krasne barve ... tople. Pastelne. Nikoli si je nisem natančno ogledal.

MARTA: Pa bi si jo moral. Veliko truda sem ...

NIKO: Draga postelja. Medenina. Pohištvo ...

MARTA: Imitacija *Ludvika XVI.*

NIKO: Pa že.

MARTA: Obglavili so ga. In njegovo ženo tudi. Marija Antoaneta ...

NIKO: Nisem vedel.

MARTA: No, to ... Mimogrede.

*Trenutki tišine.  
Niko odloži prazno steklenico in kozarca na mizico Ludvika XVI.*

MARTA (*hlastno*): Veš kaj ... narobe sva začela najin vikend. Zajebala sem. Oba sva. Malo jaz, malo ti. Začniva drugače. Začniva od začetka! Greva v kino gledat kakšno oslarijo. Kupiva si kokice. Primiva se za roke. Poljubljajva se! Potem greva na pijačo. Ali na dve. Ali pa na tri. Mogoče plesat. In potem nazaj sem. V najino spalnico. V najino posteljo. In zjutraj bo novo jutro. Se strinjaš?

NIKO: Isto jutro kot vsa jutra.

MARTA: Ne. Drugačno bo. Spremenila bova. Vse, kar si rekel, sem slišala, sem si zapomnila. Razmislila bova.

NIKO: To si že velikokrat rekla.

MARTA: Zdaj bo *res* drugače.

NIKO: Tudi to si že rekla.

MARTA: Dogovorila se bova za en dober kompromis.

NIKO: Ga že poznam ... Jaz bom še vedno prihajal, ko boš imela čas in ko me boš poklicala.

*Marta vstane in stopi k Niku.  
Objame ga.*

MARTA: Nočem te izgubit.

NIKO: Jaz tudi tebe ne.

*Gledata se.*

MARTA: Kino?

NIKO: Kino.

*Poljubita se.  
Niko gre proti kopalnici.*

NIKO: Grem jaz prvi.

MARTA: Oblečem se.

NIKO: Stuširam se. Tako umazanega se počutim.

*Marta se nasmehne in mu nagajivo požuga.*

MARTA: Dva dva.

*Niko ji pomežikne in izgine v kopalnici.*

*Zapre vrata za sabo.*

*Marta zavzdihne. Pogleda po prostoru. Pobere svoje perilo, ki leži okoli postelje. Odpre omaro. Vidimo res veliko oblek. Marta izbira obleke ... Govori glasno, saj se pogovarja z Nikom, ki je za zaprtimi vrati v kopalnici.*

MARTA: Preden si prišel, sem pogledala na internetu ... Nobenega dobrega filma, samo sranje. *Butec na večerji, Nevidno zlo, Ljubezen na daljavo* ali nekaj podobnega, *Karate Kid* ... To bi lahko šla gledat, mladi in lepi fantje, ki se mlatijo ... Še boljša bi bila kakšna romantična komedija, *Tvoj brat je pa luškan*, a ni neumen naslov ...

*Marta odpre vrata garderobne omare, ki stoji zraven vhodnih vrat v spalnico, tako da vrata garderobne omare zakrijejo vhod v spalnico ...*

MARTA: Kaj naj oblečem ...? Kaj misliš?! Naj bom bolj nobel ali naj bom bolj sproščena ... mislim, oblečena ...

*Marta jemlje iz omare različne obleke in jih pomerja. Z nobeno ni zadovoljna.*

MARTA: Tole sem imela ... Kdaj že ...?

*Iz omare vzame vinsko rdeč kostum. Gleda ga. Očitno se spominja dogodkov, ki so vezani na obleko.*

MARTA: Ne vem, če bi mi bil ta še prav ...

*Kostum obesi nazaj v omaro. Potem odpre drugo omaro, kjer so čevlji. Police s čevlji od tal do stropa. Veliko čevljev. Na spodnji polici so športni čevlji.*

MARTA: Mislim, da bom bolj športna ... Kavbojke, majica in športni copati ... Se strinjaš?

*Marta odpre poseben del omare, kjer ima na policah lepo zložene kavbojke. Nekaj jih potegne na plan in jih pomerja ... tam so tudi športne majice ... In lahki puloverji ... Nič ji ni všeč ... Odpira predale s perilom,*

*majčkami ... Zdaj gre na drugi konec spalnice, kjer je predalnik Ludvika XVI. ... Ko gre mimo odprtih vrat garderobne omare, jih zapre in razkrije vhodna vrata. V okviru vhodnih vrat stoji moški. Plašč, klobuk, okoli vratu metuljček. V roki aktovka, na rokah črne rokavice.*

## **2. prizor**

### **Če v noči strašnega vrvenja<sup>3</sup>**

JURIJ: *An die Türen will ich schleichen, Still und sittsam wil ich stehn ...*<sup>4</sup>

*Marta se prestraši. Skoraj krikne. Usta si pokrije z roko.*

MARTA: Prestrašil si me.

JURIJ: S poezijo? Oprosti. Slišal sem te spodaj ...

*Marta hitro stopi k njemu ... Nekako bi ga rada čim prej spravila iz spalnice.*

MARTA: Nisi na seminarju?

JURIJ: Mislim sem, da imaš koga na obisku.

MARTA: Rekel si, da se vrneš v ponedeljek.

JURIJ: *Auf keinen Fall.*<sup>5</sup> Ko sem spodaj odklepal, se mi je zdelo, da se z nekom pogovarjaš.

MARTA: V kino grem. Mislim ... Imela sem namen ... Je tvoj seminar odpadel?

JURIJ: Nisem mogel več ... Zagabilo se mi je. Vsi so si rezervirali sobe. Dvoposteljne. Francoska ležišča. Predstojnik oddelka s tajnico, doma ima pa štiri otroke in vsako nedeljo gre k maši ... Kar tresla sta se, ko sta na recepciji dvigovala ključ. Dopoldne seminar o skrivnostih Heglove estetike, popoldne kosila, pijačevanje, ponoči pa prešuštvo s tajnico. In

---

<sup>3</sup> Goethe: *Faust*, I. del, prev. B. Vodušek

<sup>4</sup> Goethe: *Der Harfenspieler III*, *Stopal bom od vrat do vrat, / tih in skromen stal bom tam ...*, (prev. Š. Vevar

<sup>5</sup> Nikakor ne

gostje, sami ugledni sivolasi profesorji s svojimi tajnicami in asistentkami, nobeden ni prišel z ženo. Poleg tega je bil hotel grozen ... naj bi imel štiri zvezdice ... Res, da je bil katering odličen. Tako kot to znajo samo Nemci. Med predavanji smo se krepčali ... Nemški odprt bife. Dolga miza s prigrizki. Odlično! *Jagdwurst*<sup>6</sup> v vseh variantah, drobni sendvički, ki si si jih lahko tlačil v usta med *literarno-estetsko* analizo Goethejeve pesmi *In tausend Formen magst du dich verstecken* <sup>7</sup>... Vse ostalo pa je bilo drugorazredno. Sobe? Grozne. Kot vedno sem dobil najslabšo. *Ungerechtigkeit!*<sup>8</sup> Ne vem, zakaj obstajajo ljudje, ki vedno dobijo najslabše sobe ... In zakaj sem jaz med njimi. Soba s pogledom na dvorišče. Spodaj pa hotelska kuhinja. Ko sem odprl okno ... Ni da bi govoril. Če je to hotel s štirimi zvezdicami, potem je bil Dachau rajski vrt! Duhovito, ne?

*Marta nervozno stoji pred njim in ga gleda.*

JURIJ: Po tvojem izrazu vidim, da se ti ne zdi smešno. Saj res ni. Neokusno je. To je rekel mladi asistent. Pri recepciji sem slišal. Nekateri so se celo smejali. *Če je to hotel, potem je Dachau ...*

MARTA (*ga prekine*): Si sam vozil?

JURIJ: Pet ur. Kaj vozil, divjal sem čez Bavarsko. Pobegnil sem. Pa ne vem več točno, pred kom ...

MARTA: Se ne boš slekel?

JURIJ: Ja, bom ... Mislil sem ... Ko sem te spodaj slišal ... Sem te hotel takoj videt ...

MARTA: Oblekla se bom.

*Jurij se nasmehne.*

JURIJ: Jaz pa slekel.

*Marta si oblači kavbojke.*

---

<sup>6</sup> Lovska klobasa

<sup>7</sup> Lahko si v tisočih oblikah skrita ... (prev. B. Vodušek)

<sup>8</sup> Nepravičnost, krivica

JURIJ: A več ... Začel je profesor Fridrich Besenge iz Berlina ... *Pojem naravne lepote kot izhodiščna tema Heglove estetike in njen vpliv na pesništvo*. Vedno, ko se svet potaplja v drek, se profesorji začnejo panično zanimati za estetiko. *Reinste Irrenkunst!*<sup>9</sup> Napletajo o estetiki, svet okoli njih pa gnije. Ljubezen gnije. Njihove žene gnijejo. Besede gnijejo. Nič se ne da izmeriti, nič več ne velja, nobene resnice ni, samo subjektivne laži. Merila za prepoznavanje estetskih vrednost so zgolj osebna. *Tako je, ker jaz mislim, da je tako. In pika*. Vsak lahko soli pamet vsakomur. Estetski amaterizem na pohodu. Goethe se v grobu obrača. Včasih smo si svet razlagali in ga nismo spreminjali, zdaj pa nas je svet spremenil. In sem se prestrašil vsega tega. Zavohal sem smrad. Gnitje. *Die Senkgrube!*<sup>10</sup> Kot da tudi sam smrdim. *Die Faulung!*<sup>11</sup> Vstal sem in šel. Prevrnil sem kozarec. Rdeče vino se je razlilo. Debelo so me gledali. Potem sem potegnil prt z mize in vse se je razsulo pred njihovimi nogami ... Ves tisti porcelan. Krožnički s ketering prigrizki. Škandal sem naredil. Pa ne nalašč. V meni je eksplodiralo ... Šel sem v stari del mesta. Tam, kjer je nevarno. Že na recepciji so nam rekli, naj sami ne hodimo tja ... In sem vseeno šel. Kar taval sem. Že na prvi ulici je stopil k meni črnc, tebi bi bil všeč, lep je bil kot tema v tunelu, in mi začel ponujati *res dobro žensko, čednega fanta, dečka, deklico*, vse kar hočem, za vsak okus ima nekaj, je pravil, drogo, heroin, kokain, orožje, pištolo, bombo ... Hodil je za mano kot kakšen krošnjar ...

MARTA: Lahko skuhaš kavo?

JURIJ (zase): *Der harte Fels schliebt seinen Busen auf ...*<sup>12</sup>

MARTA: Oblečem se in pridem dol. Če boš skuhal ...

JURIJ (zmeden): Ja ... *Sogleich.*<sup>13</sup> Oprosti ... Stojim tu in čvekam ... Hotel sem te videt ... Čim prej.

*Jurij se obrne in odide.*

*Marta nekaj časa stoji sredi sobe. Prisluškuje korakom, ki se oddaljujejo po hodniku in navzdol po stopnicah ... Potem plane k vratom kopalnice. Odpre jih. Niko vstopi v spalnico.*

---

<sup>9</sup> Čisto neprebavljivo

<sup>10</sup> Greznica

<sup>11</sup> Gnitje

<sup>12</sup> ... najtrša skala prsi si odpre ... (prev. B. Vodušek)

<sup>13</sup> Tako

MARTA (*šepeta*): Vrnil se je.

NIKO: Sem slišal.

MARTA: Poberi svoje stvari ... Hitro!

NIKO: Zdaj mu lahko poveš.

MARTA (*panično*): Čez balkon ... Poskusi čez balkon ... Jaz moram dol. K njemu. Kavobu. Zvečer te pokličem.

NIKO: Zdaj mu povej!

MARTA: Si nor!

NIKO: Saj tako že ve ...

MARTA: Pojma nima. Lepo te prosim, izgini ...

NIKO: Rekla si.

MARTA: Ne morem mu tega narediti.

*Marta se na hitro oblači in rine Nika proti balkonu.*

NIKO: Zdaj je priložnost ...

*Marta odpre balkonska vrata.*

MARTA: Te pokličem. Čez kakšno uro. Se dobiva pri tebi. Skoči! Skoči!!

*Niko pogleda čez balkon.*

NIKO: Si nora! Hočeš, da se ubijem ... Spodaj je uvoz v garažo ... Polomil se bom. Pa še tema je.

*Niko zapre balkonska vrata.*

MARTA (*nemočno*): Strahopetec!

NIKO: Lažnivka!

MARTA: Kaj ...? Kaj si rekel ...? Ne bom se zdaj ... Ni časa ... Potem ...

*Marta ne ve, kaj bi.*

*Niko sede na posteljo.*

NIKO: Lahko me predstaviš. Dvomim, da si me je zapomnil. Nikoli me ni pogledal v oči ...

MARTA: Kap ga bo.

NIKO: Od kdaj te pa tako zelo skrbi zanj?

MARTA: Dober človek je. Nočem ga prizadet.

NIKO: Šlo ti je na bruhanje, ko se te je spet hotel dotaknit. Si pozabila?

MARTA (*šepeta*): Tiho. Spodaj je ... Lahko te sliši.

NIKO: Pet let sva skupaj in zdaj naj lezem čez balkon. Naj bežim kot lopov ... Kot da sem kaj grdega naredil ...

MARTA (*jezno sikne*): Fukaš tuje žene.

NIKO: Opala!

MARTA: Oprosti, oprosti ... Nervozna sem. Lepo te prosim, počakaj v kopalnici! Zakleni se. Utrujen je, kmalu bo zaspal ... Pridem ti povedat, samo bodi pripravljen ...

NIKO: Kaj pa, če bo hotel v kopalnico?

MARTA: Nikoli ne gre v to kopalnico. Uporablja svojo. Lepo te prosim, si bom že kaj izmislila, da bo čim prej konec. Jaz grem zdaj dol ...

NIKO: Počutim se kot v kakšni komediji.

*Marta nekaj zasliši ... Skoči do vrat in pogleda na hodnik. Zaslišimo glas ...*

JURIJ (*od zunaj*): Kavica!

MARTA: Ja?

*Marta prestrašeno skoči nazaj v spalnico.*

MARTA (*šepeta*): Lepo te prosim!

*Niko ježno zmaje z glavo in se umakne v kopalnico. Zapre vrata za sabo. Skoraj istočasno se Jurij pojavi na vratih z dvema skodelicama kave. Plašč ima še vedno oblečen.*

JURIJ: Sem kar prinesel. Nescafe. Vroča voda in žlička kave ...

*Marta stoji sredi spalnice. Nervozna je. Jurij nese skodelici k postelji in ju položi na nočno omarico. Potem sede na rob postelje.*

JURIJ: Pomislil sem, da že zelo dolgo nisva v miru skupaj popila kave. Vedno se nama mudi. Na predavanja, na fitnes ... Saj še hodiš na fitnes?

MARTA: Mislila sem v kino ...

JURIJ: Kdaj ga pa imaš?

*Marta je zmedena. Stoji sredi spalnice, med posteljo in zaprtimi vrati kopalnice za svojim hrbtom.*

MARTA: Ne vem ... Zdaj. Ob osmih.

*Jurij pogleda na uro.*

JURIJ: Zamudila si. Pol devetih je.

*Jurij jo gleda.  
Marta ga gleda.*

JURIJ: Pa niti še nisi do konca oblečena. *So oder so*<sup>14</sup>, če pomislim, da te vedno čakam, ko se v kopalnici šminkaš ... Ne spomnim se, kdaj sva videla kakšen film čisto od začetka. Ampak film je mrtva umetnost! *Mit*

---

<sup>14</sup> Sicer pa

*diesem Krämergeist!*<sup>15</sup> Huje je, kadar zamudiva v gledališče. No, na koncertu pa naju tako ne spustijo noter. Šele po prvem stavku ... *Bitte schön*<sup>16</sup>, draga moja, navadil sem se. Sploh me ne moti. Boš sedla?

*Jurij ji pokaže mesto na postelji zraven sebe.*

MARTA: Ne bi šla raje dol popit kavo ... Lahko se polije in potem je prava svinjarija ...

*Marta gre do postelje in hoče vzeti skodelici z nočne omarice.*

MARTA: Saten je tako občutljiv ...

*Jurij jo prime za roko.*

JURIJ: Zdaj sva že tu. Sedi. Prosim.

*Marta sede na posteljo poleg njega.*

*Jurij se zlekne.*

*Gledata se.*

*Jurij se nasmehne.*

MARTA: Kaj?

JURIJ: Oči se ti svetijo.

MARTA: Aja? Utrujena sem. Zato.

JURIJ: Ne zato. Drugače se ti svetijo. *Wörtlich: leuchtende Augen!*<sup>17</sup> Pohotno!

MARTA: Kako?

JURIJ: Tako kot včasih. Saj veš ... Po očeh sem videl, da si me želiš. Imela si točno takšne vodene, steklene oči, preden sva ... saj veš kaj ... In potem tudi ... še dolgo potem so se ti oči lesketale... Nobeni se orgazem ne pozna na obrazu tako dolgo kot tebi.

---

<sup>15</sup> Kramarska umetnost

<sup>16</sup> Prosim lepo

<sup>17</sup> ... oči ti dobesedno žarijo ...

MARTA (*zašepeta*): Nehaj.

JURIJ: Če te ne bi poznal, bi si mislil, da si pred kratkim ...

*Jurij se dotakne njene roke. Boža jo. Marta ne reagira.*

JURIJ: Pet ur sem vozil ...

MARTA: Utrujena sem.

JURIJ: Pet ur sem razmišljal ...

MARTA: Nisi slekel plašča.

JURIJ: O tebi. O nama.

MARTA: Lepo.

JURIJ: Lepo? Samo to rečeš. Jaz sem se pa vozil brez prestanka. Brez miru sem divjal čez Bavarsko.

MARTA: Zakaj nisi poklical? Vedno me kličeš. O vsaki neumnosti me obveščaš: kdaj začneš predavanje, kdaj ga končaš, kaj si imel za kosilo, ... O vsaki neumnosti. Zakaj pa me zdaj nisi ..?

JURIJ: Hotel sem te presenetit.

MARTA: Saj si me.

JURIJ: Vidim.

MARTA (*odločno*): Greva dol ...

*Jurij nenadoma vstane in se sprehodi po spalnici.*

JURIJ: Lepo si si uredila. Prijetno. Toplo.

*Tudi Marta vstane. Vzame skodelici z nočne omarici.*

MARTA: Smetano bi. Greva v kuhinjo ...

JURIJ (*presliši*): Vem, kaj je narobe ... Do zdaj nisem vedel, ampak zdaj mi je jasno kot beli dan. *Lächerlich!*<sup>18</sup> Ne bi smel vztrajati, da imava ločeni spalnici.

*Marta zmedeno pogleda proti kopalničnim vratom.*

JURIJ: Takrat sem mislil, da je to dobro za naju ... Jaz delam ponoči. Včasih tudi v postelji ... Napaka je bila. Moral bi te ubogat. *Einfach unbegreiflich*<sup>19</sup>, kako sem trmaril! Rekla, si, da je to začetek konca, če bova imela ločeni spalnici. Jokala si.

*Marta mu ponudi skodelico. Hoče ga utišati.*

MARTA (*šepeta*): Ohladila se bo.

JURIJ: In imela si prav. Ti zgoraj, jaz spodaj ... Ločeni kopalnici. *Kdor živi narazen, umre narazen* ... kdo je že to rekel? Je bil Kleist? Če ne bi ti prihajala k meni, najbrž sploh ne bi več spala skupaj ... Mimogrede: zakaj šepetaš? Si prehlajena?

MARTA (*ga glasno prekine*): Boš kavo ali je ne boš?

JURIJ: Upravičeno se jeziš.

*Marta gre jezno do izhodnih vrat.*

MARTA: Greva dol! Rada bi v miru popila to butasto kavo!

*Jurij gre za njo.*

JURIJ: Nemirna si.

MARTA: Lepo te prosim ... Težak dan je za mano. Ves dan sem bila v pisarni. Za mednarodni raziskovalni sklad sem pripravljala razpis za sofinanciranje. Pa saj veš. Sami papirji. Malo pred tabo sem prišla domov. Toliko, da sem se stuširala.

*Jurij ji vzame skodelico iz rok. Položi ju nazaj na nočno omarico.*

---

<sup>18</sup> Smešno

<sup>19</sup> Preprosto nerazumljivo

JURIJ: Lepa si. Ko si nemirna, si še posebej dražljiva. Tako *besorgniserregend!*<sup>20</sup>

MARTA: Hotela sem v kino ... Nekaj butastega bi mi pasalo po res napornem dnevu. Kakšna komedija.

*Jurij jo objame.*

JURIJ: Med vožnjo sem te videl ... Avtoceste so tako dolgočasne. Lahko zapreš oči. In drviš v neznano ...

*Jo začne poljubljat. Vedno bolj strastno. Zakoplje se v njene prsi. Marta ne ve, kako bi reagirala ... Pogleduje proti vratom kopalnice ...*

JURIJ: Zaprl sem oči ... Štel sem, kako dolgo si upam voziti na slepo ... S sto osemdeset kilometri na števcu ...

*Jurij jo zrine na posteljo. Odpenja si hlače.*

MARTA: Nehaj ...

JURIJ: Štel sem sekunde ... Vseeno mi je bilo ... Minuto, dve minuti sem vozil ... Z zaprtimi očmi...

*Marta šepeta in pogleduje proti kopalničnim vratom.*

MARTA (*šepeta*): Lepo te prosim.

*Jurij jo slači, poljublja, boža ...*

JURIJ: In potem sem še enkrat ... zaprl oči ... za še dlje ... Z dvesto kilometri na uro sem drvel v neznano ... V resnici ... hotel sem se zaleteti, prebiti ograjo ... zgrmeti v prepad ... zadnji hip sem ...

*Marta ga odrine.*

MARTA: Pusti ...

*Jurij jo še bolj strastno privije k sebi.*

---

<sup>20</sup> Vznemirljivo

JURIJ: Zagledal sem tebe ... Pred mano si se pojavila ... Na lepem. Tvoja podoba. In sem odprl sem oči ... Drvel sem naravnost proti steni viadukta ... zadnji hip sem zmanjšal hitrost ... Rešila si me. Tvoja podoba me je rešila in vedel sem, da se moram ... Vrnit k tebi ...

*Jurij jo vrže na posteljo in jo obrne na trebuh.*

MARTA: Čakaj ... Ne ...

JURIJ (*strastno*): Dajva! Na hitro. *Na brzaka*, kot si včasih rekla.

MARTA: Ne morem. Nehaj!

JURIJ: Se spomniš ... Kar naprej sva *na brzaka* ... Še letos poleti ... Ko sva kar tam ... V trgovini ...

MARTA: Počakaj ... Ne zdaj!

*Potegne ji hlače dol. Marta leži na trebuhu, Jurij se z vso težo uleže nanjo. Marta nemočno gleda v zaprta kopalnična vrata pred sabo.*

JURIJ: V kabini za pomerjanje oblek ... Sva se ... Ti si hotela. Prijelo te je ...

MARTA (*zašepeta*): Nehaj! Prosim.

*Jurij je ne sliši. Noče je slišati.*

JURIJ: Potegnila si me not ... Na pol oblečena ... sva bila ... kot zdaj ...

*Marta se upira. Hoče se izviti izpod njegovega telesa.*

MARTA (*šepeta*): Ne maram ...

*Jurij jo še močneje zagrabi.*

JURIJ: Všeč ti je, če sem malo grob. Vedno ti je bilo.

MARTA: Ne ...

JURIJ: Rada se upiraš ... In jaz rad sodelujem v tvoji igri ...

MARTA: Ne!

JURIJ: Seks na nenavadnih krajih ... To obožuješ. Malo nevarnosti zalotitve. To te spodbuja. Kot poleti ... V kabini trgovine z ženskim perilom ... Slišali so naju ... vem, da so naju ...

*Marta gleda v kopalnična vrata. Ne upira se več.*

JURIJ: Bila si vroča ... Vrela ... Kot zdaj ... Nisem se mogel zadržat ... Ko sva prišla ven ... tako čudno ... so naju gledali ... ko sva prišla ven ... Tako čudno ...

*Vzdihovanje.*

*Marta molči.*

*Slišimo samo Jurija, kako stoka od ugodja.*

JURIJ: Tako čudno ... tako čudno ... tako čudno ... tako čudno ...

*Se stopnjuje ... Traja nekaj časa.*

*Čez čas se vse umiri.*

*Tišina. Dihanje.*

*Jurij obleži na Marti.*

*Marta na trebuhu, gleda v kopalnična vrata.*

*Jurij se odvali z Marte. Obleži na postelji.*

*Marta takoj vstane in se obleče. Nervožno pogleduje h kopalničnim vratom.*

JURIJ: Zdaj bi mi pa res pasala tista kava!

MARTA (*jezno*): Greva dol.

*Jurij jo pogleda. Dvigne se. Zapre si zadrgo na hlačah.*

JURIJ: Nimaš me več rada.

*Marta ne odgovori.*

JURIJ: Zato sem se tudi vrnil ... Moral sem še enkrat ... Preverit ... Preden ...

*Jurij obmolči.*

JURIJ: *Als ob nichts geschehen wäre.*<sup>21</sup> Jaz čutim nekaj, ti pa ne. In to je narobe. Ne morem te pripraviti, da bi tudi ti nekaj čutila do mene ... Za ljubezen sta potrebna dva. In nihče ne more nikogar prisilit ... *Klare Sache!*<sup>22</sup> To vem. Ne ljubiš me več.

MARTA: Saj ni tako ...

JURIJ: Kako pa je?

MARTA: Greva dol. Vse ti bom razložila.

JURIJ (*ostro*): Mi boš razložila tudi to, zakaj sem se malo prej počutil kot posiljevalec?

MARTA (*sikne*): Saj si tudi bil ...

JURIJ: Kaj?

MARTA: Nisem ... Jaz ... Nisem tako ... Lepo te prosim, greva dol.

*Jurij vstane in gre proti kopalnici.*

MARTA (*panično*): Kam greš?

JURIJ (*zmeden*): Kam ... V kopalnico.

MARTA (*ostro*): Zakaj?

JURIJ: Roke si grem umiti.

MARTA (*napadalno*): Se ti zdim umazana?

JURIJ: Ne ... Kar tako ...

MARTA (*ga prekine*): Ljubil si se z mano, ko mi ni bilo do tega, in zdaj si greš umiti roke? Kako naj si to razlagam?

---

<sup>21</sup> Nič več se ne bo zgodilo

<sup>22</sup> Jasno

JURIJ: Ne vem ...

MARTA: Greva dol. Takoj!

*Stojita drug nasproti drugega. Za Jurijevim hrbtom kopalnična vrata.*

JURIJ: Je kaj narobe? Čudna si.

MARTA: Ti tudi. Prideš, ne da bi se najavil ...

JURIJ: Tvoj mož sem. Več kot trideset let živiva skupaj. Nisem vedel, da se moram najavit. *Merkwürdig!*<sup>23</sup>

MARTA: Govoriš čudne reči ... Na avtocesti zapiraš oči ... Niti slekel se nisi ... Potem ... če ne bi bil moj ... Bi rekla, da si me posilil ...

JURIJ: No, no! Malo grobe igre ti je bilo vedno všeč.

MARTA (*krikne*): Ne morem več!

JURIJ: Marta, kaj je narobe ...?

MARTA: Vse!

JURIJ: Ti tudi tako čutiš?

MARTA: Ja. Čutim. Vem. Kaj vem ...? Nič ne vem. Pojma nimam. Vse se je tako neumno zapletlo.

*Jurij stopi do nje. Marta se mu umika proti izhodnim vratom.*

JURIJ: Nisem ti povedal vsega. Marta ... Bolan sem. Mislim ... V glavi. V Münchnu sem se sprehajal po tistem delu mesta in je ... saj sem ti povedal ... Prišel k meni ... *Der Schwarze!*<sup>24</sup> Ponujal mi je ženske. In sem kupil ...

MARTA: Ne zanima me! Če si šel h kurbi, si pač šel. Nočem slišat! Upam, da si si navlekel gumijast plašček, ha!

---

<sup>23</sup> Nenavadno

<sup>24</sup> Črnc

JURIJ: Kupil sem tole.

*Jurij iz žepa potegne pištolo.*

*Marta presenečena.*

JURIJ: Rekel je, da je nova in zanesljiva. Še nerabljena. Petsto evrov.

*Jurij jo repetira. Pokaže jo Marti ...*

JURIJ: Sedem nabojev.

MARTA: Umakni jo!

JURIJ: Razmišljal sem ... Da bi izginil. Da bi me pogoltnil Isar. *Na mednarodnem seminarju pijani profesor nemške književnosti utonil v Isarju.* Dobra novica, kaj? Vsi bi mislil, da je bila nesreča. Potem sem mislil pogoltniti tri škatlice lexaurina ... Grda smrt. Želodčni krči. Bruhanje. In nazadnje mi je tisti črnc prodal tole ...

*Dvigne pištolo.*

MARTA (*prestrašena*): Ne delaj neumnosti!

JURIJ: Nisem si upal. Strahopetec sem. Ne tako kot Kleist, ki je ustrelil najprej svojo ljubo Henriette in potem še sebe ... Potem pa sem, malo prej ...

MARTA (*krikne*): Ne nori!!

JURIJ: Pogledal sem pištolo in ...

MARTA: Nehaj!!

JURIJ: Nikoli mi ne dovoliš, da bi povedal do konca ...

MARTA (*prestrašeno zakriči*): Umakni to kurčevo pištolo! Slišiš!!

*Zdaj se kopalnična vrata odprejo. V prostor plane Niko, z mizice pograbi prazno steklenico šampanjca in z njo udari Jurija po glavi.*

*Jurij zastoka in pade po tleh.*

*Pištola zleti na drugi konec sobe.*

### 3. prizor

#### Srce in jetra, glava mi gori<sup>25</sup>

MARTA: A si nor?!

NIKO: Ustreliti te je hotel.

*Marta se skloni k nezavestnemu Juriju. Dotakne se njegove glave.*

MARTA: Glavo si mu razbil.

NIKO: Skozi ključavnico sem videl, kako ti je grozil.

MARTA: Sebi je grozil.

NIKO: Slišal sem ...

MARTA (*ga prekine*): Kaj si slišal?

NIKO: Kako je rekel, da te bo ustrelil in potem sebe ...

MARTA: Letos predava o Kleistu. *Kleist* pa je ustrelil svojo ljubico in potem še sebe. Ne poznaš ga. Kadar raziskuje kakšno novo temo, se čisto vživi.

NIKO: Nisem slišal vsega. Samo tu in tam kakšno besedo ...

MARTA (*zase*): Hvala bogu.

NIKO: Najprej sem bil skrit v tuš kabini, potem pa sem šel k vratom.

MARTA: In gledal skozi ključavnico?

NIKO: Tudi.

*Jurij začne stokati in se prebujati.*

*Marta panično pograbi Nika in ga potisne izven Jurijevega zornega kota.*

MARTA (*šepeta*): Zbuja se.

---

<sup>25</sup> Goethe: *Faust*, II. del, Pokop, Mefisto, prev. E. Vouk

NIKO: O, hvala bogu! Nisem ga ubil.

MARTA (*panično*): Videl te bo.

NIKO: Najbolje, da grem, preden pride k sebi.

*Marta ga pograbi.*

MARTA: Počakaj! In kaj naj jaz rečem?

NIKO: Še malo prej si hotela, da grem.

MARTA: Ja, ampak prej te ni videl.

*Jurij stoka. Prebuja se.*

NIKO: Tudi zdaj me ni, in me ne bo.

MARTA (*šepeta*): Kaj naj mu rečem, kdo ga je po glavi? Gledal me je, ko si ga od zadaj ...

*Jurij se dviguje. Krvav je po obrazu. Ni še čisto prišel k sebi.*

NIKO (*zašepeta*): Se boš že znašla ...

JURIJ (*odpira oči*): Kaj ... ? Au ...

*Marta takoj pograbi prazno steklenico šampanjca in moža še enkrat trešči po glavi. Jurij spet izgubi zavest.*

NIKO (*presenečen*): Kaj ti je ...?!

MARTA: Saj ni videl, da sem ga jaz.

NIKO: Kdo pa ga je?!

MARTA: Ti.

*Marta hitro skoči do omare z oblekami. Potegne pas iz svilene halje, poklekne k možu in mu začne na hrbtu vezati roke.*

MARTA: Pomagaj mi.

NIKO: Kaj?

MARTA: Zvezala ga bova.

NIKO: Zakaj?

MARTA: Ker si vlomilec, ki je mislil, da je hiša prazna, in si vdrl, pa sva te zalotila ...

NIKO: Nora si!

MARTA: Pomagaj, vsak hip bo prišel k sebi.

*Marta zaveže Juriju roke na hrbtu. Jurij zastoka ...*

NIKO: To je preveč ...

MARTA (*šepeta*): Potem boš zvezal še mene in odšel ... Toliko, da te vidi. Verjel bo. Mora verjeti.

NIKO: Prepoznal me bo.

MARTA: Ne bo te. Dvomim, da te je sploh kdaj zares pogledal. Sicer pa ...

*Marta steče do omare, iz predala potegne črne svilene nogavice in eno povezne Niku čez obraz.*

*Jurij stoka.*

*Marta potisne drugo svileno nogavico Niku v roke, potem se uleže na tla poleg prebujajočega se Jurija.*

MARTA (*šepeta*): Zveži me.

*Jurij se premakne.*

JURIJ (*stoka*): Au ... Kaj ... ? Au ...

*Niko sprejme igro. Poklekne k Marti in ji začne vezati roke na hrbtu.*

JURIJ: Kdo ...? Kaj ... se je ... zgodilo ...? Au!

*Jurij se nekako usede.*

JURIJ: Kdo ...? Kaj ...? Au ... glava ...

*Marta začne igrati igro napadene ženske.*

MARTA (*krikne*): Vlomilec!! Vlomilec!! Udaril te je ...

JURIJ (*počasi prihaja k sebi*): Kaj ... Marta ... Pustite ...

MARTA: Vse je v redu ... Zdaj bo šel ... Kajne, da boste zdaj odšli ...

*Niko je do konca zvezal Marto.*

*Niko prikima.*

*Hoče oditi.*

JURIJ: Počakajte! Kar tako ...

*Niko se ustavi.*

JURIJ: ... boste odšli ...

*Niko stoji sredi sobe. Obraz mu prekriva črna ženska nogavica. Deluje precej strašljivo ...*

JURIJ: Kaj ...? A vam je muca jezik popala?

*Niko gleda zdaj Marto zdaj Jurija.*

JURIJ: Au ... Ne boste nič rekli? Naju malo zmerjali. *Prasca bogataška! Svinje kapitalistične! Kje imata denar?! Zlatnino? Dragocene slike?! Vedno sem si predstavljal, da roparski napad zgleda tako ...*

MARTA (*panično*): Naj gre! Pusti ga, Jure!

JURIJ: Denar imava v banki. Kolikor ga sploh imava ... Marta zelo rada zapravlja. Moja glava ...

MARTA: Zdaj bo ... gospod odšel ... Prosim, odidite! Pustite naju!

JURIJ: Zakaj pa *gospod*? Lopovi so lopovi, gospodje so pa nekaj drugega. *Herr*<sup>26</sup> je časten človek, tip, ki udari od zadaj nepripravljenega človeka, pa ne pozna časti ...

MARTA (*zašepeta*): Jure, nehaj, razjezil ga boš.

JURIJ: Aja? Kaj, a se bo spravil na zvezanega človeka?

*Niko stoji sredi sobe. Njegov obraz je v nogavici grozljivo popačen. Molči.*

JURIJ: Nekaj nakita, dve, tri slike, ki so kaj vredne ... to je vse, kar se najde v tej hiši. No, ja, pa nekaj dragocenih knjig, Goethejevo *Trpljenje mladega Wertherja*, prva izdaja, ampak vi jih tako ne bi našli, vam nemška književnost, na kateri počiva vsa evropska literatura, najbrž nič ne pomeni. Predvidevam, da vam knjige dol visijo. A ste narkoman? Mislim, a se drogirate? Aja, še računalnik v moji delovni sobi. Kar odnesite ga! Je že zastarel. Svoje razprave pišem na faksu.

*Niko molči.*

JURIJ: No, kaj? A ste narkoman, vaš vprašam? Sem slišal, da džankiji takole vdirajo v hiše in na hitro kaj ukradejo. A ste bolnik ali niste? *Warte nur* ...<sup>27</sup>

MARTA: Pusti, Jure! Lepo te prosim. Naj gre. Midva bova že kako ...

JURIJ: A ga ne smem niti vprašati, kdo je?

MARTA: Saj ni nor, da ti bo povedal.

JURIJ: Ne, seveda ne ... Ampak, kakšno reč mi pa že lahko pove ... Končno je v moji hiši.

MARTA: V najini.

JURIJ: A zdaj, ko zvezana leživa pred lopovom, je pa važno, čigava je. *O ja, natürlich!*<sup>28</sup> Jasno, da je najina!

*Jurij se zdaj nekako prevali k Marti.*

---

<sup>26</sup> Gospod

<sup>27</sup> Čakaj le ...

<sup>28</sup> Seveda, jasno

JURIJ: Ljubica ... A te je poškodoval?

MARTA: Ne.

JURIJ: Te boli? Mislim, te je trdo zavezal ... Ker mene je. Zelo. V meso me reže. Au.

*Jurij se obrne nazaj k Niku, ki stoji sredi sobe.*

JURIJ: In v oči mi teče ... Vas lahko lepo prosim ... Tista vrata peljejo v kopalnico.

*Niko se ne premakne.*

JURIJ: Peče me!

*Niko gre v kopalnico.*

MARTA: Pusti ga. Naj gre! Ne ga zadrževati!

JURIJ: V oči mi teče kri!

*Niko se vrne. Poklekne k Juriju in mu z brisačo briše obraz.*

JURIJ: Niste džanki. Če bi bili džanki, mi ne bi pomagali. Že zdavnaj bi pobegnili. Džankiji mislijo samo nase in na drogo. Nobenega sočutja. Sočutje je požrla droga. Dol bi vam viselo, saj se reče tako?, če meni teče moja lastna kri v oči. *Dol mi visi*, zanimiva fraza, zadnjič mi je neki študent, zelo nezainteresiran in slab, odgovoril, ko sem ga vprašal: *Se vam šestka ne zdi slaba ocena?* On pa: *Dol mi visi, profesor, samo, da ste me spustili.*

MARTA: Jure!

JURIJ: Če bi bil mamilaš, bi me brez sočutja zbrcal, *razbil do amena*, spet študentska fraza, tebe pa bi ... pa bi brutalno... Marta, kaj misliš, da bi džanki naredil s tabo?

MARTA: Pojma nimam.

JURIJ: Posilil te ne bi. Če si mogoče pomislila na to. *Auf keinen Fall!*<sup>29</sup> Džankiji nimajo moči. Heroin je boljši od seksa. Zbil bi ti obraz. Spremenil bi ti ga v kašo. Samo tolkel bi po tebi. Histerično. Iz strahu, da ga ne bi prepoznala. Iz jeze, ker ni našel bogastva, ker ni našel dovolj denarja za čudežen fiks.

*Niko je obrisal Jurijev obraz. Vstane. Vrže brisačo na mizico ob vratih. Hoče oditi ...*

JURIJ: Hvala. To se vam bo štelo v dobro ... Mislim, ko vas bodo ujeli. In ujeli vas bodo gotovo. Na sodišču bom pričal v vašo korist. Rekel bom: *Gospod sodnik, bodite milostni, fant je bil sočuten, pomagal mi je. Res, da me je najprej zahrbtno udaril po glavi, ampak mu je bilo žal, zato mi je potem obrisal kri z oči ...* Saj vam je žal?

*Niko ne odgovori.*

MARTA: Gospod ... Pojdite že! Pustite naju!

JURIJ: Marta, ne se mešat! A ne vidiš, da se z gospodom lopovom pogovarjam!

MARTA: Jure, lepo te prosim ...

JURIJ: Kaj prosiš mene? Raje prosi gospoda lopova, da naju odveže ... Saj res, ste opazili, da sem vam že dvakrat rekel *gospod* lopov. S tem, ko ste mi obrisali oči, ste si prislužili moje spoštovanje. Zdaj ste zame *gospod lopov. Herr*<sup>30</sup> lopov z moralo. Še vedno sicer lopov, in takoj ko boste odšli in ko se bova z Martico osvobodila, bom poklical policijo. Srčno upam, da vas bodo ujeli in da boste ustrezno kaznovani. Telesni napad, mogoče tudi poskus umora, odvisno od javnega tožilca, odtujitev lastnine, najbrž tudi motenje posesti, saj ste nepovabljeni prišli v najino hišo ... Marta, rekel sem *najino*, si zadovoljna? ... Mislim, da boste za vse skupaj dobili pet do sedem let zapor, mogoče, če se bom dovolj potrudil in govoril v vašo korist zaradi že prej omenjenega sočutja, in če bo sodnik milosten, vam bodo kazen zmanjšali na pet let in vam v kazen šteli tudi čas, ki ga boste prebili v priporu ... Zaradi hudega telesnega napada in možnosti

---

<sup>29</sup> Seveda ne

<sup>30</sup> Gospod

ponovitve vas do konca sojenja ne bodo spustili iz pripora. In sojenje bo trajalo kar nekaj mesecev ... No, tako se bo današnji večer končal. Čez pet let. Ste zadovoljni?

MARTA (*jezno*): Nisi na predavanju, in on ni tvoj študent ... Žrtev ropa si! Daj si dopovedat! Malo si zamešal vse skupaj!

JURIJ: Marta! Poskušam se *einander nahekommen*<sup>31</sup>, zblížat z napadalcem! Poiskat v njemu dobro nianso človeškega značaja. Kaj ne vidiš, da ni odšel, da kar stoji tukaj. Kar mi govori o tem, da z nama še ni končal.

*Jurij se obrne k Niku.*

JURIJ: Oprostite, ker govorim o vaši osebi kar vpričo vas ... Okoliščine so pač takšne, da se z Marto ne moreva umakniti na bolj zaseben pogovor.

*Jurij se spet obrne k Marti.*

JURIJ: Kaj če imava opravka s psihopatom, ki je prišel v najino hišo, da bi naju ubil? Kar tako. Brez razloga. Iz čistega užitka. Lahko, da naju je mesece opazoval, naju spremljal in se na koncu odločil, da mu gre najina harmonija življenja, v katerem nama nič ne manjka, saj imava vse, službo, hišo, dva avtomobila, denar, po vseh letih skupnega življenja celo redne in strastne spolne odnose, blazno na živce in da naju bo treba likvidirati, ker kvariva prelepo slovensko povprečje.

MARTA: Nikoli se ne zavedaš resnosti položaja!

JURIJ: Marta, ti se ne zavedaš, da nama mogoče rešujem življenje!

*Se spet obrne k Niku.*

JURIJ: Narkoman niste. Ste psihopat?

*Tišina.*

---

<sup>31</sup> Drugemu približati

JURIJ: Vidim, da niste nič ukradli. Roke imate prazne, v vaših žepih ni vzboklin, ki bi govorile o tem, da ste nekaj stlačili vanje. Tudi nobene črne torbe ne vidim, kamor ponavadi vlomilci spravijo nakradeno. Sva vas zalotila prezgodaj? Pravzaprav, od kod ste se vzeli ...?

MARTA: Z balkona.

JURIJ: Seveda. Z balkona. Logično.

MARTA: Planil je z balkona. Kar na lepem.

JURIJ: Ste bili dolgo na balkonu?

*Tišina.*

JURIJ: *Klare Sache!*<sup>32</sup> Čepeli ste v temi in kukali skozi režo v zavesi. Zakaj niste odšli, ko ste videli, da sva doma. Lahko bi mirno odšli in prišli drugič. Zelo malo sva doma. Veliko delava. Univerza, kjer sva oba zaposlena ... ja, gospod lopov, opravka imate z intelektualnim parom ... zahteva od naju ogromno časa. Včasih prideva domov samo prespat. Zakaj niste izginili v temo, ko ste naju zagledali?

*Tišina.*

*Niko negiben stoji pred njima.*

JURIJ: Ste naju videli, ko sva se ...?

MARTA (*ga prekine*): Jure, nehaj!

JURIJ: Ne, Marta, to je zelo važno vprašanje. Če naju je opazoval, kako sva se tam, na postelji, ko sem ležal od zadaj na tebi in opravljal zakonsko dolžnost, res da na brzaka, ampak zakonci, sploh če živimo skupaj že več kot trideset let, imamo do tega pravico ... no, in če je videl, kako sva se fukala, oprosti izrazu, ampak ta hip ne morem uporabiti drugega, in ga je to tako razburilo, da je planil v hišo in me treščil po glavi ... potem, draga moja Marta, imava opravka s psihopatom. Z bolnikom. In ne z običajnim vlomilcem.

*Tišina.*

---

<sup>32</sup> Jasno

JURIJ: Ne bo kar tako odšel. Ni še končal z nama.

*Tišina.*

MARTA (*mirno*): Gospod ... Prosim, da odidete ... Takoj! Midva pa vam obljubiva, da ne bova poklicala policije. Pozabila bova.

JURIJ: Kaj pa moja glava?

MARTA (*Niku*): Vse bova pozabila. Kot da se ni nič zgodilo. Prav?

JURIJ: Glava me boli. Krvav sem.

*Tišina.*

*Niko se ne premakne.*

JURIJ: Ti bi kar pozabila, da me je skoraj ubil? In to brez razloga!

MARTA: Sam si rekel ... Bolje, da odide, kot da nama naredi še kaj hujšega.

*Zdaj spregovori Niko. Tiho. Mirno. Zdi se, da se trudi, da bi imel nižji glas, kot ga ima v resnici.*

NIKO: Hoteli ste jo ustreliti.

*Tišina.*

JURIJ: Opala! *Glauben seinen Ohren nicht trauen?*<sup>33</sup> Mutasti je spregovoril!

NIKO: Grem.

*Niko se obrne in hoče oditi.*

JURIJ (*plane*): Kar tako? O, to pa ne! Zakrinkani vdrete v hišo ... Oropati naju hočete. Mene udarite po glavi. Zvežete naju. Na koncu pa naj vse zgleda tako, kot da ste naju rešili. Kot da ste vse to naredili samo zato, ker ste videli pištolo v njihovih rokah.

*Niko obstane med vrati.*

---

<sup>33</sup> Ne morem verjeti svojim ušesom

JURIJ: Totalno sprevrženo! Lopovi, tatovi, morilci, prevaranti ... na koncu postanejo pozitivni junaki! Najprej nas oropajo, spravijo na kant, brezobzirno lažejo, pokradejo vse, kar se da, mahnejo nas po glavi, potem pa rečejo, da so vse to storili zaradi nas, samo zato, da bi nas zaščitili, da bi nam bilo še naprej lepo. *Abartigkeit!*<sup>34</sup> Pa saj ni nič čudnega. V takšnem zmedenem času živimo! Stare vrednote smo ukinili, novih si nismo izmislili. Tako kot počnejo politiki, tako počnejo tudi lopovi. Kajti politiki so nam vsem za zgled. To so tisti, ki si izmišljajo zakone, ki lažejo na vseh televizijskih kanalih, ki demagoško obračajo besede ... Kako naj bo potem ubogi mali lopov, ki vdre v tujo hišo, da bi jo okradel, drugačen? Zalotili smo te, dragi gospod lopov, z roko v vreči, s krinko na glavi. Ujeli smo te, ko si nam razbil glavo, ko si nas zvezal kot vrečo krompirja, ko si nam vzel svobodo. Zdaj pa praviš, da si nas rešil. Da si *mene* rešil pred zločinom, kaj?

NIKO: Namerili ste pištolo.

JURIJ: Se ti zdi?

NIKO: Tako je bilo videti.

JURIJ: Morda je bilo videti tako. Ampak videz še ni resnica. Marti sem hotel povedati ... Toda ona ima grdo navado, *unmanierlich sein*<sup>35</sup>, resnično se ne zna obnašati, da mi nikoli ne pusti, da bi povedal do konca ...

MARTA: Nehaj! Končajmo to ...

JURIJ: Kaj naj *končamo*, Marta? Zakaj govoriš v množini? Midva nisva nič začela. On je začel! Na lepem je vdrl je v najino življenje, naju pobil na tla in zvezal kot salamo.

NIKO: Ustrašil sem se ...

JURIJ: Kaj? *Ustrašil*? Saj ne morem verjet! Vlomilec se je *ustrašil*! Česa ste se tako zelo *ustrašili*? Predvidevam, da se niste ustrašili svoje lopovščine?

NIKO: Da jo boste ustrelili.

---

<sup>34</sup> Perverzno

<sup>35</sup> Resnično nemarno

JURIJ: *Langsam, langsam!*<sup>36</sup> A ste mogoče Robin Hud? Pravičniška baraba? Robin je kradel bogatim in dajal revnim. In vi ste nova, sodobna oblika Robina, predvidevam. Nekakšen *Robin – družinski terapevt*. Ždite na balkonu, in ko se zakonca skregata, hop, posežete vmes. Ampak tokrat ste se zmotili. Z mojo Marto se nisva skregala. Nikoli se ne kregava. Je tako, Martica?

MARTA: Ja.

JURIJ: No, vidite! Marta pravi, da živiva v harmoniji in slogi.

MARTA: Tega nisem rekla.

JURIJ: Seveda si rekla. Pritrdila si, da se nikoli ne kregava. Te vprašam, Martica: sva se kdaj v življenju *zares* skregala? Prišla v hud konflikt? Takšen, da bi ti hotel kaj narediti, te mogoče udariti, te poškodovati? Bodi iskrena, Marta, saj znaš, vem da znaš biti še kako iskrena. Bolj iskrene ženske, kot si ti, ljuba moja življenjska sopotnica, ne poznam. No, povej gospodu vlomilcu, kakšen je najin zakon? Kako se razumeva? Nama kaj manjka? Povej mu! Ne smeva ga pustiti, da bi odšel od naju, ne da bi izvedel za resnico. Ne sme oditi z napačno predstavo o najinem življenju. Sploh pa ne sme misliti, da sem te hotel ubiti.

*Marta molči.*

JURIJ: No, povej mu! Razloži mu, da smo na svetu ljudje, ki smo lahko tudi srečni.

*Marta molči.*

JURIJ: Marta!

MARTA: Ne morem. Boli me. Roke me bolijo.

JURIJ: Mene tudi. V meso me reže. Čutim mravljince. Pravzaprav, ne ... Niti mravljincev več ne čutim. Kot da bi se mi roke končale v zapestjih. Gospod vlomilec, mislite, da prosim preveč, če vas prosim, da naju odvežete ali vsaj malce razrahljate ...

*Niko molči.*

---

<sup>36</sup> Počasi, počasi

JURIJ: *Klare Sache!*<sup>37</sup> Če bi naju odvezali, bi bilo tako, kot bi zanikal svoj poklic. In vaš poklic je brutalnost, grobost in nepopustljivost. Je tako? Sicer pa ... Šele zdaj, ko sem začutil, da ne čutim več prstov, da ste me zelo trdo zvezali, brutalno, ne meneč se za prekrvavitev ... Če bom ostal tako zvezan še nekaj ur, bo najbrž prišlo do odmrtnja tkiva ... Skratka, postalo mi je jasno, da je beseda *lopov* preveč starinska, preveč lepa. *Lopov* je beseda, ki označuje barabo, ki je na nek način simpatična, nenevarna, romantična. *O, ti moj lopov!* to se sliši skoraj kot ljubkovanje. Jasno mi je, kaj ste vi. Popolnoma. Terorist! Ja, to je prava beseda. Prišli ste z namenom, da bi naju terorizirali. Niti kradete ne. Sploh vas ne zanima, če imava z Marto kaj vrednega v hiši. Terorist ste. Brutalen, grob in brezobziren terorist. Imam prav?

*Niko molči.*

JURIJ: Vaš molk pove vse. No, kje smo že ostali? Aja! Marta, na vrsti si!

MARTA (*utrujeno*): Kaj?

JURIJ: Da poveš najinemu obiskovalcu, da z nama ni nič narobe. Da se že trideset let ljubiva in da te nisem poskušal ubiti, čeprav sem mogoče res malce nespretno dvignil pištolo proti tvoji osebi.

MARTA: Ne morem.

JURIJ: Moraš! A ne vidiš, da gospod lopov, pardon, *gospod terorist* čaka. Če ga ne bi zanimalo, bi že zdavnaj odšel. Je tako, gospod terorist?

*Trenutek tišine.*

*Niko počasi prikima.*

JURIJ (*navdušeno*): Vidiš! Prikimal je! Marta, tvoj čas je napočil! *Endlich!*<sup>38</sup>

MARTA: Če bo potem konec.

JURIJ: Kaj *konec*?

---

<sup>37</sup> Jasno

<sup>38</sup> Končno

MARTA: Če bo zares odšel.

JURIJ: Misliš, gospod lopov, *entschuldigung*<sup>39</sup>, spet *lapsus lingua*, gospod terorist?

MARTA: Ja.

JURIJ: Tega pa žal ne vem. Živimo v demokraciji in tudi teroristi imajo pravico do svobodnega odločanja o svojem ravnanju in početju. No, gospod, slišali ste! Če vam moja Martica razloži, kako je z najinim življenjem, z najinim odnosom, boste potem odšli in naju pustili sama?

*Trenutek tišine.*

NIKO: Bom.

JURIJ: Marta!

*Trenutek tišine.*

MARTA (*zavzdihne*): Ja. Razumeva se. Trideset let sva že skupaj in se razumeva. To je vse.

JURIJ: Samo to?

MARTA: In ni me poskušal ubiti. Poznam ga. Rad se igra s čustvi drugih ljudi. Niti grozil mi ni. Mogoče malo izsiljeval. To včasih počne.

JURIJ: Zanimivo, kaj vse bom še slišal o sebi!

MARTA: To je to.

JURIJ: Še kaj povej! Tudi mene zanima. Zelo zelo.

MARTA: Kaj?

JURIJ: Kako me imaš rada in kako me ne boš nikoli zapustila, na primer. Gospoda zanima. Saj imam prav ...?

*Niko prikima.*

---

<sup>39</sup> Oprostite

JURIJ (*navdušeno*): Spet je prikimal! Naša konverzacija se prav lepo razvija. No, Marta, me imaš rada? Me ne boš nikoli zapustila?

MARTA: Imam te rada.

JURIJ: Ste videli, gospod terorist! Slišali in videli! Videli ste Martin iskren izraz na licu in slišali ste njene besede. Rada me ima. No, Martica, kako *zelo* me imaš rada?

MARTA: Imam te rada.

JURIJ: Bodimo natančni, vprašanje je bilo, kako *zelo* me imaš rada.

MARTA (*jezno*): Kot kos pohištva, na katerega sem navajena. Kot skodelice kave vsako jutro. Kot umivanje zob, kot iztrebljanje ... Kot ogledalo, v katerega se vsakič pogledam. Kot radio, ki je prižgan, zato da svet ni preveč tih in prazen. Rada te imam kot brata, s katerim se ne pogovarjam, ker me preveč dobro pozna. Si zdaj zadovoljen? Rada te imam kot nekaj, kar bi pogrešala, če ne bi vedela, da je nekje v bližini.

JURIJ: Joj, joj. Drastične primerjave ... Ampak še vedno je to ljubezen. Močna. Zavezujoča ljubezen.

MARTA: Ne! Ne vem. Mogoče. Ja! Kaj vem. Nujnost. Ljubezen, ki je postala nujnost.

JURIJ: Kaj pa ...? Me imaš rada vsaj tako kot vrečo soli?

MARTA (*nemočno zastoka*): Dovolj!! Ne morem več!!

JURIJ: Naj vam razložim, gospod terorist ... Z Marto sva zelo domača v svetovni literaturi. Jaz sem profesor nemške književnosti, upam, da se to vidi, ona pa je tudi diplomirala iz književnosti, čeprav zdaj zapravlja čas v univerzitetni administraciji ... No, in primerjava ljubezni z vrečo soli je stara literarna primerjava, znana iz pravljic, pa tudi iz Shakespeara. Kralj Lear vpraša Kordelijo, koliko ga ima rada in ona mu odgovori, da ga ima rada kot vrečo soli, kajti brez soli bi bila vsaka jed slaba in brez pravega okusa ... Lepo je povedala, uboga Kordelija. Ampak kralj Lear ne razume humorja. Ponavadi so oblastniki brez občutka za humor. Zaradi tega tudi slabo vladajo. Oblast brez humorja pa je tiranija.

MARTA (*zakriči*): Nehaj!!

JURIJ: Zakaj naj neham, ko smo se pa ravno začeli lepo pogovarjati. Čeprav je najin gost bolj tihe sorte. Kaj pa vi mislite o Martini izjavi?

*Trenutek tišine.*

NIKO: Jaz?

JURIJ: Ja. Vi. Nikogar drugega ni v sobi. Razen če se še kdo ne skriva na balkonu? Ha, ha ...

*Jurij se zasmеji svoji duhovitosti.  
Marta in Niko ne reagirata.*

JURIJ: No, vidim, da vama ni do smeha. Samo duhovit sem poskušal biti. Malo črnega humorja v nemogoči življenjski situaciji ... A vesta, da celo v Treblinki ljudje niso izgubili smisla za humor. Humor je življenje! Vitalnost! Literatura brez kanca humorja je zapisana pozabi. Tako jaz trdim. In svojim študentom venomer vbijam v glavo: humor nam omogoča vpogled v resnico ... Celó Goethe je bil duhovit. Zelo duhovit ...

*Marta joka.*

MARTA: Lepo te prosim ...!

JURIJ: Marta, nehai se cmizdrit kot kakšna zakasnela pubertetnica ... Se to za zrelo žensko spodobi? Kaj si bo najin nepovabljeni gost mislil ... Joj, saj res! A veste, gospod terorist, da ima Marta triinpetdeset let. Ampak jih ne kaže, *auf keinen Fall*<sup>40</sup>, dobro skrbi zase. Zdaj se to sicer ne vidi, ko leži tukaj, *vsá zgrbljena v dve gubé*, kot bi se reklo, in solze so ji razmazale šminko, zdaj se res ne vidi, ampak če bi jo videli stati, ramena nazaj, prsi ven, stoječe joške, pokončne kot dva soldata ... ja, res ima *zelo* lepo postavo. Človek bi ji dal največ trideset. In kako zgleda gola! Krasno! Obožujem jo. Njeno telo, njen trebuh ... Mimogrede, koliko ste stari?

MARTA (*zavpije*): Nehaj!! Lepo te prosim, nehai!! Naj gre! Odidite, lepo vaju prosim!

---

<sup>40</sup> Nikakor ne

JURIJ: Kaj se dereš! *Die Liebschaft!*<sup>41</sup> Saj vidiš, da kar stoji tukaj, da ga najin pogovor zanima!

*Jurij se spet obrne k Niku.*

JURIJ: Blazno mi je neprijetno, *wirklich*<sup>42</sup>, da se takole pogovarjava o vaši osebi, vi pa zraven, ampak, saj veste, situacija je pač takšna ...

*Spet Marti.*

JURIJ: Marta, če gospoda terorista ne bi zanimalo, kaj se pogovarjava, bi naju že zdavnaj poslal hudiču v rit, zbrcal bi naju, naju poskušal z udarci prisiliti, da bi mu izdala, kje imava skrito družinsko premoženje ... Ampak, vidiš, vsega tega noče narediti. Zanima ga nekaj drugega. Stoji tu, kot solni kip, z nogavico na glavi in vse, kar se dogaja med nama, ga zelo zanima. Zanima ga najin odnos. Odnos moža in žene, ki sta skupaj že več kot trideset let. To je tak izvenserijski *vlomilec terorist*, po mojem zelo inteligenten, mogoče je celo pisatelj in si z vlamljanjem in teroriziranjem išče nove motive za svoje umetniško ustvarjanje. Pisatelji pa so zmožni vsega. Je tako, gospod?

*Trenutek tišine.*

JURIJ: Imam prav, ko trdim, da vas *zanima* in da ste tako rekoč osebno zainteresirani za najino življenje?

*Niko prikima.*

JURIJ: A lahko spustite tudi kak glas ...? Lepo vas prosim! Saj vidite, da Marta zaradi joka ni videla vašega prikimavanja.

NIKO: Zanima me.

JURIJ: Martica! Si slišala! Fanta zanima najino *medčloveško* razmerje.

MARTA (*zakriči*): Jaz se ne grem več! Dovolj je te neumne igre ...

---

<sup>41</sup> Ljubica

<sup>42</sup> Dejansko

JURIJ (*ji razburjeno skoči v besedo*): Kako *se ne greš več*? Marta, bodi resna, to ni nobena igra! To je *zares*! Gospod terorist je vdrl k nama, udaril me je po glavi, do krvi, lahko bi mi razbil lobanjo, lahko bi me ubil ... Zadaaj mi teče kri, čutim ... Teče mi med lopaticami po hrbtu ... Ves sem lepljiv. In spredaj, na čelu imam tudi rano ...

*Nenadoma Jurij obmolkne.*

JURIJ: Sem dobil dva udarca? Zdi se mi ... Nisem prepričan. Ste me dvakrat udarili?

NIKO: Ne.

JURIJ: Če me niste ... Zakaj imam občutek, da ste me dvakrat ...? Rano imam zadaj in spredaj. Kako je to mogoče?

MARTA: Ni te dvakrat udaril! Videla sem.

JURIJ: Res?

NIKO: Nisem vas jaz dvakrat udaril.

JURIJ (*razburjen*): Prav ... Prav ... nenadoma se mi je zazdelo ... Kar pa seveda ne spremni dejstva, da ste me zahrbtno napadli in me hudo telesno poškodovali. Vsaka poškodba glave se šteje kot huda telesna poškodba ... Na sodišču bodo mojo poškodbo obravnavali kot hudo telesno poškodbo...

*Jurij zastoka.*

JURIJ: Joj ...! Au! Zelo me boli! Ne čutim več rok!! In za to boste kaznovani. Marta, kaznovan bo! Gotovo bo! Ne gre kar tako vdirati v tuje hiše. Uzurpirati tujo lastnino. Lastnina je v naši družbi sveta. Ustava in zakoni jo ščitijo. Tudi napad na telo in svobodo je sveto. Fant bo kaznovan! Sploh, ker je terorist. Teroristom pa časi niso naklonjeni. Ti, Marta, pa da se *ne greš več*. Nihče ne more kar tako odstopit. To ni igra! Moja kri ni več igra!!

NIKO: Marta ima prav.

JURIJ (*ponori*): Kako *prav*? Kaj *prav*? Zakaj *prav*?! In kako se ji drznete reči *Marta! Ungeheuerlichkeit!*<sup>43</sup> Oprostite, ampak takšne domačnosti si kljub situaciji, v kateri sva se z ženo, ne po svoji krivdi, znašla, ne dovolim!! *Ich kann nicht verstehen ...*<sup>44</sup> Jaz vam spoštljivo rečem *gospod lopov, gospod terorist*, ker se mi zdi, da je v vas kljub brutalnemu udarcu, ki ste mi ga zahrbtno zadali, nekaj sočutnosti, vi pa moji ženi kar *Marta!* Prepovedujem! Slišite!! Najostreje protestiram in prepovedujem! Človek, ki me je udaril po glavi, me mogoče celo poskušal ubiti, moji ženi ne bo rekel *Marta! Gospa Marta*, mogoče, samo *Marta* pa nikakor ne! Ste me razumeli?

*Niko prikima.*

JURIJ: Lahko pritrdite tudi z glasom! Prosim!!

NIKO: Razumel sem.

JURIJ: Hvala.

*Jurij se pomiri.*  
*Tudi Marta se počasi umirja.*

NIKO: Odšel bom.

JURIJ: Lepo.

NIKO: Samo še ...

JURIJ: Ja?

NIKO: Rad bi ... Da bi vedeli ...

JURIJ: Kaj?

NIKO: Da vas drugič res nisem udaril.

MARTA (*zašepeta*): Pojdite. Prosim!

*Niko prikima.*  
*Hoče oditi.*

---

<sup>43</sup> Nezaslišano

<sup>44</sup> Ne morem razumeti ...

JURIJ: Še nekaj!

*Niko obstoji.*

*Marta zastoka.*

JURIJ: Kaj pa drugi del, vas ne zanima?

*Trenutek tišine.*

NIKO: Kateri drugi del?

JURIJ: Vprašanja.

*Trenutek tišine.*

NIKO: Drugi del katerega vprašanja?

JURIJ: *Kako me imaš rada in kako me ne boš nikoli zapustila?*

*Tišina.*

JURIJ: To sem jo vprašal. Kajne Marta, da sem te to vprašal?

MARTA (*nemočno*): Odgovorila sem.

JURIJ: Na prvi del vprašanja. Na drugi del: *kako me ne boš nikoli zapustila*, pa mi nisi odgovorila. No, gospod terorist, vas zanima, kako bo Marta odgovorila na drugi del ...

MARTA (*nemočno zakriči*): Ne bom te zapustila! Si zdaj srečen? Si zadovoljen? Je tvojemu ciničnemu intelektualnemu duhu zdaj zadoščeno? Zapomni si, da je vseeno, kaj rečemo, besede se itak vedno obračajo po svoje, zdaj so takšne, zdaj drugačne, nič ne velja, nič ne šteje ... Važno je samo tisto, kar resnično čutiš. Kar nosiš skrito v sebi! Samo to nekaj šteje! Ja, če hočeš: ne bom te zapustila! Privezana sem nate, zvezana. Zdaj, tukaj, v tej sobi, v tem življenju ... In zato te ne bom zapustila! Ampak, kako bo jutri, pojutrišnjem pa ne vem. Tega noben hudič ne ve! Ne bom te zapustila, ne bom te zapustila, ne bom te zapustila, ne bom te zapustilaaa!! Si zadovoljen z odgovorom? Mi boš dal pozitivno oceno ali bom morala priti še enkrat na jesenski rok?

*Trenutek tišine.*

JURIJ: Ja. Zadovoljen sem. Samo to sem hotel slišati.

*Tišina.*

*Jurij se obrne k vlomilcu, ki kar stoji sredi sobe pred njima.*

JURIJ: Pa vi, ste zadovoljni?

*Niko prikima.*

JURIJ: Prosim? Nisem slišal?

NIKO: Zadovoljen sem.

JURIJ: Slišali ste resnico. Zdaj naju lahko odvežete ... In izginete.

*Niko se ne premakne.*

JURIJ: Ne čutim več rok. Lepo prosim ... Vse smo si povedali. Konec je.

*Niko se obotavlja.*

JURIJ: Ne bom vas prijavil ... Vse je pozabljeno. Sprava! Samo odvežite naju.

*Niko stopi do Jurija, ga prevali na bok in ga odveže.*

*Jurij si začne takoj masirati zapestja.*

JURIJ: Ah! Še malo, pa bi mi odmrle ...

*Niko zdaj stopi k Marti in jo poskuša odvezati.*

*Marta Niku tiho sikne.*

MARTA: Zgini že! Hitro.

*Zdaj se Jurij nenadoma požene k pištoli, ki je vseskozi ležala na tleh.*

*Pograbi jo in nameri v Nika.*

JURIJ (zmagoslavno): Tako. Pa je igre konec.

#### 4. prizor

##### Silovita bo zamenjava v peklu<sup>45</sup>

*Niko kleči od Marti.*

JURIJ: Tace gor! *Ohne Aufschub!*<sup>46</sup> Sicer ti spustim med rebra ves svinec, ki je v tej pištoli. Sedem kosov! Prisegam, pizda teroristična!!

*Niko dvigne roke. Poskuša biti spravljen.*

NIKO (*spravljen*): Vse to ... Nima smisla ... Jaz sem ...

*Jurij plane k Niku in ga s pištolo udari po obrazu. Niko zastoka in pade na tla.*

JURIJ: Zapri gobec! Terorist zafukan! Si mislil, da jo boš kar zbrisal. Teroriziral ljudi in potem rep med noge. O, ne, ne boš! *Nie im Leben!*<sup>47</sup>

MARTA: Jure, ustavi konje!

JURIJ: Čigave *konje* naj ustavim, Marta? A sem jaz vdrl v tujo hišo, a sem jaz začel to sranje?!

MARTA: Ne ...

JURIJ: Kaj pa potem?! Na svojem ozemlju sem in zato lahko počnem kar koli. Moja hiša je moja lastnina in moja lastnina je moja svoboda! Pomisli, Marta, lahko bi se res grozno končalo. Tragično! Lahko bi me ubil. Zelo dobro vem, da me je dvakrat udaril. In potem naju je zvezal. Z nama bi lahko počel, kar bi hotel. Si predstavljaš ... Lahko bi te posilil vpričo mene, vpričo tvojega moža, si lahko misliš, kako bi mi bilo, ko ti ne bi mogel pomagati, samo ležal bi zraven, zvezan kot snop sena in gledal, kako posiljuje mojo Martico, kako te vsepovsod šlata in ti ga vtika ... če bi se to zgodilo ... In ves čas sem se bal samo tega ... Marta, nisem se bal za svoje življenje, sploh ne, bal sem se, da te bo prasec pofukal vpričo mene, da te bo od znotraj raztrgal ... če bi se to zgodilo ... ne bi preživel. In zdaj ga imam! Tu pred mano leži, svinja teroristična ...

---

<sup>45</sup> Goethe: *Faust*, II. del, Pokop, prev. E. Vovk

<sup>46</sup> Takoj

<sup>47</sup> Nikoli

MARTA: Odveži me.

JURIJ: Bom. Bom, Martica ... Ampak najprej bom uredil z njim ...

*Jurij plane k Niku, ki ima še vedno na obrazu črno nogavico in počasi prihaja k sebi ... Jurij mu nastavi pištolo na glavo ...*

JURIJ (*kriči*): Na trebuh! Na trebuh, sem rekel! Prekleta svinja!

*Niko se uleže na trebuh. Jurij s kolenom poklekne na njegov hrbet, kot je to najbrž videl v filmih, in mu pištolo prisloni na tilnik.*

JURIJ: *Milo za drago*, si že slišal za to? Pizda banditska pokvarjena! *Gottverdammt!*<sup>48</sup> Pojma nimaš, da je *Milo za drago* napisal Shakespeare, ane da nimaš? Kurc brez možganov! Takšne kot si ti, jih jaz za malico tri do pet. In veš, kaj se dogaja v tisti igri? Pojma nimaš! V tisti igri se maščujejo z isto silo, z isto močjo, in še malo več, milo za drago, roko za roko! To je edino, kar priznavam, da imajo prav ... Alah in Shakespeare in vsi, ki danes mislijo tako, imajo prav, oko za oko, kri za kri in milo za drago! A si musliman? Povej, a si musliman, pizda prašičja?

MARTA: To je noro! Jurij, nehaj! Odveži me!

JURIJ: Svinja muslimanska!

MARTA (*zakriči*): Ni musliman!!

JURIJ: Kako pa ti veš, da ni? Danes je lahko vsak musliman, ali pa Žid, Palestinec, Japonec, kurac palac hindujski! Vsi so zakrinkani, nobeden ne kaže pravega obraza! Daj roke na hrbet, peder!

MARTA: Pusti ga, naj gre!

JURIJ: Daj roke na hrbet! Prekleti vsiljivec! *Ausgebur!*<sup>49</sup> Daj roke na hrbet, ti rečem, pička mala, sicer ti prstke polomim!

*Niko da roke na hrbet.  
Jurij mu jih začne vezati.*

---

<sup>48</sup> Preklet. Od boga preklet.

<sup>49</sup> Izrodek

JURIJ: Sama sila vas je! Nasilje. Ampak ko vas enkrat takšni, kot sem jaz, ki vemo, kdo je Shakespeare in kdo je Kleist, ko vas dobimo v roke, vam bo žal, da vas je mama rodila! Niste si vi izmislili Dachaua, primitivni butci si ne morejo nič izmisliti, Goethe si ga je, um, ki je ustvaril civilizacijo, vi pa se znate samo zaletavat v stolpnice, se skrivat po balkonih. Boste videli, kaj se to pravi brez razloga terorizirati ljudi, špegat v spalnice, kukat v tuje postelje, si ga zraven na roke metat ...

MARTA: Jure, lepo te prosim, v šoku si!!

*Jurij je zelo trdo zvezal Nika.  
Zdaj stopi korak nazaj. Utrujen sede na posteljo.  
Marta je še vedno zvezana.*

JURIJ: Tako. A si zdaj zadovoljen?

*Niko se zvezan nekako prevali na hrbet in se poskuša usesti.*

JURIJ: Nekaj sem te vprašal ... Tebe, ja! Kaj me gledaš, pizda mohamedanska, boš odgovoril ali bi rad, da stopim do tebe in ti skozi zaprta usta zabijem tale kos železa naravnost do možganov?

NIKO (*slabotno*): Kaj?

JURIJ: Vprašal sem, če si zadovoljen?

NIKO: S čim?

JURIJ: S čim, *s čim*?! S hotelsko postrežbo, butec retardirani! Si zadovoljen, kako sem ti zvezal rokce? Je dovolj trdo? Se ti zajeda v kožo, ti leze noter, v meso? Te boli? Jih še čutiš? Mislim, prstke?

*Niko ne odgovori.*

JURIJ (*zakriči*): Pizdunska crka mala!! Nekaj sem te vprašal!!

NIKO: Ja! Še jih čutim.

JURIJ: No, je bilo težko. Je težko odgovoriti, če te starejši nekaj vljudno vpraša.

*Jurij se pomiri.*

JURIJ: Me veseli. Veseli me, da še čutiš prstke. Ker še malo, pa jih ne boš več.

MARTA: Odveži me, jebemti!

*Jurij se zave, da je Marta še vedno zvezana.*

JURIJ: Marta, Martica moja, oprosti! Skoraj bi pozabil ... Si misliš, pozabil bi te odvezat. In to samo zato, ker sem tako srečen ... Ja, zadovoljen sem, da sem tega hudiča zbil na tla in ga ... Prekleti peder zafukani teroristični!!

*Jurij vstane in gre proti Marti. Pištolo ima še vedno v roki. Ustavi se ...*

JURIJ: Ampak, Marta ... Previdna morava bit. Takšni so z vsemi žavbami namazani. Greš mimo in te iznenada brcne v jajca. Mlajši je in zato misli, da je močnejši. Pa saj tudi *je*. Mlajši človek *je* močnejši od starega kozla. Se pravi od mene. Tako je narava uredila. Mlajši so vitalnejši. Več testosterona, več agresivnosti. Na mlajših svet stoji. Mi ga počasi zapuščamo in predajamo takšnim ... O, pizda! Si pomislila, Martica, da bomo ta svet prepustili zahrbtnožem, lopovom, ki so brez moralnih zavor in se ne pomišljajo in te napadejo od zadaj in te iznenada brcnejo v jajca ... In to zakaj? Za prgišče novcev? Niti zato ne! Zgolj zaradi užitka. Terorizem zaradi terorizma! Marta, a misliš, da je res mlajši?

MARTA (*zastoka*): Roke!

JURIJ (*presliži*): Glas ima mlajši. Čeprav se mi zdi, da se je vseskozi trudil, da bi govoril z nižjim glasom. Delal se je, da je starejši. Hotel naju je pretentati. Ko bi ga policiji poskušala opisat, bi rekla, da je imel nizek, starejši glas, po glasu bi ga imela za starejšega ... O, premeteno! Zelo zvito od kurbeža malega!! Oprosti, govno teroristično, *durchfall*<sup>50</sup> zdruzasti, da govorim o tebi, kot da te ni tu ... No, Marta, misliš, da je mlad?

MARTA: Ja.

JURIJ: Kako mlad?

---

<sup>50</sup> Driska

MARTA (*naveličano*): Precej.

JURIJ: Jaz jih imam sedeminšestdeset.

MARTA: Oseminšestdeset.

JURIJ: No, pa oseminšestdeset! Prav. Joj, si malenkostna, Martica! No, in koliko misliš, da jih ima tale *drecksack*?<sup>51</sup>

MARTA: Trideset.

*Jurij si ogleda Nika, vendar iz varne razdalje.*

JURIJ: Ja? Pa ne zgleda. Zgleda jih več. Štirideset. Mogoče. Trebuh mu raste. Trebušček. In rit se mu poveša. Se to zgodi že pri tridesetih? Se ne spomnim. Se je meni trebuh napihnil že pri tridesetih? Marta, se ti spomniš?

MARTA: Odkar te poznam, imaš vamp.

JURIJ: Marta! Poznava se ...

MARTA (*ga prekine*): ... od mojega prvega letnika. Imela sem jih devetnajst ... In ti štiriintrideset. In trebuh si imel. Tanke noge, kratke roke in trebuh.

JURIJ: Intelektualec pač.

MARTA: Pač.

JURIJ: In tale, praviš, jih ima kljub trebuhu in povešeni riti trideset?

*Marta ne odgovori.*

JURIJ: Zanimivo, kako je obraz pomemben. Ne bi si mislil. Po telesu nikakor ne moremo določiti starosti. Razen, če imamo pred sabo nagca. Potem lahko vidimo, da je koža razvlečena, da visi, da so po rokah starostne pege, dlake pa sive ... Ampak ... Sodeč po *oblečenem* telesu, bi

---

<sup>51</sup> Žakelj dreka

bil najin terorist lahko tudi štiridesetletnik. Šele obraz nama bo povedal, koliko je star.

NIKO: Trideset jih imam.

JURIJ (*zakriči*): Tebe nisem nič vprašal! *Lausbub!*<sup>52</sup> Ko te bom vprašal, šele takrat lahko kaj malega zineš! Razumeš?

*Niko prikima.*

JURIJ: Z glasom!

NIKO: Ja.

*Jurij se zadovoljno nasmehne.*

JURIJ: A veš Marta, da se prav dobro počutim ...

MARTA: S pištolo v roki.

JURIJ: Je to kaj slabega? Branim se. Šele zdaj razumem Američane in njihovo militantno liberalnost. Tam si lahko vsak kupi orožje. V trgovini. Tako kot špecerijo, čevlje, obleko, avto ... Nikoli mi ni bilo jasno ... Vedno sem mislil, da je ljubezen do orožja znak njihovega primitivizma in militantnega ekspanzionizma. Po nocojšnji izkušnji pa vem, da vsak moški potrebuje orožje za svojo osebno zaščito pred teroristi. Si lahko predstavljaš, kaj bi bilo, če v Münchnu ne bi kupil pištole ...

MARTA: Zdaj bi spodaj že pila kavo in bi pozabila na vse skupaj.

JURIJ: Kako *bi pila kavo*? Marta, ti nisi resna! Če ne bi imel orožja, ne bi obvladal terorista.

MARTA: Če ne bi pograbil te neumne pištole, bi fant že zdavnaj odšel. In bilo bi konec!

JURIJ: Marta, naivna si kot snažilka! Joj, *im vorbeigehen*<sup>53</sup>, zadnjič mi je en študent povedal šalo: *A veste gospod profesor*, mi je rekel, *kako se*

---

<sup>52</sup> Smrkavec

<sup>53</sup> Mimogrede

*reče blondinki, ki hodi na univerzo? Ne, mladi kolega, sem mu rekel, ne vem. On pa: Snažilka! Ha, ha, ha!*

*Jurij se smeji nekaj časa.  
Potem obmolkne.*

JURIJ: Spet ena šala v neprimerni situaciji. *Entschuldigung!*<sup>54</sup> Nikoli ne bom obvladal umetnosti pripovedovanja šal ... Jasno, Martica, s to šalo nisem meril na prisotne, meni si se vedno zdela kot Marilynka, ki pa ni bila navadna blondinka. Bila je zvezda. In ti, Marta, si vedno bila moja zvezda! Moja Marilynka!

MARTA (*proseče*): Roke.

JURIJ Kaj?

MARTA: Odveži me.

JURIJ: Ja, seveda. Oprosti raztresenemu profesorju ...

*Jurij stopi k Marti in se skloni k njej.*

MARTA: Potem pa končajmo vse skupaj. Naj gre! Sita sem vsega.

*Jurij nenadoma vstane.*

JURIJ: Čakaj, čakaj! Marta! To pa ne ... Poklicala bova policijo.

MARTA: Ne.

JURIJ: Zakaj ne? *Morava* poklicat policijo.

MARTA: Odveži me.

JURIJ: Ne bom ga izpustil ... Zdaj že ne. Lahko se vrne in se nama maščuje. Ne poznaš jih.

MARTA: Ne bo se vrnil.

---

<sup>54</sup> Oprostite

JURIJ: Kako to, da si tako gotova?

MARTA: Vem.

JURIJ: Marta, Martica! Sama dobrota te je. Ni prav, da si tako popustljiva. Podoba, kako sva zvezana ležala pred njegovimi nogami, mu bila prepuščena na milost in nemilost, naju zlepa ne bo zapustila. More naju bodo tlačile. Kar spomni se: ko ti je prejšnji mesec tisti klošar pred faksom iz rok iztrgal torbico, so te ves teden tlačile more.

MARTA: Odveži me!

JURIJ: *Aaaaaaa!* Si kričala sredi noči. Vso noč sem te moral držati za roko.

MARTA (*nervozno*): Odveži me!

JURIJ: In vsako noč si prišla k meni. V mojo spalnico, v mojo posteljo. Stisnila si se k meni kot mala punčka. *Straaaah me jeeee!* Si jokala in stokala. *Strah me je, da se bo vrnil.*

MARTA: Odveži me!!

JURIJ: Vso noč sem te božal in šele proti jutru si se pomirila. *Še zdaj vidim njegov kosmati obraz, si rekla, njegovo roko, ki se me je dotaknila, brrrrrr, ko je segla po moji torbici.*

MARTA: Odveži me, odveži me ...!!

JURIJ: In šele ko sva spala skupaj, ko sva se ljubila, ko te je stresal orgazem za orgazmom, si se malo pomirila. Vsako noč sva se ljubila. To je bila edina pozitivna posledica torbičarjevega napada, če mene vprašaš.

*Marta začne histerično kričati. Njeno telo trza. Brca.*

MARTA: Odveži me, odveži me, odveži me, odveži meeee ...!

JURIJ: Pomiri se, Martica, pomiri ... Takoj, takoj ...

*Jurij se skloni nad njo in jo odveže.*

*Marta v hipu vstane. Zakorači po prostoru. Od stene do stene ... Kot ujeta žival.*

JURIJ: Oprosti, hotel sem te samo spomniti, kako je bilo ...

MARTA (*zakriči*): Si lahko kakšno minuto čisto tiho, prosim!!

JURIJ: Ne razburjaj se, ljuba moja ...

*Zdaj se nenadoma oglasi Niko.*

NIKO (*prizadeto*): Je vse to, kar pravi, res?

*Jurij se nenadoma obrne in nekajkrat z vso silo brcne ležečega Nika v trebuh. Niko nemočno stoka.*

JURIJ: Kaj se pa ti oglašáš! *Leise!!*<sup>55</sup> Kdo te je kaj vprašal! Tebe ni, razumeš, tebe ni!!

*Marta plane k Juriju in ga potegne stran od ležečega Nika.*

MARTA: Si nor! Nehaj!!

*Jurij se pomiri.*

JURIJ: Kaj ga briga! Seveda je res! Marto najbolj pomiri ljubezen. Je tako, Martica? Najbolj se pomiriš, ko se ljubiš z mano ...

MARTA: Spusti ga.

JURIJ: Si nora! Če ga bom odvezal in me bo napadel, ga bom moral ustrelit.

MARTA: Ne bo te napadal, pobegnil bo, stekel bo po stopnicah, še preden ga boš do konca odvezal, in nikoli več ga ne bova videla ...

*Marta resno pogleda zvezanega Nika.*

MARTA: Je tako? Nikoli več se ne bomo videli. Konec je.

*Niko ne reagira.*

---

<sup>55</sup> Tiho

JURIJ (*mirno*): Počakaj, Marta ... Prej ti nisem uspel do konca povedat, vedno me prekinjaš ... Gre za *Katharsis*. Za olajšanje. Ponižal naju je. Ležala sva pred njim. Bila sva mu prepuščena na milost in nemilost. Udaril naju je.

MARTA: Samo tebe.

JURIJ: S tem, ko je udaril mene, je udaril tudi tebe. Midva sva eno. To je bistvo *moža in žene*, in midva sva mož in žena. Zato je napadel oba. In če ga ne bova prijavila policiji, če ne bo kaznovan, se bo njegov napad spremenil v najino skupno moro. Skupno ponižanje. Razumeš?

MARTA: Odvezala ga bom. Naj gre!

*Marta stopi k Niku, Jurij jo zagradi za zapestje.*

JURIJ: Če ne bo kaznovan, bova ponižana še naprej. Ponižanje pa razjeda. Kazen je zadoščenje za žrtev. In midva sva bila njegova žrtev. Tistega klošarja, ki ti je izpulil torbico, niso dobili. In tebe so zato tlačile more. Spomni se, kaj si mi rekla: *Ni mi ukradel samo torbice, zdi se mi, da me je posili. Tako ponižano se počutim*. Si rekla tako?

MARTA: Sem.

JURIJ: Kazen je sprava. Kazen je odpuščanje. Kazen je zadoščenje. Žrtvi se s kaznovanjem rablja vrne dostojanstvo. Zato ga morava prijaviti. Poklical bom policijo. Imaš telefon v torbici?

*Jurij stopi do Martinih reči in začne iskati njen prenosni telefon.  
Marta gleda zvezanega Nika. Tudi Niko jo gleda.*

MARTA: Počakaj.

JURIJ: Kaj?

MARTA: Kaj pa, če ga kaznujeva sama. In potem spustiva.

JURIJ: Ker živimo v demokraciji, imamo za izrekanje pravice in kaznovanje določene ustanove. Naj bo javno obsojen! Mogoče bo zaleglo in ta baraba ne bo več vdiral v tuja življenja. Kajti, ko je vlomil v najin

dom, Marta, je vlomil v najino življenje, in prav zato mora biti še huje kaznovan! To je pravzaprav vse, kar nam država lahko nudi v zameno za davke, za našo lojalnost ...

MARTA: Kaj pa midva? Vlačila se bova po sodišču. Ti si profesor, vsi te poznajo ...

JURIJ: Tudi tebe poznajo. No, mislim študentje, ki prihajajo v tvojo pisarno podaljševati status ...

MARTA (*ga prekine*): In še enkrat bova morala skozi vse ... Časopisi bojo prišli na obravnavo. Rumeni tisk. Šele takrat se bo začelo pravo vmešavanje v najino življenje!

JURIJ: Tega me ni strah. Jaz nimam kaj skrivat.

MARTA: Izbrskali bodo ...

JURIJ: Kaj?

MARTA: Že kaj. Vedno kaj najdejo, če pa ne, si pa izmislijo. Kaznujeva ga sama in potem naj gre.

*Trenutek tišine.*  
*Jurij razmišlja.*

JURIJ: Kako naj ga kaznujeva?

MARTA: Ne vem. Naj obljubi, da ne bo nikoli več! Kaj vem ...

JURIJ: Predlagaš, da ga sama kaznujeva, nimaš pa nobenega pametnega predloga. Tipično. Ženske! Borite se za mir, proti svetovni lakoti, globalnem onesnaženju, krutemu ubijanju kitov, pojma pa nimate, kako vse to doseči.

MARTA: Udaril si ga. Brcal si ga ... Si ga že kaznoval. To naj bo kazen. Odveži ga in naj gre.

JURIJ: Ja, jaz sem *ga* kaznoval. Res je. Ne vem sicer, če dovolj, ampak sem ga. In kar malo mi je odleglo. Veš kaj, Martica ... Še ti ga moraš. Daj ga še ti!

*Marta molči. Pogleda Jurija. Potem pogleda zvezanega in nemočnega Nika.*

MARTA: Kako ...?

JURIJ: Udari ga.

MARTA: Ne. Dovolj jih je dobil od tebe.

JURIJ: Brcni ga v jajca!

*Trenutek tišine.*

JURIJ: Z vso silo. Dobro pomeri. Vzemi zalet, velik zamah, kot fuzbalerji pri enajstmetrovki, in ga brcni! Tako, s špičko! Natakni si najbolj špičaste čevlje, polno omaro jih imaš, končno ti bodo enkrat prišli prav ... In ga brcni! Naj si zapomni!

*Tišina.*

JURIJ: Daj! Kaj se pa zamudiš! Odleglo ti bo. Boš videla. Njegov zaripli obraz, ki se bo spačil v nemi bolečini, in njegova usta, ki bodo zahlastala za zrakom, to bo tvoje zadoščenje. Iz žrtve se boš spet spremenila v normalnega človeka. Trpljenje rablja mora biti vedno malce večje od trpljenja njegove žrtve, če hočemo spet doseči ravnovesje. Z dobro namerjeno brco v njegove genitalije, bo od tebe, kot gnusna *Kleidung*<sup>56</sup>, odpadlo ponižanje. Ti ne veš, Marta, kako maščevanje godi.

*Marta stoji nad Nikom, ki jo gleda ...*

MARTA: Ne morem.

JURIJ: Potem pa policija.

MARTA: Ne!

JURIJ: In sodišče.

---

<sup>56</sup> Obleka

MARTA: Ne!!

JURIJ (*mu je jasno*): A! Že vem ... Martica ... Vem, na kaj misliš, ko nočeš da pokličeva policijo in ga izročiva sodišču. Strah te je, da je mogoče videl, kako sva se ljubila. Je tako? In da bo to prišlo na dan. Da bo to povedal kakšni reviji za ženske, ki jo tako rada bereš in te bodo zato tvoje frizerke čudno gledale ... *Profesor nemške književnosti od zadaj občeval s svojo ženo, tajnico na oddelku Filozofske fakultete, medtem, ko ju je vlomilec opazoval z balkona* ... Naslov članka pa bi lahko bil: *Kaj je v resnici videl vlomilec?* Ali pa: *Je tajnica na FF frigidna?* Se bojiš tega?

*Marta ne odgovori.*

*Jurij se obrne k Niku.*

JURIJ: Kaj je, pička degenerirana, si videl, si naju špegal? Pa kaj, če si videl! Mož in žena sva, rada se imava, in ker se imava rada, imava redne in zelo bogate spolne odnose. Je tako, Martica? Vsak dan jih imava, še vedno. Pa sva skupaj trideset let. Te to moti?

NIKO (*mirno*): Zato spita v ločenih spalnica?

*Jurija Nikovo vprašanje za hip zmede, potem ponori ...*

JURIJ: Zato, ja! Zato, da se lahko še *bolj* strastno ljubiva. Marta, povej mu!

*Marta molči.*

NIKO: Ljudje, ki ne spijo v isti postelji...

JURIJ (*plane*): Kaj?!

NIKO: ... se ne ljubijo.

JURIJ (*znori*): Ti boš ... Pizda vlomilska, nama solil pamet!? Midva z mojo Martico se ljubiva še pa še. Samo ritem življenja imava drugačen. Jaz delam ponoči, ona pa zjutraj rada poleži ... Poleg tega nočeva kar naprej tičat skupaj ... Tisti, ki spijo skupaj, ki ponoči drug drugega pokrivajo s svojimi telesi, se utrudijo, naveličajo, izmučijo. Treba si je zaželet, zahrepenet po telesu ljubljene bitja ... Zasanjat, kot da je prvič. To je umetnost skupnega življenja, butec, to, da se ne naveličaš ...

NIKO: Rad bi slišal, kaj Marta misli o tem.

*Jurij plane in z vso silo brcne Nika. Niko zastoka in se zvije ...*

JURIJ: Sem ti rekel, da je ona zate *gospa* ... Pizdek mali!

*Marta Jurija potegne stran.*

MARTA: Pusti ga!!

JURIJ (*razburjen*): Povej mu, Martica moja, kako se ljubiva, kako lačna planeva drug na drugega, kadar se ne vidiva po ves dan. Kako me kar tam, na hodniku, na stopnicah slečeš, kako včasih strgam obleko s tebe in se strastno vtikava drug v drugega ... Povej mu, kako kričiš, kako me grebeš po hrbtu ... Daj, povej mu! Povej, da bo vedel, kaj je prava ljubezen, ki je *on* ne bo nikoli doživel, in to zato, ker bo naslednjih pet let gnil v zaporu, in tam ga bojo buzerirali, mladega tridesetletnika bodo najprej posilili s štilom od metle, potem pa ga bodo tako fukali, da mu bo rit razneslo, zobe mu bodo zbili, da ga bodo lahko nategovali hkrati še v usta ...

MARTA: Lepo te prosim!

JURIJ: Kaj, Martica? Kaj me *lepo prosiš*? Ne vidiš, da naju še v tej situaciji hoče nadvladat. Manipulirat hoče z nama! Ni tako neumen, kot sem mislil, da je. In zato je še bolj nevaren. Kje imaš telefon?!

MARTA (*odločno*): Ne bova poklicala policije. Nočem se potikat po sodišču. Nočem prat umazanega perila ... Naj gre, kot da ga nikoli ni bilo.

NIKO: Resno?

JURIJ (*plane*): Kaj se oglašáš, peder!

MARTA (*tiho*): Ja.

JURIJ: Kaj pa kazen? Ne. *In keiner Weise!*<sup>57</sup> Če ne bo kaznovan, se bom jaz slabo počutil! Razumeš, Marta, jaz se bom počutil kot ... kot baba ... Kot mevža, ki so jo zbili in zvezali ...

---

<sup>57</sup> Niti slučajno

MARTA (*mirno*): Prav ima.

JURIJ: Kdo ima prav? *On?* Marta, ne morem verjeti ... Na lepem ima baraba, terorist, vlomilec, bandit prav! *Kaj* ima prav?

MARTA: Ljudje, ki ne spijo v isti postelji, se ne ljubijo.

*Trenutek tišine.*

JURIJ: Kaj hočeš povedat s tem, *meine Liebe*?<sup>58</sup>

MARTA: Nič. Samo to, da ne vem, če je med nama *še* ljubezen.

JURIJ: Ker imava ločeni spalnici?

MARTA: Ja.

JURIJ: Ampak, ljubiva se! *Ich lebe gut*.<sup>59</sup> S tabo se imam blazno dobro.

MARTA: Kaj pa jaz?

JURIJ: Še vedno prihajaš v mojo posteljo in jaz v tvojo.

MARTA: Fukanje ni isto kot ljubezen.

JURIJ: In zdaj si to ugotovila?! Šele zdaj, ko naju je obiskal gospod vlomilec. Kaj res ne vidiš, Martica, da hoče vsadit seme dvoma v najino ljubezen. Hoče, da bi se midva zasovražila, ker točno ve, da je v tem njegova rešitev. Naju spraviti v vojno in potem zmagati! Kam je v resnici vlomil, se sprašujem? Med naju ali v naju?

*Niko spregovori odločno.*

NIKO: Pokličita policijo.

*Jurij se zazre v Nika.*

---

<sup>58</sup> Moja ljuba

<sup>59</sup> Dobro se imam

NIKO: Hočem, da pokličeta policijo. Takoj! Zdaj!

MARTA: Nima smisla ... Sami bomo uredili ...

NIKO (*zakriči*): Neeee! Dovolj imam! Hočem policijo!

*Niko začne obupno kričati na pomoč.*

NIKO: Na pomoč!! Policijaaaaa! Na pomoč! Na pomoooooč! Rešite meeeee!

*Marta in Jurij stojita nad njim in ne vesta, kaj bi.*

*Niko kriči na vse grlo, kot da mu gre za življenje. Brca okoli sebe, z glavo buta ob tla ...*

NIKO: Na pomoč!! Policijaaaaa! Rešite meeeee! Naj mi kdo pomaga!! Halo!!! Na pomoooooč! Zvezanega me imajo! Mučijo me! Na pomoč!! Pokličite policijoooo!!

*Jurij se nenadoma skloni k Niku, z obraza mu potegne nogavico in mu jo grobo zatlači v usta. Niko zdaj samo še hrope in stoka.*

JURIJ: Na, zdaj se pa deri, kolikor se ti zljubi! Poleg tega je naša hiša dobro izolirana. Dvojna stekla, vakuumaska izolacija. Pa še sosedje se v nič ne vtikajo! Živijo svoje življenje. Če bi te rezal in dajal na koščke, bi pogledali stran. Tvoj *na pomoooooč!* jih nič ne gane. Moral bi vpiti: *Požar! Gori, goriiii, goriiii!* potem bi se mogoče prestrašili za svojo lastnino, če gori pri sosedu, lahko zagori tudi moj vrtiček, in bi prišli. Tako pa nimaš šans. V takšni deželi živiš, ljubček! Lahko vpiješ *na pomoč*, kolikor hočeš, vsi se bodo delali, da nič ne vidijo, da nič ne slišijo ... Sicer si pa čisto navadna reva! Sem jaz kričal in moledoval, ko si me imel zvezanega kot šunko? Moško sem prenašal, ti pa tuliš kot baba. Marta, najin obiskovalec je peder! Jasno ko beli dan!

*Marta si gre z rokama skozi lase, obupana hodi po sobi.*

MARTA: To je noro, to je noro ...!

*Jurij plane k Marti, pograbi jo za roke ...*

JURIJ: Martica, morava razmisliti, kaj je ta njegov manevar v resnici pomenil. Očitno imava opravka z zelo bistrim teroristom ...

*Jurij se zdaj skloni k Niku.*

JURIJ: Res je mlad. Mlad obraz. Čisto naš. Bi rekel, ja, da jih ima trideset. Prav si imela, Martica. Takšni so še bolj nevarni. Prepričan sem bil, da naju je napadel primitivec. Kakšen zavožen tip iz predmestja. Južnjak. Druga generacija. Tisti, ki so se infiltrirali med nas, ki so že popolnoma asimilirani, govorijo brez naglasa, naši so, v resnici pa nas sovražijo, tempirana bomba so, ki nam jo bo razneslo v obraz. Vem, Martica, da se ne strinjaš z mano, ampak vseeno ... to sem pričakoval. Južnjaški obraz. Močna brada, droben prifrknjen nos, temnejša polt, pa ne preveč, ciganski lasje ... Ampak zdaj vidim čisto navadnega fanta ... Znan obraz. Bi rekel. Civiliziran. Svetli lasje. Takšen je, da se mi zdi, da sem ga že nekje videl. In prav to je še bolj nevarno. In tak je vdrl v najino življenje in ga hotel uničiti. Še ga hoče, Martica, ni se še predal. Še bo brcal.

MARTA: Ne kompliciraj, lepo te prosim! Stvari so mnogo bolj preproste.

JURIJ: O, ne, Marta, nič ni preprosto, v današnjem svetu je vse komplicirano in zavozlano. Zdaj mi je jasno, za kaj gre! Gre za spopad. Odkrit spopad. Sploh ne gre za vlomilca in ne za terorista. Zdaj vidim, ko gledam ta nedolžni obraz, ki je vdrl med naju ... Točno tako zgleda kot kakšen naših študentov, kot znan obraz, ki se potika po fakulteti ... Prijazen, lep, domač in naš. Nikakor ne gre za lopova, Marta! Zdaj vem! *Niveauunterschied*<sup>60</sup> je to! To komplicirano besedo poznajo Nemci, Goethe jo je rad uporabljal, predvsem v svojih zadnjih spisih, pa Kleist in Rilke, v novi dobi Enzensberger, pa Fichte. Pomeni pa: razliko, razredno razliko! Za razlike gre, Marta!! Za razliko med generacijami, *Generationsunterschied*, med spoloma, *Geschlechtsunterschied*, v ceni, *Preisunterschied*, v dolžini, *Längenunterschied*, v naravi, *Wesensunterschied*, v rangi, *Rangunterschied*, v starosti, *Altersunterschied*, v stopnji, *Gradunterschied*, v velikosti ... Ja, Goethe in velika nemška literatura sta že vedela, da obstajajo razlike in da so razlike glavni razlog vseh konfliktov in vojn ... In takšna razlika se je zdaj nasrala v najini spalnici. Prišel je tip in naju je napadel. Razlika naju je potolkla in zvezala ... In zdaj, ko sva ga obvladala, hoče ta *različek*, ta *razrodek* naju narediti za agresivca, za terorista, za bandita.

---

<sup>60</sup> Razlika

Rabelj hoče spet postati žrtev, zato je tako milo kričal: *Policijaaaa! Rešite meee! Policijaaaa!* Ampak, ne bo pomagalo ...

*Jurij počasi in grozeče dvigne revolver k zvezanemu Niku.*

MARTA (*prestrašena*): Ne nori!

JURIJ: Prav si imela, Marta. Jaz sem se motil. V groznem svetu živiva. V svetu, kjer poteka neprestan spopad razlik. Permanentna razredna vojna! Vojna med pametjo in primitivnostjo. Med Goethejem in narodnozabavno glasbo! Tudi če ga predava policiji in sodišču, bo izpadlo, kot da je žrtev on. O, kako prav si imela, Marta, Martica moja!! Čeprav bi bil na koncu obsojen, bi bila kaznovana predvsem midva. Človek, ki ničesar nima, razen mladosti, midva pa imava vse, hišo, službo, celo ločeni spalnici, ločeni kopalnici, knjige imava, izobrazbo in ljubiva se ... tak človek bi jim vzbudil sočutje. *On* bi se jim zasmilil, ne midva! Pogledal je v najino intimo in zasovražil naju je. Tudi drugi bi naju zasovražili. Zasovražili bi najino srečo. V njej bi iskali nenaravnost. Nevoščljivi bi nama bili. Prav si imela Marta, ne bom poklical policije, ubil ga bom.

*Jurij pograbi zvezanega Nika. Dvigne ga na noge. Drži ga v nekakšnem objemu.*

JURIJ: Napadel me je od zadaj ... Udaril me je po glavi. Jaz sem potegnil pištolo, obrnil sem se proti njemu ... Marta, poslušaj! Natančno poslušaj! Pričala boš! Policiji boš povedala, kaj si videla. Stal sem pred njim ... Zagledal sem se v njegov obraz. In on v mojega. Tako kot zdaj. Glava me je bolela. Kri mi je tekla po vratu in zadaj med lopaticami ...

MARTA: Jure, lepo te prosim ...

JURIJ: V rokah sem držal pištolo ... Tako kot zdaj. In on me je udaril še enkrat ... takrat sem se opotekel ... Padel sem naprej ... Nanj. Tako kot zdaj.

*Jurij z eno roko objame zvezanega Nika. V drugi roki ima pištolo. Prisloni jo na Nikov prsni koš.*

JURIJ: Stemnilo se mi je, z eno roko sem se ujel na njegovo ramo ... Tako kot zdaj ... Kri mi je zalila oči ... Marta! Poslušaj?! Vse to je res. Vse to bi lahko bilo res!

MARTA (*prestrašena*): Ne boš ga ustrelil!

JURIJ (*vživeto*): In potem sva se ruvala. Hotel me je odriniti in me še enkrat udariti. Jaz pa nisem videl, bil sem omotičen, ti si kričala *na pomoč* ... Mislil sem, da je še kdo v sobi ... Ruvala sva se in ...

*Jurij se ruva z zvezanim Nikom v naročju.*

JURIJ: ... in potem se je pištola, ki sem jo stiskal v roki kot rešilno bilko in ki mi jo je poskušal na silo iztrgati iz roke ... kar sama sprožila v njegove prsi.

*Marta skoči med njiju. Odrine Jurija in se postavi pred zvezanega Nika.*

MARTA: Poznam ga!

JURIJ: Kaj?

MARTA: Fanta poznam.

*Trenutek tišine.*

JURIJ: A veš, da se tudi meni zdi že od vsega začetka nekam znan.

*Marta stoji pred Nikom in ga ščiti s svojim telesom.*

JURIJ: Pa nič hudega. Zdaj, ko sva imela generalko, zdaj lahko imava premiero. Kako je že rekel velik ruski klasik, Marta, pomagaj, ti si bila vedno dobra za imena ... *Če se na prizorišču v prvem dejanju pojavi pištola, se mora v tretjem obvezno sprožiti* ... Važno je, da se mi bo pištola sprožila čisto blizu njegovega srca, tako da gotovo ne bo preživel. Forenziki bodo natančno rekonstruirali dogajanje in bodo ugotovili, da je najino pričevanje resnično ... Sled smodnika na njegovi obleki bo dokaz, da sva se res ruvala, da sem se, dvakrat udarjen, res boril za življenje in da se je pištola med ruvanjem sama sprožila ...

MARTA (*zakriči*): Nisi slišal? Poznam ga!

JURIJ: Ja, si rekla.

*Jurij molči. Opazuje Nika, ki poskuša izpljuniti nogavico ...*

JURIJ: Od kod ga poznaš?

MARTA: S faksa.

JURIJ: A je študent?

MARTA: Ne.

JURIJ: Kdo pa je?

MARTA: On je ... On ...

*Jurij jo prekine.*

JURIJ: Naj sam pove!

*Jurij odrine Marto in potegne iz Nikovih ust nogavico.*

JURIJ: Če je že toliko predrzen, da vdira v tuja življenja, naj se vsaj predstavi. No, baraba, kako ti je ime?

*Niko prihaja k sebi.*

NIKO: Jaz ... jaz sem ...

*Jurij ga prekine.*

JURIJ: Ne zanima me, kdo si, vprašal sem, kako ti je ime.

NIKO: Niko.

JURIJ: Niko?

*Niko pokima.*

JURIJ: *Niko i ništa.* Ha? Marta, *niko i ništa* je vdrl k nama! Niko, kakšno butasto ime. Saj sem vedel, nisi naš. Infiltriranec!

NIKO: Nikolaj.

JURIJ: O! To se pa čisto drugače sliši! Sveti Miklavž! Marta, a slišiš, v resnici je k nama prišel Miklavž? Iz teme noči se je priplazil, da bi naju obdaroval ... Z udarcem po glavi. Zanimivo! Ampak ker si se nama tako lepo predstavil, se bom še jaz. Mogoče bomo v nadaljevanju večera skupaj spili kakšen lahkoten koktajl. Jaz sem Jure. In ko sem prejle stal nad tabo, s pištolo prislonjeno ob tvojo glavo, sem se za hip zares počutil kot sveti Jurij, ki ubija zmaja. V angleščini svetniku Juriju rečejo George. In kadar sem na kakšnem seminarju, recimo letos spomladi smo bili v Edinburgu, *Vpliv Goetheja na angleške romantične pesnike*, vpliv je bil, roko na srce, nikakršen, Angleži so v primerjavi s subtilnostjo Goethejevih pesniških figur pravi primitivci ...

*Kein Wesen kann zu Nichts zerfallen!  
Das Ewige regt sich fort in allen,  
Am sein erhalte dich beglückt!  
Das sein ist ewig; denn Gesetze  
Bewahren die lebendigen Schätze,  
Aus welchen sich das All geschmückt.*<sup>61</sup>

No, in na seminarjih, ki jih imamo na angleškem govornem področju, se vedno predstavim kot George, in Angleži takoj vejo, zakaj gre. *Aha, saint George, who killed the dragon!* In tudi naši bivši južni brati vejo za svetega Georga, rečejo: *Sveti Georgije ubija aždahu!* No, jaz sem George. In ti si Nik. Moja žena pa je Marta. Nick, George in Martha! Kot da smo ušli iz kakšne ameriške igre. Ha? No, sveti Miklavž, mislil sem, da vem, kdo si, pa si me presenetil!

MARTA: Poznaš ga.

JURIJ: Koga?

*Marta pokaže na Nika.*

MARTA: Nika.

JURIJ: Ja?

MARTA: V avli ... Spodaj, v pritličju faksa ...

*Jurij se čisto približa Nikovemu obrazu. Ogleduje si ga z vseh strani.*

---

<sup>61</sup> Goethe: Faust, II. del: *Ni bitja, ki bi v nič razpalo! / Kar večno je, je v vseh ostalo, / naj osrečuje te njih bit! / In bit je večna; v njej so sile zaklade žive ohranile, / ki zdaj veselja so nakit.*; prev. B. Vodušek

JURIJ: Točno!! Znana faca! Vsak dan te videvam! Zdaj sem te ... Vratar? A si vratar *niko i ništa*? Jasno, da si! Od vsega začetka si se mi zdel znan. Že po glasu. Čeprav si ga kar uspešno spremenil. In zdaj ... Ja! V tisti stekleni kletki čepiš in skrbiš za ključke. Ti mi vsak dan izročiš ključke mojega kabineta!

NIKO: In vi mi nikoli ne pogledate v oči.

JURIJ: Res? No, se bojim, da te tudi zdaj ne bom več veliko gledal.

*Jurij dvigne pištolo.*

MARTA: Ne nori!

JURIJ: Čehov! Zdaj sem se spomnil! Čehov je bil, ki je rekel tisto znano o puški, ki mora ustreliti v zadnjem dejanju, če se pojavi v prvem. In zdaj smo v zadnjem dejanju ...

*Jurij pomiga s pištolo pred Nikovimi prsmi.*

JURIJ: Pif paf! Bum. *Leben Ende!*<sup>62</sup>

MARTA: Pazi! Ne se zajebavat! Nabita je!

JURIJ: Seveda je nabita, Martica! Nabita je zato, da z njo zaščitiva najini življenji in najino lastnino. *Klare Sache!*<sup>63</sup> Zmaja je treba pospraviti! Ubiti. Enkrat za vedno!

MARTA: Končajmo to zgodbo! Lepo prosim!

*Jurij se s pištolo približa Nikovemu obrazu.*

JURIJ: In kako to, dragi Nikolaj, da si se odločil, da boš vdrl med naju? Si naju opazoval? Je to spet kakšen tako imenovan *univerzitetni raziskovalni projekt*, o katerem me niso obvestili? Si mogoče član kakšne stranke? Skrivnega združenja revolucionarnih vratarjev? Ojoj! Si mogoče komunist? Ker če si komunist, te ne smem ubiti, najbrž si zadnji svoje vrste in bi te lahko dali v živalski vrt in te razkazovali otrokom. Ha? Marta?

---

<sup>62</sup> Konec življenja

<sup>63</sup> Popolnoma jasno

MARTA: Nisi duhovit.

NIKO (*mirno*): Čisto navaden vratar sem.

JURIJ: To ni nobeno opravičilo. Tudi največji komunisti so bili čisto navadni ključavničarji.

NIKO: Končal sem osnovno šolo ... Z mamó sva živelá na podeželju, na kmetih ... Vpisal sem se v gimnazijo. Nisem je končal. Nisem mogel. Mama je umrla ...

JURIJ: Tvoj cv me prav nič ne zanima, dragec.

NIKO: Prišel sem v mesto ... Če sem hotel preživeti, sem moral delati.

JURIJ: Jasna stvar. Vsak mora, če more.

NIKO: Potem sem dobil službo varnostnika ... Hotel sem ob delu končati gimnazijo ... Pa ne gre. Ves dan v tisti stekleni kletki, zvečer ne morem knjige niti dvignit več ... Odvadil sem se. Ničesar več ne razumem ... Še vedno pa sanjam, da bom pustil službo, slekel uniformo varnostnika in začel študirat. Vem, da nisem nič slabši od vseh, ki hodijo mimo mene ...

JURIJ: Če misliš, da se mi boš zasmilil, se zelo motiš. Sočutje kot razredni boj ni dobra strategija.

NIKO (*nadaljuje*): Zadnjih pet let ...

JURIJ: Ja?

*Niko pogleda Marto.*

NIKO: ... sem mislil, da sem srečen.

JURIJ: Srečen? Res? Naj to razumem, kot da že pet let srečno vlamljaš v tuje hiše? Marta, se mi zdi, da je priznal, zapomni si to, bova pričala: *Rekel je, da že pet let srečno vlamlja* ... Očitno imava opravka z množičnim vlomilcem.

NIKO: Zaljubil sem se.

JURIJ: V vlamljanje?

NIKO: V starejšo žensko.

JURIJ (*Marti*): Peder! Sem ti rekel, Marta! Išče mamico.

NIKO: Pet let sem bil prepričan, da me ima rada.

MARTA (*tiho*): Mogoče te je imela.

NIKO: Lagala mi je. O vsem mi je lagala.

JURIJ: Marta, tip je nevaren še pa še! *Schauspieler*!<sup>64</sup> Ampak ne glavnih vlog, bolj *Episodendarsteller*.<sup>65</sup> Hoče, da bi se nama zasmilil.

NIKO: Lagala mi je, da svojega moža ne ljubi več. Da nima nič z njim. Da niti ne spi več z njim.

JURIJ: In naivni sveti Nikolaj ji je verjel!

NIKO: Da imata ločeni spalnici.

JURIJ: O! Onadva tudi?

NIKO: Da se je že več kot pet let ni niti dotaknil. Zakaj si mi lagala?

MARTA: Ne vem. Mogoče jo je bilo strah.

NIKO: Česa?

*Trenutek tišine.*

MARTA: Da te bom izgubila.

NIKO: Kaj sem ti pomenil? Športni pripomoček? Nekaj kot živi, meseni vibrator?

MARTA: Rada sem te imela.

---

<sup>64</sup> Igralec

<sup>65</sup> Igralec epizodnih vlog

NIKO (*prizadeto*): Za norca si me imela. Privoščila si si me. Misliš, da ne vem ... Vse si že dala dol. Svarili so me pred tabo. Celو šepavega hišnika. Na koncu sem ti ostal samo še jaz. Varnostnik. Vratar.

MARTA: Ni bilo tako ...

NIKO: Videl sem, kako si begala z očmi, kako si iskala novo žrtev. Izogibali so se te. Bežali so pred tabo. *Pizda nora jalova!* Tako te imenujejo za hrbtom. Nisem verjel. Verjel sem tebi. Najprej sem si mislil: saj je vseeno, če hoče, me lahko ima, nimam kaj izgubit, nekaj časa se lahko imam fino ... Nisem imel veliko punc. Samo *Metko*. Ampak, potem se je med nama zgodilo nekaj več. Kot da bi se našla dva, ki sta se že dolgo iskala. In takoj ko si me drugič počakala na parkirišču in sva spet, kar tam, v tvojem avtu, in potem še enkrat v motelu ob avtocesti, sem isti večer šel k Metki in ji rekel, da je konec, da sem zaljubljen v drugo ... Rekla je, da je že slišala, da so ji povedali, da se sestajam s tisto pufuklo s faksa, in da ni verjela, da pa zdaj ve, da sem prasec in da ji je žal, da je zgubila toliko časa z mano. Rekla je še, da naj se pazim, da me ne boš na koncu pustila na cedilu. Ampak da itak nimam kaj skrbet, ker si tako jalova in da to vejo že vsi.

MARTA: Hotela sem imet otroka! Lahko bi ga imela!

*Jurij se utrujen usede na posteljo. Očitno je vse to pričakoval, vedel ... Pištolo, ki jo je vseskozi držal v roki, odloži na blazino.*

MARTA: Takoj na začetku sem zanosila. En, dva, tri se je zgodilo. Tik pred diplomo. Zdel se mi je gnusen. Kratke roke, tanke noge, vamp ... Ampak bil je moj profesor. Rekla sem si, da ne še zdaj in ne z njim, sploh ne z njim, pa sem pustila, da so mi ga izpraskali.

JURIJ (*tih*o): Marta!

MARTA: Mislila sem, da bom z njim samo toliko časa, da preživim ... Moji niso imeli denarja ... Stanovala sem zdaj tu, zdaj tam ... On pa je bil moj profesor, mentor ... Imel je stanovanje, pisal je knjige ... Prodala sem se. Dušo sem prodala za lagodno življenje. Takoj po diplomi mi je zrihtal službo. Ob sebi. V pisarni. Spet sem si rekla, da samo še nekaj časa, da si nekaj prišparam, da bom potem pobegnila, takoj ko najdem pravega ...

JURIJ (*svareče*): Marta! Ne tako daleč.

MARTA: Otroka pa ne, z njim ne, za nobeno ceno! Ker: *otrok želimo si od plemenitih bitij!* Kateri pesnik je že to napisal? Vse sem pozabila. V tisti neumni pisarni sem pozabila vse. Ampak plemenitih bitij ni veliko. Iskala sem jih. Vsak dan sem jih iskala.

JURIJ: Martica, zdaj se pa že res preveč vživljaš. To ni dobro.

MARTA: Plemenita bitja so že davno izumrla ..., sem nekega dne spoznala. In bila sem stara petintrideset let. Navadila sem se nanj. Na njegove kratke roke, tanke noge, na njegov vamp ... Na udobje. Na hišo. Na ločeni spalnici. Na denar ... In potem sem vseeno hotela imeti otroka. Na vsak način. Takoj! Hitro! Dokler je še čas ... Pa moje telo ni več hotelo. Rekla sem jim, da lahko, da lahko brez skrbi, da sem zaščitena, da ne maram otrok, da naj nikar ne pazijo ... Hektolitri sperme so stekli vame! Pa nič. Vse je odteklo, se izjalovilo, kot da se maščuje za moje lažnivo, prodano življenje.

NIKO: Jalova si v duši. Pa nisem vedel tega.

MARTA (*zajoka*): Rada te imam.

NIKO: Jaz pa tebe ne več.

*Dolgi trenutki tišine.*  
*Niko se ob steni sesede na tla.*  
*Jurij sedi na postelji.*

JURIJ: Shakespeare.

*Marta tiho joka.*

JURIJ: Pa ne ta situacija ... Človek bi mislil, sodobna varianta Romea in Julije, Romeo in Julija na stara leta, ali pa, še boljše, Romeo in Julija kot sodobna *soap opera*. Ali pa dominantna lady Macbeth in ubogi nedonošeni Macbeth ... *Otrok želimo si od plemenitih bitij!* To je Shakespeare. Drugega nič.

*Marta se obrne k Juriju.*

MARTA: Sovražim te.

JURIJ: Tudi kuhat ne znaš. Ampak bom prenesel.

*Jurij vstane in gre do Nika.*

JURIJ: Nikolaj, ti se pa tudi lahko sprijazniš. Nisi prvi. In gotovo ne zadnji. Še dolgo in zanimivo življenje je pred nama, kajne Marta? Veš, Nikolaj, takšne igrice imava velikokrat. Vedno tudi malo improvizirava, nikoli se natančno ne dogovoriva, vse je nekako spontano, vendar: zave-stno. In zmeraj si izmisli kaj novega. Uživava v tem. Jaz sem Mefisto, ona pa Faust, ali pa vsaj Marjetka. O tem bi se dalo razpravljat. Mislim, kdo je kdaj v življenju Faust in kdo je kdaj Mefisto. Vsak par se slej ko prej spremeni v to igrico. Nekdo ima in nekdo, ki proda. Skrivnost zakonske ljubezni je najbrž v tem, da si kar naprej podajamo svoje umazane duše.

MARTA (*sikne*): Prasec!

JURIJ: Pritrdila je.

*Jurij se skloni k Niku in ga odveže.*

JURIJ: To naju drži pokonci. Po vsakem takšnem večeru je najina ljubezen še strastnejša. Ko si že omenil šepastega hišnika ... Podobna situacija ... Revež se je ločil in zapil. Morali smo ga odpustiti. Čeprav, moram priznati, z vama je pa kar trajalo in trajalo. Sem mislil, da bo v prvem letu konec, pa ni bilo. Me je že zelo skrbelo.

*Jurij pokroviteljsko potrepnja Nika po ramenu.*

JURIJ: Ne se sekirat. Tista tvoja Metka ... vidiš, lahko bi ji rekli *Honey*, če pomislimo, da ima ime *Metka* svoj etimološki izvor v besedi *med* ... Med pa je *honey* ... Pa komu to pripovedujem! Varnostniku z osnovno šolo! Skratka, hotel sem povedat samo to, da pojdi k svoji *Honey*, te bo vzela nazaj, boš videl.

*Marta s postelje vzame pištolo.*

JURIJ (*Niku*): Tako. Zdaj pa spizdi, mali.

## 5. prizor

### Spoznaj jo! Vzamem te v precep<sup>66</sup>

*Marta nenadoma in zelo odločno nameri pištolo v Jurija.  
Trenutek tišine.*

JURIJ: Marta, Martica, Marjetica, kaj pa počneš?

MARTA (*resno*): Nesreča se je zgodila. Tragična nesreča. Prinesel je pištolo ... Kupil jo je v Münchnu.

*Jurij se umika k steni.  
Niko zmedeno stoji zraven.*

JURIJ: Ne delaj neumnosti, Marta!

MARTA: Niko ... Zapomni si ... Pričal boš. Hotel me je ubiti. Nameril je vame.

MARTA: *Die Unwahrscheinlichkeit!*<sup>67</sup> Ne se zajebavat! Nabita je!

MARTA: Saj se spomniš, Niko?

*Niko se odločno postavi na Martino stran.*

NIKO: Nameril je vate.

*Marta stopi bliže k možu. Nastavi mu pištolo na prsi. Vedno bolj je razburjena.*

MARTA (*hlastno*): Ruvala sva se. Zagrabila sem za cev ... Hotela sem pištolo iztrgati iz njegovih rok. Je bilo tako, Niko?

NIKO: Tako je bilo.

JURIJ: Poslušaj me ... *Bitte sehr!*<sup>68</sup> Pištola ...

---

<sup>66</sup> Goethe: *Faust*, II. del, Globoka noč, prev. E. Vouk

<sup>67</sup> Neverjetno

<sup>68</sup> Lepo prosim

MARTA: Hotel me je odriniti, pa sem se ga oklenila. Vedela sem, da ne smem izpustiti ... ustretil bi me. Kričal je name. Grozil, da me bo ubil in potem še sebe.

JURIJ: *Übertrieben!*<sup>69</sup>

MARTA: Zato je kupil pištolo. Zato je pobegnil s seminarja. V petih urah je bil tu ... Povedali bodo. Pričali bodo, kako je ves razrvan potegnil prt z mize ... Vrnil se je domov samo zato, da bi me ustretil ...

JURIJ: Marta! Zakaj me nikoli ne poslušáš do konca ...

MARTA: Borila sem se za svoje življenje. Odrinila sem ga. Cev sem poskušala obrniti na njegovo stran ... Stran od sebe ... Zagrabil me je, stisnil k sebi, kot da me hoče objeti ... Objeti in v objemu ustreliti ... Niko, slišiš? Pričal boš. Zapomni si ...

NIKO (*jezno*): Ja!

MARTA: Važno je, da se mi bo pištola sprožila čisto blizu njegovega srca, tako da gotovo ne bo preživel. Forenziki bodo natančno rekonstruirali dogajanje in bodo ugotovili, da je najino pričevanje resnično ...

NIKO: Ja!!

JURIJ: *Mein Gott!*<sup>70</sup>

*Marta objame Jurija. Stisne ga k sebi. Pištola med njima.*

MARTA: Objel me je ... Vedela sem, da moram ... Zbrala sem vso moč ... in pištola ...

JURIJ: ... pištola ...

MARTA: ... se je sprožila v njegove prsi ...

*Marta pritisne na petelina.  
Zaslišimo klik.*

---

<sup>69</sup> Pretirano

<sup>70</sup> Moj bog

*Marta pritisne še enkrat ... in še enkrat ... in še enkrat ...*

*Tišina.*

*Marta se presenečena umakne iz Jurijevega objema.*

*Jurij se nasmehne.*

*Potem se začne smejati.*

*Sprva potih, potem vedno glasneje.*

*Smeji se vedno bolj in bolj.*

*Marta in Niko ga zaprepadeno gledata.*

JURIJ: Zakaj ... Marta ... Zakaj me nikoli ne poslušáš do konca ...? Če bi me ... Bi ti povedal, da so me nategnili.

NIKO (*zmeden*): Ne razumem.

JURIJ: In to sem ugotovil šele, ko sem sedel spodaj v avtomobilu. Vidva sta bila v spalnici. Videl sem vaju! Opazoval sem vaju.

NIKO: Nič več ne razumem.

JURIJ: Jaz sem bil tisti, ki je stal na balkonu. Jaz sem vaju gledal. Opazoval, ko sta se poljubljala, ko te je božal po laseh, ko sta se naga sprehajala po sobi, ko sta se fukala ... Čepel sem tam in vaju gledal. Nista videla, kako se je šipa rosila od mojega diha, od mojih vročih solz ...

MARTA: Jure ...

JURIJ: Potem sem zlezel nazaj na vrt ... Tiho. Neslišno. Spustil sem se po bršljanu. Kot človek, ki je kukal v svojo lastno spalnico in spregledal svoje bedno življenje. Šel sem nazaj na ulico ... Sedel sem v avto in naslonil brado na cev pištole ... Hotel sem, da bi me zjutraj našla. Oba. Raztreščeni možgani vsepovsod po notranjosti avtomobila ... Ves Goethe, vsa nemška literatura razsuta ... Tako bi se končal naš trikotnik ... Vama pa bi naložil vagon krivde. Ha? Vendar ... Lepo zamišljen prizor, vreden Goetheja, vreden *Trpljenja mladega Wertherja*, se je podrl in se spremenil v tragikomedijo. Še en dokaz, da je v današnjem času tragedija mogoča samo kot farsa. Namreč: nategnil me je. Lep črnc, tebi bi bil všeč, Marta, me je nategnil kot že mnogo butastih turistov. Rekel je, da je pištola nova, še ne rabljena, prodal pa mi je pokvarjen kos železa. Za petsto evrov!!

MARTA: Pa saj si vseskozi vedel! Vedel si, da imam nekoga ...

JURIJ: Seveda sem.

MARTA: Mislila sem ...

JURIJ: ... da uživam v tvojih ljubimcih? Dokler so to bili impotentni kolegi profesorji, natakariji, šepajoči hišniki, vodovodarji, nadebudni študenti ... *sem* užival. Ampak, zdaj si prekršila pravilo, ljubica ... Najino nenapisano pravilo. (*Prizadeto.*) Zares si se zaljubila.

*Tišina.*

*Jurij si gre utrujeno z rokami skozi lase. Sesede se na stol v kotu.*

*Marti pade pištola na tla. Sede na posteljo.*

*Niko stoji sredi sobe.*

NIKO: Pa jaz? Kdo sem bil v tej vajini igri jaz?

JURIJ: Marta!

*Marta dvigne pogled.*

JURIJ: Zdi se, da fant nekaj sprašuje.

*Marta pogleda Nika.*

MARTA: Globoka noč je ... Mislim, da je zabava končana.

NIKO: Zabava končana? Kakšna zabava? Pa ... Vidva sta ... Vidva sta ...

JURIJ: Vrni se k *Honey*. Gotovo te še čaka. Reci ji, da si se zmotil. Da jo imaš rad. Da si to avanturo potreboval samo zato, da si spoznal, kako jo resnično ljubiš. Reci ji, da hočeš otroka z njo. Boš videl, to jih vedno razneži. To vedno rade verjamejo. In ... drži se svoje vratarske lože. Tam je tvoja prihodnost.

*Niko zmeden stoji med obema. V njem se nabira jeza ... Hlasta za besedami ...*

NIKO : Vidva sta čisto navadna ... Čisto navadna ... Mislil sem ... Sploh ne vem, kaj sem mislil ... Gospod *Goethering* ...!! in gospa *Jalovka* ...!! Jaz tepec! Kakšen butelj! Zdelo se mi je ... vse tiste vaše švabske besede, ki jih vsepovsod silite, da bi *ja* vsi vedeli in videli, kako je nekaj drugega

boljše ... Nekaj drugega ... nekdo drug ... ne mi ... tudi vi ne! ... ampak nekdo drug, vedno nekdo zunaj in drug je boljši ... In vaš metuljček ... Sem misli, da je to ... Pa je drek. Navaden, smrdeč drek! In *ona* ... Čipke, podvezice, šminka, parfum ... Velika gora nesreče ... Do tega me je pripeljala ... da sem ... Hotel sem ubiti. Jaz! Stal bi zraven in ne bi trenil, ko bi vas ... Tako daleč seže vajina ... Kaj? Igra? Laž!! Ne igra, navadna in podla ... Skoraj sem ubil. Ne, ne ...!! Ne bosta me, ne bosta me pokopala pod sabo. Vajina gora nesreče je samo vajina. To ni moje blato. To ni moj svet. Zdaj vem. Jaz sem. Jaz SEM!! Slišita!! Jaz kljub vsemu SEM! Čisto nekaj drugega sem. In ko se prebudim, in ...

JURIJ (ga prekine): Pojdi, mali. Naredi nama uslugo. Utrujena sva. Nima več trideset let.

*Niko stoji še nekaj časa sredi spalnice.  
Pogleda Marto, ki mu ne vrne pogleda.  
Potem se obrne.  
In odide, kot da ga nikoli ni bilo.*

## **6. prizor**

### **Noč kopni. Čas pozabljenja<sup>71</sup>**

*Tišina.  
Jurij zavzdihne. Počasi vstane. Stopi do Marte. Poboža jo po glavi.*

JURIJ: Bi kaj rada, Marta? Kakav?

MARTA: Ne. Nič.

JURIJ: Dobro.

MARTA: Ja.

JURIJ: Si utrujena?

MARTA: Ja.

---

<sup>71</sup> Goethe, *Faust*, II. del, *Polnoč*, prev. E. Vouk

JURIJ: Jaz sem.

MARTA: Ja.

JURIJ: Jutri bo nedelja. Cel dan!

MARTA: Ja.

JURIJ: Spat bo treba.

*Marta ga pogleda.*

JURIJ: Si v redu?

MARTA: Ja. Ne.

*Trenutek tišine.*

JURIJ: Res ne bi kakava?

*Marta odkima. Gleda ga. Jurij stoji pred njo ... Potem ...*

MARTA: Jurij ...

JURIJ: Ja.

MARTA: A veš, da bi te ubila.

*Jurij se nasmehne.*

JURIJ: Večkrat.

MARTA: Zares bi te.

*Jurij ji nežno položi roko na ramo: ona spusti glavo vnic in Jurij ji poje, zelo tiho:*

JURIJ: *Sveti Jurij ubija zmaja,  
ubija zmaja – kar naprej,  
in zmaj se vrača,  
in zmaj se vrača – kar naprej.*

*Marta se nasmehne.*

*Gledata se.*

MARTA: Boš spal tu?

JURIJ: Če hočeš.

MARTA: Me boš držal za roko?

JURIJ (*nežno*): *Wieder und wieder, meine liebe Marjetica.*<sup>72</sup>

*Gledata se.*

*Tišina.*

---

<sup>72</sup> Goethe: *Faust*, I. del, Marjetkina izba, prev. B. Vodušek

dr. Blaž Lukan

## Resnica spalnice

Vinko Möderndorfer se z igro *Spalnica* vrača k motiviki ene svojih zgodnjih iger, ki pa jo – motiviko – lahko kot temeljno interpretacijsko določilo posplošimo na njegovo dramatiko kot tako. Gre za igro *Camera obscura* (1990) in za temo igre, igranja oziroma, kot smo jo nekoč že definirali, “iger z resnico” (glej spremno besedo podpisanega v zbirki *Blumen aus Krain*, Cankarjeva založba, 2011). *Spalnica* sicer pred bralca prinaša tudi nekaj drugih izrazitih motivnih črt, ki so prav tako značilne za Möderndorferjevo dramatiko. V mislih imamo najprej medbesedilnost, torej makro- in mikronanašalnost dramske strukture, likov in dialoga na že obstoječe literarne (ne le dramske) modele. Ta se v *Spalnici* kaže kot navezava na Goethejevega *Fausta* (z verzi iz *Fausta* kot naslovi prizorov in namigi na Goetheja v dialogu), na slavno dramo Edwarda Albeeja *Kdo se boji Virginie Woolf?* (ki si za naslove prizorov prav tako izposoja *Fausta*; od nje je “prevzeta” in nato svobodno interpretirana konstelacija likov, kjer se ženski del mlajšega para resda pojavlja samo v dialogu, pa temeljno gonilo dejanja – želja po otroku – in njegov, nemara ravno zaradi “zvestobe” modelu nekoliko arbitraren razplet) ter na (dramsko pogosto uporabljen) literarni motiv svetega Jurija, ki ubije zmaja. Nato je tu še specifična möderndorferjevska variacija naturalizma kot sloga, v *Spalnici* izpisana bolj v maniri neposrednega realizma, navsezadnje pa igro prečijo ostri žanrski rezi, ki v trenutku najbolj zgoščene dramske napetosti omogočijo preobrat dejanja, prenos pobude z rablja na žrtev in začetek nove faze oziroma variante igre, ki se med dramskimi osebami odvija v spalnici.

Ob vsem navedenem v *Spalnici* ostaja najzanimivejši fenomen igre. Od igre kot igre nas sicer skuša avtor na začetku drame – hote ali nehoti – odvrniti. V uvodnih didaskalijah tako med drugim zapiše: “Spalnica je prostor največje intime in hkrati simbolni prostor življenja, ‘kjer se vse

začenja in konča ...' (*Faust*, Mefisto, I. del, V sosedini hiši). Tam zares padejo vse meje, vse pregrade in vse maske." Sami smo diametralno nasprotnega mnenja: spalnica je prostor največje igre, prostor, kjer si šele dokončno in nerazpoznavno nadenemo maske in medse postavimo pregrade. Spalnica je bila misteriozen prostor že v *Cameri obscuri*: v nikdar razkritem stanovanjskem prostoru, v eni izmed sob, se namreč odigra igra videza in resnice, igra zapeljevanja tako dramskega lika kot gledalca, in to do mere, ko nihče od njiju ne ve več, kaj se dogaja. V spalnici iz *Spalnice* (ki je prav taka "camera") se prostor razsvetli in razkrije do zadnjega kotička, osebe pa se v njem – tak je prvi vtis – pravzaprav razgalijo. Toda *Spalnica* je neke vrste drama-na-ključ, saj nam odkritje dramskega "koda" pomaga razumeti tudi njene globlje plasti, te pa se od prvega vtisa razlikujejo.

Na površini je *Spalnica* erotična drama ženske srednjih let, mlajšega ljubimca in nekoliko starejšega moža. Ljubezenski trikotnik torej, ki ima v meščanski drami že dolgo svojo domovinsko pravico: gre za vzpostavitev razmerij med (tremi) protagonisti, zastopniki razslojene, "razredne" družbe, vendar na neki način že (omejeno) "demokratične". Med nosilci dejanja (ti so v izhodišču "enakopravni") poteka zdaj bolj, zdaj manj enakovreden boj, zaznamovan s specifično socialno, intelektualno, ekonomsko, generacijsko pripadnostjo vsakega od njih, ki pa še vedno omogoča pretok oziroma – vsaj trenutne in navidezne – izmenjave ali prehode. Tako je služabnik lahko za trenutek gospod, oblastnež podložnik, ženska osvobodjena patriarhalnih spon ter celo voditeljica igre itn. Geometrija trikotnika potemtakem dovoljuje intenzivno dinamiko, kroženje dramske moči in silnic okrog neke osi, čeprav je hkrati res, da erotični trikotnik nikdar ni enakostraničen lik, ki bi omogočal lagodno kroženje v nedogled, temveč je raznostraničen in se v trenutku razrešitve (pomiritve ali katastrofe) ustavi. Dramsko težišče trikotnika je namreč praviloma enakovredno razpeto med dva kota oziroma dve skrajni točki dramskega konflikta, pri katerem tretja nujno obvisi v zraku ali (pro)pade na dno. Družbena moč v meščanski drami dobiva in izgublja vrednost kakor delnice na borzi, pred nami je, lahko bi rekli, neke vrste erotična borza, kjer erotične (bolj seksualne kakor sentimentalne) delnice pridobivajo vrednost v povezavi z različnimi dejavniki ljubezenske ekonomije, pač odvisno od osnovnega motiva drame.

Spalnična drama se tako na prvi pogled odvijte po predvidljivi poti: ljubimca v erotičnem zanosu preseneti prezgodaj prispeli mož, ljubimčevo pravo identiteto skuša žena (delno z ljubimčevo pomočjo) prikriti, pobudo v odnosu z žanrskimi peripetijami prevzemajo zdaj mož, zdaj žena, zdaj

ljubimec kot zakrinkani vlomilec, dokler se intriga ne razplete z doma-  
la popolnim ponižanjem ljubimca in nadaljevanjem perversnih "igric"  
zakonskega para. Že na površini razkrivanje resničnih odnosov med  
protagonisti vsebuje element igre, a igre kot (psihološkega) pretvarjanja,  
prikrivanja, laganja. Ta dramska površina pa pod seboj skriva še neko  
fenomenološko globino, ki problem igre zastavlja veliko kompleksneje.

Že prve "besede" v drami ("Ja ... ja ... jaaaaa ...!!") in replike nanje nas  
uvedejo v polje – imenujmo ga tako – spektakla ali (samo)uprizorjanja.  
Sladostrastni ženski vzkliki tik pred orgazmom in ljubimčeva vprašanja in  
spodbujanja nedvoumno napeljujejo na misel o spolnem odnosu kot spek-  
taklu, o uprizoritvi, ki vselej poteka za nekoga drugega, ta pa na ta način  
postane njen protagonist, hkrati igralec in gledalec. Tu je pojem intime  
pod velikim vprašajem: subjektivni užitek nenadoma postaja užitek-za-  
drugega, točneje, užitek, ki ga je mogoče sprovcirati od zunaj, treba pa  
ga je tudi pokazati oziroma potrditi. Pred očmi vsakega od ljubimcev se  
praviloma odvija predstava drugega, v osnovi namenjena njemu samemu,  
torej subjektivna, vselej pa tudi na očeh drugega kot njenega gledalca,  
torej objektivna, pri čemer sta na očeh drug drugega pravzaprav oba "ena-  
kopravno", oba se lahko opazujeta, preverjata, vzklikata in komentirata ter  
na koncu "aplavdirata" lastnim sposobnostim provokacije in vživljanja.  
Pred nami je eminenten igralski proces oziroma metodologija uprizorja-  
nja (gledališke) predstave, ki poteka na spalničnem odru – postelji kot  
komorni, v nekem smislu resda intimni spektakel, ki pa zato ni nič manj  
podvržen gledanju, opazovanju, voajerizmu nekoga drugega. Ta drugi  
vselej privzema tudi vlogo tretjega, gledalca svojega lastnega početja,  
ki nekje "od zgoraj" opazuje in presoja ter v trenutkih pozabe v "malih  
smrtih" ohranja prisebnost ali vitalno zavest o sebi na višku: nadzorna  
instanca *par excellence*.

Tezo o spektaklu oziroma igri, ki poteka od prve replike v drami na-  
prej, nam nadaljnje dogajanje samo še potrdi. Najprej navidezno skupno  
"srečo" obeh ljubimcev, združenih v hkratnem orgazmu, problematizira  
Niko, in sicer z vprašanji o Martinem resničnem ali hlinjenem vrhuncu  
ter z opaznim nemirom, ki izhaja iz njunega ne do kraja razčiščenega od-  
nosa. Martini odgovori na Nikova vztrajna in zoprna vprašanja so tik po  
njunem spolnem, torej intimnem odnosu, in v spalnici, torej navideznem  
prostoru "največje intime", slišati popolnoma verjetni in resnični, vendar  
se v nadaljevanju izkaže, da niso in da je resnica diametralno nasprotna,  
še več, da je vse skupaj samo njena igra. Navsezadnje proti koncu iz-  
vemo še, da sta bila ljubimca pri svojem spolnem odnosu (in njegovih  
pred- in poigrah) celo opazovana od nekoga tretjega, nepovabljenega

gledalca (moža), ki je z balkona zrl v njuno sveto "intimo". Čeprav je vtis drugačen, potemtakem že od začetka spremljamo najprej psihološko in nato že globlje strukturirano igro obeh protagonistov, ki v nekem segmentu poteka na nezavedni ravni (saj ne veda, da sta opazovana od nekoga tretjega), kot modus medosebne komunikacije pa še nekaj časa ne bo razkrita. Resničnost je tu postavljena pod vprašaj, točneje, nenehno je izpraševana, čeprav njen status v temelju še ni zamajan. Temu se močneje približa z nastopom moža, Jurija.

Jurij se pojavi v sobi, kot bi že ves čas bil tam, stoječ ali skrit za vrati, čeprav je – kot vse kaže – v sobo vstopil šele v trenutku, ko se ljubimca odpravljata v kino in je Niko še v kopalnici. Njegova pojavitev kot "strela z jasnega" je več kot običajni vstop dramske osebe v dogajanje: kakor bi zalotili igralca tik pred nastopom, zmotno misleč, da se na nastop za svojo "kuliso" oziroma vrati šele pripravljajo, čeprav je v resnici – kakor se izkaže – ta nastop pripravljajo že nekaj časa. A tega ne ve Marta, ne ve Niko in ne vemo mi, bralci drame oziroma gledalci uprizoritve. Kar vidimo, je predvsem Martino mučno naprezanje (beri: igranje kot pretvarjanje in laganje), da bi moža spravila iz sobe. Jurij pa se ne pusti odgnati, in sicer pod pretvezo močne želje po ženi, po njeni bližini in, kot vidimo nekoliko pozneje, po njenem telesu. Situacija je taka: Marta pred možem, ki je na videz resnično zainteresiran zanjo, igra vlogo presenečene žene, vlogo zveste ljubice pa igra hkrati pred ljubimcem (pred katerim je igrala že prej), zaprtim v kopalnici, ki vse, kar se dogaja med možem in ženo, tudi sliši in delno vidi skozi ključavnično odprtino. Martina igra je dvojna in se odvija v strahu pred razkritjem: boji se, da bi mož izvedel za njenega ljubimca, boji se, da bi Niko slišal, kaj se dogaja med njima (izsiljen spolni odnos), boji pa se tudi, da bi Niko iz moževih besed spoznal, da mu je prej, tik po njunem ljubljenju lagala o svojem ohlajenem in izpraznjenem odnosu z možem. Kdo je igralec in kdo gledalec tega prizora, kdo pred kom igra in kdo koga gleda? Situacija je bolj in bolj zapletena.

Še močneje jo zavozla žanrski rez: Nikov nepričakovani udarec Jurija po glavi in njegova nezavest. Tu je Jurij za trenutek izločen iz igre, vsaj tako se zdi, to pa je tudi čas za Martin in Nikov dogovor o njenem nadaljevanju: Niko bo od zdaj naprej, z nogavico čez obraz, igral vlogo vlomilca. Ko se Jurij prebudi iz nezvesti, se verbalno spopade z vlomilcem. Njegov nastop je zagoneten. Če nam že prej, v prizoru med Jurijem in Marto, ni bilo povsem jasno, ali mož o vsem skupaj kaj ve, saj se tako krčevito upira temu, da bi šel iz sobe, da je že prav mučno, je zdaj njegov nastop dvojno zapleten. Jurij pred Marto na videz ne igra več, saj sprejme igro vlomilec-in-njegovi-žrtvi ter si nepovabljenega gosta močno privošči,

hkrati pa ga tudi popolnoma posebi z njegovo navidezno vlogo (beri: krinko) in niti gledalcu niti Marti ne dopusti suma, da njegovemu napadu ne bi verjel. Njegov nastop je zaznamovan še z drobno nelagodnostjo: trenutek, ko nezavesten leži na tleh in ki ga ljubimca izkoristita za dogovor o nadaljnjem poteku predstave, ni povsem zagotovo tudi trenutek popolne nezavesti, odsotnosti, možno je namreč, da kljub močnemu udarcu sliši, kaj se zarotnika pogovarjata nad njegovim "truplom". Marta v tej situaciji znova igra dvojno vlogo: pred možem skriva pravo identiteto vlomilca, torej ljubimca, pred ljubimcem pa se trudi, da se ne bi razkrila njena prejšnja (dosedanja) igra (oziroma točneje: da je ne bi razkril njen mož), zato Nika posredno naganja iz prostora, tako kot je prej Jurija. Je v pravem navzkrižnem ognju. Relativno statična je v tem trenutku samo Nikova vloga: kot zamaskirani (še vedno delno nevidni, neidentificirani) opazovalec spremlja dogajanje, ki je pravzaprav uperjeno vanj, čeprav se hkrati odvija tudi med zakoncema. Njegova vloga je paradokсна: je tarča, v katero je usmerjeno Jurijevo delovanje, vendar se napadov ne brani, molči in le opazuje, kot popolnoma pasivna žrtev je, ki pa bi "v resnici" morala biti rabelj, torej vlomilec, napadalec, potencialni morilec. Niko je v tem trenutku "tretji", ki bi moral biti "prvi"; resnični gospodar igre pa je Jurij, čeprav je ravno on (z okrvavljeno glavo) videti največja žrtev ...

Situacija je zdaj že skoraj do kraja zapletena, igra se izkaže za edino realnost tega "spalničnega" sveta, čeprav se odvija na različnih nivojih: od konkretnega, celo ilustrativnega (nogavica čez obraz) preko psihološkega (prikrivanje resničnih motivov in interesov) do fenomenološkega (menjavanje vlog, razmerje med igranjem in gledanjem). Če je bil Niko v trenutku, ko je iz kopalnice opazoval dogajanje med zakoncema, le fiktivni, bolje rečeno: idealni gledalec, skrit v "avditoriju" in pozorno sledeč dogajanju na "odru", vanj pa dejansko nevpleten, zdaj stopi na oder, v spalnico, in v njej odigra (dobesedno) vidno vlogo. Še več: čeprav za zdaj to še ni popolnoma jasno, se celotna igra odvija zaradi njega, on kot gledalec je njen glavni akter, njen *spectator*. Vdor gledalca (v dramsko strukturo, na oder) vedno pomeni ključni šum, motnjo v igri, v njeni strukturi, dogajanje se nujno začne vrteti okrog njega, gledalca. Vstop gledalca v igro pa tudi nikdar ne ostane brez posledic, še huje – kot bomo videli – brez kazni, a samo zanj, za gledalca. Niko je – paradokšno – tisti, ki je v igri najbolj kaznovan, čeprav se na začetku zdi, da je ravno on njen najbolj nedolžni agens.

Nadaljnje dogajanje v dramo pripelje še dve ključni kategoriji, povezani s fenomenom igre; prva se kaže v razmerju med igro kot zavestno ali zgolj spontano akcijo oziroma reakcijo. Za Marto v prvem prizoru lahko

rečemo, da v njem nastopa pripravljena, za Nikova neprijetna vprašanja ima na zalogi "logične" odgovore, torej resnice, ki jih Niko želi slišati. V prizoru z možem igra spontano, pred Nikom nadaljuje svoj nastop iz prvega prizora. Niko pa igra vlogo vlomilca, kakor si jo predstavlja (ali jo morda pozna iz žanrskih filmov), sicer je v svoji trpni poziciji spontan; edini, ki je na svoj nastop karseda pripravljen, čeprav tega še ne vemo zagotovo (nimamo še "ključa"), je Jurij. Njegova vloga je velika, magistralna, in odigra jo z vso prepričljivostjo, intenzivnostjo, duševno in telesno silo, kakršno pripisujemo samo velikim igralcem. Jurij v svoji vlogi skrajno uživa, čeprav na videz najbolj trpi, igra pa v tolikšni meri, da igra v njegovi izvedbi že postaja "druga" resnica, resnica kot taka. Taka je slejkoprej moč prave igre: v najvišji točki se ta "zvrne" v novo resnico, pri čemer gre seveda za igro v fenomenološkem oziroma ontološkem, ne pa v psihološkem smislu, kjer gre za igro kot pretvarjanje, v skrajni konsekvenci kot laž. Jurij prinese na dan dejavno, močno resnico, čeprav izrečeno v stanju intenzivne igre, resnico z dejavno močjo razkrivanja in spreminjanja, pri čemer je njena pojavna oblika nenavadno ostra in kruta, skrajno nasilna, še več, izrečena z nekega roba igre, ki pa ne pomeni (psihološke) neresnice, temveč (ontološki) izbris vsake resnice.

Druga kategorija je zavest o tem, da je igra mogoča samo do trenutka, ko je v razmerje vključen nekdo, ki ne ve, da drugi (ali druga dva) pred njim igra(ta). Mimogrede: ta kategorija je modernistična, postmodernizem uvaja situacijo, ko je igra stanje sveta, družba spektakel, razmerja v njej pa določena z uprizarjanjem. V resnici Möderndorferjev odnos do igre v najintenzivnejših trenutkih drame sega čez modernistično paradigmo: vsi igrajo drug pred drugim in vsi to vedo, pa vendar uroka igre nihče ne prekine; postmodernističen (in postdramski) pa je tudi moment vdora gledalca v dramsko strukturo (ali na oder) in koncept "igre z resnico". – Edini, ki ga iz sistema igre lahko deloma izvzamemo, je Niko, zlorabljen, "nedolžna" žrtev. A, kot rečeno, samo deloma: tudi Niko se ustrezno vživi v vlogo gledalca, soigralca obeh protagonistov, tudi Niko v trojnem odnosu odigra svojo družbeno vlogo in jo celo do neke mere instrumentalizira. Težko bi rekli, da je Niko edina in nedolžna žrtev surove družabne igrice obeh zakoncev; nekoliko drugačen pogled nam namreč kot resnični žrtvi pokaže Marto in Jurija, ki sta obsojena na igro v nedogled, Nika pa kot "zmagovalca", ki je za svoj "greh" kaznovan, vendar se izmakne Martini in Jurijevi usodi večnih igralcev.

Dramatični vrhunec *Spalnice* je trenutek, ko Jurij postane nasilen; če smo čisto natančni, nasilje v igro uvedeta najprej Niko in potem še Marta z udarcema s steklenico šampanjca po Jurijevi glavi. Ali se nasilje in igra

izključujeta oziroma ali kri v prizoru pomeni ukinitve vsake možnosti igre, resnico kot tako, čisto, "krvavo" resnico? Nikakor, igra se odvija tudi v surovem svetu, ki kaže nedvoumne znake resničnosti: kateri znak resničnosti (življenja) je bolj nedvoumen od krvi? Pustimo ob strani dejstvo, da je gledalec (ta četrti protagonist igre) navajen, da na odru gleda samo gledališko kri (razen v bodiartističnem performansu; ali pa je prava kri na odru nehotena): to je trenutek, ko se igra in resničnost v neki točki stakneta; ne gre več za vrh kot stožčasto "konico" igre, kjer se ta "zakotali" v polje resničnega, temveč za neki ontološki zasuk, vrtljaj, *spin*, v katerem se bivanje kot tako zamegli, čas podaljša ali celo ukine, telo pa ostane brez sape, na milost in nemilost prepuščeno nadaljnjemu poteku predstave oziroma življenja, kamor se v tem hipu predstava zareže, kamor vdre.

Möderndorfer Jurijevo nasilje nadgradi še z neko, na videz nedolžno, v resnici pa veliko bolj kruto "metodo" igre, ki se manifestira v njegovem verbalnem, psihološkem in fizičnem znašanju nad Nikom. Jurij se namreč na Nika nanaša, kakor bi ta bil nekdo drug, točneje celo nekdo tretji. Jurij torej nenehno producira tretjega kot naslovnika svoje aktivnosti, svojega "nasilja". To je tretji, ki prevzema vlogo žrtve, to ni drugi, ki stoji pred njim kot vloga, ali, točneje: to je natanko ta, ki stoji pred njim, vloga, ne pa tisti "resnični" Niko ("... i ništa", kot se večkrat poigra z njegovim imenom). Jurij tukaj izreka zagonetno resnico o Nikovi pravi identiteti, ki je spremenljiva, zamenljiva, tranzitivna, drseča, Nika kot Nika v resnici ni (na kar namiguje že njegovo ime), je samo poljubno zaporedje vlog, ki jih prevzema, oziroma še huje: ki mu jih nadevajo drugi, konkretno Marta in zlasti Jurij. Resnica o Niku je, da ga ni, in edino vloga, ki mu je zaupana in jo, če smo čisto pošteni, odigra najslabše od vseh, mu omogoča, da je. A kaj? Kdo? Preprosto vloga, emblem neskončne igre, ki je ne obvlada in v kateri je sam kot nenehno drseči, prozorni identitetni nosilec obvladan, premagan. Jurij se v svojem nastopu igra z robovi, z robovi igre in resnice, vloge in identitete, celo bivanja in nebivanja (grožnja z–nenabito– pištolo). Igre ne jemlje kot (psihološki) alibi, opravičilo, da lahko izreče resnico, igro jemlje kot hojo po robu, da lahko – in tu smo najbližje njegovemu pravemu dejanju – dokončno penetrira, vdre, se vsadi v človeško bitje kot tako. Jurij je nosilec, režiser igre v spalnici, njen junak, samo na videz žrtev, a v resnici njen kruti, ultimativni "terminator". Jurij zanika Nika kot človeško bitje, do neke mere zanika tudi Marto, čeprav se na (arbitrnem) koncu izkaže, da sta v igri enakovredna; a do neke prelomne točke tik pred koncem je Jurij nevarni in zlovesči agresor, sam resnični ("državni") terorist, ki pozna vse zakonitosti igre kot igre,

vendar jih uporablja zato, da z njimi dokončno zatre, eliminira druge(ga). To je grozljiva resnica *Spalnice* in tu se Jurij izkaže kot značilni eksponent družbene anamneze, ki jo v drami poda Möderndorfer: smo v “svetu, ki se potaplja v drek”, v visokem, surovem kapitalizmu, zaznamovanem s terorizmom, z desničarskim rasizmom in vsakršno diskriminacijo drugačnih, vse to pa vdira tudi v naše spalnice in načenja naše medsebojne odnose, našo intimo, ki zdaj ni več to, prostor nedotakljivega, temveč je podvržena različnim zunanjim, javnim “dotikom” in je zato že zdavnaj postala predstava: edina – naj se to sliši še tako paradokсно – resnična predstava, ki nam je še ostala.

Möderndorferjeva *Spalnica* tako iz skrajno zasebne spalne sobe naredi javni prostor vsem na očeh, priložnost za razkritje resnice spremeni v parado igre kot edine resničnosti, intimno erotično igro pa avtor izpiše kot brezkompromisno družbeno dramo, ki razkriva vsa zapletena razmerja sodobnega sveta.

*Evald Flisar*

**Vzemi me v roke**

*Igra za dva*

OSEBE:

IZTOK, osemindeset let

MAJA, petindvajset let

*Antikvariat v majhni kleti. Knjige povsod: na policah, na tleh, na pultu, pod pultom, na stoli. Skozi okence med policami prodira s pločnika zunaj medla svetloba, prešibka, da bi osvetlila prostor, zato sta prižgani – vsaka v svojem kotu - dve starinski svetilki s senčniki. Na majhnem naslanjaču sredi nereda knjig in revij leži črn klobuk. Ob naslanjaču je mizica, prekrita s knjigami. Na desni je med policami prehod v sosednji prostor (in do vhodnih vrat). Tega prostora ne vidimo. Prehod ima dvizni pult, ki je včasih dvignjen in včasih spuščen. Na fiksnem podaljšku pulta je blagajniški računalnik. Poleg njega star črn telefon. Na koncu polic na levi je vhod v shrambo, stranišče, garderobo itd.*

## 1.

*V temi zazvoni telefon. Luči počasi osvetlijo prizorišče. Iz smeri stranišča na levi zadaj prileti razjarjen glas.*

IZTOK: Ja, ja, ja ...

*Na stranišču nekdo potegne vodo. Antikvar Iztok Novak, oblečen v zimski plašč in z Oglasnikom pod pazduho, prihiti skozi vrata zadaj na levi in si zapenja pas.*

Človek ne more niti ...

*Položi Oglasnik na pult, dvigne slušalko.*

Ja? (Posluša.) Trideset knjig! (Posluša.) Ne bo šlo, gospa. Verjamem, da jih imate preveč, ampak jaz jih imam toliko, da jih ne bom prodal v tisoč letih. Podarite jih komu v domu za onemogle ... Ste v domu za onemogle ... Potem pa res ne vem ...

*Odloži slušalko in seže po Oglasniku. Takoj spet zazvoni telefon. Iztok dvigne slušalko.*

Antikvariat. (Posluša.) Bi se našlo. Pridite in pobrskajte. Do sedmih. Vsak dan do sedmih. (Odloži slušalko. Nadaljuje prelistavanje Oglasnika. Ga dvigne k očem, pogleda nekaj od blizu.) Saj sem vedel! (Seže po telefonu, pokliče številko, s težavo kroti nestrpnost.)

Tukaj Iztok Novak, lastnik antikvariata Bibliočil. V vašem časopisu sem dvakrat objavil oglas. Na prvo objavo se ni odzval nihče, ker ste ga pomotoma objavili v rubriki Zasebni stiki! ... Gospa, jaz iščem osebo za občasno pomoč v knjigarni! Študenta, študentko. Kakšne tri ure na dan, po dvakrat, trikrat na teden, da lahko grem po opravkih, na terapijo, nujne stvari ... Vem, da je oglas zdaj na pravem mestu, ampak tukaj je vaš pijani stavec zapisal, da ponujam 400 evrov na uro! (*Zacinglja zvonec pri vratih. Iztok pogleda čez pult proti vhodu. Odloži slušalko.*)

*Naredi korak proti prehodu. Zasliši se nenavaden hrup, kot da je nekomu spodrsnilo na stopnicah in se je skotalil po njih v klet. Zraven pa tarnajoč ženski glas, stokanje, nekaj kletvic. Iztok dvigne pult in odhiti v sosednji prostor.*

A ste celi?

MAJA: Lahko bi se ubila!

IZTOK: To je res.

MAJA: Zakaj potem polivate stopnice z vodo?

IZTOK: Voda kaplja iz pipe nad njimi.

MAJA: Pa jo popravte!

IZTOK: Še danes bom nekoga poklical. Pridite ...

MAJA: Bom sama.

*Iztok in Maja prideta skozi prehod na oder; Iztok jo drži za komolec, ona nekoliko šepa. Na sebi ima precej obnošen zimski plašč, na glavi smešno pleteno kapo, v roki drži rdečo platneno torbo.*

IZTOK: Kar tule, v naslanjač.

MAJA (*ga odrine*): Če sedem, bom omedlela. Matr, že dolg se nisem tolik ustrašila.

IZTOK: A pokličem zdravnika?

MAJA: Zakaj, a ste bolni? In kaj sploh dela pipa nad stopnicami?

IZTOK: Pojma nimam. Tam je, odkar sem najel to klet.

MAJA: Prejšnji teden?

IZTOK: Pred štirimi leti.

MAJA: In štiri leta vam voda kaplja na stopnice?!

IZTOK: Saj veste, kako je. Najprej ena reč, potem druga ...

MAJA: V štirih letih se je tu ubilo najmanj dvajset ljudi. A trgujete z organi za presaditev?

IZTOK: Hvala za idejo. Ker s knjigami ...

MAJA (*se ozre po policah*): Založeni pa ste.

IZTOK: Napolnite si torbo in jih nekaj odnesite.

MAJA (*vzame tri knjige iz torbe*): Pravzaprav sem jih nekaj prnesla.

IZTOK (*zavzdihne, zamahne proti policam*): Prav, bom vzel, čeprav jih raje ne bi ...

MAJA: Vaše so. (*Iztok ne razume.*) Moj bivši jih je ukradel.

IZTOK: Kje?

MAJA: Tukaj.

IZTOK (*odmaje z glavo*): Pri meni je nemogoče ukrasti knjigo.

MAJA (*položi knjige na pult in jih porine proti njemu*): Na vseh je vaš pečat.

*Iztok si ogleda knjige in ugotovi, da so res njegove.*

IZTOK: Spinoza, *Etika*. Dobro je izbral. *Kako postati milijonar*. Z etiko bolj težko. Jung, *Sodobni človek išče dušo*. Nihče več ne išče duše. (*Pospravi knjige pod pult.*)

MAJA: Jaz jo iščem.

IZTOK: Tukaj je ne boste našli.

MAJA: Saj lahko berem med delovnim časom, ko ne bo strank?

IZTOK: Ne razumem ...

MAJA: Res mi je žal, ker sem vas prej nadrla. Saj drugače sem v redu. Zanesljiva. Natančna. In to delo bi mi ful odgovarjalo.

IZTOK: Čakajte ... Prišli ste ...?

MAJA: Na vaš oglas.

IZTOK: Navada je, da se prej pokliče.

MAJA: Verjamem v osebni stik. Saj mi ne rabite plačati 400 evrov na uro.

IZTOK: No, to je bil ...

MAJA: Štiri na uro bo čist dovolj.

IZTOK: Ampak ...

MAJA: Boste žvečilni? (*Si enega položi v usta. Iztok odkima.*) Kadar sem živčna, moram premikat čeljust. Drgač mi čist otrpne in potem ne morem odpreti ust.

IZTOK: Zakaj ste pa živčni?

MAJA: Ker bi rada naredila dobr vtis. Pa ne vem, česa ne marate.

IZTOK: Oh ...

MAJA: Vam povem, česa jaz ne maram?

IZTOK: Če se vam zdi potrebno ...

MAJA (*se zažene*): Ne maram bedastih TV-oddaj, kot je *Big Brother* ali *Hiša slavnih*. Ne maram limonad. Ne maram zahrbtnih ljudi, hinavščine,

zlobe, nesramnosti, kričanja brez veze, trmoglavosti. Ne maram neumnih šefov, pa tudi nesramnih ne, pa izkoriščanja, slabe glasbe, bluza, pan-ka, rok panka, zadetih ljudi, lenobe in brezciljnih ljudi. Pa vojne, kriz, revščine. In samote. Ne maram, če pridem na postajo, pa mi bus odpelje pred nosom. Ne maram mozoljev, niti na sebi niti glih kej na drugih. Ne maram preveč namazanih žensk, pa premalo oblečenih žensk ali oblečenih neokusno. Pa debelih bab, ki se stisnejo v hlače št. 38 in jim špeh visi vse okrog. Lahko nadaljujem?

IZTOK (*pogleda na uro*): Če se vam ne mudi ...

MAJA: Ne maram tistih, ki mučijo živali in ljudi, pa tega, kar se danes dogaja z Zemljo, tega, kar človek dela z njo. Ne maram ljudi, ki se vtikajo vsepovsod, pred lastnim pragom pa ne pometejo. Ne maram biti neodločna, jezna, pa še enih drugih svojih lastnosti. Ne maram, da se mami dere na atija, tudi ko sploh ni treba ... (*Se nenadoma spomni.*) Kaj pa vi?

IZTOK: Jaz?

MAJA: Česa ne marate?

IZTOK: Oh, z večino stvari sem se sprijaznil ...

MAJA: To že moram vedeti, če bom delala tukaj.

IZTOK: O tem bova še razmislila ...

MAJA: Vam povem, kaj mi je všeč?

IZTOK (*skomigne*): Pa ...

MAJA: Od pijač rum kola, redbull vodka, džus vodka, bambus, likerji, koktajli, pa še kaj bi se našlo. Šport skoraj vse, smučanje bolj redko, ker nimam smučk, ampak je res fajn, pa plavanje, najraje v morju, ampak tud bazen zadostuje, pa tek v naravi, pohajkovanje po mestu, pohodi v hribe, kolesarjenje, potapljanje. Pa dobra glasba, film, gledališče, čeprav bolj redko. Rada imam poletje, pomlad, morje brez alg, pa lušne fante, ki vedo, kaj hočejo, ki se cenijo, a niso napihnjeni, ki cenijo in spoštujejo žensko in skrbijo za telo, duha in um. In ki delajo. Kaj pa vi?

IZTOK: Jaz?

MAJA: Preveč sem firbčna, a ne?

IZTOK: No ...

MAJA: Veste, kaj imam še rada? Vso sadje in zelenjavo, tudi meso, najraje ribice, pa sokove, vodo, cedevito, makarone, pice in pite, najraje od vsega pa čokolado, milko, itak, ali lint ali riter šport (*pobrska po torbici*) ... ne, ni je več, očitno sem jo pojedla, vam naslednjič prnesem ... Rada imam tud, če mi tehcnica namest 65 kil raje pokaže 56. Pa pogovore o duhovnosti, o višji ravni, o vesolju, dušah, lepih stvareh.

IZTOK: Prosim ...

MAJA: Rada imam čistočo in red, jogo, meditacijo, mir, tud akcijo, aktivnosti, rada se igram, zelo rada sestavljam pucle, še posebej, ko se mi podre moj lajf. Rada sem nasmejana, srečna, sita, umita in da mi je toplo. Rada imam tetine copate, ki niso navadne, ker jih ni treba sezuvat. Rada imam tople odeje, v katere se cela zavijem do vratu, da mi je toplo. (*Se ozre naokrog.*) Tukaj imate pravo zimo. A ne kurite? Zdaj mi pa še vi kaj povejte.

IZTOK: Kaj bi vas utegnilo zanimati?

MAJA: Če boste moj šef, bi rada vedela, kaj me čaka.

IZTOK: Kot sem rekel ...

MAJA: Kako dolgo ste poročeni? Koliko otrok? Koliko vnukov?

IZTOK (*ne more zadržati sproščenega smeha*): Pravzaprav ste zelo zabavni.

MAJA (*zaskrbljeno*): To vam ni všeč?

IZTOK: Mislim, da mi je bolj všeč kot ne.

MAJA: Potem pa odgovorite na moja vprašanja.

IZTOK: Nisem poročen. Žena me je zapustila, ker je rekla, da imam rajši knjige kot njo. To je mogoče res, ampak knjige so bolj diskretne,

ne gobezdajo tjavendan, ne kričijo brez potrebe. Potrpežljivo čakajo, da prideš do njih in jih odpreš. In daš nazaj na polico, če trenutek ni pravi.

MAJA: A tako si predstavljate idealno žensko? Kot knjigo na polici, ki potrpežljivo čaka, da jo izbrskate iz množice drugih, jo na hitro prelistate in vrnete na polico?

IZTOK: Imam tri odrasle sinove, od katerih dobim vsako leto novoletno čestitko. O morebitnih vnukih me niso obvestili in me verjetno tudi ne bodo.

MAJA: Vas to boli?

IZTOK: Manj kot hrbet, ki me boli kar naprej.

MAJA: Kaj najbolj cenite na ženski?

IZTOK: Pamet. Strpnost. Domišljijo.

MAJA: Ste srečni?

IZTOK: Ne. (*Zaskrbljeno.*) Bi moral biti?

MAJA: Pijete?

IZTOK: Rdeče vino. Zmerno.

MAJA: Najljubša knjiga?

IZTOK: Vsaka, ki jo kdo kupi in odnese iz trgovine.

MAJA: Najljubša glasba?

IZTOK: Vse, kar ne zveni kot motorna žaga.

MAJA: Ste samotar?

IZTOK: Bolj težko, v družbi te množice knjig.

MAJA: Enkrat bom mela toliko knjig doma. Police povsod, še v kopalnici, in mogoče ogromno vitrino na terasi. Obožujem knjige.

IZTOK: Če imate dovolj prostora, vam jih kakih sto podarim.

MAJA: A sploh veste, kje živim?! V stolpnici, ki ima devet nadstropij. Idealno za pogledat, kako bi zgledalo, če bi se vrgla dol. Imamo stanovanje z manj kot 40 kvadratov in nič prostora. Ker ati in mami rada hranita stvari. Jaz pa lahko mečem stran slike, ki sem jih risala v osnovni in srednji šoli. Ampak tko pač je, jebiga, a ne?

IZTOK: Hja ...

MAJA: Saj ne zamerite, če kdaj uporabim kak ne glih lep izraz? Pr nas je pač to normalno, kletvice pa tko.

IZTOK: Zakaj vas zanimajo knjige?

MAJA: Ker bi rada postala popolna.

IZTOK: Ne razumem.

MAJA: Vam naštejem svoje cilje? Rada bi, da nisem več tako nepotrpežljiva, hitra v besedah, nepremišljena, lahkomiselna, nezrela, naivna, strahopetna, pa še kaj. Tudi jezna in ljubosumna in posesivna nočem biti. Pa nevoščljiva, čeprav priznam, včasih sem pa res kdaj pa kdaj.

IZTOK: In kako vam bodo knjige pomagale?

MAJA: Se hecate?

IZTOK: Ne.

MAJA: V knjigah je skrita vsa modrost tega sveta! Vsi odgovori na vsa vprašanja. Vsi nasveti najbolj pametnih ljudi vseh časov. Se sploh zavedate, kaj imate v tej kleti?

IZTOK: Velik kamen okoli vratu, ki me bo kmalu potegnil na dno.

MAJA: Če me ne vzamete, bom umrla od žalosti.

IZTOK: Ne boste.

MAJA: Saj hodim v knjižnico, ampak tam ne dobim vsega. Pa še vrniti moram, kar si sposodim. Rada bi *živela* med knjigami. Brskala po njih noč in dan. Našla tiste ta prave. (*Seže v torbo in izvleče še eno knjigo.*) Tudi to je ukradel moj bivši, pa vam je nisem nameravala vrniti. Zdaj jo bom, seveda. (*Odpre označeno stran in prebere:*) “Branje osvobaja bralca in ga prestavi od branja knjige k branju samega sebe in življenja na spošno ...”

IZTOK (*ji potegne knjigo iz rok*): Gabriel Zaid, *Toliko knjig!*. (*Jo na hitro prelista, najde iskano stran, prebere:*) “Če ne bi izšla niti ena knjiga več, bi še vedno trajalo četrť milijona let, da bi se samo seznanili z doslej natisnjenimi! Človeštvo piše več kakor bere ...”

MAJA: Zakaj jih prodajate, če mislite, da se jih ne splača brati?

IZTOK: Brati mogoče. Ne splača se jih prodajati. (*S tleskom položi Zaida na pult.*)

MAJA: Jaz bom dobila stranke.

IZTOK: A res?

MAJA: Ja, res.

IZTOK: Za štiri evre na uro ste pripravljeni zvabiti ljudi izpred televizorjev in računalnikov nazaj v knjigarne? Na literarne večere, na javna branja? Zakaj?

MAJA: Ker ne vedo, kaj zamujajo.

IZTOK (*zmaje z glavo, se nasmehne*): In kaj ste počeli doslej?

MAJA: Skušala preživeti.

IZTOK: Časten poklic.

MAJA: Ampak čist mimo tega ... to vam moram povedat. Dejstvo je, da se skoraj vsak dan vprašam, kaj je moje bistvo. Zakaj sem tu. In vsak dan zjutraj, ko se ob šestih zbudim, najprej pomolim, zapojem svojo mantro in se zahvalim bogu za lepe trenutke in prijetne ljudi in ga prosim, naj poskrbi zanje, da bodo zdravi in srečni in da bo z mano vse v redu. A vi ne?

IZTOK: Pomolim, zapojem svojo mantro? (*Odkima.*)

MAJA: Se nikoli ne vprašate, kaj je vaše bistvo, zakaj ste tu?

IZTOK: Tu sem zato, da odplačam dolgove in rešim antikvariat pred propadom. O svojem bistvu pa ne razmišljam kaj dosti. Zdi se mi, da ga nimam. Da ga nima nihče. Da je to samo beseda v slovarju.

MAJA (*previdno*): Dolgove imate? Kako mi boste potem plačevali?

IZTOK: Dobro vprašanje.

MAJA: Zastonj ne bom delala. Sem že prevečkrat. Vsaj za hrano rabim nekaj drobiža.

IZTOK: Nekaj drobiža se bo našlo. Še posebej, če boste poskrbeli za stranke, kot ste rekli.

MAJA: Skratka, dobila sem službo!

IZTOK: Sploh ni služba. Honorarno delo, trikrat na teden.

MAJA: Ampak nekaj ur lahko nardim zastonj, a ne? Sam da sem tu, da lahk berem ...

IZTOK: Glejte ...

MAJA: Lahk redno čistim, brišem prah, lahk uredim vse knjige po abecedi, kot uslugo. Za nekaj ur pa mi plačate. V redu?

IZTOK: Bom razmislil.

MAJA: Nekaj na men vas moti, a ne? A preveč govorim?

IZTOK. Ne, ne ...

MAJA: Ne morem pomagat, taka sem. Molčim samo, kadar berem. In večino časa bi brala, zato ni treba skrbet. Al bi radi nekoga, ki ima že izkušnje s prodajo knjig?

IZTOK: Glejte ... Lepo je, da ste prinesli nazaj te knjige, ampak vaš fant jih je, kot ste rekli, ukradel ...

MAJA: Tega se bojite? Da vam bom kradla knjige? Potem ko ste malo prej rekli, naj si napolnim torbo in jih nekaj odnesem? (*Seže po torbi.*)

IZTOK: Čakajte ...

MAJA: Res si tu in tam kaj prilastim, ampak knjig vam ne bi kradla, saj jih navsezadnje nimam kam dat.

IZTOK: Tu in tam si kaj prilastite?

MAJA: Kadar mi zmanjka denarja. Ampak ne bom več. To se mi je porodilo danes med gledanjem v svečo. Potem preveč zamerim sama sebi. Namreč, v trgovini sem si "sposodla", če tako rečem, ker kraja je res grda beseda in v povezavi z mano ne gre, nogavice, dokolenke. Ker pač nimajo gor tiste napravitve za alarm. Potem pa sem to dala Zoji, prijateljici, da jih proda. Nekaj je šlo že v promet, nekaj še čaka. Drgač so lepe nogavice, za pozim, da te ne zebe. (*Dvigne plašč in pokaže nogavice nad nizkimi škornji.*) In drage, za moj okus čist preveč ... (*Zmoti jo izraz na Iztokovem obrazu.*) Kaj?

IZTOK: Se vam zdi občasno prilaščanje stvari, ki niso vaše, pošteno?

MAJA (*se razvname*): So pošteni tisti, ki dobijo odpravnino več sto tisoč evrov, pa je še zaslužili niso? Ki imajo mesečno plačo tolikšno, da si delavka v tovarni sploh ne more predstavljati? Je pošteno, da v Evropi mleko zlivamo po tleh in pustimo vodo odprto, da teče, ko si umivamo zobe? Drugje pa nimajo kaj za pit in za jest?

IZTOK: To ...

MAJA: Nič to! Če sem pravičneje razporedila nekaj parov nogavic, bo kdo zaradi tega trpel? (*Seže po torbi.*)

IZTOK: Počakajte ...

MAJA: Nimava si več kaj povedati.

IZTOK: Potrebujete delo.

MAJA: Se bom že znašla.

IZTOK: Znašli ste se tukaj. Nimava kaj izgubiti.

MAJA: Razen kakšno knjigo, ki se utegne znajti v moji torbi?

IZTOK: Ne bom niti opazil.

MAJA (*pride nazaj*): Precej osamljeni ste, a ne?

IZTOK: Ni tako hudo.

MAJA: Kar veje od vas osamljenost. Kot nek hlad se širi okoli vas. Poznam to.

IZTOK: Saj ste mladi, svet bi moral biti ena sama zabava.

MAJA: Mogoče je, za nekatere. Jaz nisem dovolj neumna. Pa tudi dovolj pametna ne. Če bi bla, se me prjatli ne bi izogibali, češ da sem depresivna. Se vam zdim depresivna?

IZTOK: Ni videti.

MAJA: Sem pa osamljena. Nimam se s kom pogovarjat. Zoja, recimo, moja prjatlica. Celo mladost sem ji pomagala, imela je namreč težko otroštvo, polno joka, ker je njen oče tepel mamo, sedaj sta ločena. Tega še danes ni prebolela. Potem pa, ko sem jo jaz potrebovala v zadnjem letu trikrat, je ni blo. In ko je obljubla, da bo nekaj storila, na primer prišla na moj 23. rojstni dan in spila vsaj eno pijačo, da ne bi praznovala sama, je tud ni blo.

IZTOK: Kaj pa fantje?

MAJA: Sem zmenjena z Damjanom, svojim bivšim, ravno ta vikend, da se vidva. Pa ne vem, če bo kaj ratalo. Imela sem tud učitelja joge, približn tolk starga, kot ste vi, pa mi je napisal, da ne smem več prhajati, ker sem preveč zamujala in motla druge.

IZTOK: Vse se bo uredilo.

MAJA: Pa ne samo od sebe.

IZTOK: Kako pa?

MAJA: Tako da poiščem odgovore na vsa pomembna vprašanja v knjigah.

IZTOK: Trikrat na teden po štiri ure.

MAJA: Kaj pa štirkrat po pet ur?

IZTOK: Finančno tega ne bi zmogel.

MAJA: Lahko sem pa tukaj tud dlje? Ne boste me preganjali, ko bo mojih ur konec? Saj vas ne bom motila, samo brala bom, tam nekje v kotu.

IZTOK: Prav.

MAJA: In svetovali mi boste, kaj naj berem, da ne bom zapravljala časa.

IZTOK: To bo težje.

MAJA: Pa še nekaj. Mogoče bi morala poudariti, da sem letnik '86. Vi pa ste stari tam nekje okrog ... Petinšestdeset?

IZTOK: Oseminpetdeset.

MAJA: Uf, zgledate ful starejši. Stres postara človeka. Ampak povedati hočem tole. Da ne bi slučajno dobili ideje, da bi med nama lahko kaj ratalo. Ker ne more. Prijateljstvo, to je druga reč. Saj ne mislim nič slabga, ampak, jebiga, tko pač je.

IZTOK: Niti pomislil nisem na kaj takega.

MAJA: Ne? (*Ne more skriti razočaranja.*) Normalen moški bi. Jutri kdaj?

IZTOK: Kadar koli.

MAJA: Po dvanajsti. Tako boste imeli več časa, da pripravite seznam.

IZTOK: Seznam?

MAJA: Ja, seznam knjig, za katere menite, da jih moram prebrat. Zmenila sva se.

IZTOK: Ne spomnim se ...

MAJA: Dajte no! Možgani ostanejo prožni tja do osemdesetih. Razen če pijete. Saj ne pijete? (*Iztok odkima.*) Ker če pijete, poznam način, kako se lahko odvadite. (*Odide skozi prehod, zapre pult za sabo. Iz sosednjega prostora.*) Pa vodovodarja pokličite!

IZTOK (*zmeden, samemu sebi*): Bom.

*Maja se vrne; nenadoma se pojavi pred pultom.*

MAJA: Imate kurjavo?

IZTOK: Imamo.

MAJA: Vklomite jo. Sem bolj zmrznjene sorte. Potrebujem velik toplote. (*Se obrne in gre.*)

*Luči ugasnejo.*

## 2.

*Maja sedi v naslanjaču in bere. Oblečena je v kavbojke in pulover. Na mizici poleg nje je skladovnica knjig. Zacinglja zvonec nad vhodnimi vrati, nekdo je vstopil. Maja se na pol dvigne iz naslanjača, vendar hoče končati odstavek in se pogrezne nazaj. Izток pride do prehoda, dvigne pult. Vstopi in pult znova zapre. Sleče plašč. Oblečen je v elegantno, čeprav ponošeno obleko. Ima belo srajco, kravato. Maja ga gleda.*

MAJA: Upam, da si nisi zavezal kravate zaradi mene.

IZTOK (*ne preveč prepričljivo*): Bil sem na nekem ... sestanku.

MAJA: Veš, kako zgledaš? Kot pravkar odpuščeni direktor provincialne banke.

IZTOK (*se odloči, da bo to ignoriral*): Saj ti ni treba brisat stopnic, to je moje delo.

MAJA: A nisi opazil, da pipa več ne kaplja?

IZTOK (*se ozre nazaj v predprostor*): Kako pa to?

MAJA: Poklicala sem enga svojih bivših, pa je zamenjal tesnilo.

IZTOK (*nič kaj zadovoljen*): Koliko ti dolgujem?

MAJA: Nič.

IZTOK: Zastonj je to naredil?

MAJA: Zastonj?!? Še dost bo moral nardit, preden mi vrne dolgove.

IZTOK: Si mu posojala denar?

MAJA: On ga je meni! Ampak v zameno je uporabljal moje telo. Takrat še lepo in vitko, ne zamaščeno kot zdaj. Poglej. (*Se uščipne v trebuh.*) Čudim se, da ga sploh še mika. Ampak ne bo ga dobil, pa če zamenja sto tesnil.

IZTOK: Čakaj ... nekdo je prišel zamenjat tesnilo, ker si mu obljubila ...?

MAJA (*plane*): Kaj? Ker sem mu obljubila kaj? Noč nepozabne strasti na njegovi neoprani rjuhi? Kaj ti pa je?

IZTOK: Nič.

MAJA: A ni glavno, da pipa ne kaplja več in da se na stopnicah ne bo nihče ubil?

IZTOK: To že, ampak ...

MAJA: Ampak kaj?

IZTOK (*se odloči za umik*): Kaj bereš?

MAJA (*odloži knjigo na vrh drugih na mizi*): Te ne zanima, koliko sem prodala, ko te ni blo?

*Iztok odpre blagajno, vzame iz nje nekaj bankovcev in nekaj drobiža, prešteje.*

IZTOK: Dvainštirideset evrov in trideset centov?

MAJA: Premalo?

IZTOK: Odvisno od tega, kaj si prodala. In komu.

MAJA: Mojmu bivšemu.

IZTOK (*vrne denar v blagajno in jo zapre*): Koliko tvojih bivših pa je bilo tukaj v času moje odsotnosti?

MAJA: Sam eden.

IZTOK (*se začudi*): Zastonj je popravil pipo, potem pa si mu še prodala knjige?!

MAJA: Matr, sem dobra, a ne?

IZTOK: Čakaj ... A je to tisti, ki je ...?

MAJA: Ne, tist je en drug. Ta ne bi ničesar ukradel. Ta je priden, ampak zraven neumen. Rekla sem mu, da se mora mal izobrazit, če bi me rad še kdaj videl.

IZTOK: In?

MAJA: Odšel je z dvanajstimi knjigami.

IZTOK: Dvanajstimi?! To je ... to je ... manj kot tri evre na knjigo!

MAJA: Saj si rekel, da so cene okvirne.

IZTOK: To že ...

MAJA: Da lahko dam popust, si rekel.

IZTOK: Pa ne toliko! ... No, vprašanje je, kaj si mu prodala.

MAJA: Neko staro enciklopedijo.

IZTOK: Pa ne Brittanico!

MAJA: Ne. Ono staro, strgano, popacano.

IZTOK: Za tisto je dal dvainštirideset evrov?!

MAJA: Saj ne bi, ampak sem mu zraven dala še eno knjigo zastonj.

IZTOK: Katero?

MAJA: Kamasutro. Imaš tri izvode, pa sem si rekla, da enga ne boš pogrešal.

IZTOK: Pa ne ono z barvnimi risbami in trdimi platnicami?

MAJA: Tisto je hotel.

IZTOK (*nesrečno zavzdihne*): Prej bi se moral vrniti.

MAJA: Sem nardila napako?

IZTOK: Zdaj je, kar je. (*Sleče plašč, ga položi čez pult.*) A ni prevroče?

MAJA: Meni ne.

IZTOK: Po moje ni treba, da so odprti vsi radiatorji ... (*Maja odloži knjigo, pograbi rdečo torbo in svoj plašč ter se napoti k prehodu.*) Kam pa greš?

MAJA (*si oblači plašč*): Naredim ti več škode kot dobrega.

IZTOK: Tega nisem rekel.

MAJA: Laže ti bo brez mene.

IZTOK: Sploh ne razumeš. *Potrebujem tisti prosti čas.*

MAJA: Me prav zanima, za kaj.

IZTOK: Predvsem bi rad ... končal ... esej.

MAJA: Nisi mi povedal, da pišeš. (*Sleče plašč in ga vrže nazaj čez hrbet naslanjača.*)

IZTOK: Ta esej načrtujem že leta. Gre za vprašanje, ali je bil Borges velik pesnik zaradi svoje slepote. Gre za vprašanje, ali nam šele slepota omogoči uvid v tiste globine duše, ki nam sicer ostanejo skrite.

*Maja potegne iz žepa zavojček žvečilnih gumijev, si enega porine v usta in začne žvečiti. Ponudi zavojček Iztoku. Iztok odkima.*

MAJA: A misliš, ker nam uvid v globino zastira svet, ki ga moramo gledati?

IZTOK: Bravo!

MAJA (*pohlevno*): Čist mimogrede – kdo je bil Borges?

IZTOK (*se rahlo zdrzne, potem prijazno*): Argentinski pesnik in prozaist, ki ga imajo za velikega avtorja, čeprav je njegovo delo samo zbirka okruškov in drobcev.

MAJA: No, jaz drobcev ne maram. Kar je verjetno razlog, zakaj mi je ta gospod neznan.

IZTOK: Verjetno.

MAJA: Čeprav tud jaz pogosto razmišljam, da bi raje bla slepa. Da bi potem lažje vidla svoje občutke. Ko gledam ta svet, se mi zdi, da so to sam kulise. In da se pred njimi odvija neka smešna igra. Mogoče je komu všeč, men pa ni. Tud jaz pišem, da ne boš mislil. Pesmice.

IZTOK: Z veseljem jih bom kdaj prebral.

MAJA: Eno imam s seboj! (*Seže v torbo, pobrska, izvleče zložen list papirja, ga ponudi Iztoku.*) Preberi mi jo. Na glas.

IZTOK: Ne vem ...

MAJA: Daj no. Imaš zelo lep glas.

IZTOK (*ki je medtem preletel pesem*): Si prepričana?

MAJA (*pohiti k naslanjaču, sede*): Recimo, da je literarni večer. Dobil boš en velik aplavz.

IZTOK (*se odkašlja, začne brati*):

Kdo sem jaz?  
Vprašam se na ves glas.  
Sem res tisto, kar vidim v zrcalu?  
To se videlo bo, upam, kmalu.  
Jaz imam cilje že čisto jasne,  
zato povem ti lahko tri zadeve krasne,  
a kaj ko niso želje moje le tri,  
o tem presodi raje kar ti.

MAJA: Nadaljuj.

Prva želja je vseмогоčna,  
da postala bi v vsem popolna,  
da moja skleda bi bla vedno polna ...

MAJA: Ne boš bral naprej?

IZTOK (*pokašljuje*): Nekaj se mi je ... zataknilo v grlu ...

MAJA: Kako se ti zdi?

IZTOK: S poezijo nisem v najboljših odnosih. Vprašaj me o prozi, dramatik, pa ti bom znal kaj povedati. O poeziji pa ...

MAJA: Dobro si se izmazal.

IZTOK: Res ... ne bi rad ...

MAJA: Ne bi me rad prizadel. Si me že. (*Posmrka, si s hrbtom roke utrne solzo.*)

IZTOK: Glej ... Tudi jaz sem nekoč pisal pesmi. In tudi moje ... (*Sko-migne.*)

MAJA: Povej mi kakšno.

IZTOK: Oh, tega je ... več koliko let?

MAJA: Gotovo se kakšne spomniš.

IZTOK: Samo ene. Imenuje se *Umetnost poezije. Ars poetica.*

MAJA (*ploskne*): Hočem jo slišati!

IZTOK: Prav. (*Recitira z občutkom, morda pretiranim.*)

Gledati reko, ki je čas in voda,  
In vedeti, da je čas druga reka,  
Saj se zgubljam, kot se zgublja reka,  
In obrazi minevajo kot voda.

Čutiti, da je budnost drugo spanje,  
Ki sanja, da ne spi, in da je smrt,  
Ki se je boji telo, tista smrt  
Iz sleherne noči, ki se imenuje spanje.

Videti v smrti spanje in v zatonu sonca  
Žalobno zlato; to je poezija,  
Ki je nesmrtna in revna. Poezija.  
Ki se vrača kot vzhod in zaton sonca.

Menda je Odisej, utrujen od čudes,  
Zajokal, ko se je prikazala Itaka,  
Zelena in skromna ...

MAJA (*ga prekine*): Bravo! (*Zaploska.*)

IZTOK: Si razumela?

MAJA: Razumela ne, občutila pa.

IZTOK: Potem je v redu.

MAJA: Ampak jaz ne pišem zato, da bi kaj objavlja in potem na stara leta dobivala visoko pokojnino za zaslužne umetnike. Pišem zase, za svojo dušo. Včasih kakšno pesmico komu pošljem, kakšnemu fantu. Na žalost je odziv skor vedno takšen kot tvoj.

IZTOK: Odziv je le redko povezan s tistim, kar ga sproži.

MAJA (*plane*): Si lahko to zapišem? (*Izmed knjig na mizi izbrska beležnico in svinčnik, si zapiše Iztokove besede.*)

IZTOK: Saj nisem povedal nič takega.

MAJA: Zapišem si vse, kar mi utegne kdaj priti prav. Izpisujem si stavke iz knjig. Imam že deset takih beležnic. Mogoče bom tud jaz kdaj napisala esej. Al pa knjigo. Naslov bo *Pametne misli, pobrane iz pametnih knjig*. Dodala bom še par svojih modrosti. Če se bom kakšne spomnila.

IZTOK: Gotovo se boš.

MAJA: Kdaj si napisal to pesem?

IZTOK: Nikoli.

MAJA: Čakaj no ...

IZTOK: Napisal jo je Jorge Luis Borges. Avtor, ki me je navdihnil, da sem začel tudi sam pesniti. Ampak jaz sem bil premalo slep. Pogled v globino mi je zastiral svet, pred katerim ne morem zapreti oči. Te kulise, kot si rekla, pred katerimi se odvija neka mučna amaterska predstava.

MAJA: Povedal si mi pesem, ki sploh ni tvoja?

IZTOK: Hotel sem ...

MAJA: No, saj. Sem vtipkala tvoje ime v Google, sem mislila, da mi bo vrglo ven nevemkaj.

Pa nič. Samo naslov antikvariata. Bibliofil.

IZTOK: To je vse, kar sem.

MAJA: Blefiraš, ker nočeš, da bi postala prijateljca.

IZTOK: Misliš tako kot na Facebooku?

MAJA: Ne! Prijatelja, ki jima je mar drug za drugega.

IZTOK: Ampak ti imaš toliko fantov ...

MAJA: Fantje niso prijatelji. So za druge reči. Sploh pa trenutno nimam nobenga. A ti nisem rekla? Sama sem. In osamljena. Tako kot ti.

IZTOK: Maja ...

MAJA: Zato si objavil oglas, a ne? Ker potrebuješ nekoga, da ne bi bil sam. Odkrito rečeno, ti tukaj nisem ravno v korist.

IZTOK: Še vedno si nisem ustvaril prave slike o tebi.

MAJA: Zdim se ti zmedena, a ne?

IZTOK: Ne gre za to ...

MAJA: Gre za to, da bi rad ohranil distanco.

IZTOK: Rad bi izvedel kaj več o tebi.

MAJA: Saj ti vse povem!

IZTOK: Vsega ne ...

MAJA: Si pa res en star radovednež! Oprosti. Nisi star. Ampak enkrat boš.

IZTOK: V tem življenju ne.

MAJA: Zakaj ne? Ne piješ, ne kadiš, ne ješ mastne hrane, tečeš, upam, vsak dan. Si pa ves čas pod stresom. Predpisala ti bom meditacijo.

IZTOK: Bolj bi nama koristila kakšna stranka. Da ti bom lahko plačal ure.

MAJA: Bom že potrpeła. Res dolgujem denar na sto koncih, pa še včeraj sem si sposodla deset evrov, da sem lahko šla na taj či. Ampak če je lahk zadolžena država, mi ne more nihče očitati, da ne znam ravnati z denarjem, a ne?

IZTOK: Tako je.

MAJA (*vstane*): Imam nekaj predlogov.

IZTOK (*vdano*): A res.

MAJA: Kot prvo je treba spremenit ime. Antikvariat Bibliofil, lepo te prosim. A misliš, da bo to privablo koga, ki bi rad prebral kaj dobrega, sodobnega in pocen? Kriminalko, recimo, al pa ženski roman?

IZTOK: Take stvari si ljudje sposojajo v knjižnicah.

MAJA (*pomigne proti policam*): Imaš jih kar nekaj.

IZTOK: V nekem obdobju sem res mislil, da je vseeno, kaj prodajam. Ampak potem se mi je zazdelo pomembnejše, da knjigarnica dobi prepoznaven profil.

MAJA: Saj je prepoznaven. Ampak vsi grejo mimo.

IZTOK: Bibliofil je vendar ... Kaj bi sploh še lahko? ... Bibliobibul? Bibliofag? Biblioript? Biblioman?

MAJA: Knjigarnica potrebuje ime, ki bo ljudi premamilo, da si pridejo knjige ogledat. Potem bojo že kaj kupili. Spomni se česa romantičnega. Ali globokega.

IZTOK: Na primer?

MAJA: Hrana za dušo?

IZTOK: Kliše.

MAJA: Lačni duh? (*Iztok odkima.*) Od strani do strani? (*Iztok odkima.*) Pri pijanem pesniku?

IZTOK (*se rahlo zdrzne*): Zakaj pa to?

MAJA: Ker je to ... saj veš ... na nezavedni ravni ... obljuba ...

IZTOK: Česa?

MAJA: Sproščenosti. Veselja. Razuzdanosti ...

IZTOK: Ampak to je knjigarna, ne bar.

MAJA (*se mu približa*): Kaj pa S knjigo v posteljo? (*Iztok odkima.*) Kaj pa ... (*Se mu še bolj približa, stoji tik pred njim.*) ...Vzemi me v roke?

IZTOK (*se rahlo odmakne*): Vzemi me v roke?

MAJA: Slika odprte knjige, zraven pa z velikimi črkami VZEMI ME V ROKE! A ni briljantno?

IZTOK: Preveč namiguje na ... saj veš, kaj mislim ...

MAJA: Vsa modrost tega sveta? (*Iztok odkima.*) Potem ostane samo še nekaj. Kavica s knjigo.

IZTOK: Ne razumem.

MAJA: Če lahk mimoidoči stopijo nekam na kavico in zraven pobrska jo še po knjigi, bojo to nardili. Kdor kupi vsaj eno knjigo, dobi zastonj kavo.

IZTOK: Ampak to ni kavarna.

MAJA: Iztok, grelec za vodo ne stane dost, nekaj skodelic in žličk tud ne, neskafe pa lahko kje zmaknem s police.

IZTOK (*pogleda na uro*): A nisi rekla, da imaš ob treh nek sestanek?

MAJA: Lahko počaka.

IZTOK: Ni lepo, če zamudiš.

MAJA (*se zasuč*e): Spet bi se rad izognil pogovoru o pomembnih stvareh. (*Seže po plašču in torbi.*) Ampak jaz bom našla način. Izvrtala bom luknjico v ta tvoj oklep in se splazila noter.

IZTOK: Se ne splača.

MAJA: Kaj pa ti veš. Samo ženska razume moškega. Sami sebi ste totalna uganka. To ne pomeni, da sem jaz sebi kaj manjša, ampak žensk se tko ne da razumet.

*Dvigne pult in odide. Iztok obstoji, kot da ne ve, kaj bi. Potem spusti pult in stopi do najbližje police. Odrine nekaj knjig in izza njih potegne steklenico vodke. Prinese jo k mizici, sede v naslanjač, vzame iz žepa kozarček za žganje, ga napolni do vrha, ga zvrne. Nenadoma pri pultu opazi Majo, ki se je vrnila. Roka s kozarčkom mu obvisi v zraku.*

MAJA: Od vseh mojih predlogov za novo ime se mi zdi najboljši Pri pijanem pesniku.

*Se obrne in odide. Luči ugasnejo.*

### 3.

*Maja preureja in razmešča knjige na policah. Stoji na nizki lestvi. S police pobere naročje knjig, stopi na tla, odloži knjige na pult in začne vpisovati naslove v velik zvezek. Vpisane knjige polaga na tla. Na tleh okrog sebe ima skladovnice knjig, ki jih je že vpisala. Zazvoni telefon. Dvigne slušalko.*

MAJA: Vzemi me v roke. Prosim? (*Premor, poslušaj.*) Ne, nisva se razumela, Vzemi me v roke je ime butične knjigarne, ki jo kličete. Kaj če imamo? Da Vincijevo šifro? Morala bi pogledat. Kakšen izvod se utegne najti, čeprav, kot rečeno, je po novem tukaj knjižn butik. Osredotočamo se na resno literaturo. A zdajle? (*Se ozre po neredu knjig.*) Bolj težko, ker smo sred inventure. Bi lahk poklicali jutri? (*Odloži slušalko.*) Tudi prav. (*Se vrne k vpisovanju naslovov.*)

*Zacinglja zvonec nad vhodnimi vrati; nekdo prihaja. Maja pogleda čez pult proti vhodu.*

MAJA: Paaaziii!!!!

*Prepozno. Po zvokih sodeč nekomu spodrsne na poledenelih stopnicah; skotali se po njih, stoka in preklinja. Po glasu ugotovimo, da je Iztok. Maja odrine knjige, dvigne pult, odhiti v sosednji prostor.*

MAJA: A si cel?

IZTOK: Kaj počne led na stopnicah?

MAJA: Saj sem mela namen pobrisat vodo, pa sem pozabila.

IZTOK: Saj vendar kurimo.

MAJA: Sem vidla zadnji račun, pa sem znižala termosta na petnajst.

IZTOK: Ampak saj si popravila pipo ...

MAJA (*prizvok jeze*): Jaz ne. Moj bivši. Zakaj je znova začela puščat, ne vem, ker nisem vodovodni inštalater.

IZTOK: Tvoj bivši očitno tudi ni.

MAJA: Dam ti njegovo številko, pa se pritoži.

IZTOK: Oh ... Moral bi ...

MAJA: Ja, moral bi kaj storit, ko je pipo začela puščat. In kdo na svetu sploh ima vodovodno pipo nad stopnicami vhodnih vratih? Kdo, razen tebe?

IZTOK: Saj sem rekel, da imam klet v najemu ...

MAJA: Pipo bom dala odstranit. Če boš ugovarjal, bom odstranila sebe, in to nemudoma.

IZTOK: In me pustila samega? Tu, na tleh?

MAJA: Ohhhhhrrr ... Zakaj ni Bog ustvaril Adama iz Evinega rebra? Pridi.

IZTOK: A mi lahko ... Samo za roko, če me potegneš ... Gor, proti sebi! ... Ooohh ... Zdaj pa počasi ... Auuu, ne bo šlo ...

MAJA: Preveč si sključen, vzravnaj se!

IZTOK: Ne morem ... Bergle.

MAJA: Kaj?

IZTOK: Zada, za vrati ob zadnji polici, tam, kjer je stranišče, boš našla bergle ...

*Maja prihiti skozi prehod, odpre vrata v levem kotu zadaj, izgine, se takoj vrne z berglami, odhiti nazaj v sosednji prostor.*

IZTOK: Pomagaj mi.

*Prideta skozi prehod, Iztok na berglah, Maja ga nerodno drži za komolec. Iztok prvi trenutek ne opazi nereda, opirajoč se na bergle in z izrazom akutne bolečine na obrazu se napoti k naslanjaču, ki je poln knjig. Maja jih na hitro odstrani in jih zloži na tla. Iztok se počasi obrne in se pogrezne v naslanjač.*

MAJA: Pokličem rešilca?

IZTOK (iz žepa izbrska etui s tabletkami): Mi prineseš kozarec vode?

*Maja odhiti skozi vrata zadaj na levi. Iztok iztisne dve tabletki in porine etui nazaj v žep. Maja se vrhne s kozarcem vode. Iztok poplakne tabletki in ji vrne kozarec.*

MAJA (mu ponudi kos čokolade): Riter šport. Obljubla sem, da ti prnesem.

IZTOK: Ne bi zdaj.

MAJA (si stlači čokolado v usta): A zlo boli?

IZTOK (nenadoma zagleda nered knjig na policah, na tleh, povsod): Kaj se dogaja?

MAJA: Nekaj, kar bi moral storiti že zdavnaj.

IZTOK: Kaj pa?

MAJA: Uredit knjige po abecednem redu. In po tematki. Ustvariti katalog.

IZTOK: Nikoli več ne bova ničesar našla!

MAJA: A sploh veš, kaj imaš?! Pojma nimaš. Kar neke knjige. Vse pomešano, filozofija s kmetijstvom, strojništvo s poezijo, kriminalke z ekonomijo ...

IZTOK: Vedno najdem, kar iščem.

MAJA: Jaz pa nikoli. In če bi rad, da ostanem, bo moralo biti nekaj, vsaj nekaj malega, tudi po mojem.

IZTOK: Nekaj malega?! Vsiljuješ mi red, ki je skregan z mojo naravo.

MAJA (*gre po zvezek, v katerega je vpisovala naslove, se vrne, ga porine Iztoku pred oči*): Recimo, da pride stranka, kar sicer ni verjetno, ampak recimo, da pride in ne konča z zlomljenim vratom ob vznožju stopnic, ampak se znajde pred pultom in reče: "Imate mogoče Schopenhauerjevo knjigo *Tako je govoril Zaratustra*?" Kaj mu boš rekel?

IZTOK: Rekel bom: "Bili ste napačno informirani, to knjigo je napisal Friedrich Nietzsche."

MAJA (*se namrdne*): Pa dobro ... Ne morem si vsega zapomnit. (*Se obrne k Iztoku.*) Potrebujem učitelja.

IZTOK: Kako naj bom tvoj učitelj, ko pa nič ne vem?

MAJA: To je rekel že Aristotel.

IZTOK: Sokrat.

MAJA: A zdaj vidiš, kako nevedna sem?

IZTOK: Zakaj se ne vpišeš na fakulteto? Študiraš normalno? Dobiš diplomo? In se potem zaposliš?

MAJA: Na Facebooku imam *sto* prjatlov z diplomami in *vsi* so brezposelni. Mnogo truda za nič, bi rekel Shakespeare, a ne?

IZTOK: Mnogo *hrupa* za nič.

MAJA: Hrupa sem povzročila dovolj. Čedalje bolj mi je všeč tišina.

IZTOK: Nisem opazil.

MAJA: Tišina okoli mene! Ne mislim, da bi jaz nehala govoriti! Pravico do svobode izražanja mi zagotavlja ustava.

IZTOK: Če se hočeš kaj naučiti, ne moreš brati na slepo. Branje je kot ladja, ki jo moraš krmariti.

MAJA: Krmari me.

IZTOK: Ko mi bo jasno, kaj te priganja k branju.

MAJA (*zavpije*): Rada bi se poznala!

IZTOK: Si kdaj vtipkala "smisel življenja" v Google? Stori to. Izpis ti bo pokazal 300 milijonov vnosov.

MAJA: Fak Google. Zame je vsa modrost sveta skrita v knjigah.

IZTOK: Oh, ko bi to bilo res ...

MAJA: Če misliš, da mi ne moreš pomagat, povej, da ne bom trnila časa.

IZTOK: Maja, jaz sem samo prodajalec knjig.

MAJA: Zakaj se ves čas izmikaš? (*Iztok molči.*) Zakaj se norčuješ iz mojih ciljev? Iz mojih globokih potreb?

IZTOK: Iskanje odgovorov na taka vprašanja ni več v modi, danes so v ospredju druge stvari –

MAJA: Big Brother? Kmetija? Res sem neizobražena, ampak neka merila imam tud jaz, oprosti.

IZTOK: Glej ... *Lahko* ti izdelam priporočilni seznam, če hočeš –

MAJA: A tistega, ki si mi ga obljubil pred dvema tednoma?

IZTOK: Ampak na njem bodo knjige, od katerih sem *jaz* kaj odnesel. Lahko se zgodi, da ne bo nobena primerna zate.

MAJA: Bom sama presodila.

IZTOK: Kaj pa, če je modrost iluzija? In to, kar iščeš, sploh ne obstaja? Vsaj ne v knjigah? Kaj če je modrost nekaj, kar pride samo od sebe, z leti?

MAJA: Potem se je bom nalezla od tebe.

IZTOK: Maja, branje knjig je nevarno.

MAJA: Zakaj?

IZTOK: Ker nam odvrne pozornost od resničnega sveta. Omogoči nam, da doživljamo svet in naravo le skozi besede. In potem življenje sólo postane beseda. In *ostane* beseda.

MAJA: Iščem vrata, Iztok! Vrata ... iz te ... svoje majhnosti!

IZTOK: Knjige lahko postanejo *nadomestek* za duhovno življenje, ki naj bi ga prebudile v nas. Pravo znanje lahko najdemo le v samoti svoje duše.

MAJA: Moja duša je preveč osamljena!

IZTOK: Knjige uporabljamo kot ogledala, v katerih bi se radi ugledali takšne, kot si želimo biti.

MAJA: Zveniš kot profesor. Si kdaj predaval?

IZTOK: Nekaj malega.

MAJA: A niso profesorji znani po tem, da radi delajo seznane?

IZTOK: Maja ... Poslušaj me ... Branje se ne razlikuje kaj dosti od ljubezenskega odnosa. Toliko občutkov, toliko upanja. Pa tudi zadrege, plahosti. Človek se s knjigo lahko poroči, jo spremeni v os življenja.

MAJA: Jaz sem to naredila! Zato sem tu.

IZTOK: Moram v posteljo. Mi pokličeš taksi?

MAJA: A nisi prišel z avtom?

IZTOK: Še premakniti se ne morem, kako naj vozim?

MAJA: Te jaz odpeljem.

IZTOK: Nisem vedel, da imaš voziško.

MAJA: Preveč zabita celo za to, a ne? (*Mu poda roko, da bi mu pomagala vstati, potegne.*)

IZTOK: Auuuu ... Počasi!

*Luči ugasnejo.*

#### 4.

*Maja za pultom. Vse knjige so znova na policah, razen petih, ki ležijo, ena odprta, na mizici. Maja stoji za pultom in s čopičem barva kavno skodelico. Na pultu ima razstavljenih deset pobarvanih vazic in lončkov; na nekaterih so rožice, na drugih ptički itd. Zazvoni telefon. Maja dvigne slušalko.*

MAJA: Vzemi me v roke ... Iztok! ... Kako napreduje esej? ... Kateri, kateri – o Borgesovi slepoti! ... Nehal si? ... No, saj se res ne mudi ... In kako hrbet? ... Lepo! ... Moram rečt, da že kar pogrešam tvojo kislo faco ... Tukaj? Tukaj je vse v redu. Prodala sem dvainpetdeset knjig. Za denar, ja! (*Nad vhodnimi vrati zacinglja zvonec.*) Stranka. Te pokličem nazaj.

*Odloži slušalko in naprej barva skodelico. Ve, da nekdo prihaja, vendar ne dvigne oči, dokler oseba ne stoji pred pultom. Iztok. Ko ga zagleda, spusti skodelico in čopič z rok in se pograbi za prsi.*

MAJA: Klical si z mobija izpred vrat? To ni lepo.

IZTOK: Zakaj ne? Ker bi te lahko ujel v nerodnem položaju s katerim od tvojih bivših?

*Maja odrine vaze in skodelice z dvižnega pulta, Iztok ga dvigne in vstopi v prostor; Maja pult znova spusti, porine vaze in skodelice nazaj.)*

IZTOK: Si postala umetnica?

MAJA: So ti všeč?

IZTOK: Rožice, ptički, metuljčki ...

MAJA (*pokaže s prstom*): Tale je pet evrov, tale osem, tale tri. Ta pa deset. Ker je najlepša, se strinjaš?

IZTOK: Nisem vedel, da so na prodaj.

MAJA: In sploh ne veš, kako dobro gredo v promet!

IZTOK: A tu jih prodajaš?

MAJA: Ne bi smela?

IZTOK: Zakaj pa ne? Lahko bi prodajali še kaj. Dežnike, recimo, zdaj, ko je nehalo snežiti in skoraj vsak dan dežuje. Bombone, čokolado. Igrače za otroke. In zakaj ne sadje in zelenjavo? Za vsakogar nekaj, bi lahko bilo novo ime knjigarne.

MAJA: Za vsakogar, razen zame.

*Vzame platneno torbo in začne zlagati lončke in vazice vanjo.*

IZTOK: Kaj pa delaš?

MAJA: Odhajam na tržnico.

IZTOK: Zakaj si takoj užaljena?

MAJA: Še vprašajš ne, zakaj pleskam in prodajam te vazice, kar obsodiš me!

IZTOK: Pa mi povej.

MAJA: Zato da lahko zraven prodam nekaj tvojih knjig!

IZTOK: Ne razumem.

MAJA: Ne razumem, ne razumem! Samo to slišim od tebe. Od tebe, ki bi moral vse razumeti. Kdor kupi lonček ali vazico, dobi zraven knjigo.

IZTOK: In koliko plača zanjo?

MAJA: Nič, dobi jo zastonj. (*Opazi Iztokovo nelagodje.*) Še vedno ne razumeš?

IZTOK: Ne, ne, zdaj razumem. Moje knjige *podarjaš*, da bi ljudje *kupili* tvoje vazice.

MAJA: Ne! Vazice prodajam zato, da bi ljudje zapustili to klet s kakšno knjigo. A ni namen knjigarne, da grejo knjige v promet?

IZTOK: Pa ne zastonj.

MAJA: Saj ni zastonj. Za posodice plačajo!

IZTOK: Aha. Iznašla si izviren način, kako priti do denarja.

MAJA: Končno se ti je posvetilo. Dobra ideja, a ni?

IZTOK: Odlična.

MAJA (*odpre blagajno, vzame ven šop bankovcev*): Kako dolgo te ni bilo? Tri tedne. Preštej. Tisoč dvesto petinpetdeset evrov.

IZTOK: Zakaj bi štel tvoj denar?

MAJA: To ni *moj* denar, to je najin izkupiček!

IZTOK: Spet ne razumem.

MAJA: Oohhrrrr ... Mislila sem, da sem jaz zabita, zdaj pa vidim, da so eni še bolj. Ljudje ne vejo, da so v resnici kupili knjigo, lonček pa dobili zraven zastonj. Mislijo, da je ravno obratno. To je denar za knjige, ne za lončke.

IZTOK: Kaj pa denar za lončke?

MAJA: Ga ni.

IZTOK: Ampak ti lončki nekaj stanejo. In tvoje delo, barvanje, vse to nekaj stane ...

MAJA: A ni to najin skupni projekt? Odplačat je treba dolgove, poravnat račun za kurjavo. Sem morala dvignit nazaj na dvajset, drugač bi zmrznila. Predvsem pa morava zaslužiti za najemnino. Al bi raje, da se skupaj s knjigami znajdeva zunaj v snegu?

IZTOK: Prej ali slej se bova.

MAJA: Jaz ne bom nikoli brala knjig na iPadu.

IZTOK: Jih bojo pa drugi.

MAJA: Oh ... to tvoje malodušje!

IZTOK: Ko pride zima, se nima smisla pretvarjati, da je zunaj pomlad.

MAJA: Večji smisel ima obležat pod snegom?

IZTOK: Pri neenakem boju je poraz olajšanje.

MAJA: Kaj govoriš? Izbrala sem te za mentorja, ti pa me prepričuješ, da se je treba vdat?

IZTOK: Govorim zase. Ti imaš življenje pred sabo in lahko še dolgo zmaguješ.

MAJA: Zdelal te je hrbet, padel si v depresijo, saj to poznam. Ampak jaz te bom zvlekla ven. (*Odpre predal pod pultom, izvleče steklenico vodke in kozarček, napolni kozarček.*) Najprej boš to popil, da ti plane nekaj krvi v prezeble možgane. Potem ti preberem pesmico, ki sem jo napisala zate.

IZTOK: Nehal sem piti.

MAJA: Tudi če si, en kozarček ti ne bo škodil. Daj no, ne morem se pogovarjat s truplom!

IZTOK (*popije vodko in položi kozarček na pult*): Lahko še enega? (*Maja mu natoči, Iztok zvrne še en kozarček.*)

MAJA: Tako. (*Pospravi steklenico in kozarček nazaj pod pult.*) Po novem so poživila tukaj, če jih boš slučajno iskal. Zdaj se pa usedi tja v naslanjač, odloži klobuk, in se sprosti.

*Iztok jo uboga. Maja seže v platneno torbo, izvleče prepognjen list papirja in ga razgrne.*

Ne vem, zakaj sem jo napisala, ker vse skupaj je brez zveze. Ampak zdaj pač poslušaj. Obljubi pa nekaj. Da me boš ustavil, ko se ti bo zazdelo preneumno.

IZTOK: Prav.

MAJA: Če pa nočeš, da berem, povej.

IZTOK: Prosim.

MAJA (*začne brati*):

Ti nisi kar tako,  
in prikupil si se ti meni zelo,  
ne vem, kaj je na tebi takega,  
ker jaz ne padem na vsakega.

Podaril bi mi svojo knjigo,  
ne kar eno, ampak tisto ta pravo.  
In jaz bi te povabila domov,  
pri men bi blo ful domače,  
postregla bi ti super kolače.

Potem bi me prosil za ples  
in jaz ne bi verjela, da gre zares,  
plesala bi počasi objeta,  
ti spokojno, jaz vse bolj razvneti.

Potem prišla bi tista prava noč,  
ko bila bi nekje daleč proč,  
dal poljub bi ti meni vroč  
in rekel, da nikoli ne bo več  
tako kot nekoč.

*Ga pogleda, polna pričakovanja.*

IZTOK (*vstane*): Glej ... Maja ... Prikotalila si se v moje življenje po ledenih stopnicah ...

Ne vem, kaj si pričakovala, ampak našla si starega čudaka s poledenelim srcem ...

MAJA: Zaledenelim.

IZTOK: Oboje. Led je rdeča nit te najine ... zimske romance.

MAJA: Ampak jaz se *trudim*, da bi zmehčala ta led v tvojem srcu ...

IZTOK: Tudi tvoja želja, da bi se s pomočjo knjig povzpela do nekakšne modrosti, nekakšnega ... razsvetljenja, bogpomagaj, tudi te stopnice prekriva led, na katerem ti bo spodrsnilo.

MAJA: Zato si pa tukaj ti.

IZTOK: Maja ...

MAJA: Zakaj pa misliš, da sem izbrala tebe in ne koga drugega?

IZTOK: Videla si knjige, ki jih ne morem prodati. Nisi pa videla, kaj se skriva za njimi.

MAJA: Zanimalo me je, kaj se skriva v njih.

IZTOK: Larifari. Vsaj v večini. Znanje iz druge roke. Kompilacije kompilacij.

MAJA: Preveč sem zabita, da bi to razumela.

IZTOK: Si kdaj preverila, za katerimi knjigami sem hranil vodko, tekilo in viski?

MAJA: Ne, samo čudila sem se, zakaj jih nimaš pod pultom.

IZTOK: Če ne bi premešala vseh knjig po svoje, bi lahko preverila, da je bila steklenica vodke za knjigo z naslovom *Kako se izognemo cirozi jeter*, viski pa za knjigo *Zadnja faza alkoholizma je smrt*.

MAJA: In tekila?

IZTOK: *Od kozarčka do steklenice do zgodnjega groba.*

MAJA: Iztok ...

IZTOK: Naslovi knjig so bili svarila. Ampak nobeno ni delovalo! Kot da ne veljajo zame. In tako sem zdaj v predzadnji fazi. In tako je zdaj do zgodnjega groba samo še tisoč kozarčkov.

MAJA: Kaj govoriš?

IZTOK: Ti pa si prišla k meni po ... kaj že? Modrost?

MAJA: Ne vem.

IZTOK: In v svoji pesmi, ki je najhujši primerek amaterizma, kar sem jih slišal, mi ponujaš ... kaj? Ljubezen?

MAJA: Oprosti ...

IZTOK: A ne vidiš razvaline pred sabo? Je vredna, da jo dvakrat pogledaš?

MAJA (*izbrska robček, si briše solze*): Ta tvoja grobost ... Kot da ne bi vedel, da sem te imela rada od prvega dneva ... Kot da so leta pomembna. Kot da ima popolnost svoj domicil v videzu, ne pa v duši.

IZTOK (*se zdrzne*): Kaj si rekla?

MAJA: (*previdno*) Te na kaj spominja?

IZTOK (*izmikajoče*): Mogoče sem kaj podobnega kje prebral.

MAJA: Ali napisal? (*Ga izzivalno pogleda.*)

IZTOK (*se obrne proč*): Ne bi vedel.

MAJA: Mogoče si res čudak. To je del tvoje privlačnosti. Ampak jaz sem še večja čudakinja. Vem, da bi me morali zanimati fantje mojih let, ampak vsi so tako ... plehki!

IZTOK: Morda ne vsi.

MAJA: Zanimaš me ti.

IZTOK: Lepo te prosim.

MAJA: Zame si najpametnejši človek na svetu.

IZTOK: O, Jezus!

MAJA: Edini, ki ga ne bi rada razočarala. Ki pa je, kot vidim, kar naprej razočaran nad mano.

IZTOK: Maja ...

MAJA: Čeprav ne vem, zakaj! Odkar berem knjige na tvojem priporočilnem seznamu, napredujem hitreje, kot sem si upala sanjat. Ti pa sploh ne opaziš, kolk bolj razgledana sem.

IZTOK: In kako ti bo vse to koristilo?

MAJA: Saj ne berem knjig zaradi koristi! Berem jih, da bi se z njimi oblikovala v nekaj, kar me ne bi trikrat na dan spravlo v slabo voljo. Rada bi imela pametne prijatelje. Rada bi, da me ljudje spoštujejo. Predvsem ti. Zakaj se nikoli ne pogovarjava o pomembnih stvareh?

IZTOK: A veš, kaj je ta trenutek najpomembnejša stvar?

MAJA: Tvoj hrbet?

IZTOK: Najina neposredna prihodnost.

MAJA: Se zavedaš, da si prvič uporabil besedo najina?

IZTOK: Do konca tedna morava izprazniti klet in predati ključe lastniku.

MAJA (*ko premaga osuplost*): A nimaš pogodbe?

IZTOK: Imam. In v njej piše, da moram vsak mesec plačati najemnino. Zadnjo sem poravnal pred pol leta.

MAJA: O ...

IZTOK: Tudi tebi dolgujem, ampak jutri bom prodal zbirko redkih znamk, ki sem jo hranil za hude čase, in te izplačal.

MAJA: Ne bom vzela dnarja.

IZTOK: Boš, ker je tvoj.

MAJA: Iztok, najprej morava rešit knjigarno! Knjige prodajava. To ni samo delo, je veliko več. Nekaj najinega.

IZTOK: Poskusil sem vse ...

MAJA: Pozabil si, da sem tu še jaz.

IZTOK: Nisem. In tudi ne bom tako kmalu. Ampak žal je to konec. Denarja za šest najemnín, pa še za vse naslednje, preprosto ni.

MAJA: Prepusti to meni.

IZTOK (*kratek, živčen smeh*): Kaj pa boš?

MAJA: Že nekajkrat sem pomislila, da bi se šla prodajat.

IZTOK: Maja ...

MAJA: Pa ne tko, zares, samo da bi ga komu potegnila, kaj takega. No, potem mi pa bratranec reče, da dobi seks za 40 evrov, če vzame vikend paket. Me je hitr minilo. Grozn, a ne. Sam, kaj češ, če je sila, je sila. Kaj veš, mogoče bi mi postalo všeč.

IZTOK: Nekam naglušen sem zadnje čase.

MAJA: A misliš, da je naša krivda, ker pridemo na svet v trenutku, ki nam morda ne ustreza?

IZTOK: Maja ...

MAJA: Ker jaz bi raje živela, veš kdaj? Kadar koli, samo ne v tem času. Mislim, da celo vemo, kaj je narobe z njim, ampak ne moremo nič nardit.

IZTOK: Maja, se lahko za trenutek prizemljíš?

MAJA: Enkrat bi rada poletela nad mesto z balonom. Vem, da je drago, ampak sposodla bi si dnar al ga ukradla. In bi šla na koncerte. In po svetu. Domov bi se vrnila sam še umret. In se poslovit od družine.

IZTOK: Maja ...

MAJA: Včasih se mi celo zazdi, da ta svet ni resničen. In se vse to dogaja nekomu drugmu.

IZTOK: Glej, takole bo ...

MAJA: Ne, ne bo! (*Plane k Iztoku in ga krčevito objame.*) Tako bo, kot hočem jaz. Ne grem od tukaj. Ker nimam kam! In kako naj skrbim za tvoje zdravje, če ne bo več knjigarne?

IZTOK: Za svoje zdravje bi moral poskrbeti jaz.

MAJA (*se odmakne*): Kako se piše ta, ki ti oddaja prostor? Kje stanuje?

IZTOK: Zakaj?

MAJA (*izvleče mobilni telefon*): Daj mi njegovo cifro.

IZTOK: Ničesar ne boš dosegla.

MAJA: Vidim, da me res ne poznaš.

IZTOK: Maja ...

MAJA: Mi zaupaš ali ne?

*Iztok zavzdihne, izvleče mobilni telefon in začne brskati po imeniku.*

*Luči ugasnejo.*

## 5.

*Knjigarna. Maja spi na tleh poleg naslanjača, zavita v spalno vrečo. Sliši se odklepanje vhodnih vrat. Nekdo jih odpre, zvonec nad vrati zacinglja. Nekdo prihaja. Maja se ne odzove. Nekajkrat zasmrči. Iztok se pojavi pri pultu, ga hoče dvigniti. Zagleda Majo. Začuden strmi vanjo. Se glasno odkašlja. Maja se obrne, odpre oči, ga pogleda.*

IZTOK: Dobro jutro.

MAJA (*zazeha, se usede pokonci*): Kaj? A še nisi videl spalne vreče?

IZTOK: V moji knjigarni ne.

MAJA: A zdaj je naenkrat tvoja, ni več najina?

IZTOK (*dvigne pult, stopi čez Majo, gre do naslanjača, sname klobuk, ga položi na mizico*): Ti kar spi naprej. (*Se pogrezne v naslanjač.*)

MAJA (*se izmota iz spalne vreče in vstane; na sebi ima majico in hlačke*): A ženske riti še tudi nisi videl?

IZTOK (*se pošali*): Čakaj, da najdem očala.

*Maja odide skozi vrata na levi. Iztok izvleče mobilni telefon, pokliče številko.*

IZTOK: Ja, dober dan ... Iztok Novak tukaj ... Glede prevoza ... Sem mislil, da bi vseeno poslali dva fanta ... Knjig je ogromno in vse to znositi na cesto ... Ne gre vse v razrez, ena manjša pošiljka gre k meni domov ... Prav, se bom zmenil z njima ... Hvala. (*Zaključi pogovor.*)

MAJA (*pomoli glavo skozi vrata zadaj na levi*): Saj boš kavo?

IZTOK (*pogleda na uro*): Lahko. Nekaj časa še imava.

MAJA (*umakne glavo, a se takoj spet prikaže in pride do Iztoka*): Nekaj časa?

IZTOK (*v zadregi odvrta oči*): Hladno je tukaj.

MAJA: Res? Jaz sem pa mislila, da te bo pogled name pogrel.

IZTOK: Maja, prosim ...

MAJA: Prav. (*Se obrne, pobere kavbojke, ki ležijo pod pultom, si jih obleče.*) Kako se že reče? Erektalna disfunkcija. Sem včeraj mal brskala po Googlu in odkrila, da jo eni fašejo že pri štirideskih. A ni grozn? Narod bo izumrl.

IZTOK (*vstane*): Kam si dala Borgesa? Pesmi.

MAJA (*pokaže k polici nad sabo*): Pod B, in potem pod P. (*Vzame knjigo s police in mu jo vrže. Iztok jo ujame.*) A veš, kje si ga imel prej? Med učbenikom metalurgije in Victorio Holt. Čudim se, da te ne prihaja strašit ponoči.

IZTOK (*prelista knjigo, najde označeno stran, odrecitira*):

Prišla je noč. In on je mrtev.  
Čez odrevenelo meso leze muha.  
Kaj mi koristi, da je ta človek trpel,  
zdaj, ko moram trpeti jaz?

(*Zapre knjigo.*) Borges o Jezusu.

MAJA: Lepo.

IZTOK: In o meni.

MAJA: Celo to?

IZTOK: In o tebi.

MAJA: Si pa res veliko upa, da govori o meni, ko me sploh ne pozna!

IZTOK: Maja ...

MAJA: Zakaj si mi to prebral?

IZTOK: Bolan sem, Maja. Najina drama je obsojena na to, da se konča kot melodrama. In tega ne more nihče spremeniti. Hotel sem ti povedati, da je na svetu trpljenje, ki je najhujše, kadar ga doživljamo sami.

MAJA: A ni trpljenje nekaj, kar izberemo?

IZTOK: Kaj?!

MAJA: To sem prebrala v neki knjigi modrosti. In ne boš verjel: tako zelo sem si želela spoznati avtorja, da sem šla vprašat na založbo, kje ga najdem. Pa so rekli, da je knjigo izdal pod psevdonimom. (*Ga izzivalno gleda.*)

IZTOK (*z opaznim nelagodjem*): So ti povedali pravo ime?

MAJA: Ne. Verjetno bi bil v zadregi, če bi se naenkrat pojavla pred njim.

IZTOK: Zakaj si ga hotela spoznati?

MAJA: Da bi zvlekel mojo dušo iz močvirja, v katerega se je pogreznila!

IZTOK: Avtorji in njihove knjige niso eno in isto.

MAJA: Ugotavljam. Kavbo s sladkorjem, si rekel. (*Gre proti vratom zadaj na levi.*)

IZTOK (*skuša preusmeriti pozornost*): Kdaj je odšel tvoj bivši?

MAJA (*se obrne*): Kateri bivši?

IZTOK: Tisti, s katerim si tukaj prebila noč. In verjetno ne prvič, danes sem pač prišel bolj zgodaj ...

MAJA: Lahko me kar zdajle vržeš na cesto, ampak, dragi moj šef, to je edini prostor, kjer sem lahko prenočila, ne da bi zmrznila.

IZTOK: Kaj pa se je zgodilo?

MAJA: Teta me je vrgla iz stanovanja.

IZTOK: Zakaj?

MAJA: Vprašaj jo.

IZTOK: Tukaj, na žalost ...

MAJA: Ja, ja, vem. Ne morem spat v trgovini. Saj bom šla. K enmu tipu.

IZTOK: Kateremu?

MAJA: Kar enmu, bivšemu.

IZTOK: Koliko pa jih je, tvojih bivših?

MAJA: Ta je bil prav poseben. Dober za pogledat, kelnar in glasbenik. No, tud on je bil čist nor name, take smse mi je pošiljal kot še nihče. V stilu, da bi me kar pojedel in da me pogreša in bla bla bla. Na kozlanje mi gre, ko se spomnim, kako je znal nalagat. No, potem se me je hitr naveličal. On mene, si lahko misliš? Potem pa še reče, da za občasen seks naj ga le pokličem, ker da mu je to pa kar fajn. Aja, sem si mislila, a dej ga srat, a res?

IZTOK: Mogoče bi vseeno morala nazaj k teti. Ker tukaj ...

MAJA: Ne bom ostala. Kak teden mogoče.

IZTOK: Ne bo šlo.

MAJA: A zdaj me boš še ti vrgel ven?

IZTOK: Prihaja tovornjak, ki bo vse knjige naložil in odpeljal v razrez.

MAJA: Aja, vidiš, to sem ti pa pozabla povedat. Sem pa res neumna. Ni se nama treba izselit. (*Iztok jo gleda.*) Od lastnika sem sfehtala pol leta odloga.

IZTOK: Kdaj?

MAJA: Bla sem pr njem in govorila pol ure, pa še malo več, saj veš, bla bla bla, in model je poslušal kot vkopan, mislim, da sem mu bla kar malo všeč. In je rekel: V redu, lahko ostaneta še pol leta, dolg za nazaj je odpi-san, za naprej pa plačujeta pol najemnine.

IZTOK (*nekaj časa strmi vanjo, potem strese glavo*): Dobra šala. Dajva se lotit dela, tovornjak je na poti.

MAJA: Odpovej ga, ker ne greva nikamor.

IZTOK: Maja, tudi če je res, kar praviš, ne bova prodala knjig niti za pol najemnine. Kaj šele za tvoje ure. In za kurjavo in druge položnice.

MAJA: Prepusti vse skupaj meni.

IZTOK: Kaj boš pa naredila? Spremenila klet v masažni salon?

MAJA: V kulturni center. Zaposila bova za državno subvencijo.

IZTOK (*zmaje z glavo*): Maja ...

MAJA: Predlagam, da mi za naslednjih šest mesev zaupaš vodenje posla. Ti pa končaj esej o Borgesu.

IZTOK: Sem ga že. Prejšnji teden so ga odpeljali smetarji.

MAJA: Pojdi domov in ga napiši še enkrat.

IZTOK: Maja ...

MAJA: A nisi vesel, da lahko ostaneva še pol leta?

IZTOK: Glej ...

MAJA: In da je dolg odpisan? In da bo najemnina nižja?

IZTOK: Če bi vedel, kaj si mu obljubila za te ugodnosti ...

MAJA: Kaj pa misliš? Svojo ritko, ki si je ti še pogledat ne upaš? In tud če bi to nardila, bi model težko zdržal pet minut. Za barvanje vazice potrebujem uro in pol. Dobim pa zanjo kvečjemu deset evrov. V čem je torej problem?

IZTOK: Saj ne misliš resno?

MAJA: Pa ne, da si ljubosumen?

IZTOK: Razočaran.

MAJA: Zakaj?

IZTOK: Ker sem si o tebi ustvaril drugačno sliko.

MAJA: A dej ga srat, a res? Odgovornosti za usodo knjižarne mi nočeš prepustiti, za svoje iluzije o meni pa mi jo kar pripišeš. Super!

*Pobere spalno vrečo in jo začne zvijati.*

IZTOK: Saj ne odhajaš?

MAJA: Rekel si, da zapiram oči pred dejstvi. Namiguješ, da sem kurba. Sam se me ne bi dotaknil s palico, ampak bognedaj, da bi šla z drugim. Kar koli naredim, je narobe. V napoto sem ti. *(Nadaljuje pospravljanje svojih stvari.)*

IZTOK: To ni res.

MAJA: Sploh pa, kot si rekel, vsak čas bo tu tovarnjak.

IZTOK *(seže po telefonu)*: Bom preklical.

MAJA: Prepozno, Iztok. Zdaj si dotolkel še mene. Kot si rekel: vse mine, naše sanje, naše želje, naša volja in na koncu še mi.

IZTOK: Včasih se je treba upreti, se boriti naprej.

MAJA: A dej ga srat, a res? Zdajle bi se pa kar boril?

IZTOK: Potrebujem pomoč.

MAJA: Objavi oglas. Študentk, ki bi rade zaslužile štir evre na uro, ne manjka.

IZTOK: Poravnal bom vse, kar ti dolgujem.

MAJA: Ni treba.

IZTOK: Kam boš pa šla?

MAJA: Domov k staršem.

IZTOK: Ostani. Prosim.

MAJA *(se ustavi pred njim)*: Se zavedaš, da si prvič, odkar sem začela delat pr tebi, izrekel besedico prosim?

IZTOK: Lahko jo ponovim vsakih pet minut.

MAJA: Morala bi prit iz srca. Tega pa ti ne znaš.

IZTOK (*skloni glavo*): Pa pojdi.

MAJA: Vrnila se bom, če mi nekaj obljubiš. (*Iz torbe potegne knjigo in mu jo porine v roke.*) Preberi to knjigo, zelo pozorno, in se kaj nauči iz nje. Čudim se, da je nisi dal na seznam. Si se bal, da bom razkrinkala avtorja za psevdonomom? No, jaz sem jo vseen prebrala. Petkrat.

*Vzame torbo in zvito spalno vrečo, dvigne pult, se odpravi.*

IZTOK: Maja ...

MAJA: Ko ti bo jasno, o čem govori knjiga, me pokliči. In potem bom prišla nazaj. Če bo tu še knjigarna, seveda.

IZTOK: In če je ne bo?

MAJA: Potem me itak ne boš rabil, a ne?

*Odide. Iztok obstoji s knjigo v roki. Počasi jo prelista, jo odloži na mizico, seže po telefonu, zavrti številko.*

IZTOK: Ja, dober dan ... Še enkrat Iztok Novak ... Ta prevoz, ki sem ga naročil ... Nekaj je prišlo vmes, pa bi ga do nadaljnega odpovedal ... Bom poklical, ko bo stvar spet aktualna ... Hvala za razumevanje.

*Odloži slušalko, nekaj časa strmi predse. Potem seže po knjigi, ki mu jo je pustila Maja.*

*Luči ugasnejo.*

## 6.

*Iztok dvigne pult in pride skozi prehod. Oblečen je v zimski plašč. Opira se na bergle. Spusti pult in s težavo sede na trinožnik za blagajno. Dvigne slušalko, zavrti številko.*

IZTOK: Maja? ... Sem upal, da si v Ljubljani ... Pa ... upal sem, da se boš kaj oglasila ... Da nekaj stvari razčistiva ... Dokončno, seveda ... Nimaš časa ... No, pokliči, ko boš našla minutko.

*Odloži slušalko, ne more skriti razočaranja. S težavo vstane, se opre na bergle, gre do naslanjača, se pogrezne vanj, nagne glavo nazaj, zapre oči.*

*Zacinglja zvonec nad vrati, nekdo prihaja. Iztok odpre oči in počasi dvigne glavo. Pri prehodu se pojavi Maja s potovalko in nabito polno platneno torbo. Dvigne pult in vstopi v prostor. Potovalko odloži na tla, platneno torbo prisloni obnjo. Upre roke v boke in si kritično ogleda Iztoka.*

MAJA: A spet bergle?

IZTOK: Nekam hitro si prišla od doma.

MAJA: Že dva dni se potikam okrog knjigarne in čakam, da me pokličeš. Obljubil si, da boš. Ko prebereš knjigo. A si jo?

IZTOK: Sem.

MAJA: Zakaj potem nisi poklical prej? A veš kako mrzlo je zunaj?

IZTOK: Tukaj tudi. Odklopili so plin.

MAJA: Krasno! Lahko bi ostala kar za vogalom.

IZTOK: Menda nisi pet dni preživela na ulici!

MAJA: Tri dni sem bla doma.

IZTOK: In kako je bilo?

MAJA: Hrupno.

IZTOK: A ste blizu tovarne?

MAJA: Ne, preblizu očeta. Sem ti rekla, da mam sam dve sobi. In ko se ati zjutraj zbudi, na glas zazeha in zavpije: "Oh, joj, treba bo vstat!" Pa mu sploh ni treba, ker je upokojen. Potem gre v kopalnico in njegovi copati naredijo več hrupa, kot če bi se po parketu kotalil debel medved. Potem slišiš iz kopalnice zvok Niagarskih slapov, ne vem, kaj počne z vodo. Potem gre v kuhinjo, kjer mu gora neoprane posode, ker moja mat je lena kot drogiran polž, zgrmi na tla in povzroči tolk hrupa, da se zbudi cel

blok. In potem ati zavpije: "Nekdo bo moral pripraviti zajtrk!" Ti povem, že drugi dan sem spakirala in se vrnila v Ljubljano.

IZTOK: Nazaj k teti?

MAJA: Ne, ta se bo kujala še nekaj časa.

IZTOK: In kje si spala dva dni? Tukaj?

MAJA: Prav želim si, da bi. Ampak ne me zdaj spet obsojate. Kampirala sem pri enem od bivših.

IZTOK: Katerem?

MAJA: Ta te ne bi zanimal.

IZTOK: Zakaj ne?

MAJA: Kar je brezvezen.

IZTOK: Ampak vseeno si ...

MAJA: Sam eno noč. Ker je takoj začel lažiti po meni. Sem takoj pobegnila k Pinkyju.

IZTOK: In pri njem, je bilo bolj razburljivo?

MAJA: Ne, ker me je takoj začel gnjaviti zaradi teže. Sestra mi je že pred časom odkrito povedala, da zdaj pa res moram shujšati in da sem debela. Fuck, ne. Tudi ona ni ravno mislila sveta, je pa res višja od mene in malo bolj suha, ker nima bokov. Ja, boš rekel, ženska mora met boke, rojevanje itd. Zakaj pa so potem na plakatih samo suhice, ki so take, kot da bi odrezal desko?

IZTOK: In kaj je rekel Pinky? Da moraš shujšati?

MAJA: A se hecaš? Rekel je, da se mu gabim.

IZTOK: Daj no ...

MAJA: A se tebi ne? Glede na to, da me še za roko nisi prjel?

IZTOK: Daj mi roko ...

*Maja mu ponudi roko. Iztok jo nežno poljubi.*

MAJA: Grozno zgledaš. Kako je zdravje?

IZTOK: Saj vidiš.

MAJA: Ne mislim na bergle in hrbet, to pač potrpiš. Mislim na jetra.

IZTOK: Še vedno mi gre vse na jetra.

MAJA: In koliko alkohola ti je šlo na jetra, ko me ni blo?

IZTOK: Zdaj je itak prepozno.

MAJA: Obljubil si, da ne boš.

IZTOK: Ti si obljubila, da me ne boš pustila samega.

MAJA: Ti pa si obljubil, da me boš jemal resno. Prisluhnil mojim predlogom. In kakšnga tud sprejel.

IZTOK: Si prišla s kakšnim novim?

MAJA: Povem ti, če obljubiš, da lahko svoje načrte izpeljem.

IZTOK: Najprej povej, kakšni so.

MAJA: Najprej obljubi.

IZTOK: Na slepo?

MAJA: Ne na slepo, ampak zato ker mi zaupaš! Ker če mi ne, lahko še enkrat spakiram in grem. S to razliko, da me tokrat ne bo nazaj.

IZTOK: Zaupam ti.

MAJA: Torej ... Prvenstveno bomo tukaj še vedno prodajali knjige. In ime bo ostalo: Vzemi me v roke. Ampak! – *(Dvigne prst in pogleda Iztoka.)*

IZTOK: Ampak kaj?

MAJA: Na treh koncih mesta so v zadnjega pol leta zaprli tri knjigarne. Se pravi, da bo čedalje več ljudi zahajalo sem. Vsaj teoretično. Ampak midva bova teorijo spremenila v prakso.

IZTOK: Aha ...

MAJA: Če hočeva, da bodo knjige zapustile police, jih morava ponuditi kot dodatek, razumeš? Kot nagrado za nakup drugih stvari.

IZTOK: Lončkov in vazic?

MAJA: Ne bo dovolj. Sem preštudirala, kako preživijo velika podjetja. A si slišal za besedo diverzifikacija? To bova naredila. Di-ver-zi-fi-ci-ra-la bova ponudbo.

IZTOK. Upam, da ne z belo tehniko.

MAJA (*iz platnene torbe potegne sveženj CD-jev in jih položi na pult*): Si kdaj iskal CD s svojo najljubšo glasbo, pa si obupal, ker nisi vedel, kje začeti?

IZTOK: Ne.

MAJA: Jaz že stokrat. Zbrala bova najmanj tri tisoč rabljenih CD-jev, nardila seznam, sestavila mailing listo z vsemi e-naslovi, ki jih bova našla na spletu, pa še na facebooku si bova našla pet tisoč prjatlov, in potem bova razposlala seznam s ponudbo. Nagrada za nakup dveh CD-jev: knjiga po izbiri. Za nakup štirih CD-jev, dve knjigi po izbiri. In obratno: nagrada za nakup knjige CD po izbiri. Kaj praviš?

IZTOK: Kako bova zbrala tri tisoč CD-jev?

MAJA: Prepusti to meni. Naj moji bivši kaj nardijo zame, potem ko nikoli niso. Privilegiji niso zastonj. Sploh ne v teh zajebanih časih, ko ti nataknejo lisice na avto direkt pred tvojimi vrati.

IZTOK: Skratka, CD-je za denar in knjige zastonj.

MAJA: Oh, Iztok! Poslovno si totalen analfabet. Cena knjig bo vračunana v ceno CD-jev!

IZTOK: Aja?

MAJA: In to še ni vse. Prodajala bova priporočilne sezname za branje knjig. *Sto knjig, ki jih morate prebrat, preden umrete. Sto najprimernejših knjig za duhovno rast. Sto knjig, ki jih mora prebrat vaš otrok, da prebudi genija v sebi. Sto knjig, ki jih morate prebrat, če hočete ustvariti vtis, da ste izobraženi.* In še sto takih seznamov.

IZTOK: Kdo pa jih bo izdelal?

MAJA: Ti. In ugani kaj. Vse knjige na seznamih bova imela tu, na policah. Ljudje bodo klicali in spraševali: "A slučajno veste, kje bi dobil knjige s tega seznama?" In bova rekla: "Tukaj, kje pa drugje."

*Se ponosno nasmehne in pogleda Iztoka, da bi videla njegovo reakcijo.*

IZTOK: Ne vem, če sem ...

MAJA: Seveda si. Seznam na dan, čez dva mesca jih bova mela šestdeset.

IZTOK (*previdno*): Si imela v mislih še kaj?

MAJA: Še sto stvari! Ampak največja od njih ... ti povem?

IZTOK: Pa daj.

MAJA: Na podlagi tvoje knjige ... Hočem reči, na podlagi knjige, ki sem ti jo dala za prebrat, bova organizirala seminarje za motivacijski trening in osebno rast.

IZTOK: Maja ...

MAJA: Počakaj, da povem do konca. Izobraževanje, ki ga bova ponujala udeležencem, bo edinstveno, navdušujoče in polno energije, hvaležnosti in ljubezni.

IZTOK: Energije?

MAJA: Vključila bova principe znanstvenega pristopa k pridobivanju bogastva. Seminarje, srečanja in tečaje bova namenila širši javnosti, podjetjem, društvom in ostalim ustanovam. Pa osnovnim in srednjim šolam, pa fakultetam. Ti povem, o čem vse bova predavala?

IZTOK: Prosim.

MAJA: O pridobivanju komunikacijskih veščin in govorniških spretnosti. O samozavesti in izboljšanju samopodobe. O motivaciji, navdušenju in delovnem zagonu. O razumevanju medosebnih odnosov in razlik med spoloma. O osvobajanju od strahov. O negovanju in razvijanju zaupanja, hvaležnosti in ljubezni.

IZTOK: In kdo bo predaval vse te stvari?

MAJA: Midva. Jaz o govorniških spretnostih. A veš, da sem si iz knjig na seznamu, ki si ga nardil zame, izpisala že več tisoč izjav? Naslov seminarja bi lahko bil *Kako ustvariti vtis, da ste duhoviti*.

IZTOK: Vtis?

MAJA: A ni vse sam ustvarjanje vtisa? A ni tud doktorat iz filozofije ustvarjanje vtisa? Stvari so se spremenile, odkar si bil mlad. Vem, mam prst na utripu časa. Merim pulz, kot se reče. A ti ga nis nikol?

IZTOK: Nekega drugega časa.

MAJA: Si predstavljaš, da si nekje na ugledni zabavi, recimo na podelitvi Prešernovih nagrad, in se lahko mimogrede znebiš takihle: "Imeti značaj pomeni, da delaš prav tudi, kadar nihče ne gleda." Ali: "Svoj značaj najbolj razkriješ, kadar opisuješ značaj svojega sovražnika."

IZTOK: To boš poučevala?

MAJA: Ja.

IZTOK: V tej kleti?

MAJA: Kje pa? Zunaj, na pločniku?

IZTOK: Upal sem, da bo ta tvoja "diverzifikacija" resna stvar ...

MAJA: Za to boš poskrbel ti! Jaz bom poskrbela za dnar, glede na to, da ti tega ne znaš.

IZTOK: Denar?

MAJA: A niso mecenji omogočali Leonardu, da ustvarja nesmrtno umetnost? Tko bom jaz tebi omogočala, da ljudi osvobajaš.

IZTOK (*zaskrbljeno*): Česa?

MAJA (*pograbi knjigo na pultu in jo pomoli Iztoku pred nos*): Si avtor te knjige ali nisi?

IZTOK: Je to pomembno?

MAJA: Se zavedaš, da mi je ta knjiga spremenila življenje? Me usmerla na pot, s katere me ne bo zrinilo nič na svetu?

IZTOK: Kako si izvedela?

MAJA: Eden mojih bivših je izvedel od ene svojih bivših, ki pozna nekoga, ki dela na založbi.

IZTOK: Ko sem bil mlad, sem res zagrešil par neumnosti. Ampak vsi ti primeri so, kot bi rekli pravniki, zastarali.

MAJA: Mlad? To knjigo si napisal pri petinštiridesetih!

IZTOK: To ni knjiga za ljudi, ki bi se radi skozi življenje prebili z ustvarjanjem vtisa ...

MAJA: Kako pa naj preživim, če ne znam ustvariti vtisa? Ti mogoče, kaj pa jaz? Jaz sem še mlada in *moram* preživet. Če ne bo šlo drugač, bom to storila s pretvarjanjem. Imaš boljši nasvet?

IZTOK: Žal ne.

MAJA: Seveda ga imaš! V tej knjigi. Ne o tem, kako postati uspešen, na tem področju bi še jaz tebe kaj naučila, ampak kako živeti tako, da te na smrtni postelji ne bo sram.

IZTOK: Maja, ko bi vedela ...

MAJA: Ja, vem. Ko si napisal to knjigo, si bil drug človek. Potem si padel po stopnicah in si polomil vse, kar je bilo v tebi živega. Se zgodi. Ampak knjiga je tukaj, in zdaj te bom vzela v roke, jaz tebe, ker ti mene nisi hotel, in ta naučila vsega, kar v tej knjigi piše.

IZTOK: Kaj pa, če nič od tega ni res?

MAJA (*ga ostro pogleda*): Napisal si knjigo laži?

IZTOK: Ne ...

MAJA: Zakaj si jo podnaslovil *Kako postati avtor samega sebe*?

IZTOK: Ker se mi je v neki fazi življenja zdelo, da lahko *stojim* za tem, kar sem napisal. Vse to sem verjel, pisal sem iz srca.

MAJA: In kje je zdaj to srce?

IZTOK: Tam, kjer je bilo. Duh pa je šel naprej, do novih spoznanj ...

MAJA: Bi ne blo pošteno, da svoje bralce obvestiš o teh spoznanjih?

IZTOK: Tako pač je s knjigami. Tudi najboljše so samo nekaj začasnega. Avtorjev poskus, da bi se fiksiral v kaosu ...

MAJA: Se zavedaš, da sem bla zaradi te knjige zaljubljena vate, še preden sem te spoznala?

IZTOK: Daj no.

MAJA: Zdaj pa se počutim izdano?

IZTOK: Žal mi je.

MAJA: Ko sem prišla, sem pričakovala, da boš vzел v roke dleto in me izkle-sal v nekaj ... ne popolnega, ampak v nekaj, s čimer se bom lahk sprjaznila.

IZTOK: Tudi če bi mi to uspelo, bi bil izdelek zlagan. Ponaredek.

MAJA (*kot da ga ne sliši*): Prišla sem z upanjem, da se bom tukaj, sredi knjig in znanja, iz bube razvila v metulja. Pod tvojim vodstvom, da ne bi šlo kaj narobe. In kaj se zgodi? Zgodi se to, da so se mi knjige zagabile. Še posebej ta, s katero si prinesel okrog na tisoče bralcev.

IZTOK: Maja ...

MAJA (*na robu joka*): Iskala sem nekaj, česar bi se lahko oprijela, ker mi ves čas drsi. Vse okrog mene je spolzko in potrebujem oporo. Kdo mi bo zdaj pomagal?

IZTOK: Jaz ne. Ker jaz sem že zdrsnil.

MAJA: A veš, da sem ves čas slutila, da se podajam v nevarnost? In da bom na koncu morala reševati samo sebe? Že pred časom sem ti napisala poslovilno pesem, za primer, da bi ti jo morala kdaj prebrati. (*Pobrska po torbi, izvleče kos papirja.*) Poslušaj. Naslov pesmi je *Ne ljubim te več*.

*Začne brati, komaj premaguje solze.*

Nekoč meni ti si bil ljub  
in vse bi dala za tvoj poljub.  
Danes jaz ne ljubim te več,  
O, le daj, daj, odidi ti preč.

Najine poti so za vedno ločile se,  
tudi ponoč več ne želim si te.  
Tako hitro, kot sem te vzljubila,  
te bom zdaj pozabila.

*Zmečka papir in ga vrže v kot. S hrbtom roke si obriše solzo.*

Nisi me imel rad. Samo uporabljal si me za to, da ti prodajam knjige, ki jih sam nisi znal. (*Se nenadoma zbere.*) Sem zračunala ure. (*Iz žepka potegne listič, ga razgrne, pogleda.*) Dolguješ mi 420 evrov.

IZTOK: Po mojem izračunu 530.

*Maja se nekaj časa prestopa, zloži listek, ga porine nazaj v žep. Potem plane Iztku v naročje, ga stisne okoli vratu in pretresljivo zajoka. Iztok jo skuša tolažiti, nerodno jo boža po glavi.*

MAJA: Zakaj ne more biti drgač?

IZTOK: Maja ...

MAJA: Povej mi, zakaj?

IZTOK: Moj hrbet, Maja ... Koliko kil imaš?

MAJA: Oprosti ... (*Zleze z njega.*) Še vedno petinšestdeset. Saj se trudim, ampak ... A veš, kako enostavno je v trgovini zmaknit čokolado?

IZTOK: A sem kje v knjigi zapisal, da je del osebne izgradnje tudi kleptomanija?

MAJA: Nisi. Ampak prav tako nisi zapisal, da ni.

IZTOK: Res je. V svojem navdušenju sem na moralno plat kar pozabil.

MAJA: Si to knjigo pisal z navdušenjem?

IZTOK: Prevelikim. Pravzaprav se je napisala sama. Zato je tako nevarna.

MAJA: Mogoče je nisem prav razumela. Ker, roko na srce, nisem glih najbolj pametna, a ne? Mogoče sem zvita, to pa ni isto. Ampak zvit moraš bit, če si iz revne družine. A ne?

IZTOK: Se ti zdi, da si zvita?

MAJA: Odkrita in zvita. Včasih eno preveč in drugo premalo, pa spet narobe. Predstavljaš si, da imaš delavnico, polno orodja, se pa udariš po prstih vsakič, ko zamahneš s kladivom.

IZTOK: To sem jaz.

MAJA: Kljub temu sem se velik naučila.

IZTOK: Če je bil kateri od naju učitelj, si bila to ti.

MAJA: Ja, seveda ...

IZTOK: Ampak tvoj pouk je zame prišel prepozno. Takrat, ko bi me še lahko rešila, pa te ne bi vzel resno. Takrat bi te samo zvlekel v posteljo, in tam bi se vse končalo.

MAJA: To bi lahk storil kadar koli. Zakaj nisi poskusil?

IZTOK: Bal sem se, da te bom razočaral.

MAJA: Oh, moški! ... Sploh ne veste, kaj ženske hočemo.

IZTOK: Res je.

MAJA: Glej, kmalu bo konec zime. Led se bo stalil, tudi v tvojem srcu. Prišla bo pomlad, postala bova spet to, kar sva, globoko v svojem bistvu. Ker midva sva poletna človeka, a ne? In potem se bova spet zaljubila, še enkrat, in tokrat zares. In poslušala bova glasbo, ki jo imam rada, čist običajno glasbo za običajne dni.

IZTOK: Prav.

MAJA: Načrt, ki sem ti ga prej opisala, bova izpeljala do potankosti, jaz bom opravila večino stvari. Ti boš nadzoroval korespondenco, prav? (*Ga pogleda.*) Nekam bled si.

IZTOK: Bo nekako.

MAJA: Ampak najprej moram učitelju joge dat 50 evrov, pa rada bi mu dala vsaj 100 evrov za taj či, mogoče bi mi potem pustil, da še naprej vadim. No, saj je rekel, da lahko, če do konc mesca prnesem denar. 220. Samo kaj, ko imam jaz podpore 230 ...

IZTOK. Maja ...

MAJA: In zdajle sem preračunala in mislim, da podpora ne bo dovolj. Nujno moram več likat in začet s prodajo vaz. Ne mislim tukaj. Od vrat do vrat. Tko da se bo najin načrt za ustanovitev kulturnega centra mal zavlekel, a je prav? Ker ti nimaš denarja, da bi poravnal svoj dolg, a se motim? Kot sem rekla, dobro vem, da položaj ni rožnat, lahko počakam še nekaj časa, tud leto, dve ...

IZTOK: Maja ...

MAJA: Kaj?

IZTOK: Tamle zadaj, v shrambi, je zaklenjen kovinski predalnik.

MAJA: Vem.

IZTOK: Si kdaj razmišljala, kaj bi utegnilo biti v njem?

MAJA: Intenzivno. In sem prišla do zaključka, da pornografske revije. Ali CD-ji z oznako XXX.

IZTOK (*iz žepa potegne ključek in iztegne roko proti Maji*): Odkleni ga in zloži vse, kar najdeš v njem, na pult.

MAJA (*vzame ključ, gre proti vratom zadaj levo*): Če slučajno ne veš, večini žensk se trda erotika zdi nagravžna.

IZTOK (*jo spodbudi z gibom roke*): Prosim.

*Maja izgine skozi vrata, Iztok pobrska po žepih, izvleče zložen list papirja, ga razgrne, si natakne očala. Maja se vrne s kupom knjig in jih položi na pult.*

MAJA: Stare, zaprašene bukline. Zakaj jih pa skrivaš? Pa še angleške so.

IZTOK: Saj razumeš angleško?

MAJA: *Hello, good morning, how are you, good bye*. A se hecaš? Kdo pa danes ne zna angleško?

IZTOK: Preberi mi naslov prve knjige.

MAJA (*vzame knjigo na vrhu, z nje odpihne prah, prebere tako, kot piše*): *En Attendant Godot*. Kaj to pomeni? En atentat na Godota? Kdo pa je bil Godot?

IZTOK (*izgovori naslov pravilno francosko*): *En Attendant Godot*. To je drama *Čakajoč na Godota*, ki je najprej izšla v francoščini, privatno, leta 1952. Natisnjenih je bilo samo 35 izvodov.

MAJA: Huda naklada.

IZTOK: Kaj misliš, koliko bi dobila za to knjigo, če bi našla kupca?

MAJA (*si ogleda knjigo, jo potehta*): Evro in pol?

IZTOK (*preveri na listu, ki ga drži v roki*): Pet tisoč.

MAJA: Ni treba, da me zafrkavaš, ker tako nevedna nisem.

IZTOK: Preberi naslov naslednje knjige.

MAJA (*vzame s kupa naslednjo knjigo*): No, ta je vsaj bolj debela. Pa lepe modre platnice ima. *Ulysses*.

IZTOK: Ta izdaja je izšla leta 1922 v Parizu. V 100 izvodih. Avtor je vse podpisal. Tega sem pred petnajstimi leti dobil na dražbi v Londonu za 7000 funtov. Danes je vreden 12.000 evrov.

MAJA: Pravi kdo?

IZTOK: Zbiratelji redkih knjig.

MAJA: In ti si eden od njih?

IZTOK: Bil, pred leti. Pri nas je ta trg nerazvit, zato sem hodil na javne dražbe v tujini. Investiral sem v najredkejše in najdražje knjige. Zato sem zdaj revež.

MAJA: Hočeš reči bogat.

IZTOK: Tamle boš našla še dve. Baudelairove *Le Fleurs du Mal* iz leta 1857. Prinesle ti bodo 3000 evrov. Whitmanove *Travne Bilke, Leaves of Grass*, iz leta 1855, so vredne okrog 13.000. Potem imaš tamle spodaj, pod knjigami, en sam list, oglej si ga. (*Maja vzame list in si ga ogleduje.*) To je list iz Gutenbergove biblije, prve natisnjene knjige. Zanj boš dobila 5000 evrov.

MAJA (*se ozre okrog sebe*): Moram se mal usest. (*Stopi do stola, sede.*)

IZTOK: Če vse to seštejemo, imaš na pultu 40.000 evrov.

MAJA: Ne vem, zakaj se mi naenkrat vrti.

IZTOK: Zakleni knjige nazaj v predal in nikomur ne črhni niti besede. Drugače boš imela tukaj roparje, preden se dvakrat obrneš.

MAJA: Boš že moral sam popaziti nanje, ker take odgovornosti ne bom vzela nase.

IZTOK: Te knjige so plačilo za tvoje ure.

MAJA (*vstane*): Očitno ti je ciroza načela možgane.

IZTOK: Nimam ciroze.

MAJA: Zlagal si se?

IZTOK: Imam raka na jetrih v zadnjem stadiju. Z metastazami v bezgavkah, hrbtenici, kosteh, povsod. Tudi jaz imam novo ime, ne samo ta knjigarnica. Iztok Rak.

*Maja vstane, stopi k njemu, se pred njim spusti na kolena.*

MAJA: Zakaj mi nisi povedal?

IZTOK: Bal sem se, da bi me pustila samega.

MAJA: Kam bi pa šla? Povsod sem se skregala. Pa tud, če bi imela kam it, bi ostala pr teb.

IZTOK: Dal ti bom telefonske številke ljudi, ki jih moraš kontaktirati, če boš hotela katero teh knjig prodati.

MAJA: Saj ne morem prodati tvojih knjig, kaj ti pa je?

IZTOK: Knjige so plačilo za tvojo pomoč. Bom podpisal darilno pogodbo, če hočeš, ampak potem bo treba plačati davek. Bolje, da ostane med nama.

MAJA: Iztok, knjige moraš prodati ti, potrebuješ denar za zdravljenje ...

IZTOK: Prepozno.

MAJA: Nikoli ni.

IZTOK: Smrt je pred vrati. In ne bo ji spodrsnilo na stopnicah, kot je tebi in meni. Ni več ledu.

MAJA: Ne bi smela odstraniti tiste pipe.

*Na kolenih se mu zrine med noge in ga tesno objame, glavo mu stisne na prsi, začne drgetati, grčati v joku. Iztok jo boža po laseh.*

IZTOK: Vse boš še prav. Tukaj boš imela kulturni center, pa literarne večere, pa tečaje za duhovno rast ...

MAJA (*ga pogleda v obraz in zahltipa*): Sovražim kulturo! Sovražim knjige! Sovražim duhovno rast! Sovražim sebe in svoj egoizem! Če pomislim, kolikokrat sem te prizadela ... sploh si ne zaslužim, da bi mi odpustil!

IZTOK: Maja ... Nisi več punčka ...

MAJA: Ne. Sem res kar mal odrasla, odkar sem prišla v to klet. Najbolj hecno je to, da sem s tem namenom prišla. (*Ga pogleda v oči.*) Zakaj si vzel mene? Je blo velik kandidatov?

IZTOK: Nekaj čez dvajset.

MAJA: Ne! In kaj je blo na men takega, da si druge zavrnil?

IZTOK: Tvoja vera v odrešilno moč knjig.

MAJA: Tud ti si verjel. Nekoč.

IZTOK: Saj zato. Če že potrebujem pomoč, sem si rekel, naj bo tu nekdo, ki se hrani z istimi iluzijami.

MAJA: Zakaj si hotel zapret knjigarno, ko bi jo lahko rešil s prodajo teh knjig?

IZTOK: Nisem vedel, da se boš hotela ukvarjati z njo, ko me več ne bo.

MAJA: Te odpeljem domov? Te odpeljem v bolnico? Te hudo boli? Imaš dovolj zdravil? Kaj naj naredim?

IZTOK: Nič.

MAJA: Ampak ...

IZTOK: Kaj?

MAJA: A ni krivično? Da se to dogaja v trenutku, ko sva našla svoj dom v kleti, ki je kot maternica? Kjer bi lahko sanjarila, da se bova znova rodila v drugačen svet?

IZTOK: A veš, koliko ljudi umira prav ta trenutek?

MAJA: Večina živečih?

IZTOK: A veš, koliko ljudi o tem raje ne bi nič vedelo?

MAJA: Nobeden? (*Iztok molči.*) Obljubiš, da se to ne bo zgodilo že jutro? Da boš z mano še nekaj časa? Še kar nekaj časa?

IZTOK: A ne vidiš, da ta prijazna gospa že nekaj časa stoji na pragu? In da jo že nekaj časa prosim: "Vzemi me v roke. Stisni me k sebi in me ponesi tja, kjer je mir? Kamor sodim? Kamor sodimo vsi?"

MAJA: Ampak jaz sodim sem. V svoje življenje. Res mi ni najbolj naklonjeno, ampak to je druga zgodba. Moja, majhna zgodba. Življenje samo pa je naša, skupna zgodba.

IZTOK: Bi naredila nekaj zame?

MAJA: Povej.

IZTOK: Prinesi Borgesove pesmi.

*Maja pobrska po svoji torbi, izvleče knjigo Borgesovih poezij.*

MAJA. Saj ne boš zameril. Odnese sem jo domov. In brala te pesmi pozno ponoči. V upanju, da se bom naučila, kaj je poezija.

IZTOK: Odpri. Vseeno kje. In beri.

*Se namesti v naslanjaču in zapre oči. Maja odpre knjigo na slepo in začne brati.*

MAJA:

Ne bo te rešilo, kar so napisali  
Vsi tisti, ki jih s strahom moleduješ;  
Nisi kdo drug, in ta hip ugleduješ  
Središče blodnjaka, ki tvoji koraki  
Ga bodo stkali. Ne bo te rešila  
Jezusova, Sokratova smrt, ne zlati  
Sidharta, ki si jo je znal izbrati  
Na nekem vrtu nekega večera.  
Prah so besede, ki jih tvoja roka  
Je napisala, in kar so tvoja usta  
Izgovorila. V Hadu ni sočutja  
In Božja noč nikoli nima konca.  
Tvoja tvarina je čas, neutruden  
Čas. Si vsak osamljeni trenutek.

*Luči začnejo temneti pri "nisi kdo drug". Pri "je napisala" ugasnejo; preostale verze Maja izgovori v temi.*

*dr. Ossama el-Kaffash*

## **Vzemi me v roke**

(Ne samo mene, ampak tudi prihodnost sveta!)

Flisarjeva drama *Vzemi me v roke* je zgodba o življenju in učenju, o ljubezni in žrtvovanju, o upanju, brezupu in smrti, pa tudi o koncu pomembnega obdobja v novejši zgodovini človeštva. Ni komedija, ni tragedija, ampak izvirna, flisarjevska tragikomedija, kakor je večino njegovih dram označil slovenski kritik in teoretik dr. Blaž Lukan. Tudi v tej drami, morda v tej še posebej, Flisar gradi svoj teater na klasični vlogi igralca. Vizualni elementi nimajo pomembne vloge, predvsem pa niso ekstravagantni ali spektakularni. To ne pomeni, da k vizualnim efektom nagnjeni režiser v tekstu ne bi našel možnosti za predstavo, ki bi zadovoljila tako oči kot ušesa, toda sporočilna moč drame bi še vedno ostala v izrečenih besedah, saj se odnos med likoma vzpostavlja in razvija skozi dialog.

Najpogostejša tema v Flisarjevih dramah je odnos med moškim in žensko ali, širše gledano, prikaz patologije medčloveških odnosov na splošno. Ko sem arabski prevod drame *Vzemi me v roke* pokazal znani in vplivni egiptovski igralki Magdi Mounir, je že po prvem branju izrazila željo, da bi jo uprizorila v gledališču, ki ga vodi. Še več, hotela je igrati eno od vlog! Takrat se je zame kot prevajalca in dramaturga pojavil prvi problem. Magda Mounir je namreč starejša gospa, v drami pa nastopata 65-letni moški (lastnik kletnega antikvariata) in 25-letno dekle (njegova asistentka). Igralka je menila, da je mogoče vlogi zamenjati in da bi bila lastnica antikvariata lahko starejša gospa, njen asistent pa mlad fant. Ni si težko predstavljati, kako dolgo je trajalo, preden je na tak radikalen obrat pristal tudi avtor! Drama namreč prikazuje odnos med likoma skozi razmerje Oče-Hči, Učitelj-Učenka ter Mojster-Vajenka. Poleg tega je v zraku ves čas možnost, da njun odnos preraste v ljubezensko zvezo, kar se sicer ne zgodi, vendar gledalec to ves čas pričakuje. Pri prirejanju teksta za arabsko predstavo (in za egiptovsko občinstvo, ki iz verskih in kulturnih razlogov nekaterih elementov odnosa med starejšo žensko in

mladim fantom ne bi sprejelo) sem se moral soočiti s kopico problemov. Rešiti sem jih moral, ne da bi zrahljal ali zakril osnovne teme. Poudarke sem moral poiskati na mestih, ki jih avtor v izvirni verziji ni poudaril, in redefinirati oba lika tako, da bi kljub zamenjavi vlog ostala verjetna.

Pri tem mi je bila v največjo pomoč dramaturška posebnost Flisarjeve dramske pisave, ki bi jo najlaže opisal z besedo "zrcaljenje". Ta posebnost je morda najbolj očitna v njegovi drami *Nora Nora* (uprizorjeni v Kairu leta 2006), v kateri dva para predstavljata zrcalni podobi drug drugega. Podoben postopek je uporabljen v drami *Vzemi me v roke*, v kateri Iztok in Maja predstavljata večino antropoloških dvojnosti, ki jih je definiral C. L. Strauss: star/mlad, moder/naiven, odgovoren/neodgovoren ... na kratko: kultura/narava. Prav to zrcaljenje nasprotij mi je pomagalo, da sem v arabski verziji vlogi zamenjal brez strahu, da bom škodoval osnovnemu sporočilu drame. V orientalski mitologiji je namreč ženska tista, ki predstavlja maternico kulture in rezervoar tradicij.

*Vzemi me v roke* je šesta Flisarjeva drama, ki sem jo prevedel v arabščino (v angleščini sem prebral tudi vse druge). Najbolj fascinantna plat njegove dramske pisave je dialog, ki je hiter, nevsiljivo informativen, zabaven in mestoma tako prepojen s skritimi pomeni, da mu lahko sledijo le najbistroumnejši gledalci. Nikoli ni deklarativen, nikoli niso stvari in občutki poimenovani direktno; tisto, kar se zares dogaja med liki na odru, se vedno skriva *za* in *med* besedami. Druga Flisarjeva posebnost, navzoča v večini njegovih del (tudi proznih), je motiv potovanja. V zbirki kratke proze *Zgodbe s poti* (ki je izšla v mojem prevodu pri založbi Dar Elkalema v Kairu leta 2005) je potovanje tako model kot tema pripovedi. V drami *Enajsti planet* (arabski prevod je, skupaj z *Noro Noro*, leta 2006 izdala egiptovska založba Eddar Press) je potovanje bolj tema kot model (čeprav trije klošarji s potikanjem po ulicah mesta opravljajo tudi svojevrstno potovanje). V Flisarjevem najbolj znanem (in razvpitem) delu, romanu *Čarovnikov vajenec* (ki ga pravkar prevajam in bo v arabščini izšel prihodnje leto), je potovanje model, glavna tema pa je odnos Mojster-Vajenec (ali, širše gledano, Učitelj-Učenec). Model potovanja in tema Mojster-Vajenec sta v sodobni literaturi precej pogosta in eden najbolj znanih avtorjev, ki ju je (model nič manj kot temo) intenzivno raziskoval, je argentinski velemejster Jorge Luis Borges. Ni težko najti odgovora na vprašanje, zakaj Iztok v *Vzemi me v roke* ceni Borgesovo poezijo (in piše esej o njem); še več, "borgesovsko" je tudi njegovo mnenje o knjigah in znanju na splošno.

Podobno ambivalentnost v odnosu do znanja in knjig je mogoče najti v sufijski muslimanski tradiciji, v kateri prosimo boga, da bi nas "zaščitil

pred nekoristnim znanjem”. Tudi v tej tradiciji sta bogato zastopana model in tema potovanja. Zgodb o potovanju učenca proti Resnici je mnogo. V drami *Vzemi me v roke* eden od dveh protagonistov (Iztok) potuje proti soočenju z neizogibno resnico, ki je Smrt. Model in tema sta v tej drami tako prepletena, da ustvarjata veliko referenčnih točk in veliko priložnosti za artikulacijo dejstva, da znanje ni nevtrarno, ampak ima lahko poleg pozitivnih tudi negativne učinke. Tu ne gre le za to, kako znanje uporabljamo, ampak tudi za način, kako ga predajamo in dojemamo. Zakaj sploh potrebujemo znanje, je vprašanje, ki se mu večina ljudi izogiba, drama *Vzemi me v roke* pa se ukvarja z njim, kot da je eno najpomembnejših v življenju.

Druga vez med dramo in sufijsko tradicijo je pojmovanje smrti. V resnici sta naše pojmovanje smrti in to, kar o njej vemo, v drami *Vzemi me v roke* skrita roka in motor dogajanja. To nam postane jasno, če poznamo sufijsko zgodbo, v kateri so mistika vprašali, kaj najbolj sovraži. Odvrnil je, da Resnico. Ljudje so se začudili, potem pa je neki sufijski učenjak pojasnil, da mistik sovraži Smrt, ki je dokončna Resnica. V tej zgodbi je osnovni konglomerat eksistence, Znanje/Potovanje/Življenje/Smrt, dovolj razviden, da ga lahko zazna vsakdo, ki kdaj pomisli na kaj drugega kot na naslednji obrok. Pojasnilo sufijskega učenjaka predstavlja pogled na življenje kot potovanje proti večni resnici, ki je Smrt.

Drama *Vzemi me v roke* je v marsikaterem pogledu sodobna verzija omenjene sufijske zgodbe. Protagonista izmenjujeta svoje relativno “znanje” in se učita drug od drugega. S tem se dvigata na višjo raven zavedanja: o življenju in ljubezni, predvsem pa o tem, kdo in kaj sta v resnici oziroma v medsebojnem odnosu (ki v trenutku, ko se vzpostavi, postane njuna glavna Resnica). Vse oblike sodobne psihologije, psihoanalize, psihoterapije in sorodnih vrst “poznavanja in zdravljenja duše” poudarjajo pomen poznavanja samega sebe ali vpogleda vase in v pričujoči Flisarjevi drami lahko zaznamo potovanje proti temu cilju kot težnjo po klasični funkciji gledališča, katarzi. V okviru takšnega videnja in razumevanja drame sem se zanašal na bogato dediščino sufijske modrosti v islamu; dediščino, ki zaobjema 1400 let.

In prav ta tradicija mi je narekovala, da Borgesa v drami zamenjam z arabskim pesnikom Mahmudom Hassanom Ismailom. Izbira ni bila zgolj formalna, bila je tudi tematska. Formalna je bila v smislu, da sem moral najti arabskega pesnika z “borgesovskimi” inklinacijami, tematska pa v smislu, da sem moral najti pesmi, sorodne tistim Borgesovim, ki jih je Flisar iz dramaturških razlogov vpletel v dramski tekst. Dve Borgesovi pesmi, ki igrata pomembno dramaturško vlogo v izvirniku drame, predstavljata tudi dve najpomembnejši točki artikulacije dramske teme. Prva

govori o naravi poezije. V arabskem prevodu sem jo nadomestil s pesmijo Mahmuda Hassana Ismaila z naslovom *Poezija*. Ta pesem je zelo čustvena; Mahmud Hassan Ismail slovi kot najbolj romantični in mistični pesnik generacije arabskih pesnikov z začetka 20. stoletja. Z izbiro te pesmi sem skušal poudariti dvojnost Intuicija/Razum, ki je ena od tematskih temeljev Flisarjeve drame. Ne samo to: pesniške prispodobе Mahmuda Hassana Ismaila so zelo blizu Borgesovemu mistično-magičnemu svetu, kar je bil dodatni razlog za odločitev, da ga uporabim v arabskem prevodu. Tudi zato, ker poudarja zrcalno podobo likov v drami in izostruje model sufijskega potovanja k Resnici.

Druga točka povezave z Borgesom je pesem na koncu drame. Tukaj dosežemo konec poti in se soočimo z večno transformacijo, s katero se človek dvigne na višjo raven zavesti. V drami *Vzemi me v roke* je to doseženo z magično rešitvijo sprijaznjenosti. S tem ko se lastnik antikvariata sprijazni z neizogibnostjo Smrti, se sprijazni tudi s svojo Usodo in svojim Življenjem. Vse to je izraženo v zaključni Borgesovi pesmi in vse to lahko najdemo v pesmi Mahmuda Hassana Ismaila z mističnim naslovom *Molitev*. Pesnik moli, da bi se mu približala skrivnostna ljubezen. Kdo ali kaj je to? Bi to lahko bila Smrt? Ali nemara Previdnost? Podobnost med obema pesmima je osupljiva. Vzhod in Zahod v temeljih nista le brata, v resnici sta dvojčka. Tako Borges kot Ismail uporabljata prispodobе gibanja in transformacije, ki nas znova pripeljejo do teme potovanja. Tukaj se potovanje ne dogaja v prostoru, ampak je kronološko. Potovanje, ki ga prikazuje drama *Vzemi me v roke*, je transformacija protagonistov. Prostor ostane isti, čas pa prinese velike spremembe. Pravzaprav se času mudi, da bi rešil prostor! Na mitološki ravni imamo tukaj invertirano grško kozmologijo: namesto Gaie (Zemlje), čakajoče na katastrofo, ki jo pripravlja Kronos (Čas), imamo v drami Kronosa, ki rešuje Gaio!

Oglejmo si še dve pomembni posebnosti drame, ki se navezujeta na temo/model potovanja in na model/temo Učitelj-Učenec. Oba protagonista doletijo zdravstvene težave: mlada asistentka/vajenka se prehladi, priletni lastnik knjigarne/mojster si poškoduje hrbet. Nič resnega, toda v nekem smislu gre za čiščenje duše, v formalnem pogledu pa za psihosomatske težave, značilne za popotnike in potovanje. V obeh zdravstvenih težavah lahko vidimo tudi iniciacijski obred in pripravo na transformacijo. Kar zadeva rešitev prostora, pa je bila ves čas na voljo v prostoru samem! Na voljo je bila v povezavi Časa in Znanja, v redkih prvih izdajah znanih knjig, ki jih je Iztok hranil v zaklenjenem predalu. Zanimiva je Flisarjeva izbira teh knjig: *Čakajoč na Godota*, *Ulikses*, *Rože zla*, *Travne bilke*, *Sveto pismo*. Pravzaprav gre za štiri knjige in za eno stran iz prve natisnjene

knjige, Gutenbergovega *Svetega pisma*. Beckettova drama *Čakajoč na Godota* je brez dvoma igra o potovanju in čakanju na popotnika, ki nikoli ne pride. Hkrati je to igra o upanju in neznanem, kot tudi o obupu in neizogibnosti statusa quo, kar vse je tematsko navzoče v Flisarjevi drami *Vzemi me v roke*. Joyceov *Ulikses* je najambicioznejši in morda najbolj znan roman o potovanju (skozi kraj in čas). Baudelairove *Rože zla* so mejnik na poti evropske poezije; knjiga, ki je vplivala tudi na Muhamada Hassana Ismaila. Eden njegovih najbližjih prijateljev in član istega pesniškega kroga je prevedel knjigo v arabščino. *Travne bilke*, ki so izšle leta 1855, je Walt Whitman pisal vse svoje življenje; kot da je knjiga življenjsko potovanje avtorja, zgodovina človeške usode. Pomembna je tudi navzočnost Gutenberga, ki je z izumom tiskarskega stroja omogočil bliskovito širjenje znanja in sprožil vzpon pismene civilizacije, kakor smo jo poznali doslej in ki se, kot je prikazano v drami *Vzemi me v roke*, nezadržno poslavlja. Simbolični pomen dragocenih izdaj pa ni samo v njihovi vsebini, ampak tudi v izbiri žanrov: imamo dramo, roman, dve zbirki poezije in stran iz temeljne verske knjige. Ali skupaj ne predstavljajo celote znanja in umetniške besede, ki za svoj obstoj potrebuje jezik?

Evald Flisar se z antropološko dvojnostjo Star/Nov in Star/Mlad ukvarja v mnogih svojih delih (v *Veliki živali samote* je ta dvojnost celo osnovna tema romana). Vendar se z njo ne ukvarja na mitološki način, ne povzdičuje modrosti in previdnosti starejših ter ne obsoja "norosti mladosti", ampak prikazuje obe plati v ravnotežju. Drugače rečeno, Flisar dekonstruira mitološko dvojnost in jo rekonstruira v narativni ali dramski obliki. Ta proces spominja na nekaj, kar v sufijski terminologiji poznamo pod imenom *Takhlija Thoma Tahlia*: očiščenje, ki mu sledi sladkanje. V *Vzemi me v roke* je stari mojster skeptičen, sarkastičen, skoraj nihilističen. Njegovi strahovi so se spremenili v neumnosti. Njegova modrost in znanje sta zbledela in prepustila mesto grenkobi in grozi. Ne more sprejeti Resnice, zato dvomi o vsem, v kar je nekoč verjel. Vendar je to samo ena, najopaznejša plat nevihte v njegovi duši. Kajti pod plastjo dvomov plamen upanja in zaupanja še ni ugasnil. Še vedno čuti potrebo, da svoji mladi asistentki preda izkušnje in znanje. Hkrati v njem še živo utripa nujna, da se kaj nauči, da dopolni in morda celo spremeni to, kar ve o življenju in svetu. Predvsem tisto, kar ve o sebi. Kljub zrelem letom je prepričan, da ve o sebi premalo.

Dekonstrukcija mitov je morda glavna značilnost Flisarjeve literature in pri tem se skoraj vedno izkaže za mojstra. V *Vzemi me v roke* dekonstruira mit o modrosti, ki naj bi jo prinesla starost. Na drugi ravni rekonstruira ta mit kot samozavedanje. To doseže na boleč vendar prijateljski način

z dekonstrukcijo mita o neodgovornosti mladih, ki je zrcalna podoba mita o "modrosti, ki pride z leti". S tem ko svojo usodo zaupa učenki/asistentki Maji in njeni intuiciji, protagonist kot očetovska figura preseže svoje trpljenje in sprejme skupaj z življenjem tudi smrt, s tem pa Majino "mlado modrost". V arabski verziji se kljub zamenjavi vlog v zvezi s tem nič ne spremeni. Ključ odnosa ostaja "knjiga" oziroma znanje, ki ga je avtorica knjige (lastnica knjigarne) predala svojemu pomočniku/učencu in ga potem v "pomlajeni" obliki od njega prejela nazaj. Tukaj sem se naslonil na zelo star egipčanski mit o materi, ki svojemu sinu preda moč in znanje, on pa ji vse to povrne z grehom razumevanja in sprejetja. Ta mit predstavlja temeljni del obredov kronanja novih faraonov in nekateri zgodovinarji vidijo v njem prvotno obliko gledališkosti (ki ni nič drugega kot pretvarjanje, da se to, kar se dogaja, dogaja zares). S sprejetjem dekonstrukcije dveh zrcalnih mitov in z integracijo starodavnega mita (enega najstarejših) mi je uspelo "arabizirati" dramo z vsem bogastvom njenih raznolikih plasti.

Marsikdo se sploh ne zaveda, kako velik problem je prevajanje literarnih tekstov v arabščino. Še večji problem je prevajanje dram. Ker so v prvi vrsti namenjene uprizoritvi in le redko branju, se prevajalec takoj na začetku sooči z vprašanjem, katero arabščino naj uporabi. Obstajata namreč dva arabska jezika: klasična, pisna verzija in pogovorni jezik. Pri prevajanju Flisarjeve drame *Antigona zdaj* sem se odločil za klasično arabščino v obliki, ki ji pravimo "tretji jezik". Zdelo se mi je, da je ta najprimernejši za tragedijo, čeprav se drama dogaja v sodobnem času in svetu. Podobno sem storil pri prevajanju Flisarjeve drame *Jutri bo lepše*; zdelo se mi je, da bo veličastje klasičnega jezika drami, čeprav je tragikomedija, podelilo primernejši ton. Pri *Nori Nori* in *Enajstem planetu* pa sem izbral sodobni egiptovski pogovorni jezik. In tako tudi pri *Vzemi me v roke*. Dialog v tej drami je flisarjevsko zabaven, komičen, s podtonom tragedije in usodnosti, ki je navzoč v večini njegovih dram. Za realistično dramo, ki se dogaja tukaj in zdaj, klasična arabščina ne bi bila primerna.

Drugi problem pri prevajanju *Vzemi me v roke* je bila zamenjava spolov obeh protagonistov. Majine "bivše fante" sem spremenil v standardno razširjeno egiptovsko družino (z neskončnim številom bratrancev, sestričen in stricev), dodal pa sem tudi nekatere elemente politične situacije po januarski revoluciji, ki je odpihnili Mubaraka in njegove. Prav tako sem bil prisiljen ublažiti seksualne namige mlade asistentke Maje, saj arabska kultura ne dopušča, da bi mlad fant starejšo žensko naslavljaj z "nečistimi" mislimi v ozadju. Ob zamenjavi vlog se mi je zdelo primernejše, da mladega protagonista bolj kot telesna podoba njegove

mentorice privlači njena modrost. (Spolna privlačnost med starejšim moškim in mlajšo žensko je v arabskem svetu dovolj pogosta in običajna, nič manj kot na Zahodu, obratna razmerja pa so redkost in zato gledališko premalo prepričljiva.)

V resnici gre pri vsej stvari za vprašanje zaupanja med Zahodom in Vzhodom. Pa tudi sicer: zaupanje je ključna beseda pri procesu prevajanja in potem pri predaji prevoda upravnemu odboru gledališča, režiserju, igralcem in seveda avtorju z dovolj jasnimi pojasnili, do kakšnih sprememb je prišlo in zakaj. Zaupanje ima več pomenov na več ravneh. Na osebni ravni je to avtorjeva odločitev, da mi prepusti prevajanje drame, in moj pogum, da ga obvestim o spremembah, ki jih terja egiptovska gledališka realnost pol leta po revoluciji. Zaupanje je podlaga (in vsebinska) odnosa med protagonistoma v drami. V drami se zaupanje vzpostavi skozi sprejem, zavrnitev, zanikanje in vnovični sprejem. Občutek zaupanja, povezan z občutkom, da poznaš nekoga, ki je zaupanja vreden, ima svojo sufijsko dimenzijo v odnosu Učitelj-Učenec, pa tudi v odnosu med dvema enakovrednima sufijskima modrecema. Zaupanje ne pozna meja in zavrača idejo o konfliktu civilizacij. Tudi o tem govori drama *Vzemi me v roke*; lokalna in hkrati globalna zgodba o tem, da je Smrt naša edina Resnica in je zato (še posebej v času propada vrednot) edino smiselno, da zaupanje z medsebojnim zaupanjem spremenimo v Upanje.

*Iz angleščine prevedla Jana Bauer*

